



נציבות תלונות הציבור על שופטים

דין וחשבון שנתי
לשנת 2019

ירושלים
אלול, התש"פ
אוגוסט, 2020

נציבות תלונות הציבור על שופטים
דין וחשבון שנתי לשנת 2019

ירושלים, אלול, התש"פ
אוגוסט, 2020

תוכן עניינים

מס' עמוד

5	תמצית הדוח
13	פרק 1: תלונות שהתקבלו בשנת 2019
13	1.1 מספר התלונות שהתקבלו וזמן הבירור הממוצע
13	1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו לפי סיווג מגישי התלונות
15	1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו על מערכת השיפוט הכללית
16	1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2018
16	1.5 ענייני התלונות
17	פרק 2: סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2019
17	2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2019
	2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2019 במערכת השיפוט הכללית ובבתי הדין
19	
21	פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן ותלונות שנמצאו מוצדקות
21	3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לבררן
23	3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות
25	3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לגבי שופטים/רשמים מסוימים
25	3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן
27	פרק 4: תלונות שבירורן הופסק
29	פרק 5: תלונות שאין לבררן
33	פרק 6: התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין
33	6.1 בית המשפט העליון
33	6.2 בתי המשפט המחוזיים
35	6.3 בתי משפט השלום
39	6.4 בתי המשפט לענייני משפחה
42	6.5 בתי הדין לעבודה
44	6.6 בתי הדין הרבניים
46	6.7 בתי הדין השרעיים
46	6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

פרק 7:	ליקויים ותיקונם	47
פרק 8:	התנהגות שופט	53
פרק 9:	דרך ניהול משפט	65
פרק 10:	פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	81
פרק 11:	בית משפט לתביעות קטנות	85
פרק 12:	בתי הדין הרבניים	91

תמציות החלטות

ליקויים ותיקונם	99
התנהגות שופט	107
דרך ניהול משפט	137
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	174
בתי הדין הרבניים	192

חוות דעת 1/19: קבילות הקלטות סתר של דיונים בבית המשפט, במסגרת

בירור תלונות על ידי נציבות תלונות הציבור על שופטים	199
--	-----

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים,

התשס"ב - 2002	211
---------------	-----

נספחים

נספח א:	חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002	213
נספח ב:	תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד-2003	225
נספח ג:	כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007	229
נספח ד:	כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח – 2008	249
נספח ה:	כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018	267

תמצית הדוח

מוגש בזאת דין וחשבון לשנת 2019, בהתאם לסעיף 27(א) לחוק נציגי תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: חוק הנציבות או החוק).

הדוח מוגש באיחור מסוים, בעיקר בשל התפשטות נגיף הקורונה בישראל וברחבי העולם, דבר שהשבית חלקים רבים מהמשק בישראל וצמצם את פעילות הנציבות, בחודשים האחרונים.



בשנת 2019 הוגשו 965 תלונות על שופטים ודיינים וניתנו החלטות ב-931 תלונות. בסך הכל טיפלה הנציבות בשנת 2019 ב-1029 תלונות.

מתוך 931 החלטות שניתנו בשנת 2019, בוררו לגופן 508 תלונות שהן 54% מכלל ההחלטות שניתנו. בין התלונות שבוררו לגופן כלולה בקשת בירור שהוגשה בשנת 2018 על ידי נשיאת בית המשפט העליון, בהתאם לסמכותה על פי חוק הנציבות. לגבי 423 תלונות, הוחלט שאין לבררן.

מכלל התלונות בגדר סמכות הבירור של הנציב, נמצאו 68 תלונות מוצדקות, שהן 13% מכלל התלונות שבוררו לגופן ו-7% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה.

ב-48 תלונות, שהן 9% מכלל התלונות שבוררו לגופן ו-5% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה, הסתיים הטיפול בהערה לשופט או לדיין.

אם סוכמים את התלונות המוצדקות ואת אלו שהסתיימו בהערה לשופט, הערה המצויה בדרגה פחותה לעומת קביעה כי התלונה מוצדקת, הרי שמדובר ב-23% מתוך כלל התלונות שבוררו לגופן ו-13% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה.

23 תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שבוררו לגופן, ו-2% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה, הסתיימו בהפסקת הבירור.

5 תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן, הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי. נציין, בהקשר זה, את שיתוף הפעולה הפורה עם הנהלת בתי המשפט לתיקון הליקויים שנמצאו, אגב הטיפול בתלונות.

אשר להתפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאים, עולים הנתונים הבאים: 38% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין (לעומת 29% בדוח לשנת 2018). המדובר בעלייה משמעותית לעומת הדוח הקודם, דבר שיש ליתן עליו את הדעת; 26% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויים בניהול המשפט (לעומת 27% בדוח הקודם); 21% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה של שופט או דיין (לעומת 29% בדוח לשנת 2018); 15% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי (אחוז זהה לדוח הקודם).

נציין, כי תלונה על התנהגות שופט עניינה בהתנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים,

ובכלל זה: העדר מזג שיפוטי, שימוש במילים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, יצירת אווירה מתוחה וחוסר שליטה בדיון.

התלונות הנוגעות לליקויים בניהול המשפט עניינן בדחייה שלא לצורך של מועדי דיון, התחלת דיון באיחור, אי קיום דיונים במעמד הצדדים כנדרש בחוק, וליקויים ברישום הפרוטוקול.

תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי עניינן בהימצאותו של השופט במצב של ניגוד עניינים או במראית עין של ניגוד עניינים, או פגיעה בזכות הטיעון, או בזכות להישמע במשפט.

מבין כלל הנתונים לשנת 2019, מתבלטת עובדה מרכזית אחת והיא גידול של 42% בתלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה, היינו 184 תלונות לעומת 130 תלונות בשנת 2018, תוספת של 54 תלונות.

הצהרות הון

בנושא הצהרות ההון בשנת 2019, נפתחו וטופלו 20 תיקים חדשים של שופטים, דיינים בבתי הדין הדתיים השונים, שופטים משפטאים בבתי הדין הצבאיים, ושופטי בתי הדין לעבודה. כמו כן, התקבלו הצהרות הון חדשות בתיקים בהן עברו 6 שנים מיום קבלת ההצהרה האחרונה, וטופלו הצהרות הון של שופטים ודיינים שפרשו.

בנוסף, נשלחו תזכורות ונעשה טיפול שנועד להשלמת חוסרים בכ-250 תיקים שהוגשו. נותר עוד לטפל בשנת 2020, בכ-50 תיקים שבהם קיימים חוסרים ויש עדיין צורך בהשלמות שונות. זאת לבד מהטיפול בתיקים חדשים שיתקבלו ובהצהרות הון שניות, לאחר 6 שנים מיום הגשת ההצהרה האחרונה.

חוות דעת 1/19 בנושא קבילות הקלטות סתר של דיונים בבית המשפט, במסגרת בירור תלונות על ידי נציבות תלונות הציבור על שופטים

במהלך שנת 2019 פרסמה הנציבות חוות דעת, שקבעה כי, ככלל, לא יעשה על ידה שימוש בהקלטה של דיון בבית המשפט, ככל שזו נעשתה שלא בהיתר ובניגוד לדיון, לשם בירורה של תלונה שהוגשה לה. עם זאת, נקבע בחוות הדעת, כי במקרים ייחודיים, המצדיקים חריגה מן הכלל, אפשר כי ההקלטה תקובל ותיבחן לגופה, במסגרת הליך בירורה של תלונה, וזאת בשים לב לסמכותו הרחבה של הנציב לערוך את הבירור בכל דרך שימצא לנכון. חוות הדעת המלאה מובאת בהמשך בעמוד 199.

בשנת 2019 המשכנו במאמצים להנגיש את תוצרי עבודתה של הנציבות לציבור בכלל, ולשופטים ולדיינים בפרט.

גולת הכותרת של מאמצים אלה היא השלמת הספר שעניינו "ריכוז החלטות וחוות דעת נציבות תלונות הציבור על שופטים בנושא התנהגות שופטים ודיינים", בעריכתו של ד"ר אייל כתבן. בספר זה רוכזו עיקרי ההחלטות וחוות הדעת שניתנו על ידי הנציבים השונים מיום הקמתה של הנציבות בשנת 2013 ועד לסוף שנת 2019. בכוונתנו להפיץ את הספר לכלל השופטים והדיינים המכהנים, על מנת שהוא ישמש להם כמורה דרך להתנהלות ראויה באולם המשפטים ומחוצה לו. כמו כן, יעמוד הספר לרשות הציבור בכללותו באתר הנציבות.

כפי שהודענו בדוח הקודם, נעשה שדרוג מהותי באתר הנציבות באנגלית והוקם אתר חדש בשפה הערבית.

אנו ממשיכים במאמצים ליצירת טופס תלונה מקוון, ונראה כי הדבר יקרום עוד גידים בחודשים הקרובים.

בדוח הקודם מסרנו, כי הצבנו לפנינו מטרה חשובה לקצר משמעותית את משך הזמן הממוצע לטיפול בתלונות, על מנת לשפר את השירות הניתן בנציבות. ואכן, עלה בידינו, תוך השקעה ועבודה קשה של כלל עובדי הנציבות, להוריד את משך הזמן הממוצע לטיפול בתלונה מ-83 ימים ל-59 ימים בלבד, שזהו הישג של ממש לנציבות, והיד עוד נטויה.

זוהי ההזדמנות להודות, מקרב לב, לעובדי הנציבות הנאמנים והמקצועיים, אשר עשו את תפקידם החשוב והרגיש, בחרדת קודש, תוך גילוי מסירות ומקצועיות רבה, ובכלל זה תרמו רבות להכנתו של דוח זה.



להלן יפורטו מספר החלטות עקרוניות שהתקבלו בשנת 2019, מבין ההחלטות הרבות הכלולות בדוח זה:¹

❖ **תלונות על התנהגות בלתי ראויה של שופט**

מתלוננת שייצגה את בנה, שהיה התובע בתיק שהוגש לבית משפט השלום, הלינה על יחסה של השופטת כלפיה ועל שימוש ב"ביטויים מעליבים, מבזים ומשפילים אישית" נגדה. כך, לדוגמא, ציינה המתלוננת, כי השופטת כינתה אותה "תגרנית בשוק"; אמרה לה "את מתנהלת כמו בשוק"; ופנתה אליה כאל "אחרון התגרנים". השופטת פנתה אל התובע ושאלה אותו "האם הוא נתן לאמא שלו את הכדורים באותו הבוקר".

בהחלטתו קבע הנציב, כי גם אם יקבל את הטענה שהתבטאויותיה של השופטת נבעו מהתנהגותה הבלתי ראויה של המתלוננת עצמה, וגם אם שררה באולם אווירה מתוחה,

¹ בדוח מובאות דוגמאות להחלטות שניתנו במהלך שנת 2019, וכן מופיעות בו תמציות ההחלטות שפורסמו באתר האינטרנט של הנציבות בשנה זו - [לאתר האינטרנט של הנציבות לחץ כאן](#).

מצופה מהיושב בדיון כי יפגין מזג שיפוטי, ובעיקר כלפי באי כוחם של הצדדים. תגובתו של בית המשפט להתנהגויות שליליות צריכה להיות מאופקת, מתונה וממתנת. עוד קבע הנציב, כי התבטאותה של השופטת בנוגע לכדורים שהיה על התובע לתת לאימו, התבטאות שאושרה על ידי בא כוח הנתבעת, היא הערה חמורה ומבזה, ואין צריך לומר שהיא בלתי לגיטימית. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 321/19, שלום).

מתלוננת הלינה על כך, שבמהלך דיון הציעה לה השופטת לפנות לטיפול פסיכולוגי. כמו כן, טענה המתלוננת כי בדיון אחר אמרה לה השופטת בבית המשפט לענייני משפחה, כי "זה טבעי שאם היא הביאה ילד שהיא תשלם עליו", וכי "הייתה צריכה להצמצם כי האב לא רצה בהולדת הקטינה". בהחלטת הנציב נקבע, כי אין זה מתפקידו של בית המשפט להציע לבעל דין, גם אם הוא מפריע להתנהלות הדיון, לקבל טיפול פסיכולוגי או אחר. כן קבע הנציב, כי על בית המשפט היה להימנע מהאמירה הנוגעת לבתה של המתלוננת. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 655/19, משפחה).

מתלונן טען, כי במהלך דיון שהתקיים בבית הדין האזורי לעבודה, השתלחה בו השופטת באומרה "אם אדוני לא הבין אולי אדוני צריך הסתכלות". לאחר שהצדדים חזרו מהתייעצות מחוץ לאולם, אמרה לו השופטת "אולי צריך כאן פסיכיאטר", וכשהחלה רעייתו של המתלונן לבכות, אמרה השופטת: "אולי רעייתו של התובע תכניס בו בינה שכן בינה יתרה ניתנה לנשים".

הנציב מצא תימוכין לטענותיו של המתלונן וקבע, כי מדובר בהתבטאויות חמורות שלא היו צריכות לבוא לאוויר העולם. השופטת מסרה, כי היא סברה שאין תוחלת בהמשך ההליך, וניסתה לשקף עמדתה זו לצדדים, אולם הנציב ציין כי יש לעשות כן בשום שכל, ומבלי לפגוע בכבודם של בעלי הדין, ובוודאי שיש להימנע מהתבטאויות פוגעניות. התלונה נגד השופטת נמצאה מוצדקת (מספרנו 219/19, עבודה).

בית הדין האזורי לעבודה ביקש להסביר לנתינה זרה מהם תנאי עבודת, משנשאלה על כך על ידי הצד שכנגד בהקשר לתביעה שהגישה, ואמר לה, כי "המונח עבד משקף לדוגמא את העבדים הכושים שהובאו לאמריקה". משהעיר ב"כ המתלוננת לשופטת על השימוש בביטוי "כושים", התנצלה השופטת על אמירתה זו. השופטת הסבירה בתגובתה לתלונה, כי דבריה נועדו להסביר לתובעת, בשפה הפשוטה ביותר, לאחר שהסתבר הקושי שיש לה בהבנת שאלה רלבנטית שהופנתה אליה, מהו "עבד". ברור לה כי היא שגתה בבחירת המילים, אך בשום פנים ואופן לא הייתה בכך כל התייחסות לתובעת עצמה או לצבע עורה וכי היה מקום להשתמש במילות הסבר אחרות. מדובר באמירה אחת עליה לא חזרה בהמשך. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי ברבות הימים הלך ונתפס הביטוי "כושי" כאמירה גזענית, פוגענית וככיניו גנאי. ירידה משמעותית בשימוש במונח זה בשפה העברית – לפחות עלי דפוס – התרחשה בתחילת שנות ה-70 של המאה הקודמת, ככל הנראה בשל עליית תנועת התקינות הפוליטית באותן שנים

בארצות הברית. אכן, מסכימה גם השופטת, ואין חולק על כך, כי מדובר במונח בלתי מוצלח שראוי היה להימנע מהשמעתו, אפילו נעשה הדבר לצורך מתן הסבר למתלוננת מהי עבדות, בהקשר לעבדים, כהי העור, שהובאו בעל כורחם ליבשת אמריקה. טוב עשתה השופטת כשהתנצלה על השימוש במונח זה, אף אם נעשה הדבר רק לאחר הערת ב"כ המתלוננת, וטוב עשתה גם כשקיבלה על אתר את הבקשה שהוגשה בעניין זה לתיקון הפרוטוקול. בנסיבות העניין, ולאחר קבלת הבהרותיה של השופטת, מוצה בירורה של התלונה (תמצית, מספרנו 263/19, עבודה).

שופטת לא נענתה לבקשתו של קשיש, המתגורר בצפון הארץ, לדחות את שעת הדיון במשפטו המתקיים באזור המרכז, על מנת שיעלה בידו להתייצב לדיון בתחבורה ציבורית. הבקשה נדחתה ומכאן התלונה לנציבות. בתגובתה הסבירה השופטת את נסיבות דחיית הבקשה ובהן הגשתה באיחור, אך הנציב העיר כי היה על בית המשפט לבחון ביתר רגישות את הבקשה לשינוי שעת הדיון. בנסיבות העניין, כאשר מדובר באדם מבוגר, שאמור להגיע עד לשעה 09:00 ממקום מגוריו בעמק בית שאן לבית המשפט באזור המרכז, מן הראוי היה לעשות כל שניתן על מנת להיענות לבקשה ולדחות את שעת הדיון. בהערת הנציב לעיל מוצה בירורה של התלונה (תמצית, מספרנו 200/19, שלום).

❖ עיכוב במתן החלטות ופסקי דין ודרך ניהול המשפט על ידי שופט

עורך דין הלין על אי מתן פסק דין בתיק, למרות שחלפו כשנתיים וחצי מאז הוגש אחרון הסיכומים. הבירור העלה, כי בשלב מסויים ניתנה החלטת השופטת לפיה פסק הדין מצוי בתהליך כתיבה, ובהחלטה מאוחרת יותר נאמר כי פסק הדין יינתן במהלך פגרת בתי המשפט של שנת 2019, דבר שלא נעשה. עוד התברר, כי מספר פניות שנעשו לבית המשפט לזירוז מתן פסק הדין לא נענו ובעבר הוגשה תלונה דומה על אותה שופטת. בהחלטת הנציב, התבקש נשיא אותה ערכאה ליתן את דעתו לצעדים שיש לנקוט לשם מניעת עיכובים במתן פסקי דין נוספים המצויים כיום בטיפול של השופטת, והיא התבקשה לעדכן את הנציבות, עד למועד שהוקצב לה בהחלטה, אם ניתן פסק דין בתיק, אם לאו. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 862/19, שלום).

אף במקרה זה, הוגש אחרון הסיכומים בתיק לפני כשנתיים וחצי, כאשר פסק הדין ניתן רק לאחר פנייתנו אל השופטת על מנת שתסביר את פשר העיכוב הממושך.

הבירור העלה, כי בהחלטה שניתנה בשנת 2018, נכתב על ידי השופטת כי פסק הדין יינתן בתוך כחודש ימים. מאז הוגשו שתי בקשות נוספות למתן פסק דין, אשר כלל לא זכו להתייחסות מצידה של השופטת. בהחלטה שניתנה בעקבות בקשה רביעית למתן פסק דין, שהוגשה בסמוך להגשת התלונה, נכתב כי העיכוב חל בשל עומס כתיבה, וכי פסק הדין יינתן בתוך כחודש, כפי שאכן נעשה. בהחלטתו ציין הנציב, תוך ציטוט

מהחלטה שניתנה על ידי הנציב הקודם, כי "עומס עבודה רב מוטל למרבה הצער לפתחם של כל היושבים בדיון. עם זאת עליהם לעשות כל מאמץ ליתן פסקי דין תוך פרק זמן סביר...". הנציב הוסיף עוד, כי לא ניתן כל הסבר על ידי השופטת מדוע היא התעלמה משתי בקשות למתן פסק דין, וגם בכך לא קיבלו המתלוננים את השירות המגיע להם מבית המשפט (מספרנו 912/19, שלום).

מתלונן הליון על כי בית המשפט המחוזי דחה, באופן שיטתי, את הדיונים בתיק, ונמנע מלתת בו החלטה, על אף שהתיק מנוהל מאז שנת 2013. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם בהינתן העובדה כי התיק עבר לטיפולו של השופט בסוף חודש דצמבר 2015, לא ניתן להשלים עם מצב עניינים בו מתנהל התיק במשך תקופה העולה על חמש שנים. עוד נאמר בהחלטה, כי הזכות למשפט הוגן, שהיא בגדר זכות יסוד, כוללת בחובה גם את הזכות לקיומו וסיימו של הליך משפטי בתוך פרק זמן סביר. עוד נאמר בהחלטה, כי ניהול ההליך המשפטי וסיימו במועד סביר הינם בגדר אינטרס ציבורי ופרטי, ראשון במעלה. התלונה נגד השופט נמצאה מוצדקת (מספרנו 453/19, מחוזי).

בית המשפט לענייני משפחה נתן, בהפרש של שבועיים, שתי החלטות סותרות, כאשר בהחלטה הראשונה קיבל בית המשפט את בקשת המתלוננת לקיצור תקופת עיכוב ההליכים שנקבעה בהליך של בקשה ליישוב סכסוך והורה על סגירת התיק, ואילו בהחלטה השנייה, שניתנה לאחר שהתיק כבר נסגר, דחה את אותה בקשה עצמה. הנציב קבע, כי מדובר בהתנהלות בלתי נאותה של השופטת ומצא את התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 112/19, משפחה).

❖ פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

בירור תלונה שהוגשה לנציבות העלה, כי רשמת בבית הדין האזורי לעבודה האריכה, ביוזמתה, בשתי הזדמנויות, למוסד לביטוח לאומי את המועד להגשת תגובה לערעור שהגיש המתלונן, מבלי לשמוע את עמדתו בנושא זה. עוד נמצא, כי חרף החלטתה של הרשמת כי יישקל חיובו של המוסד לביטוח לאומי בהוצאות, בגין אי עמידתו במועדי הארכה שניתנו לו, הדבר לא נעשה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי התנהלותה של הרשמת לא הייתה תקינה, וכי יש בה משום זילות של החלטותיה שלה, תוך יצירת תחושה כי מועדים שנקבעו בהחלטות שיפוטיות אינם אלא בגדר המלצה, שכן ממילא יוארך המועד שוב ושוב, וזאת אף מבלי שהוגשה בקשה להארכת מועד על ידי המוסד לביטוח לאומי, ומבלי שתינקט נגדו סנקציה כלשהי.

הנציב קבע, כי לא היה מקום, בנסיבות העניין, ליתן למל"ל ארכות חוזרות ונשנות להגשת תגובתו, אף מבלי שביקש זאת, ומבלי שנשמעה עמדתו של המתלונן. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 210/19, עבודה).

עורך דין הל'ין על כך ששופטת בבית המשפט לענייני משפחה קיימה פגישה נפרדת בלשכתה עם הצד שכנגד, ולא גילתה את דבר הפגישה, אלא בעקבות בקשת הבהרה שהוגשה לה. בתגובה לתלונה מסרה השופטת, כי בפגישה שקיימה עם בנם הקטין של הצדדים, התברר לה הצורך לקבל מידע טכני במהותו – דוחות פסיכולוגיים המצויים אצל האם, ולפיכך היא זימנה ללשכתה את האם לפגישה קצרה, כדי לברר אם הדוחות מצויים ברשותה. הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות העניין, אסור היה לשופטת להיפגש בנפרד עם האם, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו. מפגש כזה, ללא נוכחות הצד שכנגד, גרם למתלונן ולבא כוחו לחשוש, שמא מסרה האם בהזדמנות זו מידע מהותי הקשור לתיק, ואף אם לא עשתה כן, עלול להיווצר אצלם החשש שמא נוצרה קרבת יתר בינה לבין השופטת. בנסיבות העניין, קבע הנציב כי טוב עשתה השופטת כשהחליטה לפסול את עצמה מלשבת בד'ן. התלונה עצמה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 259/19, משפחה).

❖ בית משפט לתביעות קטנות

תלונה על כך שפסק דין ניתן רק כעבור כחודשיים וחצי ממועד הדיון, נמצאה מוצדקת. בהחלטת הנציב נקבע, כי היה על בית המשפט לתביעות קטנות לעשות כל מאמץ כדי לעמוד במועדים שקבע המחוקק למתן פסק דין, גם אם מדובר בתיק מורכב וגם בהתחשב בעומס עבודה חריג המוטל עליו. נקבע, כי מתן פסק דין על ידי בית משפט לתביעות קטנות לאחר למעלה מחודשיים ממועד הדיון, חורג מגדר הסביר, ועל כן התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 302/19, תביעות קטנות).

מתלוננת הלינה על כך שמיום הגשת התביעה ועד למועד מתן פסק הדין, חלפו כשלוש שנים. לטענתה, עבר זמן רב בין החלטה להחלטה, כאשר פניותיה הרבות ליתן פסק דין לא זכו למענה. בהחלטתו קבע הנציב, כי התיק היה בשל למתן פסק דין אחד עשר חודשים קודם שניתן בפועל, וכי מאחר שמדובר בבית המשפט לתביעות קטנות, הרי שתוצאה זו היא בלתי רצויה. עוד העיר הנציב, כי לו סבר הרשם שבשל מורכבותו של התיק, הוא אינו מתאים להתברר בפני בית המשפט לתביעות קטנות, היה עליו לשקול את האפשרות להעבירו לבית משפט השלום. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 291/19, תביעות קטנות).

❖ בתי הדין הרבניים

התבטאות בלתי ראויה באולם הדיונים

המתלונן, שהוא רב בהכשרתו, נבחר על ידי בית הדין הרבני לשמש כמדריך לבעל דין, בן לאם יהודיה ואב נוצרי, אשר פנה לבית הדין בבקשה להשיבו ליהדות. במעלה הדרך, הגיש המתלונן שתי חוות דעת לבית הדין, בהן תאר את שיטת הלימוד ואת התקדמותו

של בעל הדין בענייני יהדות. המתלונן טוען, כי במהלך דיון שהתקיים לאחר מכן, הטיח בו אב בית הדין כי הוא "שקרן" ו"חוצפן", ואף כינה אותו בכינויים נוספים, תוך השפלתו ורמיסת כבודו.

המתלונן טען בנוסף, כי שאלות מטעמו של אב בית הדין הופנו אליו בצורה מזלזלת ופוגענית, כאשר ניכר היה כי אב בית הדין חש כלפיו סלידה יוקדת, ללא כל סיבה. לטענת המתלונן, דבריו של אב בית הדין גרמו נזק כבד לשמו הטוב, והם אינם עולים בקנה אחד עם התנהגות המצופה מדיין.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אב בית הדין החל לתקוף את המתלונן, אשר הציג את הנושאים שהעביר לבעל הדין במהלך 16 מפגשים בני שעה, שהתקיימו ביניהם, וזאת ללא כל סיבה נראית לעין. הדברים הבוטים שהטיח אב בית הדין במתלונן היו מיותרים והם נאמרו בלא כל הצדקה עניינית. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 113/19, רבני).

עיכוב בלתי סביר במתן פסק דין

בית הדין הרבני האזורי דן בתביעה לגירושין ולפירוק שיתוף, ובירור התלונה העלה כי טרם ניתן פסק דין בתיק אף שהצדדים הגישו את סיכומיהם לפני כשנתיים, ואף שהוגשו לבית הדין בקשות חוזרות ונשנות למתן פסק דין בתיק.

נקבע, כי עיכוב של כשנתיים ימים במתן פסק הדין הוא עיכוב בלתי סביר, והדברים נכונים ביתר שאת שעה שהוגשו בקשות רבות למתן פסק דין, תוך פירוט הנזקים הכלכליים האחרים העשויים להיגרם לצדדים, עקב השיהוי הרב. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 796/18, רבני).

חיוב בתשלום הוצאות בגין הגשת תלונה לנציבות ועיכוב במתן החלטה בבקשת פסלות

בית הדין הרבני נתן באיחור ניכר החלטה בבקשת פסלות, ובהחלטתו בבקשה קבע כי יש לחייב את המבקשת בהוצאות, וזאת, בין היתר: "בגין הגשת תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים", אשר נדחתה על ידי הנציב.

הנציב קבע בהחלטתו, כי הגשת תלונה לנציבות תלונות הציבור על שופטים הינה זכותו של כל מתלונן, והיא אינה יכולה לגרור חיוב בהוצאות על ידי שופטים או דיינים עליהם הוגשה תלונה לנציבות. עוד קבע הנציב, כי הבקשה לפסלות ההרכב הוגשה בחודש אוגוסט 2018, כאשר ההחלטה בבקשה זו ניתנה בחודש מרץ 2019, היינו לאחר למעלה מששה חודשים ממועד הגשת הבקשה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 197/19, רבני).

אורי שהם, שופט (בדימוס)
נציב תלונות הציבור על שופטים

פרק 1 | תלונות שהתקבלו בשנת 2019

פרק זה כולל נתונים כלליים, מספריים ומילוליים, על התלונות שהתקבלו וטופלו בנציבות במהלך שנת 2019, על התפלגות התלונות לפי סוגי המתלוננים ועל עניינין של תלונות המוגשות לנציבות.

1.1 מספר התלונות שהתקבלו זמן הברור הממוצע

מספר התלונות שהתקבלו בנציבות בשנת 2019 אינו זהה למספר התלונות שטופלו על ידי הנציבות בתקופה זו וניתנו בהן החלטות: במהלך שנת 2019 התקבלו 965 תלונות וניתנו 931 החלטות. בסך הכל טיפלה הנציבות בשנת 2019 ב- 1029 תלונות. כמו בשנים קודמות, טיפלה הנציבות בתלונות שנותרו לטיפול מהשנה הקודמת ובפניות חוזרות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

- ❖ במהלך שנת 2019 התקבלו בנציבות 965 תלונות (מתוכן בקשת ברור אחת, אשר הוגשה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול, על פי סמכותו בחוק הנציבות).
- ❖ בממוצע, התקבלו מדי חודש כ - 80 תלונות (לעומת כ-75 תלונות בשנת 2018²).
- ❖ זמן הברור הממוצע בתלונות שבוררו לגופן עמד על כ-59 ימים.
- ❖ ברורן של 931 תלונות הסתיים.
- ❖ ברורן של 98 תלונות טרם הסתיים.

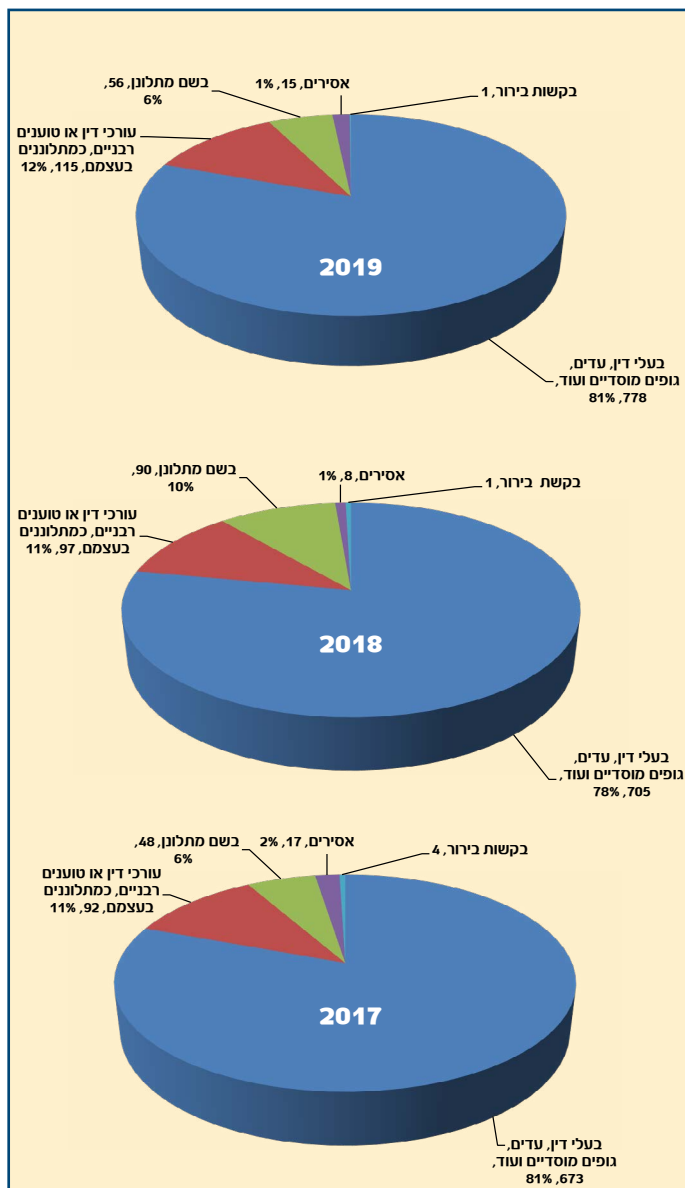
1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2019 לפי סיווג מגישי התלונות

778	תלונות, שהן 81% ³ מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי בעלי דין, עדים, קורבנות עבירה וגופים מוסדיים.
115	תלונות, שהן 12% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי עורכי דין או טוענים רבניים, כמתלוננים בעצמם.
56	תלונות, שהן 6% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו בשם המתלונן (על-פי סעיף 14(א) סיפא לחוק הנציבות).
15	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי אסירים.
1	בקשת ברור הוגשה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

סה"כ 965 תלונות

2 כל הנתונים המופיעים בדוח זה והמתייחסים לשנים קודמות נלקחו מדוחות נציבות תלונות הציבור על שופטים שפורסמו בשנים הקודמות, לפי העניין.
3 השיעורים הנקובים בדוח זה הינם בקירוב.

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שהוגשו בשנים 2017-2019 לפי סיווג מגישי התלונות:



1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2019 על מערכת השיפוט הכללית

בית משפט	סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2018	סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2019
עליון	43	37
מחוזי	126	145
שלום	288	260
תביעות קטנות	101	108
תעבורה	12	11
עניינים מקומיים	12	12
נוער	2	1
משפחה	130	184
ארצי עבודה	16	19
אזורי עבודה	54	68
הנהלה	1	1
לא על שופט או על התנהגות שופט	44	40
סה"כ	829	886

התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2019 על בתי הדין

בית דין	סה"כ תלונות (לרבות בקשת בירור) שהתקבלו בשנת 2018	סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2019
רבני גדול	16	9
רבני אזורי	46	60
שרעי	11	10
דרוזי	1	-
נוצרי	-	-
צבאי	1	-
סה"כ	75	79
סה"כ	904	965

1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2018

בנוסף לבירור תלונות שהתקבלו במהלך השנה, טיפלה הנציבות גם בתלונות מן השנה הקודמת שבירורן לא הסתיים במהלך שנת 2018 (64 תלונות), וכן טיפלה בפניות שבאו בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

1.5 ענייני התלונות

1.5.1 תלונות על התנהגות שופט

- ❖ התנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים. בכלל זה, העדר מזג שיפוטי, שימוש במלים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, הפעלת לחץ מופרז לפשרה, הפגנת זלזול, קוצר רוח, חוסר סבלנות, יצירת אווירה מתוחה, חוסר שליטה בדיון ופגיעה באובייקטיביות השיפוטית.
- ❖ התבטאות פוגעת ובלתי ראויה בפסק דין או בהחלטה.
- ❖ גילוי חוסר רגישות והעדר תבונה.
- ❖ התנהגות בלתי ראויה מחוץ לכס השיפוט.

1.5.2 תלונות על דרך ניהול משפט

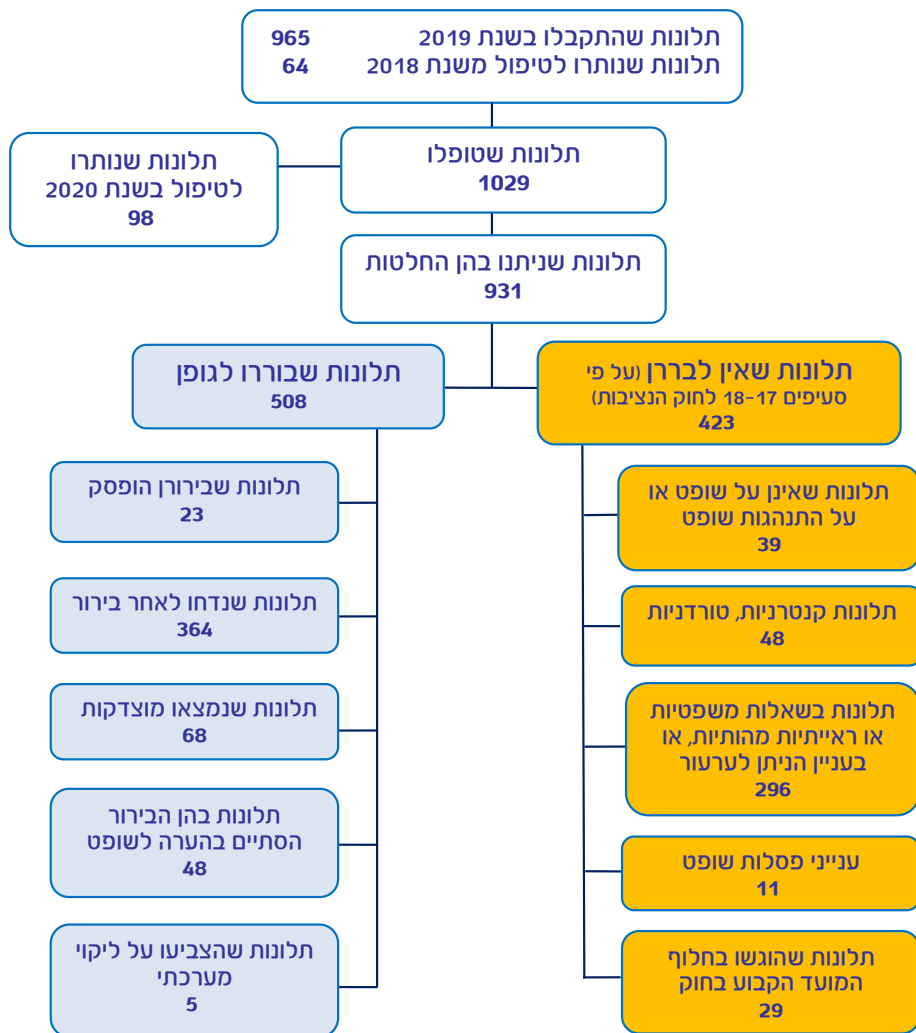
- ❖ התמשכות ההליך ועיכוב במתן פסקי דין או החלטות.
- ❖ ליקויים בניהול המשפט. בכללם, ליקויים הנוגעים לרישום פרוטוקול הדיון, התחלת הדיון באיחור, דחיית מועדי דיון, אי קיום דיונים במעמד שני הצדדים במועד הקבוע לכך בחוק ועוד.

1.5.3 תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

הימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים או במראית עין של ניגוד עניינים, או פגיעה בזכות הטיעון או בזכות להישמע במשפט.

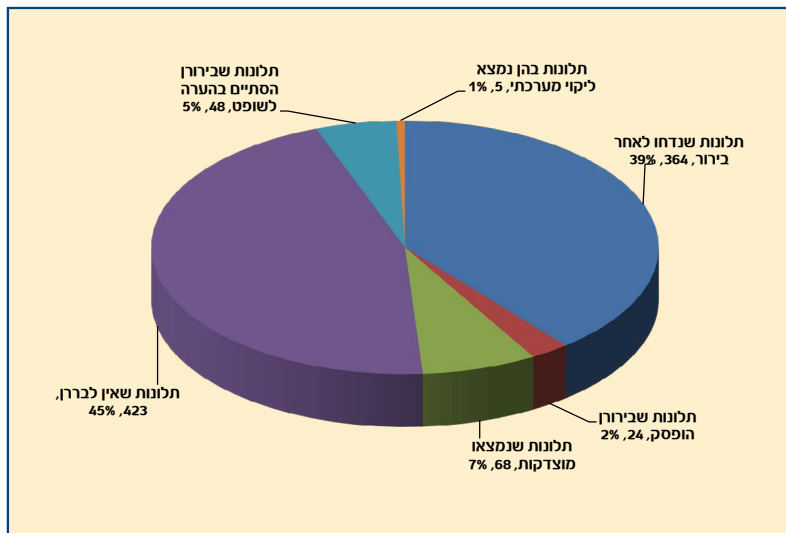
פרק 2 | סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2019

2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2019:



מספר התלונות שטופלו אין כולל טיפול בפניות שהתקבלו בנציבות לאחר מתן החלטות.

תרשים 1: התפלגות ההחלטות שניתנו במהלך שנת 2019⁴



⁴ הערות בדבר ליקויים מערכתיים קיימות גם בהחלטות שנסבכו על תלונות בעניינים אחרים שאינם ליקויים מסוג זה. ראו, למשל, הדוגמאות המובאות בפרק 7.

2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2019 במערכת השיפוט הכללית

סה"כ החלטות	שאיין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
33	25	-	6	1	1	-	עליון
139	83	3	46	-	4	3	מחוזי
265	109	7	103	3	22	21	שלום
97	41	1	46	-	5	4	תביעות קטנות
10	3	1	5	-	1	-	תעבורה
12	5	-	5	-	-	2	עניינים מקומיים
-	-	-	-	-	-	-	נוער
170	68	4	72	1	6	19	משפחה
20	6	-	12	-	1	1	ארצי עבודה
62	11	1	36	-	6	8	אזורי עבודה
1	1	-	-	-	-	-	הנהלה
44	39	2	3	-	-	-	לא על שופט או על התנהגות שופט
853	391	19	334	5	46	58	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2019 בבתי הדין

סה"כ החלטות	שאיין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לדיין/קאדי	מוצדקות	בית דין
8	3	-	4	-	-	1	רבני גדול
59	29	2	19	-	-	9	רבני אזורי
11	-	2	7	-	2	-	שרעי
-	-	-	-	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
78	32	4	30	-	2	10	סה"כ
931	423	23	364	5	48	68	סה"כ

לשם השוואה, להלן התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2018 במערכת השיפוט הכללית:

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
45	24	1	14	1	4	1	עליון
131	56	5	55	-	6	9	מחוזי
271	102	14	111	1	11	32	שלום
108	41	2	55	1	5	4	תביעות קטנות
11	3	-	5	1	1	1	תעבורה
14	2	-	8	1	2	1	עניינים מקומיים
2	-	-	2	-	-	-	נוער
152	46	10	73	1	4	18	משפחה
17	5	1	6	1	2	2	ארצי עבודה
67	14	1	40	-	2	10	אזורי עבודה
1	-	-	1	-	-	-	הנהלה
41	41	-	-	-	-	-	לא על שופט או על התנהגות שופט
860	334	34	370	7	37	78	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2018 בבתי הדין

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	בירור שמוצה	מוצדקות	בית דין
20	4	3	9	-	1	3	רבני גדול
57	12	9	26	-	-	10	רבני אזורי
10	1	3	2	-	1	3	שרעי
1	-	-	1	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
1	1	-	-	-	-	-	צבאי
89	18	15	38	-	2	16	סה"כ
949	352	49	408	7	39	94	סה"כ

פרק 3 | תלונות שהוחלט לברר ותלונות שנמצאו מוצדקות

3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לברר

מתוך 931 החלטות שניתנו בשנת 2019, בוררו לגופן 508 תלונות שהן 54% מכלל ההחלטות שניתנו. בין היתר, ניתנה החלטה בבקשת בירור, שהוגשה בשנת 2018 על ידי נשיאת בית המשפט העליון לפי סמכותה בחוק הנציבות (מספרנו 895/18)⁵, וכן ניתנה החלטה בבקשת הבירור שהוגשה כאמור בשנת 2019 על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול (מספרנו 105/19)⁶. לגבי שאר 423 התלונות הוחלט שאין לבררן.

בירור תלונה שהוחלט לבררה (ושבירורה לא הופסק) יכול להסתיים באחת מהתוצאות הבאות:

❖ החלטה כי התלונה מוצדקת באופן מלא או חלקי (סעיפים 22(א), (ב), (ד), (ה) לחוק הנציבות).

❖ החלטה לסיים את התלונה בהערה לשופט. כשבירור התלונה מעלה, כי הליקוי שנמצא בהתנהגותו של שופט אינו מגיע לדרגה המצדיקה קביעה כי התלונה מוצדקת, או משום שבנסיבות המקרה ראוי להסתפק בהערה לשופט.

❖ החלטה כי התלונה בלתי מוצדקת. סעיף 22(ג) לחוק הנציבות קובע, כי אחת התוצאות האפשריות לבירור המתקיים בנציבות היא הקביעה כי התלונה לא הייתה מוצדקת. דחיית תלונה לגופה נעשית, בין היתר, כאשר לא נמצא ממש בטענות עובדתיות המועלות בה; כאשר הנטען נכון מבחינה עובדתית, אך אין בעובדות כדי להוות פגם נורמטיבי אתי; או כאשר עומדות שתי גירסאות סותרות, ואין לאחת מהן תמיכה אובייקטיבית.

❖ ליקוי מערכת. החלטה כי התלונה על השופט אינה מוצדקת, אולם נמצא ליקוי הנוגע לכלל המערכת השיפוטית.

בשני המקרים האחרונים מועבר הטיפול בליקוי לטיפולו של נשיא בית המשפט הרלוונטי/או למנהל בתי המשפט, לפי העניין.

5 ראו עוד בעניין בקשת הבירור בפרק 9

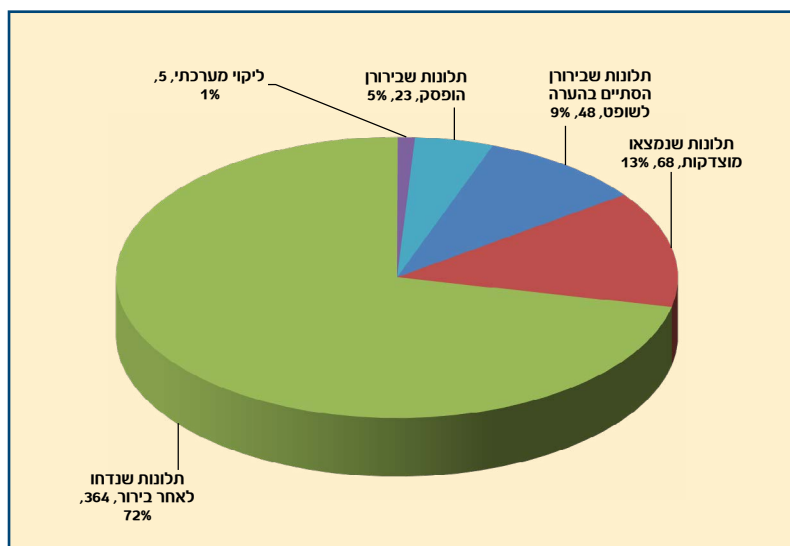
6 ראו כנ"ל בפרק 12

508 התלונות שבוררו לגופן והטיפול בהן הסתיים במהלך התקופה, מתפלגות לפי סוג ההחלטה שניתנה כדלקמן:

364	תלונות, שהן 72% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 39% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו בלתי מוצדקות.
68	תלונות, שהן 13% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 7% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו מוצדקות.
48	תלונות, שהן 9% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 5% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהערה לשופט.
23	תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 2% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהפסקת הבירור.
5	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן (שהן 1% מתוך כלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.

סה"כ 508 תלונות

תרשים 2: התפלגות התלונות שבוררו לגופן, לפי סוג ההחלטה שניתנה



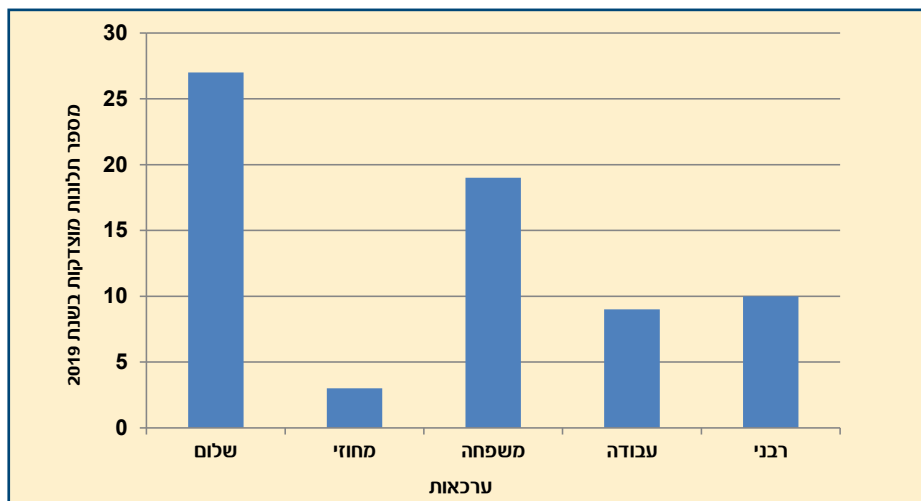
3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות

התפלגות 68 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2019 לפי ערכאות היא כדלקמן:

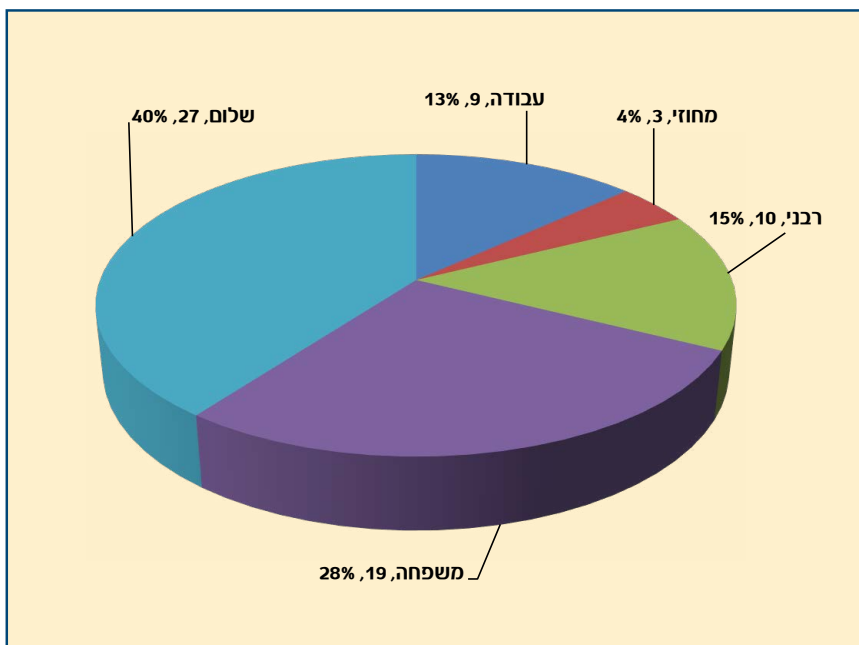
27	תלונות, שהן 40% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי משפט השלום (כולל בית המשפט לתביעות קטנות, בית המשפט לנוער, בית המשפט לתעבורה ובית המשפט לעניינים מקומיים).
19	תלונות, שהן 28% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט לענייני משפחה.
10	תלונות, שהן 15% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין הרבניים.
9	תלונות, שהן 13% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין לעבודה.
3	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט המחוזיים (כולל בתי המשפט לעניינים מנהליים).

סה"כ 68 תלונות

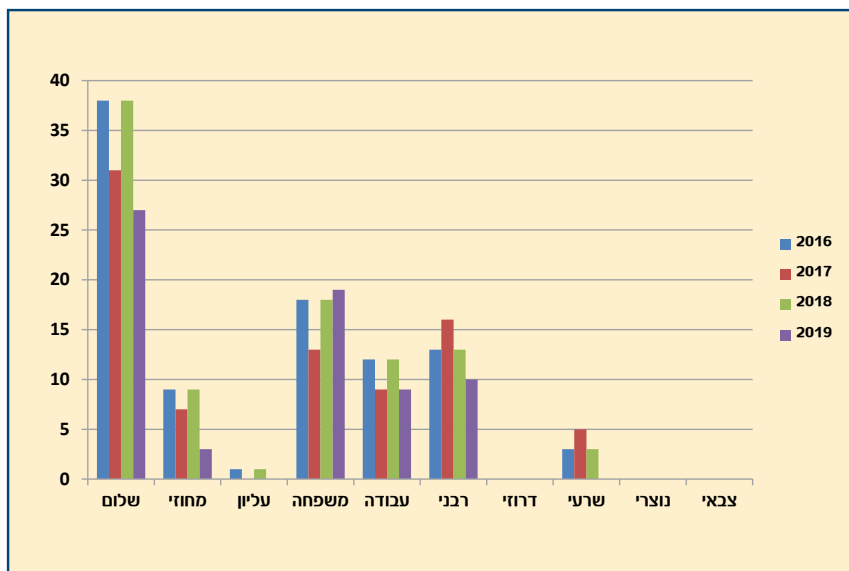
תרשים 3: התפלגות מספר התלונות המוצדקות, לפי ערכאות



תרשים 4: התפלגות התלונות המוצדקות, לפי ערכאות



תרשים 5: התפלגות מספר התלונות המוצדקות בשנים 2016-2019, לפי ערכאות



3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לגבי שופטים/רשמים מסוימים

בשנת 2019 נמצאו שופטים שלגבי כל אחד מהם ניתנה במהלך השנה יותר מהחלטה אחת המצדיקה את התלונה או שבירורה הסתיים בהערה לשופט כדלקמן:

מספר שופטים/רשמים	מוצדקת	הערה לשופט	ערכאה
5	2	-	בית משפט השלום, בית המשפט לענייני משפחה, בית הדין הרבני האזורי
3	3		בית המשפט לענייני משפחה, בית הדין האזורי לעבודה
1	2	2	בית משפט השלום
1	-	3	בית משפט השלום
1	-	2	בית משפט השלום

3.4 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן

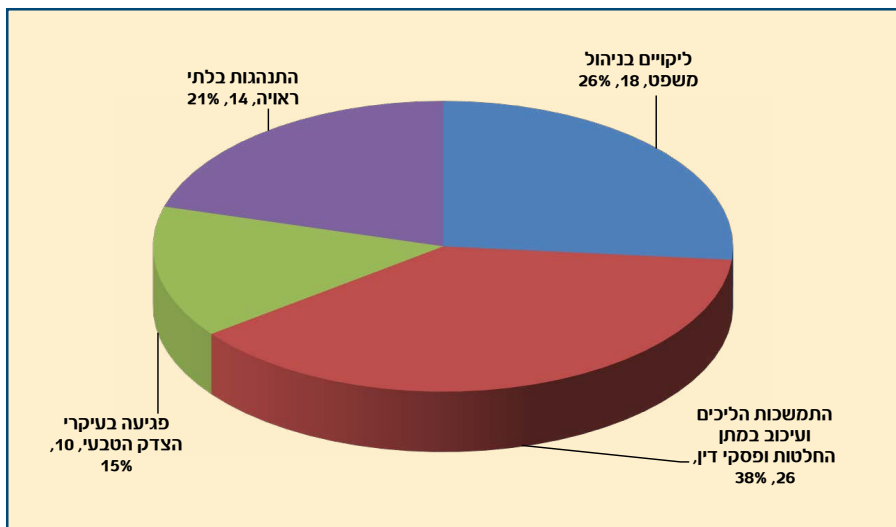
התפלגות 68 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2019 לפי סוג ההחלטה שניתנה, היא כדלקמן:

- 26 תלונות, שהן 38% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
- 18 תלונות, שהן 26% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויים בניהול משפט.
- 14 תלונות, שהן 21% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.
- 10 תלונות, שהן 15% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

סה"כ 68 תלונות

7 יובהר כי ישנן החלטות הנסכות על יותר מסוג החלטה אחד.

תרשים 6: התפלגות התלונות המוצדקות בשנת 2019, לפי סוג החלטה שניתנה



לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שנמצאו מוצדקות בשנים 2017-2019 לפי סוגן (ב-% מתוך כלל התלונות שנמצאו מוצדקות בכל שנה):

מהות החלטה	תלונות מוצדקות בשנת 2017	תלונות מוצדקות בשנת 2018	תלונות מוצדקות בשנת 2019
תמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין	37%	29%	38%
התנהגות בלתי ראויה	15%	29%	21%
ליקויים בניהול משפט	39%	27%	26%
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	9%	15%	15%

פרק 4 | תלונות שביורן הופסק

כאמור בסעיף 21 לחוק הנציבות, בסמכות הנציב להפסיק בירור תלונה במקרים הבאים:

(א) אם נוכח הנציב "שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה" של תלונה;

(ב) אם "המתלונן ביטל את תלונתו", במפורש או במשתמע, משלא סיפק לנציבות פרטים חיוניים לשם הבירור (כגון מספר תיק בית המשפט עליו הוא מלין), על אף שהתבקש לכך;

(ג) אם "ענין התלונה בא על תיקונו". בסעיף זה נעשה שימוש כאשר העניין נשוא התלונה בא על תיקונו בסמוך לאחר הגשת התלונה וטרם מתן ההחלטה בה.

במהלך שנת 2019 הופסק בירורן של 23 תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שבוררו לגופן.

כך, למשל, הופסק בירור תלונה משהעניין נשוא התלונה בא על פתרונו (מספרינו 312/19, 785/19 ועוד); כאשר המתלונן חזר בו מהתלונה מסיבות שונות (מספרינו 76/19, 923/19 ועוד); או שהמתלונן לא המציא פרטים כפי שנתבקש (מספרינו 624/19, 762/19 ועוד).

פרק 5 | תלונות שאין לברר

בפרק זה תובאנה אחדות מן התלונות בשנת 2019 שעל פי חוק הנציבות אין לבררן והן נדחו על הסף, לפי עילות הדחייה המפורטות בסעיפים 17 ו-18 לחוק.

❖ תלונה שאינה על שופט (סעיף 17(1))

סעיף 17(1) לחוק הנציבות קובע כי אין לברר תלונה ש"אינה על שופט (כמשמעותו בחוק) או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידיו".

בהתאם לאמור בסעיף זה, לא בוררו במהלך שנת 2019, בין היתר, תלונות שהוגשו על מפקח על רישום המקרקעין (מספרינו 69/19, 73/19, 817/19 ועוד); על שופט בדימוס לאחר פרישתו מן השיפוט (מספרנו 119/19, 598/19); על עובדת בית המשפט (מספרנו 667/19), על עובדי לשכת הסיוע המשפטי (מספרנו 30/19); על נאמן מטעם בית המשפט (מספרנו 832/18) ועוד.

בנוסף, לא בוררו תלונות על רשמי הוצאה לפועל, והטיפול בהן הועבר לאחראי על בירור תלונות נגד רשמי הוצאה לפועל ברשות האכיפה והגבייה (מספרינו 260/19, 372/19, 925/19 ועוד).

במהלך שנת 2019 לא בוררו לפי סעיף 17(1) לחוק הנציבות (תלונה על מי שאינו שופט) 39 תלונות, שהן 9% מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ תלונה קנטרנית, טורדנית או עוסקת בזוטי דברים (סעיף 17(2))

סעיף 17(2) לחוק הנציבות קובע, כי אין לברר תלונה שהיא "קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים".

במהלך שנת 2019 לא בוררו על פי סעיף 17(2) לחוק הנציבות 48 תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שאין לבררן.

❖ **תלונה שעניינה שאלה משפטית או ראייתית מהותית או החלטה הניתנת לערעור (סעיף 17(3), סעיף 17(4) וסעיף 18(א)(2))**

סעיפים 17(3) ו-17(4) לחוק הנציבות קובעים, כי אין לברר תלונה כאשר עניינה "בשאלה משפטית או ראייתית מהותית" או כאשר "התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי".

במהלך שנת 2019 לא בוררו 296 תלונות, שהן 70% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שעניינן בשאלה משפטית או ראייתית מהותית או בהחלטה הניתנת לערעור. כלומר, חלק נכבד של התלונות שאין לבררן נדחו מן הטעם שבירורן אינו בסמכות נציב תלונות הציבור על שופטים.

בהתאם לאמור, לא בוררו תלונות על החלטות או פסקי דין שהיו בבחינת "ערעור", כגון, ערעור על תוצאת פסק הדין או על הוצאות משפט שנפסקו (מספרינו 13/19, 594/19, 875/19 ועוד).

❖ **תלונה שהיא בקשה לפסלות שופט (סעיפים 17(5) ו-18(ב))**

סעיף 17(5) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה שעניינה:

"בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור עניינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור".

סעיף 18(ב) לחוק קובע, כי הנציב רשאי להימנע מלברר תלונה המתאימה יותר להתברר כטענת פסלות מלשבת בדין.

במהלך שנת 2019 לא בוררו 11 תלונות, שהן 3% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שעניינן בפועל בבקשת פסלות.

❖ **תלונה על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים (סעיף 17(6))**

במהלך שנת 2019 לא הוגשה תלונה בקטגוריה זו.

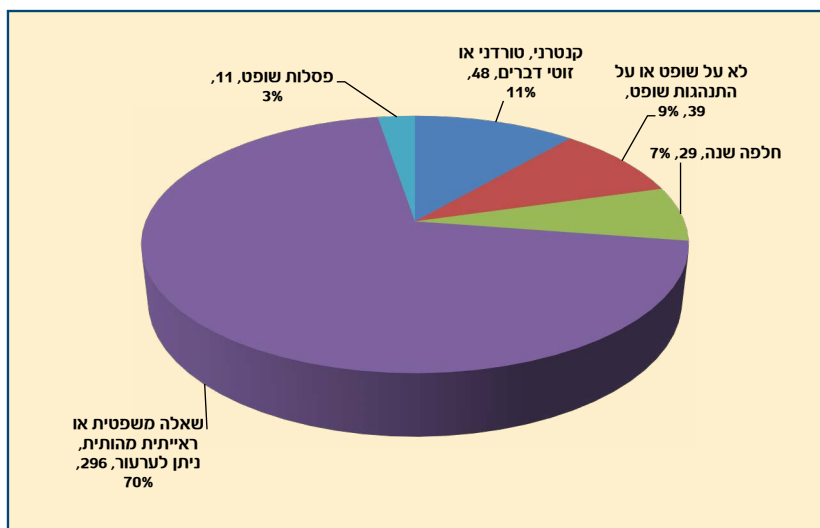
❖ תלונה המוגשת לאחר שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין (סעיף 18(א)(1))

סעיף 18(א)(1) לחוק קובע, כי אין לברר תלונה "לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר", אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורה.

הקושי לברר עניין שחלף זמן רב ממועד התרחשותו, הוא העומד בבסיס סעיף זה.

במהלך שנת 2019 לא בוררו 29 תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שהוגשו לאחר חלוף שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין, ומשלא נמצאה סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן (מספרינו 48/19, 139/19, 579/19, 750/10 ועוד).

תרשים 7: התפלגות החלטות בתלונות שאין לברר



פרק 6 | התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין

בפרק זה תובא סקירה תמציתית ויובאו נתונים סטטיסטיים על תלונות שהוגשו והחלטות שניתנו על בתי המשפט במערכת הכללית - בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום - ובתי הדין.

6.1 בית המשפט העליון

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2019 התקבלו 37 תלונות על שופטים בבית המשפט העליון. ניתנו החלטות ב- 33 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

25	תלונות, שהן 76% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
6	תלונות, שהן 18% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
1	תלונה, שהיא 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימה בהערה לשופט.
1	תלונה, שהיא 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.

סה"כ 33 תלונות

6.2 בתי המשפט המחוזיים

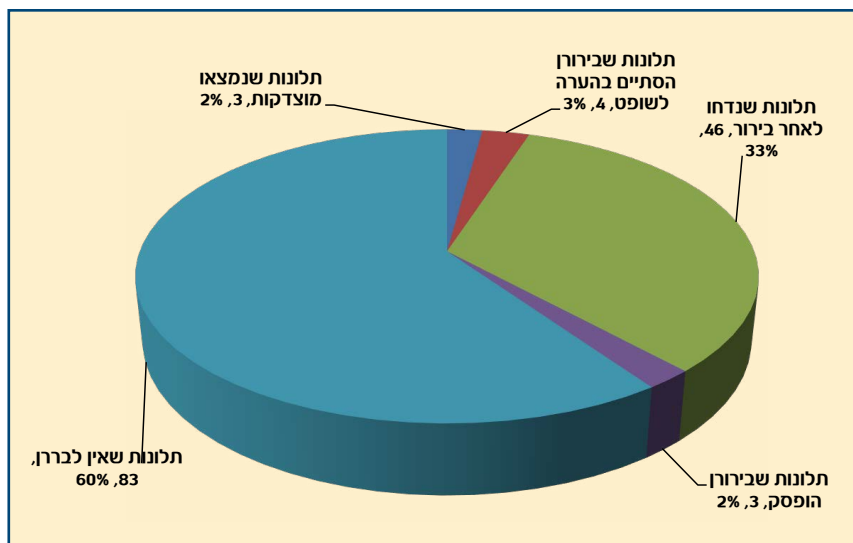
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2019 התקבלו 145 תלונות על שופטים בבתי המשפט המחוזיים. ניתנו החלטות ב- 139 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

83	תלונות, שהן 60% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
46	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
4	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
3	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
3	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

סה"כ 139 תלונות

תרשים 8: התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי המשפט המחוזיים



❖ התפלגות התלונות על בתי המשפט המחוזיים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018

מספר תלונות בשנת 2019	מספר תלונות בשנת 2018	
3	9	מוצדקות
46	55	דחייה לאחר בירור
3	5	הפסקת הבירור
83	56	אין לברר
4	6	הערה לשופט
-	-	ליקוי מערכתי
139	131	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בתי המשפט המחוזיים נמצאו 3 תלונות מוצדקות: אחת על התבטאות בלתי ראויה; אחת על ליקויים בדרך ניהול משפט; ואחת על התמשכות הליכים.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט

- 2 תלונות על בית המשפט המחוזי מרכז-לוד.
- 1 תלונה על בית המשפט המחוזי ירושלים.

סה"כ 3 תלונות

6.3 בתי משפט השלום

הנתונים המובאים להלן מתייחסים לכלל בתי המשפט הנכללים תחת הכותרת "בית משפט שלום", והם: בתי המשפט לנוער, בתי המשפט לעניינים מקומיים, בתי המשפט לתביעות קטנות ובתי המשפט לתעבורה.

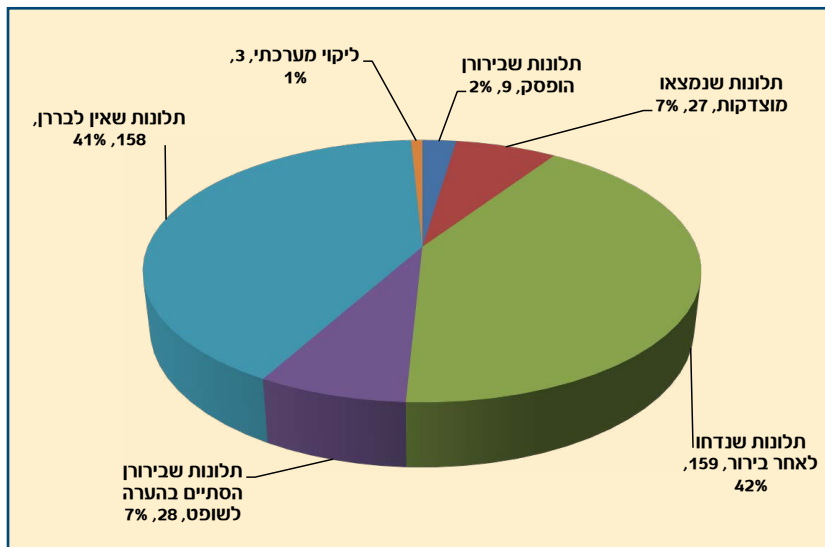
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2019 התקבלו 392 תלונות על שופטים בבתי משפט השלום. ניתנו החלטות ב-384 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

159	תלונות, שהן 42% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
158	תלונות, שהן 41% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
28	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
27	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
9	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
3	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.

סה"כ 384 תלונות

תרשים 9: התפלגות התלונות על בתי משפט השלום שניתנה בהן החלטה



❖ התפלגות התלונות על בתי משפט השלום לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018

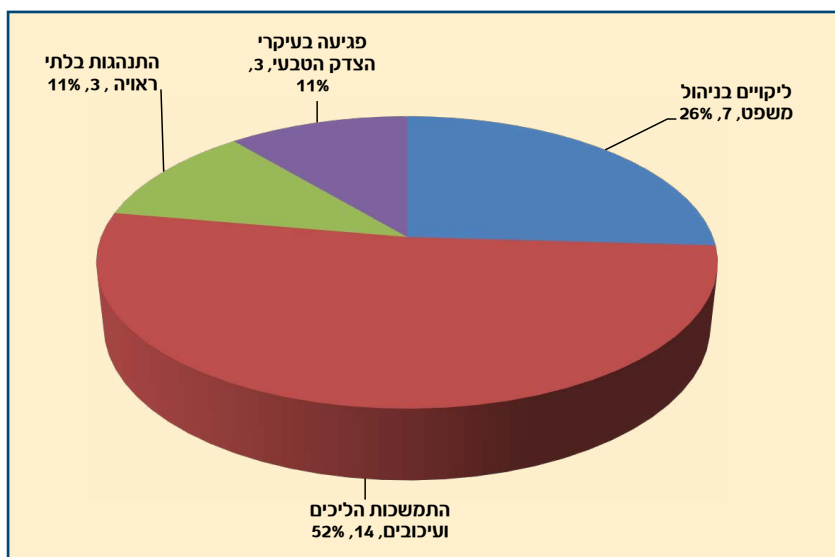
מספר תלונות בשנת 2019	מספר תלונות בשנת 2018	סוג החלטה
27	38	מוצדקות
159	181	דחייה לאחר בירור
9	16	הפסקת הבירור
158	148	אין לברר
28	19	הערה לשופט
3	4	ליקוי מערכתי
384	406	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

תלונות, שהן 52% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.	14
תלונות, שהן 26% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויי בניהול משפט.	7
תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.	3
תלונות, שהן 11% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.	3

סה"כ 27 תלונות

תרשים 10: התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום



❖ **התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט**

תלונות על בתי משפט השלום במחוז תל אביב.	10
תלונות על בתי משפט השלום במחוז מרכז.	6
תלונות על בתי משפט השלום במחוז חיפה.	5
תלונות על בתי משפט השלום במחוז דרום.	2
תלונות על בתי משפט השלום במחוז צפון.	2
תלונות על בתי משפט השלום במחוז ירושלים.	2

סה"כ 27 תלונות

❖ **התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018**

מספר תלונות מוצדקות בשנת 2019	מספר תלונות מוצדקות בשנת 2018	ערכאה
21	32	בית משפט שלום
4	4	בית משפט לתביעות קטנות
-	1	בית משפט לתעבורה
2	1	בית משפט לעניינים מקומיים
-	-	בית משפט לנוער
27	38	סה"כ

6.4 בתי המשפט לענייני משפחה

בתי המשפט לענייני משפחה הוקמו מכוח חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 והם פועלים במסגרת בתי המשפט הכלליים.

התלונות על שופטי בית המשפט לענייני משפחה מצביעות על מספר בעיות וקשיים שהם ייחודיים בטיבם, או בעוצמתם, לבית משפט זה. עם הקשיים האלה מתמודדים שופטי בתי המשפט לענייני משפחה מדי יום ביומו. בין הקשיים האלה יש למנות את אופיים המיוחד של הדיונים, היחסים הטעונים בין הצדדים והמורכבות הרגשית הכרוכה בחלק ניכר מהסכסוכים. קיום הדיון בדלתיים סגורות משפיע אף הוא על האווירה השורה באולם הדיונים, שהיא "אינטימית" יחסית, ופורמאלית פחות מאשר בדיון המתקיים בדלתיים פתוחות. לנושאים הנדונים בבתי משפט לענייני משפחה נודעת חשיבות מיוחדת, ולכן ההקפדה על מתן החלטות או סיומם של ההליכים תוך פרק זמן סביר.

מאפיין נוסף של ההליכים בבית המשפט לענייני משפחה נוגע למדיניות הנקוטה בו, לפיה יש לנסות, ככל שניתן, להביא ליישוב הסכסוך בהסכמה. מדיניות זו מבוססת על ההכרה שהסכמת הצדדים בסכסוכי משפחה משרתת את היחסים ביניהם בטווח הארוך ומונעת הסלמת הסכסוך, במיוחד כאשר מעורבים בו קטינים. מבלי להפחית מחשיבותו של הפתרון המוסכם על הצדדים, גורמת ההמתנה להבשלת פתרון כזה לא אחת להתמשכות בלתי סבירה של ההליכים. הניסיון להביא את הצדדים לכלל פשרה או הסכמה מעורר גם הוא, לעתים, תרעומת הבאה לידי ביטוי בתלונות. דווקא בשל מורכבות הדיון ורגישות הנושאים הנדונים בבתי המשפט לענייני משפחה, כך העיר הנציב בהחלטותיו, צריך שופט בית המשפט לענייני משפחה לגלות רגישות מיוחדת ותבונה רבה בבואו לדון בתיקי משפחה.

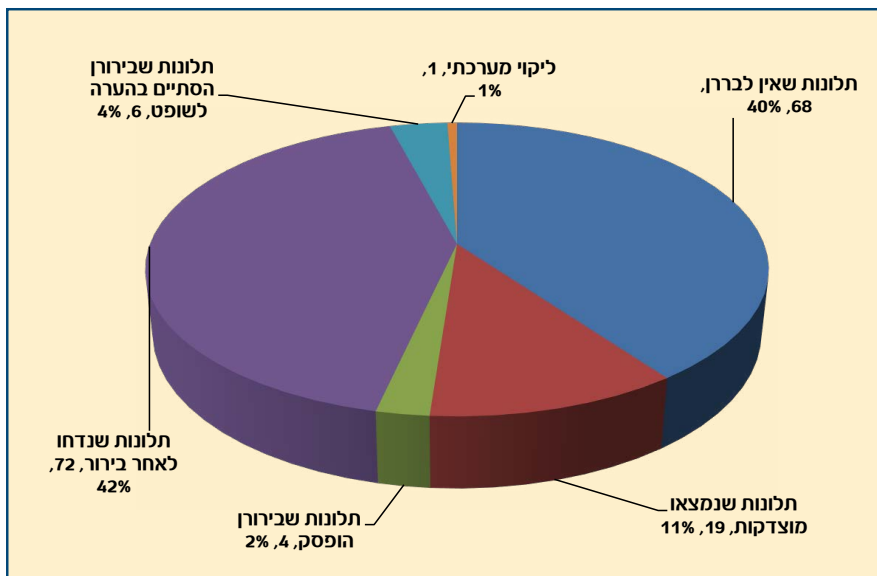
❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2019 התקבלו 184 תלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה. ניתנו החלטות ב- 170 תלונות המתפלגות לפי סוג החלטה כדלקמן:

72	תלונות, שהן 42% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
68	תלונות, שהן 40% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
19	תלונות, שהן 11% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
6	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
4	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
1	תלונה, שהיא 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכת.

סה"כ 170 תלונות

תרשים 11: התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה שניתנה בהן החלטה



❖ התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018

מספר תלונות בשנת 2019	מספר תלונות בשנת 2018	סוג תלונה
19	18	מוצדקות
72	73	דחייה לאחר בירור
4	10	הפסקת הבירור
68	46	אין לברר
6	4	הערה לשופט
1	1	ליקוי מערכתי
170	152	סה"כ

❖ **התפלגות התלונות המוצדקות**

6	תלונות, שהן 32% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
2	תלונות, שהן 10% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.
5	תלונות, שהן 26% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.
6	תלונות, שהן 32% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, הייתה על ליקוי בניהול משפט.

סה"כ 19 תלונות

❖ **התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי המשפט לענייני משפחה**

7	תלונות על בית המשפט לענייני משפחה במחוז מרכז.
6	תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז חיפה.
3	תלונות על בית משפט לענייני משפחה במחוז צפון.
2	תלונות על בית משפט לענייני משפחה במחוז תל אביב.
1	תלונה על בית משפט לענייני משפחה במחוז ירושלים.

סה"כ 19 תלונות

6.5 בתי הדין לעבודה

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2019 התקבלו 87 תלונות על שופטים בבתי הדין לעבודה (19 תלונות מהן הוגשו על בית הדין הארצי לעבודה), וניתנו החלטות ב-82 תלונות.

על בית הדין הארצי לעבודה ניתנו החלטות ב-20 תלונות, המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

תלונות, שהן 60% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.	12
תלונות, שהן 30% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.	6
תלונה, שהיא 5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאה מוצדקת.	1
תלונה שהיא 5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימה בהערה לשופט.	1

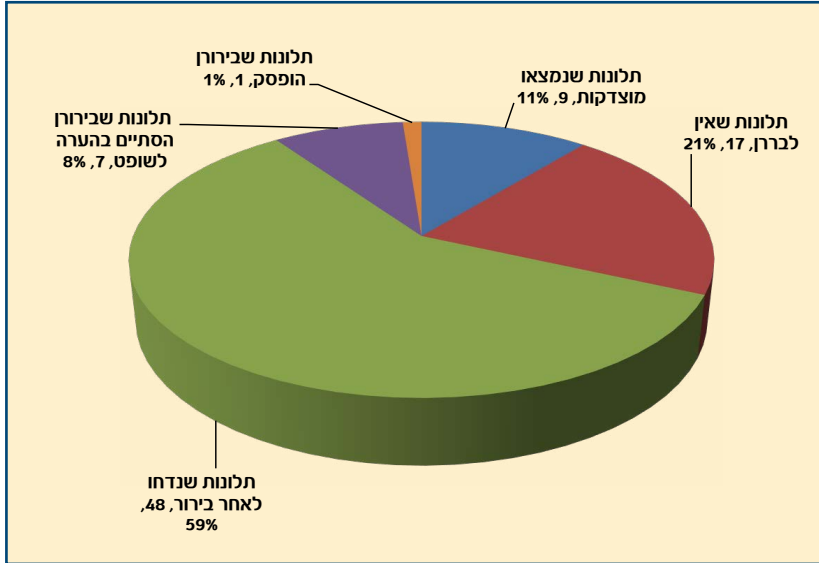
סה"כ 20 תלונות

62 ההחלטות על בתי הדין האזוריים לעבודה מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

תלונות, שהן 58% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.	36
תלונות, שהן 18% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.	11
תלונות, שהן 13% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.	8
תלונות שהן 10% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.	6
תלונה, שהיא 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק הבירור.	1

סה"כ 62 תלונות

תרשים 12: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין לעבודה (האזורים והארצי)



❖ התפלגות התלונות על בתי הדין לעבודה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018

מספר תלונות בשנת 2019	מספר תלונות בשנת 2018	
9	12	מוצדקות
48	46	דחייה לאחר בירור
1	2	הפסקת הבירור
7	4	הערה לדיין
17	19	אין לברר
-	1	ליקוי מערכתי
82	84	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

על בית הדין הארצי לעבודה נמצאה תלונה אחת מוצדקת שעניינה בכשל ניהולי. על בתי הדין האזוריים לעבודה נמצאו 8 תלונות מוצדקות: שלוש תלונות על התנהגות שופט; שלוש אחרות עניינן בעיכוב במתן החלטות; ושתי תלונות נסובו על ליקויים בניהול המשפט.

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

6	תלונות על בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב.
2	תלונות על בית הדין האזורי לעבודה בחיפה.
1	תלונה על בית הדין הארצי לעבודה.

סה"כ 9 תלונות

6.6 בתי הדין הרבניים

❖ התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

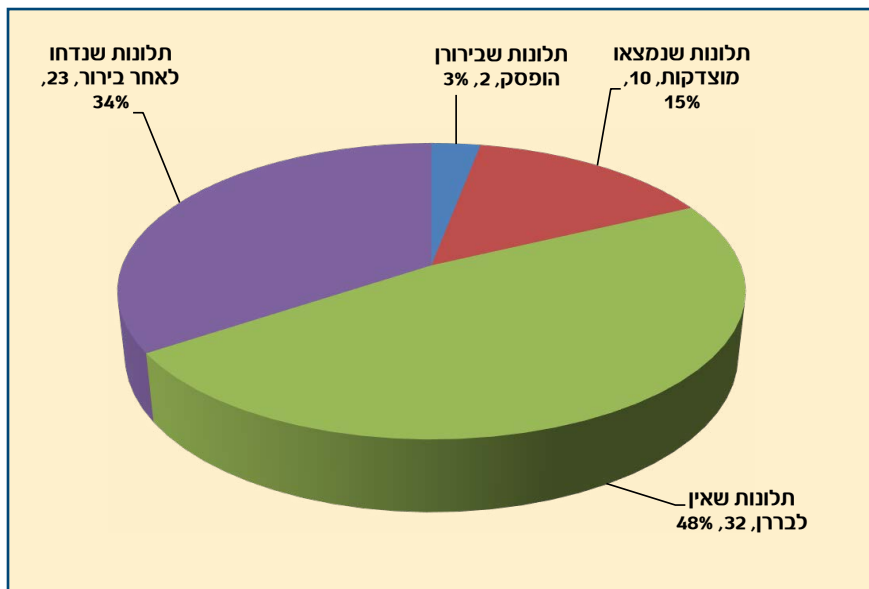
במהלך שנת 2019 התקבלו 69 תלונות על דיינים בבתי הדין הרבניים (9 מהן על בית הדין הרבני הגדול), וניתנו החלטות ב- 67 תלונות. על בית הדין הרבני הגדול ניתנו החלטות ב-8 תלונות: אחת מהן נמצאה מוצדקת; ארבע תלונות נדחו לאחר בירור; ושלוש תלונות לא בוררו.

59 ההחלטות על בתי הדין הרבניים האזוריים מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

19	תלונות, שהן 32% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
29	תלונות, שהן 49% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
9	תלונות, שהן 15% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
2	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.

סה"כ 59 תלונות

תרשים 13: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין הרבניים (האזורים והגדול)



❖ התפלגות התלונות על בתי הדין הרבניים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2019 בהשוואה לשנת 2018

מספר תלונות בשנת 2019	מספר תלונות בשנת 2018	
10	13	מוצדקות
23	35	דחייה לאחר בירור
2	12	הפסקת הבירור
32	16	אין לברר
-	1	הערה לשופט
-	-	ליקוי מערכתי
67	77	סה"כ

❖ התפלגות התלונות המוצדקות

תלונות, שהן 30% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקוי בניהול משפט.	3
תלונות, שהן 30% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.	3
תלונות, שהן 30% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התמשכות הליכים.	3
תלונה, שהיא 10% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, הייתה על התנהגות בלתי ראויה.	1

סה"כ 10 תלונות

❖ התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

תלונות על בית הדין הרבני האזורי בירושלים.	4
תלונות על בית הדין הרבני האזורי בנתניה.	3
תלונות על בית הדין הרבני האזורי בחיפה.	2
תלונה על בית הדין הרבני הגדול.	1

סה"כ 10 תלונות

6.7 בתי הדין השרעיים

בשנת 2019 התקבלו 10 תלונות על בתי הדין השרעיים, וניתנו החלטות ב-11 תלונות: בשתי תלונות הסתיים הברור בהערה לקאדי; שבע תלונות נדחו לאחר בירור; ובשתי תלונות אחרות הופסק הברור.

6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

בשנת 2019 לא התקבלו תלונות על בתי הדין: הדרוזיים, הצבאיים ושל העדה הנוצרית, ואף לא ניתנו החלטות בעניינם של בתי דין אלו.

פרק 7 | ליקויים ותיקונים

1. מבוא

תכליתו של חוק הנציבות הוא תיקון ליקויים שהתגלו בהתנהגות ובהתנהלות שופט, לשם שיפור השירות של בתי המשפט לציבור. תכלית זו מושגת באמצעות בירור תלונות על שופטים, שבמסגרתו נעשה ניסיון להטמיע ולהפנים נורמות התנהגות והתנהלות ראויות, הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

הסמכות להתריע על ליקוי ולפעול לתיקונו קבועה בסעיף 22 לחוק, שלשנו:

" (א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שנקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לוועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הוועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם."

מבירור התלונות עולים ליקויים הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

2. ליקויים במישור השופט המסוים

במישור השופט המסוים, הצעדים הננקטים לתיקון הליקוי בתלונות הנמצאות מוצדקות הם מגוונים ומשתנים בהתאם לחומרת המעשה או המחדל המיוחס לשופט. בחלק ניכר מן המקרים, ה"סנקציה" הננקטת היא עצם הקביעה, הכלולה בגוף ההחלטה, כי התלונה נמצאה מוצדקת. קביעה מסוג זה מובאת לידיעת הועדה לבחירת שופטים כשהיא דנה בקידום שופטים. במקרים מסוימים, יש הצדקה עניינית לנקיטת צעדים חמורים יותר, ביניהם המלצה על העמדה לדין משמעת או על סיום כהונתו של שופט.

3. ליקויים מערכתיים שנתגלו במסגרת בירור תלונה על שופט

במישור המערכתי נוקטת הנציבות מספר דרכים לתיקון ליקויים, ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו;
- פרוסום תמצית ההחלטה (ללא פרטים מזהים) באתר האינטרנט של הנציבות בנושאים עקרוניים ובנושאים בעלי השלכות רוחב;
- קיום מפגשים עם שופטים ונשיאים של בתי משפט ומתן הרצאות במסגרת המכון להשתלמות שופטים כדי להביא לידיעתם מסקנות במישור האתי העולות מהחלטות הנציב;
- הכנת דוחות שנתיים ודוחות מיוחדים;
- עדכון ראשי המערכת בזמן אמת על טיפול בתלונות חמורות.

תלונות על שופט מסוים בהן נמצא ליקוי מערכתי לעיתים נמצאו מוצדקות הן בהיבט של השופט הנילון והן בהיבט המערכתי, ולעיתים נדחו בהיבט השופט הנילון ונמצאו מוצדקות בהיבט המערכתי.

בשנת 2019 הוגשו לנציבות תלונות על ליקויים מערכתיים כדלקמן:

❖ הצורך בקוהרנטיות בין דברי חקיקה המסדירים את מעמדו של הורה עצמאי לבין נהלים של המדינה

מתלוננת הלינה על השימוש במונח "חד הורית" במסגרת פסק דין שנתן בית המשפט המחוזי וטענה, כי הדבר אינו עולה בקנה אחד עם לשון חוק סיוע למשפחות שבראשן הורה עצמאי, התשנ"ב-1992. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התיק שבו דנה לא עסק בחוק זה אלא בהחלטה של ועדה של משרד השיכון, בה נמנית, בין הזכאים לדיוור ציבורי, גם "משפחה חד הורית". בהחלטת הנציב נקבע, כי השופטת פעלה כדין ולא נפל פגם כלשהו בהתנהלותה. עם זאת, העיר הנציב, כי מצב הדברים שבו נעשה שימוש, במסגרת נוהל של משרד ממשלתי, במונח שהמחוקק ביטל אותו וקבע כי הוא יוחלף במונח אחר, אינו רצוי. הנציב הביע את דעתו, כי יש מקום שמשרדי הממשלה

השונים יפעלו בקוהרנטיות עם דברי החקיקה המסדירים את מעמדו של הורה עצמאי כך, שהרציונל, אשר הביא להחלפת המונח "משפחות חד הוריות" במונח "משפחות שבראשן עומד הורה עצמאי", יחול גם בנהלים שונים שמוציאה המדינה, לרבות נהלים לזכאי משרד השיכון. בכפוף להערת הנציב נדחתה התלונה (תמצית, מספרנו 234/19, מחוזי).

❖ ליקוי מערכתי בבית המשפט לתעבורה, המתבטא בזימון עשרות מתדיינים לאותה שעה או לשעות סמוכות

בעקבות בירורה של תלונה, נתגלתה בבית המשפט לתעבורה תקלה מערכתית שהתבטאה בזימון של עשרות אנשים לאותה שעה או לשעות סמוכות, תוך חוסר הכוונה של הנאשמים למקום שאליו עליהם לפנות. כתוצאה מכך, הנאשם (המתלונן) נאלץ להמתין שעות רבות לתורו, בחדר התובעים, במקום באולם בית המשפט.

הנציב קבע, כי ניתן להבין לליבו ולטרונייתו של המתלונן, אשר הגיע לעיר שבה ממוקם בית המשפט יום לפני מועד הדיון המתוכנן, כדי להתייצב לדיון בשעה 08:30, והוא נדרש להמתין שעות ארוכות עד לבירור עניינו. הנציב הפנה את תשומת ליבם של מנהל בתי המשפט ושל נשיא בית משפט השלום לבדיקת התקלה המערכתית בעניין זה (תמצית, מספרנו 16/19, תעבורה).

❖ ליקויים במערכת נט המשפט' הצורך לקבוע במערכת נט המשפט חיווי ברור לגבי שעת הגשתם של מסמכים שהוגשו מרחוק

באחת התלונות נמחקה תביעה מחוסר מעש, למחרת המועד שבו היה על התובע להגיש תצהיר עדות ראשית לבית המשפט, ובקשת בא כוחו לביטול פסק הדין נדחתה על ידי השופטת. לדברי עורך הדין, בשל תקלה במערכת נט-המשפט לא עלה בידו להגיש את התצהיר במועד אלא למחרת היום, אולם הוא הגישו לפני שהשופטת נתנה את פסק הדין. הבירור העלה, כי לא היה בידי השופטת שדנה בתיק לדעת את דבר ההגשה ולצפות בתצהיר דרך מערכת נט-המשפט טרם מתן פסק הדין. הנציב העיר, כי מן הראוי לשקול את האפשרות להוסיף למסמכים המוגשים מרחוק, לאחר סיווגם על ידי המזכירות והעברתם כמשימה לטיפול השופט, חיווי ברור לגבי שעת הגשתם במקור למערכת. במצב דברים כזה, עת מוגשת בקשה לביטול פסק דין או החלטה, יהיה בידי היושב בדיון לדעת על נקלה מתי הוגש המסמך בפועל לבית המשפט, שכן זהו המועד הקובע ולא השעה בה נפנתה המזכירות לטיפול במסמך ולהעבירו לשופט. כן הוסיף הנציב, כי במקום שיש חשיבות למועד ולשעת הגשת מסמך לבית המשפט, ועולה טענה כי הדבר נמנע בשל כשל טכני, טוב יעשה היושב בדיון אם טרם מתן החלטתו יבקש את התייחסותם של אנשי המיחשוב בהנהלת בתי המשפט בכל הנוגע לטענה

זו. אם כך יפעל, יהיו בידי הנתונים הנדרשים בכדי להתייחס לטענה, בהחלטה שתינתן בבקשה. לא כך עשתה השופטת. זאת ועוד. לאחר מתן פסק הדין, הגיש המתלונן בקשה לביטולו, בה שב על טענתו בדבר הקושי בשיגור התצהיר במועד, והוסיף, כי התצהיר הוגש בפועל לבית המשפט טרם שניתן פסק הדין. בהחלטתה בבקשה זו לא התייחסה השופטת לטענותיו אלה של המתלונן, וחבל שכך. לובדקה השופטת את נכונות הדברים במזכירות בית המשפט, היתה נענית, מן הסתם, כי צודק המתלונן בטענתו, וכי התצהיר הוגש לפני שנתנה את פסק דינה. ברי, כי לעובדת הגשת התצהיר בפועל לפני שניתן פסק הדין, יכולה להיות משמעות לגבי הפעלת שיקול הדעת אם לבטל את פסק הדין או להותירו על כנו. הנציב הוסיף, כי למתלונן היו טענות טובות, לכאורה, לגבי השיהוי שחל בהחמת התצהיר על ידי מרשו התובע, הסובל מבעיות בריאותיות, כך שניתן היה לשקול נתון זה, אפילו הוגש התצהיר באיחור, שלא בשל כשל מיחשובי. ויש להזכיר, בהקשר זה, כי על מחדל דיוני, ככל שהיה, בידי היושב בדין לבוא חשבון עם התובע בהשתתף הוצאות משפט, טרם שתימחק תביעתו. בהערות אלה מוצה הבירור (שלום), (233/19).

תקלה מערכתית בעריכתו וחתימתו של פרוטוקול במערכת נט-המשפט

חרף החלטות קודמות של הנציבות, טרם תוקנה תקלה מערכתית בכל הנוגע לעריכתו וחתימתו של פרוטוקול במערכת נט-המשפט.

הפרוטוקול נחתם במערכת באורח סופי רק לאחר שהשופט חותם עליו בחתימה אלקטרונית, באמצעות כרטיסו החכם. החתימה האלקטרונית "נועלת" את המסמך ואינה מאפשרת עריכת שינויים בגרסה שנחתמה, כשרק לאחר החתימה האלקטרונית הופך הפרוטוקול להיות "סופי". עריכה נוספת של הפרוטוקול, במצב דברים זה, תפיק גירסה נוספת של הפרוטוקול. לעומת זאת, עריכה של הפרוטוקול טרם שהוא נחתם בחתימה אלקטרונית, אינה מתועדת כגירסה קודמת של אותו פרוטוקול.

למרות שרק חתימה אלקטרונית של השופט הופכת את הפרוטוקול להיות "סופי", מסתבר כי גם לפרוטוקולים המצויים במערכת, עדיין בסטטוס של עריכה, מוסיפה המערכת, באופן אוטומטי, את חתימתו הגראפית של השופט. כפועל יוצא מכך, כאשר מודפס פרוטוקול שאינו סופי, למשל בשעת ההפסקה, ונמסר לידי בעל דין או בא כוח, מתנוססת עליו חתימתו הגראפית של השופט, למרות שהפרוטוקול טרם נחתם בחתימה אלקטרונית, וכאמור אינו סופי.

זאת ועוד אחרת. האוחז בשני הפרוטוקולים, זה שעדיין מצוי בשלב עריכה וזה הסופי לאחר שנחתם אלקטרונית, לא יוכל לזהות מי מביניהם הוא הפרוטוקול הסופי. זאת שכן, שניהם נושאים את חתימתו הגראפית של השופט, כאשר הפרוטוקול החתום בחתימה האלקטרונית, אינו מזוהה ככזה בתדפיס הפרוטוקול.

בהחלטת הנציב נאמר, כי נראה, שהגיעה השעה להסיר מכשלה זו בתוכנת נט-המשפט, על מנת למנוע תקלות ואי הבנות לגבי הרישום בפרוטוקול (תמצית, מספרנו 860/18,

עניינים מקומיים).

ביום 21.1.20 התקבל עדכון ממנהל בתי המשפט, בו נכתב כי נעשתה בנושא זה עבודת מטה משמעותית וכי עתה הם מצויים בשלב מתקדם של אישורו הפתרון הטכנולוגי המוצע בידי הגורמים הרלוונטיים במישור השיפוטי ובמישור המינהלי. מנהל בתי המשפט הוסיף, כי מדובר, בין היתר, בצורך בשינוי חלק מהפרקטיקות הנוהגות, תוך שימת לב גם לעניינים הקשורים לאופן ניהול הדיונים והתאמה לאילוצים שונים.

❖ רשימת מומחים מטעם בית המשפט

בהחלטה משנת 2018 (בתיקנו 861/18), עמדה הנציבות על הצורך בעדכון רשימת המומחים של בית המשפט לענייני משפחה, אשר לא עודכנה מאז שנת 2014. בהמשך לאותה החלטה, התקבל מכתב עדכון מאת הלשכה המשפטית של הנהלת בתי המשפט, בו נאמר כי ביום 31.5.18 מינתה נשיאת בית המשפט העליון צוות להסדרת מינוי בעלי תפקיד בשכר על ידי בתי המשפט, וכי מכוח כתב המינוי, פועלת הנהלת בתי המשפט להסדרה בחקיקה של תחום מינוי המומחים מטעם בתי המשפט, זאת לרבות הקמת יחידת מומחים בהנהלת בתי המשפט ומיסוד רשימת מומחים שתעמוד לרשות בית המשפט בבואו למנות מומחה מטעמו. בין היתר, כך נאמר במכתב, צפויות התקנות להסדיר את רשימת המומחים שתעמוד לרשות בית המשפט לענייני משפחה.

פרק 8 | התנהגות שופט

לדיבור "התנהגות שופט" שלושה היבטים עיקריים, המתייחסים לשלוש זירות שונות: אולם הדיונים; פסק דין או החלטה והתנהגות מחוץ לכס השיפוט.

בפרק זה יובאו דוגמאות להחלטות על תלונות בשלוש ה"זירות" האמורות. כן יובאו דוגמאות להחלטות בתלונות בהן חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט גרמו לתקלה נשוא התלונה.

כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007 קובע:

- "(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט".

במהלך שנת 2019 נמצאו 14 תלונות מוצדקות (21% מכלל התלונות המוצדקות) בכל הערכאות, שעניינן התנהגות בלתי ראויה של שופט.

❖ התנהגות באולם

התבטאות בעניין פסיקת בית המשפט העליון

מתלונן טען, כי בדיון שהתקיים בבית המשפט לענייני משפחה השוותה השופטת את ההלכה שניתנה בבית המשפט העליון בבע"מ 919/15 ל"פיגוע רב נפגעים". בהחלטת הנציבות נקבע, כי לא ניתן לקבל את דברי השופטת בתגובתה לתלונה, כי דבריה נאמרו באופן אקדמי, שכן התבטאויותיה נאמרו באולם הדיונים, במהלך דיון בתיק דומה ומסוים ובנוכחות בעלי הדין ובאי כוחם. לכן, בעל דין שעניינו דומה לזה שנפסק בבע"מ 919/15, השומע את דעתה של השופטת על פסיקת בית המשפט העליון, שהיא בבחינת "פיגוע רב נפגעים", עלול לאבד את האמון בבית המשפט ולחשוש ש"המשחק מכור", גם אם השופטת לא התכוונה לכך. בנוסף נקבע, כי אמירות מסוג זה עלולות להתפרש כזלזול

בכבודם של שופטי בית המשפט העליון (תמצית, מספרנו 90/19, משפחה).

התבטאות כלפי עורך דין

עורך דין הלין על כך שבמהלך דיון שהתקיים, איבדה השופטת את עשתונותיה, צעקה וצרחת עליו בפני כל הנוכחים באולם, ועל כך שפרוטוקול הדיון אינו משקף נכונה את מה שארע בקשר לכך. בקשת המתלונן לפסול את השופטת מלישב בדיון נדחתה, ובבקשתו לתיקון הפרוטוקול נקבע כי על בא כוח הצד שכנגד להגיב לה בתוך 30 ימים, ולא בפרק זמן קצר יותר, כפי שביקש המתלונן. הנציב קבע בהחלטתו, כי השופטת הרחיקה לכת כשדרשה ממי שנכחו באולם לומר לפרוטוקול מהי דעתם על התנהגותו של המתלונן במהלך הדיון. די היה בהתרשמותה הישירה של השופטת מהתנהגות זו ומהאיום שחשה לטענתה, ובכך שתיעדה את הדברים בפרוטוקול, בזמן אמת, והיא לא נזקקה ל"חיזוק" מצד שלישי כלשהו. היה ביכולתה של השופטת להשתמש בכלים שעמדו לרשותה כדי להתמודד עם התנהגותו הבלתי מקובלת של המתלונן - להכריז על הפסקת הדיון עד להשבת הסדר באולמה על כנו; לסיים את הדיון משום שהתנהגותו של המתלונן אינה מאפשרת להמשיך לקיים דיון ראוי ולקבוע מועד לדיון נוסף; להזעיק מאבטחים לאולם (כפי שלדבריה עשתה בשלב מאוחר יותר); או לחייב את המתלונן בתשלום הוצאות אישיות. אכן, שופט הוא אדם ככל האדם, וניתן להבין לליבו כשהוא נאלץ להתמודד עם התנהלות חריגה, חצופה או בלתי מכבדת מצד עורך דין, אך עליו להתעלות מעבר לכך, לשמור על קור רוח, לצנן את הרוחות ובמידת האפשר, לקיים דיון מכובד וענייני. לא הייתה כל הצדקה לערוך מעין "תשאול" של הנוכחים באולם ולהגדיש בכך את הסאה. התלונה נמצאה מוצדקת.

לאחר מתן ההחלטה, פנה המתלונן לנציבות בהשגה על דברי השופטת בתגובתה לתלונה, לפיהם לאחר הדיון שבו ייצג ובהיותו מחוץ לאולם, הוא הפריע וצעק באופן שלא איפשר את ניהול הדיון הבא בפניה, והיא נאלצה להזעיק מאבטחים. הנציב קבע, כי נוכח ממצאי הברור בעניין זה, אין בידו לשלול את גרסתה של השופטת, ולצד זאת, אין בידי לשלול גם את גרסתו של המתלונן. בכך מוצה הברור הנוסף. תוכן ההחלטה בתלונה המקורית ומסקנות הנציב שם נותרו ללא שינוי (תמצית, מספרנו 385/19, שלום).

המתלוננת שייצגה את בנה (התובע בתיק) הלינה על יחסה של השופטת כלפיה, ועל שימושה ב"ביטויים מעליבים, מבזים ומשפילים אישית" נגדה. כך לדוגמה, ציינה המתלוננת, כי השופטת כינתה אותה: "תגרנית בשוק", "את מתנהלת כמו בשוק", "כאחרון התגרנים", וגם אל התובע פנתה השופטת בשאלה ה"אם הוא נתן לאמא שלו את הכדורים באותו הבוקר". בהחלטתו קבע הנציב, כי גם יקבל את העמדה שהציג בא כוחה של התבטעת, כי התבטאויותיה של השופטת נבעו מהתנהגותה הבלתי ראויה של המתלוננת עצמה, הרי שהכלל הוא כי גם כאשר קיימת אווירה מתוחה באולם בית

המשפט, וכך ככל הנראה היה, שומה על היושב בדין כי יפגין "מזג שיפוטי", ובפרט כלפי באי כוחם של הצדדים. תגובתו של בית המשפט להתנהגויות שליליות צריכה להיות מאופקת, מתונה וממתנת. הערתה של השופטת בנוגע ל"כדורים" שהיה על התובע לתת לאימו, שאמירתה אושרה על ידי בא כוח הנתבעת, היא הערה מבזה ולא לגיטימית. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 321/19, שלום).

בהחלטתו בתלונה שנסובה על התבטאותה של שופטת בנוגע לאי בקיאותו של עורך הדין בהוראותיהן של פקודת הראיות והתקנות, קבע הנציב, כי יש לראות באמירה מעין זו משום פגיעה במעמדו של המתלונן כעורך דין, הן בעיני מעסיקו והן בעיני מרשו. על בית המשפט היה להימנע מלהיכנס לוויכוח אישי סביב הנושא שהיה במחלוקת בדיון, ולהודיע בקור רוח על החלטתו בעניין. בהתחשב בהתנהלותו של המתלונן, שתרמה במידת מה לאווירה ששררה באולם, מוצה בירור התלונה בהערותיו של הנציב (מספרנו 543/19, שלום)

עורך דין ומרשתו הגישו שתי תלונות נפרדות על התנהגותה של שופטת בדיון מקדמי שהתנהל בפניה. עורך הדין טען, כי השופטת רמזה כי הוא "סוחר תביעות" וכי ייחסה לו עבירה אתית חמורה של הקלטת הדיון על לא עוול בכפו. התובעת, מרשתו של המתלונן, הלינה אף היא על אמירת השופטת כי "כנראה יש מי שמממן את ההוצאות". כן הלינה על כך שהשופטת אמרה כי היא אינה רחמנית כמו המותב הקודם שדן בתיק לפניו. בהחלטת הנציב נקבע, כי אין מחלוקת על עצם האמירות אלא על פרשנותן. הנציב קבע, כי האמירה המתייחסת להוצאות היא מיותרת וחסרת ביסוס, ולא היה מקום כי תבוא מפי בית המשפט. כן קבע הנציב, כי ניתן להבין מדוע הבין המתלונן כי האמירה ביחס להקלטת הדיון מתייחסת אליו, שעה שהוא היה האדם היחיד באולם "מטעם" המתלוננת. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרינו 633/19+564/19, משפחה).

מתלונן, עורך דין, הלין על התבטאויותיו של הרשם במהלך דיון שהתקיים בפניו, ועל כך שהן לא תועדו במדויק בפרוטוקול, כפי שביקש. בתגובתו לתלונה, אישר הרשם את האמירות וציין כי הן באו כתגובה לכך, שהמתלונן חזר והפריע בזמן שבא כוחו של הצד השלישי השמיע את טיעונו. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם האמירה "אני לא בלֶבֶל (=LEVEL) שלך", שאמר הרשם למתלונן, באה בהקשר של אחריותו של בית המשפט לנהל את הדיון וגם אם היא נועדה לקרוא את המתלונן לסדר, מדובר באמירה לא מוצלחת ומיותרת. ראוי ועדיף היה לנסח את המסר למתלונן באופן אחר: להבהיר לו כי בית המשפט, ולא הוא, אחראי על ניהול הדיון, וכי עליו לחדול מהאופן שבו הוא מתנהל, מבלי ליצור השקה או השוואה כלשהי בין מעמדו של המתלונן לבין מעמדו של הרשם, כפי שארע כאן. עוד נקבע, כי לא היה צורך לתעד את האמירה בפרוטוקול, וספק אם הזעקת אבטחה לאולם, בניסיונותיו של מקרה זה, הייתה נדרשת או בלתי מנעית. זאת, מאחר שלרשות בית המשפט עמדו חלופות אחרות לשם השגת אותה

תכלית של השבת הסדר באולם על כנו. בהערות אלו מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 682/19, שלום).

התבטאות כלפי בעל דין

מתלונן הלין על התבטאויות השופט בדיון שנערך בפניו. באותו דיון התייחס השופט לנתק הממושך בין המתלונן לבנותיו, והביע דעתו כי המתלונן לא עשה די כדי לחדש את הקשר, וכי ככל שלא יפעל בנדון, סיכויי התביעה שהגיש להפחתת מזונות נמוכים. בין היתר אמר השופט למתלונן, כי כשיגיע לבית המשפט "ויגיד שפוסט מעבודה והוא עם אזיקים על הידיים כי רצה לראות את הבנות שלו, בית המשפט יראה את הדברים אחרת", וכי "גם אם אדוני היה אומר שאחרי כל ביקור מקבל מכות, בית המשפט היה אומר שילך לראות את ילדיו". הנציב קבע בהחלטתו, כי אין ספק בעיניו בדבר כוונתו הטובה של השופט להביא לחידוש הקשר בין המתלונן לבין בנותיו הקטינות, שהקשר עימן נותק במשך חודשים ארוכים. עם זאת סבר הנציב, כי ניתן היה להבהיר את כוונת השופט ואת חשיבות הדברים גם מבלי להשתמש באמירות המתייחסות לסיטואציות חריגות של אלימות פיזית כלפי המתלונן או של פגיעה גופנית בו. בנסיבות אלה, מצא הנציב את טענת המתלונן בעניין זה מוצדקת (מספרנו 862/18, משפחה).

מתלוננת הלינה על כך, שבמהלך הדיון הציעה לה השופטת לפנות לטיפול פסיכולוגי. כמו כן טענה המתלוננת, כי בדיון אחר אמרה לה השופטת כי "זה טבעי שאם היא הביאה ילד שהיא תשלם עליו" וכי היא "היתה צריכה להצטמצם כי האב לא רצה בהולדת הקטינה". בהחלטת הנציב נקבע, כי אין זה מתפקידו של בית המשפט להציע לבעל דין שמפריע באולם לקבל טיפול פסיכולוגי או אחר. כן קבע, כי על בית המשפט היה להימנע מהאמירה נשוא התלונה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 655/19, משפחה).

מתלוננת שהגישה בקשה לצו הגנה נגד בן זוגה לשעבר הלינה על התבטאויות בלתי ראויות של השופטת, אשר אמרה לה, בעת שטענה לאלימות פיזית ומילולית מצד בן הזוג, כי המתלוננת הפרה הסדר בין הצדדים, לפיו עליה להיעדר מביתה בעת קיום הסדרי השהות בין האב לקטין, וכן אמרה לה: "את יועצת חינוכית, איפה הבנת הנקרא שלך?". עוד טענה, כי בדיון במעמד הצדדים יצרה אווירה מתוחה כאשר קצבה 10 דקות לטיעון, ולא איפשרה לבאת כוחה ליידע את בית המשפט כי מחוץ לאולם ממתינה עדה מטעמה. עוד נטען על ידי המתלוננת, כי בדיון אחר אליו הגיעה עם אמה, אמרה להן השופטת: "זה נראה שאתן עושות דווקא". בהחלטת הנציב נאמר, כי יש להסתייג מאמירות השופטת, וכי בנסיבות בהן נטען לאלימות פיזית ומילולית כלפי בעלת דין, מצופה מבית המשפט כי ייתן לה את יומה ויאפשר לה להוכיח את טענותיה הקשות. בהערות אלה מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 718/19, משפחה).

מתלונן הלין על כי במהלך דיון שהתקיים בפניה השתלחה בו השופטת באומרה: "אם אדוני לא הבין אולי אדוני צריך הסתכלות". לאחר שחזרו הצדדים מהתייעצות מחוץ לאולם אמרה לו השופטת: "אולי צריך כאן פסיכיאטר", וכשהחלה רעייתו לבכות אמרה השופטת: "אולי רעייתו של התובע תכניס בו בינה שכן בינה יתרה ניתנה לנשים". הנציב מצא בסיס לטענותיו של המתלונן וקבע, כי מדובר בהתבטאויות שמוטב היה אלמלא נאמרו משנאמרו. השופטת הסבירה, כי היא סברה שאין תוחלת להליך וניסתה לשקף את עמדתה זו לצדדים אולם הנציב העיר, כי יש לעשות כן בשום שכל, ומבלי לפגוע בכבודם של בעלי הדין. בוודאי שיש להימנע מהתבטאויות פוגעניות. משלא נהגה כך השופטת נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 219/19, עבודה).

עובדת ניקיון תבעה את מעסיקה בגין סביבת העסקה עויינת שכללה יחס משפיל ומבזה וכן הטרדות מיניות. בתלונתה טענה המתלוננת, כי השופטת שדנה בתיק התנהגה כלפיה באופן שהותיר אותה המומה, בוכיה וכואבת תקופה ארוכה. השופטת נהגה כלפיה בחוסר כבוד וזלזול, תוך שהיא גוערת בה פעמים רבות ולא נותנת לה להשלים משפט. הנציב מצא, כי השופטת נהגה במתלוננת בנוקשות יתירה ולא גילתה רגישות למצוקותיה, כשבעיקר אמורים הדברים לגבי התייחסותה לטענותיה של המתלוננת בדבר הטרדה ופגיעה מינית, שהיו מנת חלקה. על היושב בדין לבור את מילותיו בקפידה ולהיזהר מהשמעת הערות מיותרות, שאינן דרושות לניהול ההליך שבפניו, וכן להימנע מהתבטאויות פוגעניות. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרינו 145+195/19, עבודה).

התבטאות כלפי עד מומחה

מומחה שהעיד בתיק תעבורה הלין על כי השופט שדן בתיק מנע ממנו להעלות נושא מסויים בעדותו, תוך שהוא מרים את קולו ודופק עם אגרוף בשולחנו, ונראה כי השופט מנע ממנו להשמיע דברים שככל הנראה הוא לא הסכים להם. בהמשך העדות התפרץ השופט שוב ושוב לעברו תוך הרמת קולו כאשר הוא (המתלונן) מבקש שהשופט לא ירים את קולו. בהמשך, השופט אף הפנה את ראשו לצד תוך שהמתלונן מצביע על צילום ומסביר אותו, ובכך הראה, לכאורה, לתחושת המתלונן, את זלזולו בו. לדברי המתלונן, הוא חש מושפל מהעלבון והזלזול שהפגין כלפיו השופט. לדעתו, במקרה ששופט אינו מסכים עם דבר זה או אחר, עליו מעיד עד מסויים, עליו להתייחס לכך בהכרעת הדין שיתן, אך לא להפגין כלפיו זלזול תוך הרמת קול בעת השמעת העדות, ולא להשתיק את העד. מהאזנה לדיון שהוקלט על ידי בית המשפט מצא הנציב, כי לעיתים הדיון לא התנהל על מי מנוחות. השופט עצמו אישר, כי הוא נהג במתלונן במידה מסוימת של חוסר נימוס, והוא הביע את צערו על כך. על כך העיר הנציב, כי דיון משפטי צריך להתנהל באורך רוח מצד בית המשפט, ועל השופט היושב בדין להאזין בקשב לדבריו של כל עד, גם אם מדובר בעד מומחה, ולנהוג בו ובעדותו כראוי, ומנגד על העד עצמו לכבד את בית המשפט ואת הצד שכנגד. מכאן אין להסיק, כי על השופט להימנע

מלכוון את הדיון ואף להעיר לעד, ובמקרה זה לעד המומחה, ככל שהוא סוטה מהמהלך התקין של הדיון. בהערותיו אלה של הנציב מוצה הבריור (מספרנו 403/19, תעבורה).

השמעת דברי ביקורת מצד בית המשפט

מתלונן, עורך דין, הגיש לבית המשפט בקשה שהצד שכנגד יעביר למרשתו הסכם שגובש בינה לבין צד ג'. השופט קבע, כי החלטה בבקשה תינתן בדיון, בתום המועד להגשת בקשות מקדמיות, אותו קבע בהחלטה קודמת. בהחלטה מאוחרת יותר קבע השופט, כי מוצו ההליכים המקדמיים. בדיון שהתקיים לאחר מכן, ביקש המתלונן להתייחס לבקשתו להמצאת ההסכם. בתגובה לכך, העיר לו השופט כי היה עליו להזכיר לבית המשפט שקיימת בקשה תלויה ועומדת להמצאת ההסכם, והוסיף כי גם לאחר שנקבע כי מוצו ההליכים המקדמיים, המתלונן חריש ולא העמיד את בית המשפט על טעותו. לאחר הדיון, ובעקבות חיוב מרשתו בהוצאות בגין הצורך לנהל הליכים בנוגע להמצאת המסמך המבוקש, הגיש המתלונן בקשה לשחרור מייצוג. על הערות אלו של השופט, אשר נכתבו בפרוטוקול הדיון, נסבה התלונה. הנציב קבע בהחלטתו, כי אכן, אחריותו של בית המשפט היא להקפיד על מילוי החלטותיו. יחד עם זאת, לא ניתן להתעלם מהמשמעות של ההחלטות שנתן השופט ביחס להליכים המקדמיים ומכך שהיה על המתלונן, כעורך דין, להעיר את תשומת לבו של בית המשפט בזמן אמת לקביעות כאלו ואחרות, לפי העניין, כפי שנעשה לא אחת על ידי עורכי דין מייצגים. אמנם, אין זה מתפקידו של עורך דין המייצג בעל דין לתזכר את בית המשפט לגבי תוכן של החלטות שניתנו, אולם אין לראות את השופט כמי שדרש ממנו, במקרה זה, למלא תפקיד שכזה, כפי שמפרש המתלונן. המתלונן גם אינו יכול להימלט מאחריותו שלו לעקוב בעצמו אחר ההחלטות הניתנות ולבקש מבית המשפט הבהרה, מקום בו מתעורר צורך בכך. הנציב לא מצא שיש בהערותו של השופט על שתיקתו של המתלונן משום התנהלות בלתי אתית, חוסר מקצועיות או התנהלות לקויה אחרת, והתלונה נדחתה (מספרנו 703/19, שלום).

על הפגנת יחס תקיף לעורך דין שחזר וביקש באולם שבית המשפט יפנה לדון בתיקו עורך דין ייצג נאשמת בבית המשפט לתעבורה ולאחר מכן המתין כשעה וחצי נוספות עד שנשמע תיקו האישי, למרות ששני התיקים נקבעו לשמיעה באופן עוקב. הוא הלן על יחסה של השופטת אליו, כשביקש ממנה לדון בתיקו.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן עומס רב רובץ על שכמו של בית המשפט לתעבורה, "השמיעה קצרה" ובית המשפט נאלץ לתמרן בין תיקים רבים הקבועים בפניו, עד לעיפה. עם זאת, גם בהינתן העומס הרב שבו נתון בית המשפט לתעבורה, מצופה מהשופט היושב על מדין לנהוג בשום שכל ושלא ליתן, ולו באופן סובייקטיבי, תחושה של חוסר התחשבות וזלזול בזמנם של מי מבין בעלי הדיון או באי כוחם.

בתגובת השופטת לא הוכחה טענת המתלונן, לפיה בית המשפט דן, בין היתר, גם

בתיקים ששמיעתם נועדה לשעה מאוחרת יותר, לשעת הדיון שנקבעה בתיק האישי. בנסיבות אלה, ניתן להבין לליבו של המתלונן, כמו גם את תחושת התסכול שפקדה אותו, כאשר תיק בו הופיע כמייצג הסתיים, והוא נאלץ להמתין למעלה משעה וחצי נוספות, עד שהחל הדיון בתיק האישי.

בהעדר תשתית ראייתית אובייקטיבית אין תימוכין לטענה, כי השופט נהגה במתלונן שלא כדיון, עת הוא חזר ופנה אליה בבקשה להישמע מוקדם יותר. ואולם, יש להניח, כי גילוי יתר סבלנות ואורך רוח, מצדו של המתלונן אך גם מצדה של השופטת, היה מאיין את תחושותיו הלא נוחות של המתלונן, ואפשר שהיה מיותר, בסופו של יום, את התלונה. עוד העלה הנציב בהחלטתו תמיהה אם היה צורך, בנסיבות העניין, לפנות אל המתלונן "באופן אסרטיבי", כלשונה של השופטת, על מנת לבקשו לשבת ושלא להפריע למהלך הדיונים האחרים.

הבירור מוצה כאמור בהערות הנציב לעיל (תמצית, מספרנו 886/18, תעבורה).

על ניהול שיחה מחוץ לפרוטוקול עם נאשם מיוצג שהופיע לדיון ללא בא כוחו ולאחר מכן הגיע להסדר טיעון עם המאשימה

במשפט פלילי אין מקום, כי בית המשפט ינהל עם נאשם שיג ושיח כלשהו "שלא לפרוטוקול". לא כל שכן כך הוא הדבר, שעה שמדובר בנאשם שהיה מיוצג ואשר הופיע לדיון ללא בא כוחו. ועל אחת כמה וכמה אמורים הדברים, במקום בו מודיע הנאשם, לדברי השופט, כי הוא מבקש שלא להיות מיוצג עוד על ידי בא כוחו. במקרה מעין זה, מחובתו של בית המשפט לתעד את הדברים באופן מפורש בפרוטוקול, לכל הפחות על דרך התמצית, על מנת שלא לפגוע בסניגור, ואף ליתן בעניין זה החלטה (תמצית, מספרנו 307/19, שלום).

❖ הפעלת לחץ על צדדים להידבר ביניהם או להגיע להסדר

מוצה בירורה של תלונה בה נטען, כי בית המשפט "הילך אימים" על הצדדים, כדי שישכימו להתפשר בתיק. בהחלטתו קבע הנציב, כי לאור החומר שבפניו הוא נוכח לדעת, כי הצדדים קיבלו את הצעת הפשרה מדעת. בנוגע להפעלת לחץ לא ראוי מצד בית המשפט על הצדדים להגיע לפשרה, קבע הנציב, כי לא ניתן לקבוע בעניין זה מסמרות, ואולם הוא מצא לנכון להעיר, כי גם הפצרות חוזרות ונשנות, או ניסיונות ממושכים לפשרה, עלולים להיתפס כלחץ בלתי ראוי לפשרה ולתחושת "אין ברירה" בקרב הצדדים. עמדתו של הנציב היא, כי ניתן להשמיע עמדה לכאורית בדבר תוצאת ההליך, אך זאת ייעשה בשים לב לשלב אליו הגיע ההליך המשפטי, תוך הסתייגות כי דעתו של בית המשפט אינה נעולה ומבלי שמץ של לחץ או איום. (מספרנו 156/19, שלום).

בתום דיון, שהתקיים בבית המשפט לתביעות קטנות, ניתן פסק דין המאשר את הסכמת הצדדים להצעת פשרה שהעלה בית המשפט, למרות שלטענת המתלוננות, הנתבעות בתיק, הן כלל לא נתנו את הסכמתן להצעת בית המשפט ואף הביעו סירוב מפורש להצעה. בהחלטת הנציב נקבע, כי לאור תצהיר המתלוננות, תצהירו של בא כוחן, וכן לאור העובדה שבית המשפט נמנע מלהכריע בבקשת המתלוננות לתיקון הפרוטוקול, עולים סימני שאלה לא מעטים באשר להסכמת המתלוננות להצעת הפשרה. תצהירו של עורך הדין בא כוחן, בו נכתב כי המתלוננות הביעו בפניו את תדהמתן, מיד בתום הדיון, על כך שניתן פסק דין בהסכמתן על אף שדבר סירובן להצעת הפשרה, נמסר לרשמת שדנה בתיק כבר למחרת יום הדיון. הווה אומר, כי המתלוננות הבהירו, בזמן אמת, כי הן התנגדו להצעת הפשרה ולא הסכימו לה, דבר שנמסר מיידית לעורך דינו, וכאמור הוא הציג את מצב הדברים לאשורו לבית המשפט, במסגרת בקשתו לתיקון הפרוטוקול. כמו כן, גם בעובדה שבית המשפט לא דחה את בקשת המתלוננות לתיקון הפרוטוקול אלא הפנה אותן לקבל את הסכמת התובע לביטול פסק הדין, יש כדי ללמד על כך גם בלב הרשמת התעוררו ספקות בשאלה, האם אכן הביעו המתלוננות את הסכמתן להצעת הפשרה. יש להוסיף עוד, כי גם לאחר שהתובע התנגד להצעה לביטול פסק הדין, לא נתנה הרשמת החלטה בבקשה לתיקון הפרוטוקול, אלא תייקה את הבקשה והתגובות לה בתיק בית המשפט. לאור האמור קבע הנציב, כי יש לקבל את גרסתן העובדתית של המתלוננות, שעיקרה הוא כי פסק הדין בעניינן לא ניתן בהסכמתן, לאחר שקיבלו, כביכול, את הצעת בית המשפט לפסוק בתיק על דרך הפשרה, והתלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 326/19, תביעות קטנות).

❖ התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

המתלונן, עורך דין שייצג את הנתבעות בהליך, הליון על כי בעת שהכתיב החלטה לפרוטוקול, העיר השופט הערות, מהן ניתן היה להבין, לכאורה, כי עמדתו של השופט בקשר להליך התקבעה. בקשתו של המתלונן, כי הערות יירשמו בפרוטוקול, נענתה על ידי השופט בהכתבת החלטה נוספת המתכחשת לדברים שנאמרו, והמתארת מהלך עניינים, שלטענת המתלונן, כלל לא התרחש בדיון. וכל זאת, תוך אמירות אישיות פוגעניות כלפי המתלונן, המייחסות לו התנהגויות לא ראויות בעת הדיון, אשר לא היה להן זכר בפרוטוקול. הנציב קיבל את עמדתו של השופט, שמטעמיו הוא בחר שלא לתעד את התנהגותו "החריגה עד אגרסיבית" של המתלונן במהלך הקראת החלטה. עם זאת, מצא הנציב לנכון להעיר שתי הערות. האחת - התנהגות חריגה של מי מהנוכחים בדיון, ובפרט כאשר מדובר בבא כוח של אחד הצדדים, מן הראוי שתועד בזמן אמת, ולא בדיעבד או כתגובה לאירוע כלשהו שהתרחש בהמשך הדיון. התייעוד צריך שיהיה מפורט עד כמה שניתן ולא לקוני. הערתו השנייה של הנציב נוגעת לביקורת שהטיח בית המשפט במתלונן. בעניין זה נאמר, כי בית המשפט יכול שיבקר התנהלות והתנהגות עורכי הדין בייצגם את לקוחותיהם, כל עוד מדובר בביקורת עניינית, מידתית, המובעת במתינות ומבוססת על עובדות. אל לבית המשפט "לרדת לפסים אישיים", להתנצח

ולהתנגח בעורכי הדין המופיעים מולו. במקרה דנן, ראוי היה, לטעמו של הנציב, למתן את הביקורת הנוקבת שהוטחה במתלונן. הנציב אף לא מצא כל הצדקה לכך שבית המשפט שב וחרז ארבע פעמים על הביטוי "כוחנות" בהקשר להתנהגותו של המתלונן, וזאת בנוסף לביטויים אחרים כגון: "גם כאן קפץ", "בצורה לא ראויה וחצופה" ועוד. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 507/19, שלום).

בקשת רשות ערעור שהגיש מתלונן, שהינו עורך דין, אשר בקשתו להפחית, בשל החמרה במצבו הכלכלי, את סכום המזונות הזמניים שהוא משלם לבתו הקטינה נדחתה בבית המשפט לענייני משפחה, נדונה בבית המשפט המחוזי. בהחלטתו בבקשה מצא בית המשפט המחוזי להעיר, בכל הנוגע לדברי המתלונן כי מחמת קושי כלכלי הוא אף ביקש להיות מיוצג על ידי הסיוע המשפטי, כי נראה שגם בעניין זה אין המתלונן מקפיד על אמירת האמת. בקשת המתלונן למחיקת ההערה מהחלטת בית המשפט נדחתה. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי קו הגבול בין אמירה פוגענית בהחלטה של שופט, שהיא לגיטימית, לבין כזאת שאינה לגיטימית אינו תמיד קל לתחימה. אין מקום לומר, כי כל אימת ששופט מעיר הערה ביקורתית הפוגעת בצד זה או אחר, הוא חורג מהתנהלות ראויה. אחד המבחנים הוא, אם האמירה הפוגענית הייתה דרושה לענין. זכותו של אדם לכבוד ולשם טוב אינה חסינה מפני ביקורת של בית המשפט, כל עוד היא רלוונטית לנושא הנדון. במקרה דנן טוב היה עושה בית המשפט לו נמנע בפסק דינו מהתייחסות לחוסר יושרו של המתלונן שכן אמירה פוגענית זו לא רק שלא היתה נחוצה לענין, אלא, וזה העיקר, היא נאמרה כשלמתלונן לא הייתה הזדמנות להתייחס לדברים. בכך חרג בית המשפט ממסגרת ההתנהלות הראויה. בית המשפט נדרש לנהוג משנה זהירות בבואו להטיל דופי וביקורת בצד להתדיינות משפטית, שכן פגיעתה של ביקורת בלתי מוצדקת עשויה להיות קשה לכל אדם, לא כל שכן לעורך דין. משכך נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 248/19, מחוזי).

❖ חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

בפסק דין שניתן בתיק תעבורה, נרשם שהנאשם (המתלונן) הודה בכל העובדות נשוא כתב האישום. זאת, למרות שימים אחדים לפני מועד הרשעתו, הוא כפר באשמה וביקש (במכתב) מבית המשפט שעניינו ידון שלא בפניו, ובגזר הדין כתב השופט שזה ניתן לנוכח הנסיבות ומכתבו של המתלונן. הנציב קבע בהחלטתו, כי לא היה מקום להרשיע את המתלונן על סמך הודאה מצידו, כביכול, באישום שיוחס לו, שעה שהיה ידוע לבית המשפט כי המתלונן כופר באשמה, דווקא. נראה, כי הרשעתו השגויה של המתלונן, נעוצה בחוסר תשומת לב מספקת מצד השופט לאמור במכתבו הראשון של המתלונן, שבו נכתב מפורשות כי הוא כופר באשמה. בכך מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 184/19, תעבורה).

בית הדין האזורי לעבודה ביקש להסביר לנתניה זרה מהם תנאי עבדות, משנשאלה על

כך על ידי הצד שכנגד בהקשר לתביעה שהגישה, ואמר לה, כי "המונח עבד משקף לדוגמא את העבדים הכושים שהובאו לאמריקה". משהעיר ב"כ המתלוננת לשופטת על השימוש בביטוי "כושים", התנצלה השופטת על אמירתה זו. השופטת הסבירה בתגובתה לתלונה, כי דבריה נועדו להסביר לתובעת, בשפה הפשוטה ביותר, לאחר שהסתבר הקושי שיש לה בהבנת שאלה רלבנטית שהופנתה אליה, מהו "עבד". ברור לה כי היא שגתה בבחירת המילים, אך בשום פנים ואופן לא הייתה בכך כל התייחסות לתובעת עצמה או לצבע עורה וכי היה מקום להשתמש במילות הסבר אחרות. מדובר באמירה אחת עליה לא חזרה בהמשך. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי ברבות הימים הלך ונתפס הביטוי "כושי" כאמירה גזענית, פוגענית וכיניו גנאי. ירידה משמעותית בשימוש במונח זה בשפה העברית - לפחות עלי דפוס - התרחשה בתחילת שנות ה-70 של המאה הקודמת, ככל הנראה בשל עליית תנועת התקינות הפוליטית Political Correct באותן שנים בארצות הברית. אכן, מסכימה גם השופטת, ואין חולק על כך, כי מדובר במונח בלתי מוצלח שראוי היה להימנע מהשמעתו, אפילו נעשה הדבר לצורך מתן הסבר למתלוננת מהי עבדות, בהקשר לעבדים, כהי העור, שהובאו בעל כורחם ליבשת אמריקה. טוב עשתה השופטת כשהתנצלה על השימוש במונח זה, אף אם נעשה הדבר רק לאחר הערת ב"כ המתלוננת, וטוב עשתה גם כשקיבלה על אתר את הבקשה שהוגשה בעניין זה לתיקון הפרוטוקול. בנסיבות העניין, ולאחר קבלת הבהרותיה של השופטת, מוצה בירורה של התלונה (תמצית, מספרנו 263/19, עבודה).

שופטת לא נענתה לבקשתו של קשיש, המתגורר בצפון הארץ, לדחות את שעת הדיון במשפטו המתקיים באזור המרכז, על מנת שיהא בידו להתייצב לדיון בתחבורה ציבורית. הבקשה נדחתה ומכאן התלונה לנציבות. בתגובתה הסבירה השופטת את נסיבות דחיית הבקשה ובהן הגשתה באיחור, אך הנציב העיר כי היה על בית המשפט לבחון ביתר רגישות את הבקשה לשינוי שעת הדיון. בנסיבות העניין, כאשר מדובר באדם מבוגר, שאמור להגיע עד לשעה 09:00 ממקום מגוריו בעמק בית שאן לבית המשפט באזור המרכז, מן הראוי היה לעשות כל שניתן על מנת להיענות לבקשה ולדחות את שעת הדיון. בהערת הנציב לעיל מוצה בירורה של התלונה (תמצית, מספרנו 200/19, שלום).

❖ דחיית בקשה לדחיית מועד קדם משפט שהיה קבוע לשמיעה בחג המולד

בקשתה של עורכת דין לדחות מועד קדם משפט שנקבע לאחד מימי חג המולד, אותו היא חוגגת, נדחתה על ידי בית הדין לעבודה. בהחלטתו בתלונתה קבע הנציב, כי אכן מועד הדיון תואם עוד בחודש מאי 2018, כאשר הבקשה הוגשה כשבועיים לפני המועד שנקבע. עם זאת, מדובר בקדם משפט ולא בדיון הוכחות, ובשים לב לכך שמדובר בחג המולד, אחד החגים המרכזיים בנצרות, ניתן וראוי היה לדחות את הדיון למועד אחר, גם אם התאריכים המוצעים לא התאימו ליומנו של בית הדין. בנסיבות העניין, היה מצופה

מבית הדין לגלות גמישות רבה יותר ולאפשר למתלוננת לחוג את החג החשוב, כפי אמונתה. בהערות הנציב מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 34/19, עבודה).

באחת מהחלטותיו העיר הנציב, כי למרות העומס המוטל על היושב בדיון, יש מקום לגלות רגישות למצוקתו של עורך דין, אשר נקלע לסיטואציה בה מסתבר כי במועד שנקבע לדיון בתיק אחד, עליו לייצג לקוח אחר בדיון מקביל, ובעיקר אמורים הדברים שעה שמדובר בעורך דין יחיד במשרדו. הציפיה כי במצב דברים זה יעלה בידי עורך הדין לאתר עורך דין אחר על מנת להופיע במקומו, ודאי בהתראת זמנים קצרה, אינה נראית כאפשרות ריאלית. כן הוסיף הנציב, כי כאשר מדובר בבקשות דחייה מן הראוי לאבחן בין מקרים שונים. אין דינו של עורך דין המועסק במשרד לצד עורכי דין נוספים לדינו של עורך דין יחיד במשרדו, ואין דינו של עורך דין הפועל במרכז הארץ לבין עורך דין שמקום מושבו בעיר שדה. בתלונה שבוררה דובר בעורכת דין המטופלת בשני ילדים קטנים, העובדת בגפה בעיר אילת, ולא ברור אם היה ביכולתה להעביר את הטיפול בתיק לעורך דין אחר. אין גם להתעלם מכך שלהעברת תיק שבו היא מייצגת לטיפולו של עורך דין אחר עשויות להילוות משמעויות כלכליות ואף תדמיתיות, ודאי מבחינת לקוחו של עורך הדין. בהערותיו של הנציב מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 491/19, עבודה).

❖ התנהגות שופט מחוץ לכס השיפוט

בתלונה שהוגשה על קאדי שרעי נטען, כי חלקים רבים בספר שפרסם אינם אלא העתקה גורפת של מקורות ודברי מלומדים, שלא הובאו כציטוט ומבלי שהקטעים יוחסו לכותביהם.

עיקר טענתו של הקאדי הנילון היתה, כי מדובר במדריך, אוסף לימודי של סיכום הלכות, וכי זו דרך הכתיבה הנהוגה בהקשר זה בעולם המוסלמי, כפי שגם נטען בחוות דעת של מומחים שהתייחסו מטעם הקאדי לתלונה.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי הבירור העלה, שאכן קטעים רבים המובאים בספרו של הקאדי אינם אלא העתקה של דברים, כלשונם, מתוך ספרי מלומדים שונים בכל הנוגע לדיון השרעי. הדבר נעשה על ידו שלא כציטוט, ומבלי להפנות למקורות עצמם – לא במסגרת הטקסט עצמו ואף לא על ידי איזכור פרטני של המובאות. אכן, בסוף הספר מצויה רשימת מקורות, אך אף זאת שלא במידת הפירוט המתבקשת.

על דרך הכלל, כך העיר הנציב, יש להבהיר כי התנהלות מעין זו אינה ראויה, משיש בה, לכאורה, משום פגיעה בקניינם הרוחני של המחברים, שמדבריהם הביא הקאדי, בזכות היוצרים הכלכלית ובזכות היוצרים המוסרית שלהם. הזכות להיות מוכר כיוצר היצירה, זכות הנובעת בין היתר מחובת ההגינות, זוכה להכרה כמעט בכל שיטות המשפט ובכלל זה גם במשפט המוסלמי.

טענת הקאדי, כי הספר אינו מהווה מחקר אקדמי אלא סיכום הלכות או מדריך לדיון

הדתי, ועל כן מדובר בספר שדרך כתיבתו שונה, אמנם נתמכת בחוות הדעת שהביא, אולם לא ניתנה תשובה מניחה את הדעת לעובדה כי באחת המהדורות של הספר ישנה, במספר מקרים, הפניה פרטנית בהערות שוליים למקורות עליהם נסמך הקאדי, כשלא ברור מדוע נעשה הדבר בהקשר למקורות אלה דוקא. הנציב אף לא מצא בספר עצמו הבהרה מספקת לשיטת הכתיבה המיוחדת שהנחתה הקאדי לדבריו, כעמדתו בתשובה לתלונה.

עם זאת קבע הנציב, כי בסופו של יום עומדות בפניו חוות הדעת שהציג הקאדי אותן לא מצא לדחות, ולפיכך אין בידו לקבל את התלונה.

מסקנתו של הנציב היתה אפוא, כי בירורה של התלונה מוצה בהערותיו לעיל (תמצית, מספרנו 422/19, שרעי).

פרק 9 | דרך ניהול משפט

השופט הוא המופקד על ניהולו התקין והראוי של המשפט ועל סיומו של ההליך תוך זמן סביר וללא התמשכות יתר של ההליכים. עליו לאחוז ב"מוסרות הדיון" ולא להניח לצדדים לקבוע את קצב ניהול המשפט. להלן דוגמאות להחלטות שניתנו, שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות של החלטות שלא פורסמו.

❖ עיכובים במתן פסקי דין

עורך דין הליון על אי מתן פסק דין בתיק, חרף חלוף כשנתיים וחצי מאז הוגש אחרון הסיכומים. הבירור העלה, כי בשלב מסוים, ניתנה החלטה לפיה פסק הדין מצוי בתהליך כתיבה, ובהחלטה מאוחרת יותר נאמר שפסק הדין יינתן במהלך פגרת בתי המשפט של שנת 2019, דבר שלא נעשה. עוד התברר, כי מספר פניות לבית המשפט לזירוז מתן פסק הדין לא נענו ובעבר הוגשה תלונה דומה על אותה השופטת. בהחלטת הנציב, התבקש נשיא בית המשפט ליתן את דעתו לצעדים שיש לנקוט לשם מניעת עיכובים במתן פסקי דין בתיקים נוספים המצויים היום בטיפול של השופטת. השופטת התבקשה לעדכן את הנציבות, עד למועד שהוקצב לה בהחלטה, אם ניתן פסק דין בתיק, אם לאו. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 862/19, שלום).

בבירורה של תלונה אחרת נמצא כשל מתמשך של שופטת, אשר צברה לחובתה פיגורים רבים במתן פסקי דין, במספר ערכאות בהן כיהנה, ואשר עניינה כבר הובא בעבר בפני הנציבות. בהחלטתו, הורה הנציב להעביר עותק מההחלטה אל נשיאת בית המשפט העליון, אל נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, לשרת המשפטים ולמנהל בתי המשפט, שהתבקשו לבחון את עניינה של השופטת במישור המערכתי (תמצית, מספרנו 52/19, עבודה).

בתיק אשר התנהל בסדר דין מהיר, ניתן פסק דין מנומק כעבור כארבעה חודשים לאחר הגשתו של אחרון הסיכומים בתיק (ולאחר פנייתנו אל הרשם לשם קבלת התייחסותו לתלונה). הנציב קבע בהחלטתו, כי תוצאה זו אינה רצויה, ודאי לא בהליך המתנהל בסדר דין מהיר, ומן הראוי היה לתת את פסק הדין במועד מוקדם יותר. עם זאת, לא ניתן להתעלם מכך, שצירוף של נסיבות אישיות של הרשם ומורכבותו של התיק, הם שגרמו במקרה זה לעיכוב. בנסיבות אלה, ומשלא מדובר בשיהוי בלתי סביר במועד מתן פסק הדין, מוצה הבירור (מספרנו 137/19, שלום).

במספר החלטות שניתנו, חזר והדגיש הנציב, כי אין בעומס עבודה הרובץ על השופט כדי להצדיק עיכוב ממושך במתן פסקי דין. להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בעניין זה:

באחת התלונות התברר, כי חרף העובדה שאחרון הסיכומים בתיק הוגש לפני כשנתיים וחצי ומאז הגישו התובעים מספר בקשות למתן פסק דין, טרם ניתן פסק הדין. בסופו של יום ניתן פסק הדין, רק לאחר פנייתנו אל השופטת על מנת שתסביר את פשר העיכוב הממושך. הברור העלה, כי בהחלטה שניתנה בשנת 2018, נכתב על ידי השופטת, כי פסק הדין יינתן בתוך כחודש. מאז הוגשו שתי בקשות נוספות למתן פסק דין, אשר כלל לא זכו להתייחסות מצידה. בבקשה רביעית למתן פסק דין, שהוגשה בסמוך להגשת התלונה, נכתב כי העיכוב חל בשל עומס כתיבה, ופסק הדין יינתן בתוך חודש, כפי שלבסוף ארע. בהחלטתו, ציטט הנציב מהחלטה שניתנה על ידי הנציב הקודם, ובה נאמר:

”...אומר כבר עתה, אין בטענת העומס, כשלעצמה, כדי לאיין את צדקתן של תלונות על עיכוב במתן פסק דין, שכן כידוע עומס עבודה רב מוטל למרבה הצער לפתחם של כל היושבים בדין. עם זאת עליהם לעשות כל מאמץ ליתן פסקי דין תוך זמן סביר, בשים לב לכל נסיבות העניין הרלבנטיות לתיק הנדון בפניהם...”

בהחלטתי בתלונה מספרנו 778/16 מצאתי לייחד דברים על החלטתו של שופט בבקשה למתן פסק דין, לפיה הוא “ינתן בהקדם האפשרי”, שעה ששטר זה לא נפרע אלא בחלוף זמן רב ביותר, ורק לאחר הגשת התלונה לנציבות. וכך כתבתי:

“היה מקום לצפות, כי לאחר מתן החלטתו יעשה השופט כל מאמץ ליתן אכן את פסק הדין בהקדם האפשרי כדי שלא לגרום לזילות בית הדין...” (ראו תמצית החלטה מיום 30.4.17, מספרנו 16/17).

הנציב אימץ את הדברים הללו, והוסיף, כי לא ניתן הסבר, על שום מה התעלמה השופטת משתי בקשות למתן פסק דין, וגם בעניין זה, לא זכו המתלוננים לשירות המגיע להם מבית המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 912/19, שלום).

במקרה אחר נמצא, כי בחלוף למעלה משנתיים ממועד סיכום הטענות בעל פה בתיק, טרם ניתן פסק הדין. הנציב קבע בהחלטתו, כי תוצאה זו אין לקבל בשום פנים ואופן, גם לנוכח הטענות בדבר עומס העבודה ומידת מורכבותו של התיק. עיכוב של למעלה משנתיים במתן פסק דין, בתיק שאינו בעל מאפיינים מיוחדים ושאינו מורכב במיוחד, הינו עיכוב בלתי סביר ובלתי ראוי, דבר הגורם לפגיעה באמון הציבור במערכת בתי המשפט בכלל, ובבעלי הדין בפרט. לכך יש להוסיף את החלטותיו של בית המשפט כי יעשה מאמץ להשלים את פסק הדין - החלטות אשר נותרו כשטר שלא נפרע. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 413/19, שלום).

בתלונה שהוגשה על בית הדין השרעי האזורי בגין עיכוב במתן פסק דין, קבע הנציב כי בטענת עומס עבודה כשלעצמה, אין כדי להצדיק, ככלל, עיכוב במתן פסק דין. כידוע, עומס רב רובץ לפתחי שופטים, דיינים וקאדים, אך יש לעשות מאמץ ליתן פסק דין בתוך פרק זמן סביר, מאז סיום ההליכים והיות התיק בשל לכתיבה. מאחר שבסופו של יום אין מדובר בשיהוי כבד במתן פסק הדין, יש לראות בכך משום מיצוי של בירור התלונה (מספרנו 329/19, שרעי).

❖ התמשכות הליכים

מתלונן הליון על התמשכות ההליכים בתיק שעניינו סרבנות קשר וניכור הורי עם בנו הקטין. בירור התלונה העלה, כי המומחה מטעם בית המשפט נתן בתיק שלוש חוות דעת סותרות ביחס לזהות ההורה המשמורן, והרושם שנוצר הוא שבית המשפט מתקשה לתת החלטה אופרטיבית נוכח השינויים התכופים במסקנות המומחה. עוד עלה מן הבירור, כי בתיק לא התקיים דיון מזה למעלה משנה. הנציב קבע בהחלטתו, כי במצב דברים זה של ניכור הורי מתמשך, מן הראוי שבית המשפט ינקוט צעדים נמרצים יותר לשם חידוש הקשר בין המתלונן לבנו, לרבות קביעת דיון בתיק בהקדם האפשרי, אליו יזמן את הצדדים ואת כל הגורמים הטיפוליים המעורבים בתיק, כדי לנסות ולקדם פתרון דחוף לבעיית הניכור ההורי. בהערות אלה מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 172/19, משפחה).

מתלונן הליון על כי בית המשפט לענייני משפחה גרם בהתנהלותו להתמשכות ההליכים בתיק שעניינו בקשה לקיום צוואה, כאשר איפשר למתנגד לקבל ארכות חוזרות ונשנות להגשת תצהיריו, למרות שזה לא טרח לבקש ארכה. המתלונן טען בנוסף, כי בית המשפט ביטל שני מועדי הוכחות שנקבעו בתיק, כאשר מועד הוכחות אחד בוטל טרם שחלף המועד שקצב בית המשפט להגשת תגובת המתלונן לבקשת הדחייה של הצד שכנגד. בהחלטת הנציב נקבע, כי התנהלות השופטת הייתה בלתי נאותה, והתלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 58/19, משפחה).

מתלונן הליון על כך, שבית המשפט המחוזי דוחה את הדיונים בתיק, ונמנע מלתת בו החלטה, על אף שהתיק מתנהל מאז שנת 2013. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם בהינתן העובדה כי התיק עבר לטיפולו של השופט בסוף חודש דצמבר 2015, לא ניתן להשלים עם מצב בו מתנהל התיק במשך תקופה העולה על חמש שנים. עוד נאמר בהחלטה, כי הזכות למשפט הוגן, שהיא בגדר זכות יסוד, כוללת בחובה גם את הזכות לקיומו וסיומו של הליך משפטי בתוך פרק זמן סביר. המסר העולה מן הפסיקה רבת השנים הוא, כי "על בית המשפט לעמוד על המשמר שמשפטים יתחילו ויסתיימו תוך זמן סביר ולא לתת יד להתארכות דיונים מקדמיים ובקשות לאַחַר דיונים אלו הגורמים ל"סחבת" בניהול המשפט ושמים מכשולים בפני עשיית הצדק" (כב' השופטת ט' שטרסברג-כהן

ברע"א 890/98 פז רן השקעות בע"מ נ' מדינת ישראל, משרד התחבורה (12.2.1998). אין צריך לומר כי ניהול ההליך המשפטי וסיומו במועד סביר הינם בגדר אינטרס ציבורי ופרטי, ראשון במעלה. לאחר עיון בפרוטוקול, בחומר הנוסף שהוצג בפניו, ובתגובתו של השופט, קבע הנציב כי התלונה מוצדקת (מספרנו 453/19, מחוזי).

מתלונן הלין על התמשכות ההליכים בתיק שעניינו התנגדות לקיום צוואה וטען, כי חלפה כחצי שנה מאז מתן החלטת בית המשפט, לפיה בימים הקרובים תישלח לצדדים הודעה ובה מועדים פנויים קרובים לדיון, במקום המועד שבוטל, שממנה יתבקשו הצדדים לבחור מועד מוסכם. בירור התלונה העלה, כי הודעה כאמור אכן לא נשלחה לצדדים עד למועד הגשת התלונה. מתגובת השופטת לתלונה עלה, כי מדובר בטעות בתום לב הנובעת מאי רישום משימה לעיון ביומן בית המשפט. הנציב קבע כי בנסיבות אלה מתבקשת השופטת לקבוע בהקדם מועד לדיון ולפעול לסיום הטיפול בתיק, באשר אין חולק כי ההליכים בתיק זה מתמשכים זמן רב. בהערות אלה מוצה בירור התלונה (מספרנו 810/19, משפחה).

מתלונן הלין על כך שההליך, אשר היה אמור להסתיים בתוך פרק זמן קצר יחסית, נמשך תקופה של כשנתיים, ועדיין איננו קרוב לסיום. התמשכות ההליך נובעת, לטענתו, מכך שהשופט אינו מייחס חשיבות ללוחות הזמנים; קובע מועדים להגשת תגובות וחוות דעת, אך אינו עומד על קיום החלטותיו. בעקבות התנהלות זו, עשתה הנתבעת דין לעצמה ולא צייתה להחלטות בית המשפט. בהחלטתו קבע הנציב, כי הגם שלמתלונן היה חלק בהתמשכות ההליך, הרי שעיקר העיכוב נעוץ בהתנהלותה של הנתבעת ובארכות שניתנו לה על ידי בית המשפט, שגם בהן היא לא עמדה. החלטת בית המשפט להיענות לבקשות הנתבעת להאריך את המועדים להגשת התצהירים, ובהמשך – לזימון עדים מטעמה, מסורה לשיקול דעתו. עם זאת כאשר מוגשת בקשה חוזרת להארכת מועד, ראוי הוא כי בית המשפט ישקול האם יש הצדקה להיעתר לה. בין יתר השיקולים, ראוי לתת את הדעת גם לצורך להימנע מהתמשכות נוספת של ההליך, תוך הקפדה על סיומו בתוך פרק זמן סביר. ככלל, על צד שאינו מקפיד למלא אחר הוראות בית המשפט, ולעמוד במועדים שנקבעו על ידו, לשאת בתוצאות, והכל לפי שיקול דעתו של בית המשפט. במקרה דנן, כך קבע הנציב, מתקבל הרושם כי התייחסותו הסלחנית של בית המשפט כלפי הנתבעת, פורשה על ידה שלא כראוי וגרמה להתמשכות יתירה של ההליך, מעבר לנדרש. בהערה זו, מוצה בירור התלונה (מספרנו 771/18, שלום).

❖ עיכוב במתן החלטות בבקשות בעניינים שונים

בשנת 2019, ניתנו מספר החלטות בתלונות על עיכוב במתן החלטות בבקשות, אשר על פי מהותן, נסיבותיהן או נסיבותיו האישיות של המבקש, מן הראוי היה לתת בהן החלטות בסמוך לאחר מועד הגשתן. להלן מספר החלטות שניתנו בעניין זה:

בקשה לפסלות שופט - החלטה בבקשה לפסלות שופט ניתנה כעבור כארבעה חודשים ממועד הגשתה. הנציב קבע, כי מדובר בעיכוב שהוא בלתי סביר בנסיבות העניין, זאת, גם אם נקבל את הסבריו של השופט, לפיהם במהלך החודשים הראשונים שלאחר הגשת הבקשה חלה תקופת הפגרה והחגים, והוא עצמו יצא לחופשה שאושרה לו מראש; וגם אם נביא בחשבון את העובדה כי מדובר בשופט חדש, אשר ביקש להקדיש זמן ומחשבה לסוגיה ואף לבדוק אסמכתאות, טרם כתיבת החלטה בבקשת הפסלות הראשונה שהוגשה נגדו. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 840/18, משפחה).

בקשה לביטול הערת אזהרה - מתלונן הלין על עיכוב של כחמישה חודשים במתן החלטה בבקשה לביטול הערות אזהרה שנרשמו לגבי נכסי מקרקעין של חסוי שנפטר, לאחר שבית המשפט קבע כי האפוסטרופסות פקעה. הנציב קבע בהחלטתו, כי נוכח מהות הבקשה מדובר בעיכוב בלתי סביר במתן החלטה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 122/19, משפחה).

בקשה לביטול פסק דין - מתלוננת הלינה על כך, שעד למועד הגשת התלונה טרם ניתנה החלטה בבקשתה לביטול פסק הדין שניתן, על אף שתגובת המשיבים לבקשה הוגשה למעלה מעשרה חודשים לפני הגשת התלונה. לדבריה, ארבע בקשות למתן החלטה לא זכו להתייחסות השופטת, והעיכוב במתן החלטה גורם נזק לה ולמשיבים האחרים, אשר בהעדר החלטה אינם יכולים לממש את הנכס. השופטת לא הגיבה לתלונה, על אף מכתב תזכורת שנשלח לה ולמרות שקיבלה ארכה נוספת להגשת תגובתה לפי בקשתה. בנסיבות אלה קבע הנציב, בהעדר תגובת השופטת, כי עיכוב במתן החלטה במשך למעלה משנה בבקשה פשוטה לביטול פסק דין, אינו סביר ואינו מוצדק. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 804/18, משפחה).

בקשה למינוי מנהל מיוחד - בתיק שעניינו בבקשת מרשתו של המתלונן, התובעת בתיק, למנות מנהל מיוחד לניהול חברה המצויה בבעלותה ובבעלות בעלה, הנתבע, טען המתלונן כי חל עיכוב של כשלושה חודשים בין מועד הדיון לבין מתן ההחלטה בבקשה. בתגובתו לתלונה הסכים השופט, כי פרק זמן זה אכן ארוך יתר על המידה, אולם הוסיף כי נסיבות שונות – ובהן העברת תיקים רבים לטיפולו עקב פרישתו של אחד השופטים, והעלאת טענת חוסר סמכות עניינית על ידי הנתבע – הן שגרמו לעיכוב. כן ציין השופט, כי למרשתו של המתלונן לא נגרם כל נזק עקב העיכוב, שכן ממילא הבקשה נדחתה. לאחר עיון בחומר שלפניו, קבע הנציב כי ראוי היה שההחלטה תינתן במועד מוקדם יותר, נוכח מהות הבקשה ונסיבותיה. עם זאת, נוכח משך העיכוב, ולאור הסבריו של השופט, סבר הנציב כי ניתן להסתפק בהערה זו. בכך מוצה בירור התלונה (מספרנו 514/19, משפחה).

בקשה לתשלום עבור הקלטת דיון ותמלולו - מתלונן הלין על עיכוב במתן החלטה בבקשה שהגיש לחייב את האישה לשלם את חלקה לחברה שהיתה אחראית על הקלטת הדיון ותמלולו. בהחלטת הנציב נקבע, כי פרק זמן של כחודשיים וחצי למתן החלטה בבקשה כה פשוטה, טומן בחובו שיהוי ארוך יתר על המידה, וראוי היה ליתן את ההחלטה במועד מוקדם יותר, סמוך לאחר שהתברר כי האישה אינה מגיבה "לאלתר" לבקשת המתלונן, בהתאם להחלטת בית המשפט. בהערה זו מוצה ברור התלונה (מספרנו 67/19, משפחה).

בקשת רשות ערעור על החלטת רשם הוצאה לפועל - נמצאה מוצדקת תלונה על שיהוי במתן החלטה בבקשת רשות ערעור על החלטת רשם לשכת ההוצאה לפועל שהוגשה לבית משפט השלום בשבוע האחרון לפגרת בתי המשפט. בהחלטתו קבע הנציב, כי המערכת המשפטית אמורה להתמודד גם עם הליכים דחופים המוגשים בתקופת פגרה או חגים. על השופט היושב בדין לטפל בבקשה המוגשת לו במידת הדחיפות הראויה; עליו לקצוב מועד לתגובה בשים לב לכלל נסיבות העניין ובכלל זה למהות הבקשה. לא ברור מדוע לא הורה השופט על מתן תגובת החייב אלא רק כשבועיים לאחר מועד הגשת הבקשה, וקבע זמן תגובה שאינו הולם את נסיבות העניין, ואשר הפך, הלכה למעשה, את ברורה של בקשת רשות הערעור לאקדמית (מספרנו 499/19, שלום).

בקשה לסילוק על הסף - חברה לביטוח הגישה נגד המתלונן בקשה בדרך של המרצת פתיחה. בדיון שהתקיים בבקשתו לסילוק הבקשה על הסף, נשמעו טענות הצדדים, ונקבע כי החלטה בבקשה לסילוק תינתן ותישלח לצדדים. משלא ניתנה החלטה בבקשה, הגיש המתלונן, באמצעות בא כוחו, שש בקשות למתן החלטה, אולם הן לא זכו לטיפול על ידי השופטת, כנדרש, וההחלטה בבקשה לא ניתנה אלא כעבור למעלה משנה, ולאחר פנייתנו אל השופטת כדי שתגיב לתלונה. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם התרחשו תקלות כאלה ואחרות, בין אם מדובר בתקלות מיחשוביות ובין אם בתקלות אנושיות (כאלה הכרוכות בהתנהלות השופטת או של עוזריה), לא ניתן להשלים עם עיכוב בלתי סביר זה, של למעלה משנה, שחל במתן החלטה בבקשה לסילוק על הסף, והתלונה נמצאה מוצדקת. נוכח הדמיון בהסבריה של השופטת לפשר העיכוב במקרה זה ולפשר העיכוב בתלונה קודמת שהוגשה עליה בנושא, הפנה הנציב את תשומת לבם של נשיא בית המשפט וסגנו ושל מנהל בתי המשפט לאמור בשתי ההחלטות (מספרנו 879/18, שלום).

בקשה להסרת צו איסור פרסום - בבקשה להסרת צווי איסור פרסום בתיקים שעמדו במרכז התעניינות תקשורתית קבע בית המשפט, כי הצווים יותרו בתוקף עד למתן החלטה, שניתנה לבסוף רק בחלוף כ- 45 יום. בהחלטתו העיר הנציב, כי יש ממש

בתלונה, במיוחד בשים לב למאטריה בה עסקינו, של צווי איסור פרסום, כאשר לחלוף הזמן נודעת השפעה של ממש על האפשרות לפרסם מידע חשוב לציבור. במקרה דנן אף הוגשה בקשת תזכורת, בה לא ניתנה החלטה. טוב היה עושה בית המשפט אם היה נותן את החלטתו במועד מוקדם יותר, למרות שאין להתעלם מנימוקים שהעלה בית המשפט בתגובתו באשר לנסיבות שהביאו להתארכות הטיפול בבקשה. משניתנה ההחלטה, גם אם בשיהוי כלשהו, הסתפק הנציב בהערות האמורות (מספרנו 485/19, שלום).

❖ אי מתן החלטות בבקשות המוגשות לבית המשפט

מתלונן בלתי מיוצג הגיש עתירה לבית המשפט העליון, אשר נדחתה. המתלונן הליון על כך שלא ניתנה החלטה בשתי בקשות שהגיש - האחת, להורות למדינה (שטרם הגיבה אותה שעה לעתירה) להגיש תגובתה לגוף העניין, והשנייה, להגיש תשובה לתגובת המדינה שהוגשה. המתלונן הוסיף וטען, כי בכל הבקשות שהגישה המדינה ניתנה החלטה, והרושם הוא שהדבר נבע מכך שהמתלונן התמודד לבדו מול המדינה. השופט שהגיב לתלונה (בשם שופטי ההרכב) הסביר, כי דינו של שתי בקשותיו של המתלונן היה להידחות לגופן, אף כי לא ניתנה בהן החלטה פורמאלית. הוא הביע צער על כך שלא ניתנו החלטות הדוחות באופן פורמאלי את שתי בקשותיו של המתלונן, באופן שיצר אצלו רושם כאילו הן לא זכו להתייחסות. הבקשות התקבלו בלשכתו בזמן אמת ונקראו, אך לא נענו בחיוב מסיבות ענייניות. הנציב קבע בהחלטתו, כי כלל יסוד הוא, כי בכל בקשה שמגיש בעל דין יש ליתן החלטה. על אחת כמה וכמה יש לעשות זאת כאשר אין מדובר בבקשה טכנית אלא בבקשה למתן זכות תשובה, והדברים מקבלים משנה תוקף, שעה שמדובר בבעל דין לא מיוצג. נראה, כי מתן החלטה בבקשותיו של המתלונן היה מונע את תחושתו לחוסר צדק ולאיפה ואיפה בין הטיפול ב"אזרח הפשוט" לבין היחס לו זוכה המדינה. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 831/19, עליין).

מתלוננת הלינה על כך, שחרף מספר בקשות לקביעת מועד לשמיעת הוכחות בתיק, לא נקבע מועד כזה, וחמש בקשות שהגישה בעניין זה לא זכו להתייחסות כלשהי מצד בית המשפט. הנציב מצא את התלונה מוצדקת וקבע, כי גם אם סבורה הייתה השופטת, כפי שעולה מתגובתה לתלונה, כי ניתן היה לפתור ולגשר על המחלוקות שנותרו בין הצדדים, לא ניתן הסבר על שום מה לא קבעה, לצד ניסיון להשיג הסכמה ביניהם, גם מועד לשמיעת הוכחות בתיק, אשר יישמעו במידה שהניסיון ייכשל. לא היה מקום להתעלמות השופטת מבקשותיה החוזרות ונשנות של המתלוננת לקבוע מועד לשמיעת הוכחות, כפי שמתחייב כאשר הצדדים אינם מצליחים להגיע ביניהם להבנות. אין בנסיבות שפורטו על ידי השופטת, כפי שהוסבר בתגובתה, כדי להצדיק אי מתן החלטה שהיא טכנית במהותה, היינו, קביעת מועד לשמיעת הוכחות, ואין להצדיק התעלמות שיטתית מבקשותיו של בעל דין, המבקש לעמוד על זכויותיו. בסופו של יום,

המועד לשמיעת ההוכחות בתיק נקבע רק בעקבות הגשת התלונה. התלונה נמצאה מוצדקת והשופטת התבקשה לעדכן את הנציבות, עד לתאריך שנקבע, על התקדמות ההליכים בתיק והצפי לסיומם (מספרנו 904/19, שלום).

נמצאה מוצדקת תלונה בה נטען, כי בית המשפט נמנע מלתת החלטות בשתי בקשות שהגיש המתלונן, אשר עניינן בזימונם של שני עדים לדיון הוכחות. בהחלטתו ציין הנציב, כי בית המשפט אמנם הביע את עמדתו בפתח דיון קודם בנוגע לעדותם של השניים, ואולם, נוכח טיב הבקשות, מן הראוי היה כי תינתן החלטה בבקשות אלה, שתובא לידיעת הצדדים עוד לפני מועד הדיון. הימנעות ממתן כל החלטה בבקשות הללו הותירה את המתלונן ללא מענה ובחוסר וודאות לגבי עדויותיהם של השניים, עדויות אשר לשיטתו, היה בהן כדי לסייע לו בהוכחת תביעתו. יתר על כן, לוו היה המתלונן מודע, מבעוד מועד, לעמדתו של בית המשפט בנוגע לעדויות השניים, היה הדבר מאפשר לו לכלכל את צעדיו בהתאם (מספרנו 504/19, שלום).

המתלונן הלין על כי השופטת התעלמה משתי בקשות שהוגשו על ידו במהלך ההליך; האחת - בקשה לתיקון פרוטוקול; והאחרת - בקשה לקבלת ראייה חדשה. לדבריו, גם פסק הדין שניתן בתיק "מתעלם" מבקשות אלו, אשר לשיטתו, בכוחם היה להפוך את פסק הדין לטובתו. בתגובתה הבהירה השופטת, כי מדובר בתקלה אשר יצאה תחת ידה בשגגה. מפאת חשיבותו הרבה של הנושא והשלכתו על תקינותו של ההליך המשפטי, התלונה בעניין זה נמצאה מוצדקת (מספרנו 218/19, מחוזי).

❖ דחיית בקשה לאחר שכבר התקבלה על ידי בית המשפט

בית המשפט לענייני משפחה נתן, בהפרש של שבועיים, שתי החלטות סותרות, כאשר בהחלטה הראשונה קיבל את בקשת המתלוננת לקיצור תקופת עיכוב ההליכים שנקבעה בהליך של בקשה ליישוב סכסוך והורה על סגירת התיק, ואילו בהחלטה השנייה, שניתנה לאחר שהתיק כבר נסגר, דחה את אותה בקשה עצמה. הנציב קבע כי מדובר בהתנהלות בלתי נאותה של השופטת ומצא את התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 112/19, משפחה).

❖ היגררות של בית המשפט אחר נסיונות של בעל דין לנהל את ההליך

תובעים ביקשו לתת פסק דין לטובתם, בהעדר כתב הגנה, והגישו בקשות והודעות רבות לבית המשפט בעניין זה. השופטת נתנה החלטה בכל אחת מאלה, לעיתים בהפרש של ימים בודדים, ובסך הכל ניתנו על ידה למעלה מ-15 החלטות בתקופה של כחודשיים שקדמו לדיון שהתקיים בפניה. בסופו של יום ניתן פסק דין אשר דחה את התביעה. הנציב לא מצא לקבוע, כי נפל פגם מצד השופטת ב"התעקשותה" לברר באיזה אופן

בוצעה ההמצאה של כתב התביעה לנתבע, ולתת החלטות בעניין זה. יחד עם זאת העיר, כי הלקח שיש להסיק ממקרה זה הוא, כי בית המשפט הוא שאמור להכתיב את המהלכים בתיק שבפניו, בהתאם לחוק ולסדרי הדין, ושלא להיגרר אחר ניסיונותיו של מי מבין הצדדים להליך לנהל התדיינות או התכתבות בלתי פוסקת עם בית המשפט. התלונה על השופטת נדחתה (תמצית, מספרנו 575/19, תביעות קטנות).

❖ חוסר אחידות בעמדתו של בית המשפט לגבי אופן ניהול ההליך

מתלוננת הלינה על כך שתובענה, אשר בית המשפט חזר וקבע שהיא מתנהלת בסדר דין מהיר, מתנהלת, בפועל, בסדר דין רגיל, המוכתב על ידי הצד שכנגד. הרשמת חזרה ודחתה את ההכרעה בשאלה אם ההליך יועבר להתברר בסדר דין רגיל אם לאו, והחלטות שנתנה בעניינים שבסדרי דין הצביעו על חוסר אחידות בנושא. בהחלטתו העיר הנציב, כי מצב כזה אינו תקין, וכי יש לקבל בהקדם החלטה באשר לדרך ניהולו של ההליך. בהערה זו מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 89/19, שלום).

❖ תקלות ברישום פרוטוקול

במהלך שנת 2019, ניתנו מספר החלטות בתלונות, אשר נסבו על תקלות שונות בניהול פרוטוקול, כגון, דרך הטיפול בבקשה לתיקון פרוטוקול; היקף התיעוד בפרוטוקול; תיעוד הסכמת בעל דין למתן פסק דין על דרך הפשרה, ועוד. להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בנושא זה:

בא כוחו של המתלונן הגיש בקשה לתיקון פרוטוקול דיון. בו ביום נתן השופט החלטה, בה ציין, כי הציטוטים שהוספתם התבקשה אינם מדויקים, וציין מהם הציטוטים המדויקים. בכך, לדעת המתלונן, קבע השופט את גרסתו שלו לנאמר בבית המשפט, והכתיב את מה שלדבריו היו האמירות הנכונות, תוך שהוא רומז לחוסר תום לב של המתלונן בהגשת הבקשה. בהחלטתו העיר הנציב, כי דרך המלך בבקשה לתיקון פרוטוקול, היא להעביר אותה לתגובות בעלי הדין האחרים, ורק לאחר קבלת התגובות, ליתן החלטה בבקשה, אך השופט לא נהג כך. בפועל, באותו יום בו הוגשה הבקשה, ניתנה החלטה בה כלל השופט את "הציטוטים המדויקים" של הדברים, שלשיטתו נאמרו על ידו במהלך הדיון. בהמשך ההחלטה הוסיף השופט, כי על בא כוח הצד שכנגד להתייחס לבקשה להוסיף את הציטוטים שהובאו על ידי השופט, ולא לציטוטים שהובאו בבקשת המתלונן לתיקון הפרוטוקול (מספרנו 780/18, שלום).

בתלונה על כך שהסכמת המתלוננת לביטול פסק דין שניתן לטובתה על ידי בית המשפט לתביעות קטנות חולצה ממנה תחת לחץ ואיום מצד השופטת, העיר הנציב בהחלטתו, כי אין בפרוטוקול כל תיעוד לכך שהשופטת הציעה לצדדים הצעה קונקרטיית

לסיום המחלוקת ביניהם. על כך שהוצעה הצעה כזו, נמצאנו למדים מלשון הודעתה של המתלוננת לאחר הדיון, לפיה היא מסכימה להמלצת השופטת לביטול פסק הדין. טוב הייתה עושה השופטת לו ציינה, לפני ההחלטה כי יינתן על ידה פסק דין, כי היא הציעה הצעה מסויימת לצדדים לסיום המחלוקת, וכי על שני הצדדים להגיב בכתב להצעתה. למקרא הפרוטוקול, לא ניתן להבין כי הוצעה לצדדים הצעה כלשהי, אלא רק שהם נשאלו אם קיימת דרך אחרת לסיים את הסכסוך ביניהם. לו נרשמו הדברים כדבעי בפרוטוקול, ניתן היה להבין על שום מה הודיעה המתלוננת לאחר הדיון כי היא מקבלת את המלצת בית המשפט, על כל רכיביה. בכפוף להערה זו, נדחתה התלונה (מספרנו 524/19, מחוזי).

דיון בתיק פלילי, שעניינו בכתב אישום שהוגש נגד אישיות ציבורית, התקיים בלשכתו של השופט ולא תועד בפרוטוקול. לטענת המתלונן, הדבר אינו מתיישב עם עקרון פומביות הדיון הקבוע בסעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה ובסעיף 68(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, ובנסיבות העניין לא מתקיימת אף לא אחת מהחלופות המנויות בסעיפים 68(ב) ו-68(ג) לחוק זה. הקובעים אימתי רשאי בית המשפט לדון בדלתיים סגורות. הנציב לא מצא כי נפל פגם כלשהו בהתנהלותו של השופט, אשר באמצעות דיון "מחוץ לפרוטוקול", שעצם קיומו תועד בפרוטוקול, ביקש לבדוק עם באי כוח הצדדים ובהסכמתם, בשלב מקדמי של התיק, כיצד הוא יתנהל, ולברר את עמדתם לגבי העברת התיק לגישור פלילי, בפני מותב אחר. התלונה נדחתה (תמצית, מספרנו 821/18).

בדיון שהתקיים בעניין סכסוך מסחרי בבית הדין לעבודה, שהמתלונן אינו צד לו, נרשמו בפרוטוקול דברים לפיהם אחיו של הנתבע התלונן, כי הנתבע פגע מינית בילדיו הקטינים של האח. בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי מדובר בדברים שלא נגעו להליך שהתקיים בבית הדין, ומשכך לא היה מקום לרשום אותם בפרוטוקול, מה גם שמדובר בפגיעה חמורה בפרטיותם של האח וילדיו הקטינים, שעה שהחוק אוסר על פרסומו של מידע כזה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 642/19, עבודה).

❖ תקלות שונות בניהול המשפט

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בתלונות על התנהלות בלתי תקינה של משפט:

מתן החלטה על גבי טופס ידני בבית משפט לתעבורה - לנציב הוגשה בקשת בירור על ידי נשיאת בית המשפט העליון, בהתאם לסמכותה על פי סעיף 14(ב) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, בעניין התנהלות בלתי נאותה, לכאורה, של שופט מבית משפט לתעבורה, לפיה קיים חשד שהשופט ערך פרוטוקול כוזב בתיק שהתנהל בפניו במובן זה שנרשם בו כי הנאשם בתיק הורשע בהעדו, בשעה שארע

היפוכו של דבר. לאחר בירור יסודי שהתקיים בנציבות, נדחתה בקשת הבירור, אך הנציב העיר מספר הערות לגבי שימוש בטופס ידני ותיעוד הולם בפרוטוקול. כך, במקרה של הרשעת נאשם בהעדרו, מן הראוי הוא כי בית המשפט יגזור את דינו מיד בסמוך, ושלא לפצל את הדיון בעניינו. אין כל היגיון בהרשעת הנאשם בהעדרו, תוך שימוש בפרוטוקול ידני (ללא פתיחת הפרוטוקול במחשב), מבלי לגזור את עונשו ברצף באותו פרוטוקול ידני. עוד הוסיף הנציב, כי גם במקרה שבו הנאשם מתייצב באולם, לאחר שהורשע ונגזר דינו, יכול השופט לבטל את ההרשעה ואת גזר הדין ולקבוע מועד חדש לשמיעת הראיות, תוך הפעלת שיקול דעת אם יש מקום להטלת הוצאות מתאימות על הנאשם, בגין התייצבותו המאוחרת בבית המשפט והצורך בזימון עד או עדים פעם נוספת. ככל שבית המשפט מוצא לנכון לטפל בבקשה כלשהי בתיק מסויים, תוך כדי דיון בתיק אחר, והוא רושם לעצמו את הבקשה ואת והמענה לה, מתוך כוונה לתעד את הדברים בפרוטוקול בשלב מאוחר יותר, עליו לציין זאת במפורש. לשון אחר: יש לשחזר בפרוטוקול את השתלשלות העניינים, באופן שיובן סדר התרחשותם. לזי כך נהג השופט במקרה דנן, לא היה מתעורר ספק אצל הקלדן (שבעקבות פנייתו הוגשה בקשת הבירור) שמסר, כי הוא לא ראה את השופט עורך לעצמו תרשומת כלשהי (לפיה הנאשם הורשע בהעדרו), ולא שמע אותו מקריא מתוכה או מודיע בקול על הרשעת הנאשם. (תמצית, מספרנו 18/895, תעבורה).

שחרור בשגגה של טיוטת פסק דין למערכת נט-המשפט - טרם שהוגשו סיכומי בעלי הדין בתיק, שוחרר למערכת נט-המשפט מסמך "פסק דין", הנחזה להיות פסק דין מנומק, מפורט וכולל הכרעה קונקרטית בתיק, לרבות קביעת שיעור הוצאות שיושטו על הצד המפסיד. לדברי השופטת, אין מדובר אלא בטיטוט פסק דין, ששוחררה בטעות, והוכנה על מנת לשמר את זכרוננו של בית המשפט לאחר שמיעת התיק מההתרשמות מהעדים בדיון ולרישום הממצאים המסקנתיים שעלו ממנו. הנציב עמד על אחריותו של שופט לשחרור מוטעה של טיוטה, חרף מנגנוני ההגנה שבמערכת נט-המשפט ובהם הדרישה, כי המסמך יחתם בחתימה אלקטרונית על ידי השופט עצמו באמצעות כרטיס חכם. במקרה שבפנינו אף יש טעם בטענה, כי אין מדובר בשימור הזיכרון. בהכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק דין, טרם שהושלם ההליך המשפטי, יש טעם רב לפגם. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 19/382, שלום).

קציבתן מראש של מספר השאלות שעורך דין רשאי לשאול במהלך חקירה - בפתח חקירה של עורך דין בבקשת רשות להתגונן, הודיע השופט שעומדות לרשות המתלונן 10 שאלות בלבד. בשלב מסויים, אף ספר השופט את השאלות שנשאלו והודיע למתלונן, כי נותרה לו עוד שאלה אחת לשאול. המתלונן הלין על כך, וטען כי אין מקום להגביל מראש את מספר השאלות שעורך דין רשאי לשאול, שכן הדבר פוגע בביצוע עבודתו, מה גם שהדבר נעשה בשעה שנוכחים באולם בעלי דין ופרקליטים נוספים. הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין לתחושתו של עורך דין, אשר מבקש לעשות את

מלאכתו באופן המיטבי עבור מרשו, כאשר בית המשפט מקציב לו מראש כמה שאלות הוא יהיה רשאי לשאול, דבר המונע, לגישתו, את מיצוייה של החקירה. אין זה ראוי לקצוב מראש את מספר השאלות שאותן ניתן יהיה לשאול, ויש להעדיף את סמכותו של בית המשפט לכוון ולמקד את החקירה, ככל שהוא מתרשם כי נשאלות שאלות מיותרות. ניתן גם לקצוב זמן ריאלי לניהול החקירה, דבר שאף הוא עדיף על פני קביעה שרירותית של מספר השאלות שישאלו (תמצית, מספרנו 356/19, שלום).

מחיקת תביעה מחוסר מעש ללא הצדקה עניינית - הנציב מצא כמוצדקת תלונה על שופט שנהג למחוק תביעות שהגיש בא כוחם של תובעים בעילת חוסר מעש, למרות שמי שהלכה למעשה לא קיים את הוראות הדין ואת החלטות בית המשפט היו הנתבעים או המומחה שמונה מטעם בית המשפט. בהחלטתו קבע הנציב, כי יש לראות בחיוב כל ניסיון ליעל את ההליכים המתקיימים בבית המשפט, במטרה למנוע סחבת, ולהימנע מעיכובים בלתי סבירים במתן החלטות ופסקי דין. השאלה המתבקשת היא, באילו אמצעים נוקט בית המשפט על מנת להגיע לתוצאה הרצויה? הנציב לא מצא כל הצדקה למחיקת תביעתו של תובע מחוסר מעש, שעה שמי שלא ציית להוראות הדין או להחלטותיו של בית המשפט היו הנתבע או המומחה שמונה על ידי בית המשפט. הסמכות לכוף נתבע או מומחה מטעם בית המשפט, לקיים את החלטות בית המשפט מסורה לשופט היושב בדין, בין בדרך של הטלת הוצאות על הנתבע, או מחיקת כתב הגנתו ומתן פסק דין לטובתו של התובע במקרים המתאימים, או החלפתו של המומחה באחר. אכן, יש לתובע אינטרס כי ההליכים בתביעתו יקודמו, אך אין לומר כי באי הגשת בקשה או הודעה מצידו לבית המשפט בעניין מחדלו של אחר, יש משום ראייה מספקת לכך שהתובע הסכין עם אותו מחדל או כי הוא הגיע עם הצד שכנגד להסדר, מחוץ לכתלי בית המשפט, כסברת השופט. גישתו של בית המשפט במקרים מעין אלה, לפיה יש למחוק את התביעה מחוסר מעש הינה, בנסיבות העניין, גישה מרחיקת לכת ובלתי סבירה. הנציב הוסיף, כי לא מצא אח ורע לפרקטיקה מעין זו בקרב גורמים שיפוטניים אחרים (תמצית, מספרנו 661/19, שלום).

מתן החלטה לאחר שבית המשפט "קם מכסאו" - בירור תלונה העלה, כארבעה חודשים לאחר מתן פסק הדין בתיק, נתנה הרשמת החלטה לעניין אי תשלום אגרת בית המשפט. בהחלטה נאמר, בין היתר, כי כפי שנקבע על ידי הנציבות בעבר, משנתן בית המשפט את פסק דינו, הסתיים תפקידו באותו תיק, והוא "קם מכסאו". התלונה נמצאה מוצדקת בעניין זה (מספרנו 691/19, שלום).

התייצבות מיותרת לדיון - עורך דין הלין על כך שהוטרח לשווא להגיע לדיון וכי לאחר המתנה של כשעה מחוץ לאולם הדיונים, נדחה הדיון בסופו של דבר, בסוגיה שלשמה התייצב. כן טען, ביחס לדיון אחר, כי חרף החלטה שהורתה על זימונו לדיון, לא איפשרה

לו השופטת להיות נוכח בדיון. השופטת הבהירה בתגובתה לתלונה, כי המתלונן נאלץ להמתין ביחד עם יתר הצדדים מחוץ לאולם, מאחר שהיו קבועים בפניה שני דיונים לאותה שעה וציינה, כי מכל מקום, עניינו של המתלונן נדון בדיון שהתקיים בפניה כשבועיים לאחר מכן. בהחלטת הנציב נאמר, כי ראוי היה לתכנן את הדיון מבעוד מועד באופן שהמתלונן לא יוטרח לשווא, במיוחד לאחר דיון קודם שאליו הוא זומן, שגם בו הוא נאלץ להמתין ממושכות מחוץ לאולם, וכי תחושת התסכול של המתלונן נוכח הטרחתו לשווא לדיון, וזאת לאחר המתנה ממושכת, מובנת. ביחס לטענה, כי השופטת לא איפשרה למתלונן להיות נוכח בדיון אליו זומן קבע הנציב, כי התנהלות זו של השופטת היא בלתי ראויה ופוגעת באמון בבית המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 19/370, משפחה).

כשל במינוי נציגי ציבור - באחת התלונות הסתבר כי לנציגי ציבור חדשים שמונו, אשר החליפו נציגי ציבור קודמים שפרשו מתפקידם לאחר שדנו בתיק ערעור בבית הדין הארצי לעבודה, לא היה הסיווג הבטחוני הנדרש לתיק, ועקב כך הם עיינו רק בטיוטת פסק הדין שהכינו שאר שופטי ההרכב, טרם שנתן ההרכב את פסק דינו בערעור. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי יש לדאוג למינוי חברי מותב בעלי סיווג בטחוני מתאים או לחילופין לפעול להשגת סיווג בטחוני כזה, אשר יאפשר להם גישה למלוא החומר שבתיק. בכל מקרה, אין להסתפק במתן החלטה, לפיה פסק הדין יינתן בהסתמך על מלוא החומרים שבתיק, מבלי לוודא כי חברי המותב החדשים רשאים, כלל ועיקר, לעיין בחומרים אלה (תמצית, מספרנו 19/52, עבודה).

❖ **אי בהירות ברישום הצעת פשרה**

בעקבות בירורה של תלונה, נמצא ליקוי ברישומה של הצעת פשרה בפרוטוקול, וכן בכך שתגובה בכתב של אחד הצדדים להצעה, שהוסיפה עליה, לא הועברה להתייחסות הצד שכנגד טרם שניתן פסק דין, אשר אימץ את האמור באותה תגובה. הנציב קבע, כי יש לנסח הצעות פשרה בצורה ברורה ובאופן שלא יותיר מקום לפרשנויות ולויכוחים סביב ההצעה. כל זאת, על מנת למנוע אי בהירות לגבי מהות הפשרה שהוצעה ולגבי עמדתו בשאלת הפשרה של בעל דין זה או אחר, לא כל שכן שעה שמדובר בבעל דין שאינו מיוצג. זאת ועוד, את התייחסותו של אחד הצדדים להצעה, שבאה לאחר הדיון ולא חפפה במלואה לאמור בפרוטוקול, היה מקום להעביר לתגובת הצד שכנגד, טרם מתן פסק דין שאימץ אותה, וזאת מכוח כללי הצדק הטבעי. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 19/82, עבודה).

באחת התלונות נמחקה תביעה מחוסר מעש, למחרת המועד שבו היה על התובע להגיש תצהיר עדות ראשית לבית המשפט, ובקשת בא כוחו לביטול פסק הדין נדחתה על ידי השופטת. לדברי עורך הדין, בשל תקלה במערכת נט-המשפט לא עלה בידו להגיש

את התצהיר במועד אלא למחרת היום, ועל כל פנים הוא הגישו לפני שהשופטת נתנה את פסק הדין. הברור העלה, כי לא היה בידי השופטת שדנה בתיק לדעת את דבר ההגשה ולצפות בתצהיר דרך מערכת נט-המשפט טרם מתן פסק הדין. הנציב העיר, כי מן הראוי לשקול את האפשרות להוסיף למסמכים המוגשים מרחוק, לאחר סיווגם על ידי המזכירות והעברתם כמשימה לטיפול השופט, חיווי ברור לגבי שעת הגשתם במקור למערכת. במצב דברים כזה, עת מוגשת בקשה לביטול פסק דין או החלטה, יהיה בידי היושב בדין לדעת על נקלה מתי הוגש המסמך בפועל לבית המשפט, שכן זהו המועד הקובע ולא השעה בה נפנתה המזכירות לטפל במסמך ולהעבירו לשופט. כן הוסיף הנציב, כי במקום שישנה חשיבות למועד ולשעת הגשת מסמך לבית המשפט, ועולה טענה כי הדבר נמנע בשל כשל טכני, טוב יעשה היושב בדין אם טרם מתן החלטתו יבקש את התייחסותם של אנשי המיחשוב בהנהלת בתי המשפט בכל הנוגע לטענה זו. אם כך יפעל, יהיו בידי הנתונים הנדרשים בכדי להתייחס לטענה, במסגרת החלטה שתינתן בבקשה. לא כך עשתה השופטת. זאת ועוד. לאחר שניתן פסק הדין, הגיש המתלונן בקשה לביטולו בה שב על טענתו בדבר הקושי בשיגור התצהיר במועד, והוסיף, כי התצהיר הוגש בפועל לבית המשפט טרם שניתן פסק הדין. בהחלטתה בבקשה זו לא התייחסה השופטת לטענותיו אלה של המתלונן, וחבל שכן. לו בדקה השופטת את נכונות הדברים במזכירות בית המשפט, היתה נענית, מן הסתם, כי צודק המתלונן בטענתו, וכי התצהיר הוגש לפני שנתנה את פסק דינה. כאמור, השופטת לא בדקה ולא התייחסה בהחלטתה בבקשת הביטול לטענותיו אלו של המתלונן. ברי, כי לעובדת הגשת התצהיר בפועל לפני שניתן פסק הדין, יכולה להיות משמעות לגבי הפעלת שיקול הדעת אם לבטל את פסק הדין או להותירו על כנו. הנציב הוסיף, כי למתלונן היו טענות טובות, לכאורה, לגבי השיהוי שחל בהחמת התצהיר על ידי מרשו התובע, הסובל מבעיות בריאותיות, כך שניתן היה לשקול נתון זה, אפילו הוגש התצהיר באיחור שלא נבע מכשל מיחשובי. ויש להזכיר, בהקשר זה, כי על מחדל דיוני, ככל שהיה, בידי היושב בדין לבוא חשבון עם התובע בהשתת הצאות משפט, טרם שתימחק תביעתו. בהערות לעיל מוצה הברור (מספרנו 233/19, שלום).

❖ הקפדה על מילוי החלטות הניתנות על ידי בית המשפט

בתלונה על עיכוב במתן החלטות הביעה השופטת את דעתה כי התלונה אינה נוגעת להעדר החלטות מצד בית המשפט אלא לאי קיום ההחלטות על ידי הצד שכנגד, נושא אשר, לשיטתה, "אינו עניין לתלונה". בהחלטתו, הסתייג הנציב מדברי השופטת וקבע, כי מחובתו של בית המשפט להקפיד על כך שבעלי הדין יקיימו את החלטותיו, ובמידת הצורך הוא רשאי להטיל עליהם סנקציות כספיות או אחרות, ככל שלא עשו כן. במקרה דנן, משנמצא כי האם הפרה באופן שיטתי את החלטות בית המשפט, נקבע כי מתן ארכות לאם להגיש את תצהירה, אף מבלי שביקשה זאת, היה בגדר התנהלות בלתי ראויה. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 532/19, משפחה).

בתלונה שהוגשה על בית המשפט המחוזי בהליך פשיטת רגל העיר הנציב, כי צדק בית המשפט משיקש את תגובת הנאמן באשר לבקשת הפטר ובקשת החייבת להחזר כספים שלטענתה שולמה על ידה ביתר. אלא, שניתנו לנאמן מספר אורכות למרות שראוי להקפיד עם כל בעלי הדין על הגשת תגובותיהם במועד שנקצב לכך. במקרים המתאימים, בידי בית המשפט להשית הוצאות על מי שאינו מגיש במועד את תגובתו. מכל מקום, ראוי להימנע ממתן אורכות יזומות שלא על בסיס בקשה של הצד המגיב, דבר העשוי ליצור, לעיתים, את התחושה כי בית המשפט פועל בדרך של איפה ואיפה. הברור מוצה בהערות אלו, משניתנה בסופו של יום החלטה בבקשת המתלוננת (מספרנו 480/19, מחוזי).

❖ אי בקיאות בתיק, קודם למתן החלטות

המבקשת בתיק הגישה בקשה למתן צו עיקול זמני במעמד צד אחד על הזכויות המגיעות לנתבע מכוח פסק דין שניתן במסגרת הליך אחר שהתנהל בין הצדדים. וזאת מהטעם כי לנתבע אין ביטוח רכב, והדבר עלול להקשות על ביצוע פסק הדין בתיק הנוכחי, לכשיינתן. הרשם דחה את הבקשה בנימוק שהמבקשת תוכל להיפרע מהחברה המבטחת את רכבו של הנתבע. בקשה דחופה לעיון חוזר ומתן החלטה שהוגשה לרשם, ובמסגרתה הסבה המבקשת את תשומת ליבו של בית המשפט לכך שלנתבע בתיק אין ביטוח, נדחתה. מכאן הסיק המתלונן, כי "כב' הרשם לא קרא את הבקשה לא קרא את התיק ואינו בקי במטריה המשפטית". בהחלטתו תהה הנציב על הדרך בה התנהל הרשם עובר למתן ההחלטות, והביע ספק – האם הרשם עיין באופן יסודי בתיק ובבקשות שהובאו לפתחו. בכך מוצה ברורה של התלונה (מספרנו 198/19, שלום).

❖ איזוק גורף של עצורים באולם בית המשפט

לטענת המתלונן (עורך דין), בעת שהוא המתין לתחילת הדיון בעניין מרשו, הוא הבחין כי כלל העצורים מובאים לאולם בית המשפט כשהם אזוקים ברגליהם, וכי השופטת מאפשרת את המשך איזוקם לכל אורכו של הדיון המתקיים בעניינם. מאחר שגם מרשו של המתלונן הוכנס לאולם כשהוא אזוק ברגליו, הוא פנה לשופטת בבקשה להסיר את האזיקים מרגליו, שכן הדבר מנוגד להוראת סעיף 9א לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), וכן לעמדתה של נציבת תלונות הציבור על השופטים לשעבר, השופטת (בדימוס) טובה שטרסברג-כהן. השופטת מצידה, כך טוען המתלונן, קיבלה את עמדת נציג שירות בתי הסוהר וקבעה, כי "משאין מדובר בעצור שהועבר לשטח ציבורי בעודו כבול, אינני רואה לנכון להורות על הסרת האיזוק ברגליו". זאת, מדגיש המתלונן, שעה שברור כי העצור הובא לאולם כשהוא אזוק, וכי האיזוק לא הוסר בעת כניסתו לאולם ובזמן הדיון. בתגובתה מסרה השופטת, כי אולם המעצרים, בו התקיים הדיון בתיק שבנדון, מותאם לדיוני מעצרים באופן שהעצורים מובאים בכניסה פנימית ישירות לאולם הדיונים, ללא מעבר בשטח

המוקצה לקהל או במקום ציבורי אחר. כן ציינה השופטת, כי הקהל היושב באולם לא ראה את רגליו של העצור. השופטת הבהירה, כי בקשתו של המתלונן להסרת האיזוק מרגלי מרשו, נדחתה "בהחלטה מנומקת", וזאת "בהתבסס על טענות נציג השב"ס, הוראות החוק הרלבנטיות והעבירות בהן נחשד העצור, והן בהתבסס על הנחיית כב' נשיאת בית המשפט העליון בעניין זה, שכן האזור בו היה העצור כבול ברגליו, איננו מקום ציבורי". בהחלטתו הפנה הנציב לחוות דעתה של הנציבה לשעבר השופטת (בדימוס) ט' שטרסברג כהן הקובעת, כי יש להימנע מלכבול עצור באולם בית המשפט, אלא במקרים חריגים. במקרה המדובר, קבע הנציב, כי ההחלטה על המשך איזוקו של מרשו של המתלונן באולם בית המשפט, התקבלה לאחר שהשופטת שוכנעה כי נסיבות המקרה מצדיקות להורות כן. עם זאת, מצא הנציב לנכון לחזור ולהבהיר, כי איזוקם של כלל הכלואים (אסירים ועצירים) בתוך אולם בית המשפט, באופן גורף ומכלי שהוכח כי קיימת עילה לאיזוקם, אינו עולה בקנה אחד עם ההנחיות ולפיהן, אין ככלל לכבול אדם באולם בית המשפט. הסברה של השופטת, לפיו "העצורים מובאים בכניסה פנימית ישירות לאולם", וכי "הקהל היושב באולם אינו רואה את רגליו של העצור", אין בו כדי להצדיק התנהלות מעין זו, שכן מקום מושבם של העצורים הוא חלק מאולם בית המשפט, אף אם הקהל באולם אינו רואה את רגליהם. בהערתו זו של הנציב, מוצה בירורה של התלונה (מספרנו 778/18, שלום).

❖ שופט המשמש כמתורגמן

המתלוננת, עורכת דין שייצגה את התובעת בדיון, הלינה על כך שבית המשפט שוחח בערבית (שפה שאינה מובנת למתלוננת) עם בא כוחה של הנתבעת, וכי בית המשפט איפשר לאחרון לשוחח עם הנתבעת בעת חקירתה הנגדית. בתגובתו לתלונה, מסר השופט, כי כפרקטיקה הנהוגת באולמו, הוא משמש כמתורגמן לשפה הערבית (וליהפך), כאשר מטרתו לחסוך לצדדים בעלויות הנובעות משימוש בשירותיו של מתורגמן מקצועי. בהחלטתו, קבע הנציב, כי נדרשת הסכמה מפורשת של הצדדים למהלך שכזה. ומכל מקום, אין להעדיף את טובתו של הצד שנזקק לתרגום על פני טובתו של הצד שכנגד, שחש כי חלק ניכר מהדברים הנאמרים באולם אינם מובנים לו, וכי הדברים שהוכתבו לפרוטוקול אינם משקפים את מלוא הדברים שנאמרו באולם. הנציב הדגיש, כי נוכח חשיבותו של הנושא לקיומו של הליך משפטי הוגן ושוויוני, טוב היה עושה השופט אם כבר בפתח הדיון היה מבקש את הסכמתם של הצדדים לכך שהוא ישמש כמתורגמן, כאשר החלטה בעניין זה, מן הראוי שהייתה מוצאת ביטוי בפרוטוקול. זאת ועוד, גם במקרה בו מביעים הצדדים את הסכמתם לכך שבית המשפט ישמש כמתורגמן, אין מקום כי בית המשפט ינהל שיחות עם עורך דין בשפה שאינה מובנת לעורך הדין של הצד שכנגד. יתר על כן, אין מקום לאפשר לעורך דין לשוחח עם מרשו, בעת חקירתו על ידי בא כוחו של הצד שכנגד, ובפרט כאשר השיחה מנוהלת בשפה שאינה מובנת לעורך הדין המנהל את החקירה. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 388/19, שלום).

פרק 10 | פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תחת מטריה רחבה זו נכללים סוגים שונים של ליקויים, שהעיקריים שבהם הם ניגוד עניינים, מראית עין של משוא פנים, פגיעה בזכות הטיעון, פגיעה בזכות הייצוג ופגיעה בשוויון בין הצדדים.

בפרק זה, כבפרקים האחרים בדין וחשבון זה, יובאו אזכורים של החלטות שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

❖ פגיעה בזכות הטיעון

בשנת 2019 ניתנו מספר החלטות בנושא זכות הטיעון וחובתו של בית המשפט ליתן זכות תגובה לצד שכנגד טרם מתן החלטה בבקשה:

שופטת בית המשפט לענייני משפחה החליטה לקבל את בקשת הבעל לבטל מזונות קטינים באופן רטרואקטיבי, לתקופה של שנה תמימה, וזאת, למחרת הגשת הבקשה ומבלי לבקש את תגובת האישה. הנציב קבע בהחלטתו, כי מדובר בהתנהלות בלתי סבירה ובלתי ראויה של השופטת. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 116/19, משפחה).

בלא לשמוע את עמדתו של המתלונן-המערער, האריכה רשמת מיוזמתה, פעמיים, למוסד לביטוח לאומי, המשיב, את המועד להגשת תגובה. חרף החלטתה כי יישקל חיובו בהוצאות, הדבר לא נעשה, למרות שלא עמד במועדי הארכה שניתנו לו. הנציב מצא את התלונה מוצדקת. בהחלטת הנציב נקבע, כי התנהלותה של הרשמת לא היתה תקינה, וכי יש בה משום זילות של החלטותיה שלה, תוך יצירת תחושה כי מועדים שנקבעו בהחלטות שיפוטיות אינם אלא בגדר המלצה, שכן ממילא יוארך המועד שוב, ושוב, וזאת אף מבלי שהוגשה בקשה להארכת המועד מצד המשיב, ומבלי שתינקט נגדו סנקציה כלשהי. הנציב הוסיף וציין, כי החלטות שיפוטיות יש לקיים ללא כחל ושרק, על אחת כמה וכמה נכונים הדברים, שעה שהמשיב הוא רשות מרשיות המדינה, ואין זה ראוי כי ינהגו בו אחרת מכפי שנוהגים באזרח מן השורה. הנציב קבע, כי לא היה מקום, בנסיבות העניין, ליתן למשיב ארכות חוזרות ונשנות להגשת תגובתו, אף מבלי שביקש זאת, ולכך יש להוסיף את העובדה כי המשיב לא נדרש ליתן דין וחשבון לגבי התנהלותו, שעמדה בניגוד להחלטות קודמות. על כל פנים, היה הכרח לשמוע את עמדת המתלונן, טרם מתן ארכה כלשהי למשיב (תמצית, מספרנו 210/19, עבודה).

בתיק שעניינו תביעה של אב לחידוש קשר עם ילדיו הקטינים, הלינה אמם של הקטינים על כך, שהשופטת קיבלה החלטות הרות גורל לגבי הקטינים, ילדים בגיל ההתבגרות, על סמך המלצות מתאם הורי, מבלי לקבל את עמדתה טרם מתן החלטות, ומבלי לקיים דיון כלשהו בתיק. הנציב קבע בהחלטתו, כי היה על בית המשפט ליתן למתלוננת הזדמנות להגיב להמלצות המתאם ההורי טרם מתן החלטות המבוססות על אותן המלצות. עוד קבע הנציב, כי היה על בית המשפט לבטל מיזמתו את הקפאת ההליכים בתיק ולקבוע דיון בתיק, משעה שהתברר לו כי המתלוננת אינה נותנת עוד אמון במתאם, ומשעה שהסתבר כי הסכסוך בין הצדדים הולך ומתעצם, וכי יש בכך כדי להשפיע על הקטינים ולהגביר את מצוקתם. זאת, מאחר שהקפאת ההליכים ממילא כבר אינה משרתת את המטרה של טיפול שאינו בצל הליכי בית המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 554/19, משפחה).

מתלונן הליון על כך שבדיון בבקשה לצו הגנה הורה בית המשפט לצדדים לצאת מחוץ לאולם וקיים את הדיון בנוכחות באי כוחם בלבד. לטענתו, במהלך הדיון הציעה השופטת לבאי כוח הצדדים פשרה מטעם בית המשפט, מבלי לאפשר לבאי כוח הצדדים לקבל את הסכמת הצדדים לפשרה. בהחלטת הנציב נקבע, כי ככלל, ובהעדר נסיבות יוצאות דופן, יש לאפשר לבעלי הדין להיות נוכחים בדיון המתקיים בעניינם ולקבל את הסכמתם להצעות המועלות על ידי בית המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 609/19, משפחה).

בקשה שהוגשה מבלי שצורף אליה מסמך מהותי, נמחקה על ידי בית המשפט. בתלונה נטען כי היה על השופט לקצוב למבקשים את המועד להגשת המסמך החסר וליידע אותם מראש על מחיקת הבקשה. הנציב קבע, כי למרות שהמבקשים טעו והגישו בקשה לוקה בחסר, הרי משבחר בית המשפט לתת להם הזדמנות לתקן את הטעות ולא מחק את הבקשה על אתר, היה עליו לקבוע, במסגרת ההחלטה, את משך הזמן בו ימתין להגשת המסמך החסר, טרם מחיקת הבקשה. בהערה זו מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 869/19, משפחה).

מתלונן הליון על כך שבמסגרת פסק דין בערכאת ערעור, קבע בית המשפט, כי הוא נמצא בניגוד עניינים וזאת על סמך עדותו של אחד הצדדים, מבלי שהמתלונן היה צד להליך ומבלי שנתבקשה עמדתו בכתב או בעל פה. הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות אלה היה על בית המשפט לנקוט משנה זהירות, בהינתן העובדה כי עמדתו של המתלונן לא נשמעה גם בערכאה קמא, ושלא לכלול בפסק הדין את הדברים שנכתבו לגביו, מבלי לבקש את התייחסותו בכתב או בעל פה. בהערה זו מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 617/19, מחוזי).

שופטת בית המשפט לענייני משפחה החליטה - במועד ההוכחות שנקבע בתיק - שלא לנהל את ישיבת ההוכחות בתביעתו של המתלונן. וזאת, לאור החלטה קודמת שנתנה השופטת כ- 11 חודשים קודם לכן, בה קבעה, על סמך המלצות הגורמים המטפלים בהורים ובקטינה, כי ההליכים בתיק יוקפאו למשך שנה. בירור התלונה העלה, כי יום לפני הדיון, דחתה השופטת את בקשת בא כוח האישה לדחות את הדיון בדיוק מאותו טעם - דהיינו - שההליכים בין הצדדים הוקפאו למשך שנה, וקבעה, כי הדיון יתקיים במועדו. הנציב קבע בהחלטתו, כי אין זה בסמכותו להתערב בקביעת השופטת כי התיק נשוא התלונה נכלל בין התיקים עליהם חלה ההחלטה בדבר הקפאת ההליכים, אולם סבר, כי דחיית בקשת בא כוח האישה יצרה את הרושם, כי ישיבת ההוכחות תתקיים כמתוכנן. התנהלות זו גרמה לכך, שבאי כוח הצדדים התכוננו לשווא לישיבת ההוכחות, דבר שהיה כרוך בטרחה מיותרת ובעלויות כספיות, מבלי שבית המשפט ראה לנכון ליידע אותם כי הדיון נועד למטרה אחרת. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 124/19, משפחה).

❖ חשש או מראית עין של ניגוד עניינים

בשנת 2019 ניתנו מספר החלטות, בהן מצא הנציב כי התקיימה מראית עין של ניגוד עניינים:

קיום פגישה במעמד צד אחד בלשכת השופטת מבלי ליידע את הצד שכנגד

עורך דין הלין על כך ששופטת משפחה קיימה פגישה נפרדת בלשכתה עם הצד שכנגד, וכי לא גילתה את דבר הפגישה, אלא בעקבות בקשת הבהרה שהגיש לה. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בפגישה שקיימה עם בנם הקטין של הצדדים, התברר לה הצורך לקבל מידע טכני במהותו - דוחות פסיכולוגיים המצויים אצל האם, ולפיכך היא זימנה ללשכתה את האם לפגישה קצרה, כדי לברר אם הדוחות מצויים ברשותה. הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות העניין, אסור היה לשופטת להיפגש בנפרד עם האם, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו. ככל שמידע מעין זה נדרש בהליך, היה על בית המשפט לבקשו מהאם באמצעות הצוות המינהלי של בית המשפט, ושלא לזמן את האם ללשכתו. מפגש כזה, ללא נוכחות הצד שכנגד, אף גרם למתלונן ולבא כוחו לחשוש, שמא מסרה האם בהזדמנות זו מידע מהותי על התיק, ואף אם לא עשתה כן, עלול להיווצר אצלם החשש שמא נוצרה קרבת יתר בינה לבין השופטת. חשש זה עלול להיווצר גם ביחס לפגישה שנמשכה כעשר דקות. לעניין זה, העיר הנציב כי אין נפקא מינה לנוכחות העוזרת המשפטית והעובדת הסוציאלית, ודין פגישה שהתקיימה בנוכחותן כדין פגישה נפרדת עם צד להתדיינות. בנסיבות העניין, קבע הנציב כי טוב עשתה השופטת, כשהחליטה לפסול עצמה מלשבת בדיון. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 259/19, משפחה).

בתגובה לתלונה על אי גילוי קרבת משפחה בין שופטת לבין אחד מעורכי הדין המועסק במשרד עורכי הדין אשר ייצג את אחד הצדדים בתיק שנדון בפניה, מסרה השופטת, כי מדובר בקרוב משפחה רחוק שלה; כי אין ביניהם קשרים חברתיים או אחרים; כי אינו מופיע בפניה ואף לא הופיע או היה מעורב בתיק אשר נדון בפניה; ולמיטב ידיעתה הוא אינו גורם מנהל או שותף באותו משרד, ולמעשה לא ידוע לה האם אותו עו"ד עדיין מועסק במשרד. הנציב קבע בהחלטתו, כי משידעה השופטת על זיקה של קרוב משפחה רחוק שלה למשרדו של עורך הדין, לא היה נגרע ממנה מאומה לו ביררה אם הוא עדיין מועסק באותו המשרד, עובר לתחילת ההליך. ואם היה מתברר לשופטת שהתשובה חיובית - הייתה מודיעה לצדדים על קרבתה המשפחתית, בבחינת גילוי נאות. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 920/19, שלום).

מתלוננת, עורכת דין אשר ייצגה בעבר את גרושתו של בעלה של שופטת משפחה, הגישה תלונה נגד אותה שופטת משפחה. בתלונתה הלינה על החלטת השופטת שלא לאפשר לה לקבל על עצמה לייצג לקוחה חדשה בתיק, שעניינם של הצדדים לו מתנהל בפני השופטת מזה כארבע שנים. לטענת המתלוננת, ההחלטה פוגעת בעקרונות ההליך ההוגן ובחופש העיסוק שלה. הנציב דחה את התלונה בקובעו, כי בנסיבות העניין נוצר מצב שבו המתלוננת אינה יכולה להופיע בפני השופטת: שהרי לא ייתכן, כי המתלוננת, אשר נחשפה, בהליך אחר, לפרטים אישיים מחייהם המשותפים של השופטת ובעלה - תופיע בפני השופטת. הדבר עלול ליצור חשש למשוא פנים ולניגוד עניינים, או לפחות חשש לפגיעה במראית פני הצדק. אכן, השופטת הגדירה במערכת נט המשפט מניעות מלדון בתיקים שבהם המתלוננת מייצגת, אלא שפתרון זה אינו אפשרי במקרים בהם התיק מתנהל בפני השופטת מזה תקופה ממושכת. במקרים מסוג זה קבע המחוקק, בסעיף 53ב(א) לחוק לשכת עורכי הדין, כי עורך הדין לא יקבל על עצמו את הייצוג, אם "יש לו יסוד להניח כי קבלת הייצוג תביא לכך שהשופט שנקבע לדון באותו הליך לא ישב בדין". התלונה נדחתה (תמצית, מספרנו 454/19, משפחה).

פרק 11 | בית משפט לתביעות קטנות

בית המשפט לתביעות קטנות הוסמך לדון בתביעות קטנות המוגשות על רקע סכסוכים אזרחיים, ובהם סכסוכים בנושא צרכנות או מתן שירותים. ההליך בערכאה זו הוא פשוט ולא מצריך ידע משפטי או ייצוג באמצעות עורך דין, וסדרי הדין הנהוגים בו נועדו להגשים תכלית זו ולהביא לסיימה המהיר של המחלוקת.

לפיכך, גם סדרי הדין הנהוגים בבית משפט לתביעות קטנות שונים מאלה הנהוגים בשאר הערכאות. כך, חל איסור על ייצוגם של בעלי הדין בידי עורכי דין אלא רק ברשות בית המשפט (סעיף 63 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד – 1984); חלה חובה ליתן פסק דין לא יאחר משבעה ימים מתום הדיון בתביעה (תקנה 15(א) לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), התשל"ז – 1976); חובת רישום פרוטוקול חלה רק על תמצית של דברי העדים ושל שאר הדברים שנאמרו בעת הדיון (תקנה 14). לעניין זה נציין, כי לא אחת הדגיש הנציב את החשיבות שהתיעוד בפרוטוקול יהיה מלא ככל האפשר גם בבתי משפט לתביעות קטנות.

ביום 31.8.18 נכנסו לתוקפן תקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין) (תיקון), התשע"ח – 2018, הכוללות שינויים מהותיים במשטרו של בית המשפט לתביעות קטנות. בין היתר חוייבו בעלי הדין לצרף לכתבי הטענות את כל המסמכים שהם מבקשים להסתמך עליהם במשפט אם הם מצויים ברשותם, לפרט את העדים שבכוונתם להעיד בדיון ולהצהיר כי העובדות שבכתבי הטענות הן בדיעתם האישית או נכונות לפי מיטב ידיעתם ואמונתם; אם לא הומצא כתב התביעה עד 60 יום לפני הדיון בידי פקיד בית המשפט מחויב התובע להמציאו 40 ימים לפחות לפני הדיון; בית המשפט הוסמך להחליט בבקשה בכתב בלי לקבל את תשובת הצד שכנגד אם סבר שאין בהחלטה כדי להשפיע באופן מהותי על ההליך או שלא עלול להיגרם לצד שכנגד נזק של ממש. במקרה כזה בידי בית המשפט לתקן, לשנות או לבטל אל החלטתו בתנאים שייראו לו, כל עוד לא ניתן פסק דין; בית המשפט נדרש לברר את המחלוקת שבין בעלי הדין "באופן פעיל".

יצוין, כי המחוקק או מחוקק המשנה לא מצאו לערוך תיקון או שינוי כלשהו בכל הנוגע להסדרים שבדין אודות ייצוגם של בעלי דין בבית משפט זה, חרף ליקויים וקשיים שונים עליהם עמדה הנציבות במהלך השנים, בהחלטות שנתנה בתלונות, בחוות דעת, בעמדות נציב ובתמציות החלטה שפורסמו באתר שבאינטרנט. נראה, כי הגיעה השעה לבחון נושא זה בכובד ראש, על מנת להסיר תקלות ומכשלות.

ואכן, בעקבות שיג ושיח שהתקיים בין נשיאת בית המשפט העליון, השופטת א' חיות לבין הנציב הקודם, השופט (בדימוס) א' ריבלין, הביעה הנשיאה את דעתה, במכתבה מיום 30.1.2019, כי "המצב החוקי היום אינו תואם את המציאות בבתי המשפט לתביעות קטנות והוא אף אינו ישים. הנשיאה סבורה כי פתרון אפשרי למצב זה, הוא כי "בהליכים בהם נתבע תאגיד, יברר השופט את המחלוקת 'באופן פעיל'... ובכך יגשר על הצורך של התובע – הצד המוחלש – בייצוג".

כמו כן, הוצע על ידי הנשיאה לפעול לתיקונו של סעיף 63 לחוק "ולאפשר לתאגידים נתבעים, ייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות על ידי עובד של התאגיד". נמסר, כי מסקנות אלו יוצפו על ידי המחלקה המשפטית בהנהלת בתי המשפט, בפני הגורמים המתאימים במשרד המשפטים "על מנת לקדם תיקון כזה".

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בתלונות על בית משפט לתביעות קטנות בשנת 2019.

❖ עיכוב במתן פסק דין

תלונה על כך שפסק דין ניתן רק כעבור כחודשיים וחצי ממועד הדיון, נמצאה מוצדקת. בהחלטת הנציב נקבע, כי היה על בית המשפט לתביעות קטנות לעשות כל מאמץ לעמוד במועד מתן פסק הדין שקבע המחוקק, גם אם מדובר בתיק מורכב וגם בהתחשב בעומס עבודה חריג המוטל עליו. אכן, אין לנקוט לעניין זה בגישת "יקוב הדין את ההר", ולהתעלם מנסיבותיו של כל מקרה ומקרה (ראו, דוגמא לתלונה דומה שהובאה בדוח השנתי של נציבות תלונות הציבור על שופטים לשנת 2013, בעמ' 70). ואולם, מתן פסק דין על ידי בית משפט לתביעות קטנות לאחר למעלה מחודשיים ממועד הדיון, חורג מגדר הסביר, גם בהתחשב בטעמים אותם ציינה הרשמת בתגובתה (מספרנו 302/19, תביעות קטנות).

במקרה אחר ניתן פסק דין שישה שבועות לאחר שהתקיים הדיון בתיק. בהחלטתו קבע הנציב, כי מעצם מהותו של ההליך המתקיים בבית המשפט לתביעות קטנות, נדרש בית המשפט לקיים דיון יעיל, מהיר ומוגבל בהיקפו, תוך הכרעה מהירה במחלוקות שבין בעלי הדיון. שיהיו של כשישה שבועות במתן פסק הדין בבית המשפט לתביעות קטנות, אינו סביר ואינו ראוי, אפילו נקבל את הסברי הרשמת על אודות ריבוי המסמכים והיקף החומר שנאסף בתיק. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 294/19, תביעות קטנות).

מתלוננת הלינה על כך שמיום הגשת התביעה ועד למועד מתן פסק הדין, חלפו שלוש שנים. לטענתה, עובר זמן רב בין החלטה להחלטה, ופניויה ליתן פסק דין

לא זכו למענה. בהחלטתו קבע הנציב, כי התיק היה בשל למתן פסק דין כאחד עשר חודשים קודם שניתן בפועל. בשים לב לכך שמדובר בבית משפט לתביעות קטנות, ונוכח התמשכות ההליך בכללותו, בפנינו תוצאה שאינה רצויה, ומן הראוי היה ליתן את פסק הדין במועד מוקדם הרבה יותר. הנציב העיר, כי ככל שסבור היה הרשם, כי בשל מורכבותו של ההליך, אין הוא מתאים להתברר בבית משפט לתביעות קטנות, מוטב היה לו היה שוקל להעבירו לבית משפט השלום. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 291/19, תביעות קטנות).

❖ חשיבות התיעוד בפרוטוקול

בפרוטוקול דיון נכתב, כי הוצע לצדדים שהסכסוך ביניהם יוכרע על פי סעיף 79א(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט), וכי המשמעות לגבי התוצאות האפשריות של פסק הדין שיינתן באופן זה, הוסברה להם. לאחר מכן, נרשמה מפי התובע הסכמתו והבנתו את ההסבר, אולם הסכמה מהצד השני לא מופיעה בפרוטוקול. בהחלטה שניתנה נאמר, כי מטבע הדברים, הסכמת הצדדים להצעתו של בית המשפט להכריע בסכסוך ביניהם על פי סעיף 79א לחוק בתי המשפט, חייבת למצוא ביטוי מפורש בפרוטוקול, על מנת להסיר כל ספק בעניין זה, ואין די בתיעוד בפרוטוקול של ההסבר שניתן להם, באשר למשמעותה של הכרעה על פי מתווה זה. בירור התלונה מוצה (מספרנו 541/19, תביעות קטנות).

❖ חובת הבירור של מעמדו של נציג המתייצב לדיון

מתלוננת הגישה תביעה נגד חברת ביטוח לפיצוי בגין חבלות גופניות שנגרמו לה, לטענתה, כתוצאה מתאונה שארעה לה. את חברת הביטוח ייצג נציג מטעמה. לטענת המתלוננת, הנציג מטעם חברת הביטוח היה "מעין מייצג מוסמך", אשר ייצג גם בדיון קודם שהתקיים לפני הדיון בעניינה, וחוסר השיוויון בינה, "האזרח הפשוט", לבין ידיעתו של אותו נציג היה בולט. ביקשנו מהשופטת להתייחס לתלונה, תוך הפנייתה לתמצית החלטה שפורסמה באתר הנציבות (מספרנו 670/17), שעניינה חשיבות התיעוד בפרוטוקול בכל הנוגע לסוגיית הייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות. בהחלטת הנציב, הובאו דברים שנכתבו באותה תמצית, אשר נאמר בה, בין היתר, כדלקמן:

..."

4. הנציב לא מצא להצדיק את התלונה זולת העדר התיעוד הנדרש בעניין הייצוג בפרוטוקול. בפרוטוקול הדיון אין התייחסות כלשהי לבירור מעמדה של הנציגה. דברי הרשמת לפיהם 'נציגת חברת הביטוח השיבה שאינה בעלת השכלה משפטית', אינם עולים בקנה אחד עם דברי הנציגה עצמה, לפיהם מסרה לרשמת שבעברה למדה משפטים. אין בפרוטוקול גם תיעוד לכך כי הרשמת איפשרה למתלוננת לדחות את הדיון על מנת להיעזר על ידי מי מטעמו אך הוא סירב להצעה זו.

5. התלונה שבה ומוכיחה את חשיבות התיעוד המלא בפרוטוקול - במיוחד בכל הנוגע לשאלת הייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות. תיעוד כדבעי עשוי לסתור טענות מאוחרות לעניין הבירור הנדרש על פי דין בשאלת הייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות.

6. עוד הוסיף הנציב, כי זוהי דוגמה נוספת לצורך לערוך רוויזיה של ההוראה הנוגעת לייצוג גופים תאגידיים בבית המשפט לתביעות קטנות והדרך ליישומה של ההוראה. הוא הפנה לעניין זה לתמצית החלטותיו על חובת הבירור בבית המשפט לתביעות קטנות לגבי 'מייצגים מקצועיים', ומייצגים שאינם עובדי התאגיד הנתבע. לדוגמא, בירורה של תלונה על בית המשפט לתביעות קטנות העלה, כי בית המשפט לא בחן אם ראוי להתיר את הופעתו של המייצג שהתייצב לדיון בשמה של חברת ביטוח, בניגוד לחובה לברר את הדבר ביוזמתו בפתח הדיון ואף לתעד את הדבר בפרוטוקול. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 74/15, התמצית פורסמה באתר האינטרנט של הנציבות)...".

הנציב קבע, כי במקרה זה, השופטת לא פעלה בהתאם לאמור בתמצית ההחלטה הנ"ל, קרי, היא לא תיעדה בפרוטוקול את בירור מעמדו של הנציג. בעניין זה, לא ניתן להסתפק בידיעה של השופטת על אודות תפקידו או מעמדו של הנציג מדיונים קודמים, או מהתרשמות לגבי ידיעתה של המתלוננת, אלא שיש לתעד את הדברים במפורש בפרוטוקול, ולו למען הסר ספק בעניין זה. בהערה זו, מוצה בירור התלונה (מספרנו 393/19, תביעות קטנות).

בדיון בתביעה שהגיש המתלונן נגד חברה להשכרת רכב (הנתבעת), נכח מטעמה נציג של חברת ביטוח, אשר לטענת המתלונן, לא הציג כל ייפוי כוח מטעם הנתבעת. בתגובתו לתלונה הבהיר השופט, כי הוא כלל לא התיר לאותו נציג לייצג את הנתבעת. בהחלטתו קבע הנציב, כי הבהרתו של השופט אינה מתיישבת עם הביטויים המופיעים בפרוטוקול כגון: "בהסכמת הצדדים" ו"הצדדים", וזאת בשעה שלא הותר לנציג לייצג את הנתבעת, ולכן מדובר לכל היותר בהסכמתו של המתלונן בלבד. הנציב תמה בהחלטתו, כיצד התיר בית המשפט לאותו נציג להחליט בשם הנתבעת בעניין הוספת סכום האגרה להוצאות שנפסקו נגדה, כאשר הוא כלל אינו מייצג אותה בדיון. עוד נקבע, כי על בית המשפט לתעד בפרוטוקול את הדיון בשאלת ייצוגו של בעל דין בבית משפט לתביעות קטנות, ואל לו להסתפק בהבהרת העניין במסגרת דיון שמחוץ לפרוטוקול; וכי על בית המשפט ליתן החלטה בעניין זה באופן מפורש - האם מתיר הוא את הייצוג, אם לאו. תיעוד כדבעי עשוי לסתור טענות מאוחרות לעניין הבירור הנדרש על פי דין בשאלת הייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות, ובמקרה בו עסקינן, אפשר שהיה בו כדי לייתר את בירורה של תלונה זו. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 436/19, תביעות קטנות).

❖ תקלות בשל מתן פסקי דין שאין בהם הכרעה סופית במחלוקת

באחת התלונות קבע הנציב, כי תוכן פסק הדין נשוא התלונה מעורר אי נוחות, משום שביצעו מותנה ברצונו הטוב של המתלונן, שהיה התובע בתיק, והוא שיקף את מצב הדברים גם לפני שהצדדים פנו לקבלת סיוע מבית המשפט. הלכה למעשה, כך נקבע בהחלטה, בית המשפט לא נתן כל סעד אופרטיבי, וכלל לא מובן מה הייתה תרומתו לפתרון הסכסוך. גם לא מובן, כיצד ניתן לאכוף את פסק הדין, כאשר אכיפתו נתונה כל העת בידי של המתלונן. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 232/19, תביעות קטנות).

מתלונן הגיש תביעה נגד חברת ביטוח, בגין שני רכיבי נזק שנתגלו בדירתו. בפסק הדין ניתנה הכרעה לגבי רכיב נזק אחד, ואילו לגבי רכיב הנזק האחר נקבע, כי דין התביעה לגביו להידחות, אלא אם יודיע המתלונן לחברת הביטוח, בתוך פרק זמן שנקבע, על הסכמתו שגורם מטעם חברת הביטוח יבצע בדיקה בדירה, וכי אם הוא לא יעשה כן – חברת הביטוח תהא פטורה מאחריות. לאחר מתן פסק הדין, הגישה חברת הביטוח לבית המשפט את ממצאי הבדיקה שנעשתה ואת עמדת השמאי. בתגובה לכך, טען המתלונן שהתיק סגור ולחברת הביטוח אין עוד זכות לפעול בו. בהחלטת הרשם נקבע, כי יש להביא את חוות הדעת שהגישה חברת הביטוח לבית המשפט המחוזי, בפניו תלויה ועומדת בקשת רשות ערעור שהגיש המתלונן. הנציב קבע, כי בתום הליך המונח לפתחו של בית המשפט, דרך המלך היא ליתן פסק דין שיש בו משום הכרעה בכלל הרכיבים השנויים במחלוקת. לחלופין – היה ראוי להימנע ממתן פסק דין סופי באותו מועד, תוך קציבת זמן לביקור בדירת המתלונן ולהגשת חוות דעת מתאימה מטעם הנתבעת, ורק אז ליתן פסק דין בתביעה כולה. כך או אחרת, משבית המשפט קם מכסאו, תם תפקידו, ואין עוד מקום להמשך טיפולו בתיק, בהעדר הסכמה לכך. אם, בשלב זה, בעל דין מבקש לצרף לתיק מסמך או למסור הודעה, על בית המשפט להבהיר כי תפקידו השיפוטי הסתיים, ולהימנע ממתן החלטות. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 600/19, תביעות קטנות).

❖ מתן החלטה במעמד צד אחד

בפסק דין שניתן נקבע, כי על המתלונן (הנתבע) לקבל חזרה לידיו מוצר שמכר לתובעים ולהשיב להם את התמורה ששילמו בעדו – באותו יום. זמן קצר לאחר שניתן פסק הדין, כאשר המתלונן (הנתבע) כבר עזב את בית המשפט, ניתנה על ידי השופט החלטה במעמד התובעים בלבד, הקובעת עד לאיזו שעה באותו יום יש לבצע את פסק הדין. התובעים ביקשו לקיים את פסק הדין בהקדם, מאחר שהם מתגוררים הרחק מבית המשפט, אולם המתלונן סרב לכך ודרש כי ביצוע פסק הדין ייעשה מאוחר יותר באותו יום. בצר להם, פנו התובעים למזכירות בית המשפט ולקלדנית, הודיעו להם על חילופי הדברים בינם לבין המתלונן, והשופט נתן החלטה, במעמד צד אחד, שבה קבע עד לאיזו שעה באותו יום יבוצע פסק הדין. דבר ההחלטה נמסר לנתבע טלפונית על

ידי התובעים, והלה הגיש בקשה לבטלה, מאחר שהמועד שנקבע להשבת המוצר לא היה נוח לו, ובתוך כך ציין כי ניתן היה לאתר אותו בקלות ולברר את עמדתו טרם מתן החלטה במעמד צד אחד. בהחלטה נוספת שנתן השופט נקבע, כי החלטתו הקודמת בעינה עומדת, וכי דרישתו של המתלונן לקיים את פסק הדין בשעה שביקש, היא בלתי סבירה בעליל ומטעם זה ניתנה ההחלטה במעמד צד אחד. הנציב קבע בהחלטתו, כי היה מקום, מלכתחילה, לקבוע בפסק הדין מועד ושעה מדוייקים יותר לביצועו של הפסק, שכן המוצר היה ברשות התובעים באותו שלב, ושאלת עיתוי ההחזרה התעוררה במהלך הדיון. משלא נעשה כן, ולמרות רגישותו של השופט למצוקתם של התובעים וההבנה לרצונו להקל עליהם, לא היה מקום ליתן החלטה בהעדר המתלונן, תוך קביעה חדשה בנוגע לשעת ביצוע פסק הדין, מעבר למה שנאמר בו. עם מתן פסק הדין על ידי השופט הסתיים ההליך, ובשלב זה רשאי היה המתלונן להמשיך בשגרת יומו, מבלי שיחשב כמי שהפר את פסק הדין ומבלי לחשוש שמא תינתן, זמן מה לאחר מכן, החלטה המשנה, במידה זו או אחרת, את תוכנו של פסק הדין, וכל זאת מבלי לשמוע את עמדתו. אין לקבל את הגישה לפיה היה מקום ליתן החלטה במעמד צד אחד, המשנה את פסק הדין, רק משום שדרישתו של הצד האחר נראית לשופט "בלתי סבירה בעליל". בנסיבות שנוצרו, ובדומה לכל מקרה אחר שבו מתעוררת בעיה עם ביצוע פסק הדין, היה על התובעים להגיש בקשה מתאימה לבית המשפט, כשאז הייתה ניתנת החלטה, אך זאת לא במעמד צד אחד ולפני קבלת עמדתו של המתלונן, בכתב או בעל פה. אכן, איתורו של המתלונן היה כרוך בטרחה מסויימת אך הדבר לא היה בלתי אפשרי, בהינתן העובדה כי התובעים יצרו עימו קשר כדי להודיע לו על דבר החלטה. בהערות אלו, מוצה בירור התלונה (מספרנו 924/19, תביעות קטנות).

❖ דיון בדלתיים סגורות

מתלונן הגיש תביעה בבית משפט לתביעות קטנות בגין חיובה של חברת הביטוח, בה מבוטח רכושו, בתשלום הסכום בו בוטחו תכשיטים שאבדו לו. המתלונן הלין על כי למרות שבקשתו לנהל את ההליך בדלתיים סגורות נענתה בחיוב על ידי בית המשפט, הרי שבפועל התנהל הדיון בדלתיים פתוחות. הנציב קבע בהחלטתו, כי משניתנה החלטה לקיים דיון בדלתיים סגורות, מוטלת על בית המשפט האחריות לוודא כי הדיון אכן יתנהל באופן זה. שהרי לא יעלה על הדעת, כי בית המשפט יפעל בניגוד להחלטתו לקיים דיון בדלתיים סגורות, אך בשל העובדה שלא נעשה עדכון בעניין זה במערכת הממוחשבת על ידי מזכירות בית המשפט, כדברי השופט. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 59/19, תביעות קטנות).

פרק 12 | בתי הדין הרבניים

בתי הדין הרבניים מופקדים על השיפוט בענייני נישואין וגירושין של יהודים, תושבי ישראל או אזרחיה. מדובר בסמכות ייחודית. בנוסף, בתביעה בעניין גירושין, לבית דין רבני סמכות נגזרת לדון בכל עניין הקשור לתביעה ככל שלא נפתח בו הליך בבית המשפט לענייני משפחה.

מאפייניו הייחודיים של בית הדין הרבני קשורים במאטריה בה הוא עוסק. אלה הם נושאים הנוגעים במהות חיי המשפחה והזוגיות. המתדיינים בפני בית דין זה נזקקים לשירותיו, בדרך כלל, כאשר חיי הנישואין כשלו והתא המשפחתי התפרק. הטיפול בענייני גירושין טעון לא אחת ברגשי שנאה, קנאה, תסכול ונקמה הנותנים אותותיהם באווירה באולם בית הדין, שהיא בדרך כלל קשה ומתוחה. במצב הדברים המתואר, ובהיות חלק ניכר מהמתדיינים בלתי מיוצגים, נדרשים הדיינים באופן מיוחד למזג שיפוט, לאיפוק, לריסון וליכולת שליטה באולם, תכונות שאינן תמיד נחלת כל הדיינים היושבים בדין.

במהלך שנת 2019 בוררו 67 תלונות. תלונה אחת על בית הדין הרבני הגדול, נמצאה מוצדקת. כמו כן, תשע תלונות על בתי הדין האזוריים נמצאו מוצדקות. במספר תיקים העלה בירור התלונה, ליקויים ועיכובים במתן החלטות על ידי בתי הדין, וכן, התבטאויות בלתי ראויות כלפי בעלי דין.

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול

בשנת 2019 בוררו שמונה תלונות על דייני בית הדין הרבני הגדול: שלוש תלונות נדחו על הסף; ארבע תלונות נדחו לאחר בירור; ותלונה אחת על עיכוב במתן החלטה, נמצאה מוצדקת.

להלן תקציר ההחלטה המוצדקת שניתנה:

❖ עיכוב במתן החלטה

בירורה של התלונה העלה, כי ערעורו של המתלונן עוסק בסוגיה עקרונית, בה קיימות הנחיות מפורשות של נשיא בית הדין הרבני לשעבר, הרב שלמה עמאר. יחד עם זאת נמנע הדיין מבית הדין הרבני הגדול, מלהכריע בערעור.

בהחלטתו הראשונה מיום 27.8.19, הדגיש הנציב, כי כל עוד ההנחיות לא שוננו, על בית הדין לפעול על פיהן ולהכריע בשאלה שבמחלוקת. הנציב הוסיף בהחלטתו, כי לאור הודעת נשיא בית הדין הרבני הגדול, לפיה יורה לדיין ליתן את החלטה על פי ההנחיות

הקיימות, ולאור הודעת הדיין, כי בדעתו ליתן את החלטתו "בימים אלו", יוכל המתלונן לשוב ולפנות לנציבות במידה שפסק הדין בתיק, לא יינתן בתוך 30 יום ממועד החלטה זו.

לאור העובדה שהדיין לא פעל בהתאם להודעת נשיא בית הדין הרבני הגדול והחלטת הנציבות, ולא נתן את החלטתו בתיק, נבחנה התלונה בשנית.

בהחלטתו מיום 5.12.19, קבע הנציב, כי התחמקותו של הדיין ממתן החלטה, ללא מתן הסבר המניח את הדעת על התמשכות ההליכים ואי מתן החלטה בתיק, גורמת לעיניו דין של המתלונן. לכן התבקש כב' נשיא בית הדין הרבני הגדול לזמן אליו את הדיין, ולברר עמו מדוע הוא לא פעל על פי הנחיותיו.

במאמר מוסגר נציין, כי ניתן, בסופו של דבר, פסק דין בערעור (תמצית, מספרנו 376/19, רבני גדול).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני האזורי

במהלך שנת 2019 נבחנו 59 תלונות על דייני בתי הדין הרבניים האזוריים: בשתי תלונות הופסק בירור התלונה לאחר שהמתלונן חזר בו מתלונתו, או עניין התלונה בא על תיקון; עשרים ותשע תלונות נדחו על הסף; תשעה עשר תלונות נדחו לאחר בירור; ותשע תלונות נמצאו מוצדקות, כאשר מרבית התלונות הן על עיכוב או ליקויים בדרך מתן החלטות.

להלן מקבץ החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים:

❖ בקשת בירור שהגיש נשיא בית הדין הרבני הגדול

נשיא בית הדין הרבני הגדול הגיש בקשת בירור לגבי אב בית דין (להלן: אב"ד) בבית דין רבני אזורי, אשר טיפל בתיק הקדשות. נטען בבקשת הבירור, כי בחודש ינואר 2016 התקיימה פגישה בין נאמן הקדשות, ובא כוחו, עו"ד מנחם מושקוביץ לבין אב"ד. הפגישה תועדה בשני פרוטוקולים "שונים לחלוטין מבחינה עובדתית". הפרוטוקול הראשון נחתם ע"י הספרא דדיינא, ואילו הפרוטוקול השני נחתם ע"י אב"ד. עוד נאמר בבקשה, כי אב"ד הגדיר במערכת הממוחשבת את הפרוטוקול השני כחסוי ועולה החשש, כי הדבר נעשה במטרה למנוע ממי שהוטחו בהם דברים קשים, מלהגיב על ההאשמות "שהתווספו רק בפרוטוקול 'המשופץ'".

עוד נטען, כי בתיק הקדש אחר בו טיפל אב"ד נכתב פרוטוקול בו ציין אב"ד, כי הוא הסכים להיפגש עם שליח של ראש בית הדין של העדה החרדית בירושלים, "נוכח החשיבות הרבה של תמיכת העדה החרדית בהרכב הקדשות של ביה"ד הרבני". ואולם, כך נאמר בבקשת הבירור, כי נימוק זה אין בו כדי להצדיק התערבות של גורם שאינו צד בתיק, בהליך המשפטי.

בפתח דבריו ציין הנציב, כי מתגובת אב"ד וממכתביהם של המשנים ליועמ"ש ושל היועץ המשפטי לשיפוט רבני, עולה תמונה מדאיגה, באשר לדרך הטיפול בהקדשות, בהם מדובר בנכסים בשווי מאות מיליוני שקלים. קיים חשש כי גורמים רבי השפעה, מחוץ למערכת בתי הדין, עושים כל שלאיל ידם בכדי לסלק מדרכם דיני בית דין מסוימים, אשר מבקשים לבחון את דרך התנהלותם של נאמנים כאלה ואחרים, בנכסי ההקדשות. הנציב הוסיף עוד, כי מן הראוי הוא שהמלצות המשנים ליועמ"ש (כמפורט במכתבם) ייושמו בהקדם, וכי כל הנוגעים בדבר יעשו כל שניתן, בכדי לסייע לכב' אב"ד בניסיונותיו להעלות את אופן ניהול ההקדשות על דרך המלך, ולכלל הפחות, ככל שמדובר בהמשך הטיפול בהקדשות עליהן הוגשה בקשת הבירור.

אשר לטענה בדבר "שיפוץ" הפרוטוקול בתיק הקדש מסוים ותיעודה המאוחר של הצעת נאמן ההקדש, נראה כי מדובר, בנסיבות העניין, באירוע חריג, לאחר שהתברר כי אב"ד פעל באופן זה, על פי עצתו של היועץ לשיפוט רבני ובהנחייתו. הפרוטוקול סומן כחסוי לאור אופייה הבעייתי של ההצעה שהועלתה, לכאורה, בפני אב"ד, ומבלי לפגוע בהליך בירור של הנושא, ככל שיתקיים כזה. עוד קבע הנציב, כי אין עסקינן בשינוי מהותי של תוכן הפרוטוקול, כי אם בהבהרה שהוספה על ידי אב"ד, לצורך השלמת התמונה, הבהרה אשר לא שינתה את משמעות הדברים, כלל ועיקר. בנסיבות המיוחדות של העניין, ובניגוד לנטען בבקשת הבירור, לא נמצא בכך כל פסול.

לעניין הטענה כי אב"ד הסכים להיפגש שליח של ראש בית הדין, הבהיר הנציב, כי בשל אופיו הייחודי של ההליך הנוגע להקדשות, המתקיים בבית הדין הרבני, אין הוא שולל את האפשרות כי יתקיימו פגישות עם גורמים שאינם צד להליך המשפטי המתנהל, וזאת מכוח סמכותו השיורית של בית הדין ובמטרה להגיע לחקר האמת, ובלבד שהדבר ייעשה בשקיפות ותוך תיעוד מלא.

לפיכך, קבע הנציב, כי לא נפל פגם בהתנהלותו של אב"ד, ודין בקשת הבירור, על כל חלקיה, להידחות (מספרנו 105/19, רבני).

❖ מתן החלטה על ידי שלושה דינים למרות ששני דינים לא נכחו בדיון

תיק גירושין של המתלוננת ובעלה מתנהל בבית הדין הרבני. בדיון שהתקיים בחודש אוקטובר 2018, לא התייצבה המתלוננת. מספר ימים לאחר הדיון ניתנה החלטה, בה חוייבה המתלוננת בתשלום הוצאות "בגין בזבוז זמן שיפוטי של ביה"ד בסך 15,000 ₪".

לטענת המתלוננת, הדיון בתיק התנהל בפני דיין אחד בלבד, בעוד שעל החלטת בית הדין חתומים שלושה דינים, אשר שניים מהם כלל לא נכחו בדיונים.

הנציב קבע בהחלטתו, כי למרות שבא כוח הבעל, מסר בתגובתו, כי "בניגוד לאמור בתלונה שלושה דינים נכחו בדיון", אין לקבל את דברי בא כוח הבעל, בהקשר זה.

לדעת הנציב, ככל שנכחו בדיון שלושה דינים חזקה על הספרא דדינא שהיה מצוין עובדה זו בפרוטוקול הדיון. שנית, סביר להניח שגם הדיין, שלכלל הדעות נכח בדיון,

היה מבהיר בתגובתו כי, בניגוד לטענת המתלוננת, נכחו בדיון שלושה דיינים, ולא היה מתעלם מטענה זו. לא זו אף זו, גם בית הדין הרבני הגדול, אשר דן בערעור המתלוננת על חיובה בתשלום הוצאות, כתב בהחלטתו: "אמנם מה שיש להעיר הוא כי בדיון נכח רק דיון אחד דבר שאינו קביל על פי ההלכה...". התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 803/18, רבני).

❖ התבטאות בלתי ראויה באולם הדיונים

המתלונן, רב בהכשרתו, נבחר על ידי בית הדין לשמש כמדריך לבעל דין, בן לאם יהודייה ואב נוצרי אשר אינו בעל זיקה לדת כלשהי, ואשר פנה לבית הדין בבקשה להשיבו ליהדות. המתלונן נדרש להכווין את בעל הדין בעולם היהדות; לסייע לו בענייני דת וללמדו הלכות שונות. לאורך ההליך, הגיש המתלונן שתי חוות דעת לבית הדין, בהן תיאר את שיטת הלימוד ואת התקדמותו של בעל הדין בענייני יהדות. המתלונן מלין, על כי במסגרת דיון שהתקיים לאחר מכן, הטיח בו אב"ד, תוך השפלתו ורמיסת כבודו, כי הינו "שקרן" ו-"חוצפן" ואף כינה אותו בכינויים נוספים. לטענת המתלונן, שאלות אב"ד הופנו אליו בצורה מזלזלת ופוגעת, כאשר ניכר בעיניו שאב"ד חש כלפיו סלידה יוקדת, ללא כל סיבה. הוא טוען, כי מעיון בפרוטוקול הדיון ניתן להתרשם שדעתו של אב"ד הוכרעה עוד לפני כניסתו לדיון, כאשר בטרם החל לומר את דבריו, פנה אליו אב"ד ואמר: "אני מכיר אותך כבר מהעבר – מה אתה רוצה". לטענת המתלונן, דבריו של אב"ד גרמו לנזק כבד לשמו הטוב, והם אינם עולים בקנה אחד עם ההתנהגות המצופה מדיון. בהחלטתו ציין הנציב, כי בתגובת הדיינים הובהר, כי מיד לאחר שהמתלונן פירט את הנושאים אשר לימד את בעל הדין במהלך 16 מפגשים בני שעה שהתקיימו ביניהם, בית הדין, מבלי לבסס את דבריו על תשתית ראייתית כלשהי, החל לתקוף את המתלונן ולהטיח בו כי הוא מדבר גבוהה גבוהה, תוך אמירה בוטה כי הוא משקר במצח נחושה לבית הדין.

הנציב הוסיף, כי במסגרת הדיון לא דרש בית הדין מבעל הדין להעיד ולפרט את אשר למד מהמתלונן, במהלך המפגשים שקיימו ביניהם; ובית הדין לא בחן את עומק ידיעותיו של בעל הדין ביהדות, אלא מיד החל לתקוף את המתלונן, מבלי שבית הדין טרח להבהיר למתלונן כיצד הגיע למסקנה זו, ומבלי לעמתו עם הסיבות העלומות, שבגינן סבר בית הדין כי המתלונן אינו מדייק בדבריו.

הדברים הבוטים כלפי המתלונן כי הוא משקר ואינו מדייק בדבריו, נאמרו, לכאורה, ללא סיבה נראית לעין, וחבל שכך. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 113/19, רבני אזורי).

❖ ליקויים באופן קבלת החלטות

רב עיר פנה לבית הדין הרבני האזורי (בעיר אחרת) וביקש לקיים דיון להוצאת פולש מבניין השייך להקדש שבטיפולו. בית הדין קבע שהדיון בבקשה יתקיים כעבור יומיים.

מזכירות בית הדין לא הצליחה לאתר את המתלונן בטלפון, ולכן הוטל על המבקש להעביר את ההודעה על מועד הדיון לידי המתלונן. ערב הדיון הודיע עוזרו של רב העיר, כי הוא העביר באמצעות הוואטסאפ את ההודעה על מועד הדיון לבני משפחתו של המתלונן.

הדיון התקיים בנוכחות המבקש בלבד, וזאת למרות שהמתלונן שלח פקס לבית הדין וביקש לדחות את הדיון על מנת לאתר עורך דין שייצגו, שהרי: "אין אפשרות להביא עורך דין מהיום להיום, ולא מהיום למחר". כמו כן, הבהיר המתלונן ששאלת שהייתו בבניין נידונה בעבר בבית משפט, ולפיכך לדעתו, אין לבית הדין סמכות לדון בתיק.

בית הדין דן בבקשה במעמד צד אחד, וניתן צו המחייב את המתלונן לפנות לאתר את הבניין, למרות שבפועל כתב תביעה לא נמסר למתלונן, והודעה על קיומו של הדיון נשלחה לבנו יום אחד לפני הדיון. כמו כן, בית הדין קיים את הדיון, מבלי שניתנה החלטה בבקשת המתלונן לדחות את הדיון.

בדיון שהתקיים לאחר מספר חודשים, קבע בית הדין, כי "יש למנות מודד שיבהיר לביה"ד ע"ש מי רשום השטח שעליו קיימת המחלוקת". ובהחלטה נוספת קבע בית הדין, שעל המודד "להבהיר על שם מי רשום הנכס נשוא המחלוקת, על מנת לאשש את בסיס התביעה ועל מנת לתת הוראות מתאימות להקדש".

בהחלטתו הביע הנציב את תמיהתו מדוע בתום הדיון הראשון, שהתקיים בהעדר המתלונן, ניתן צו פינוי כלפי אדם, אשר ידוע היה לבית הדין שהוא מחזיק בנכס מזה למעלה מעשרים שנה, וכי יש לו טענות לגבי עצם סמכותו של בית הדין לדון בתיק, וזאת כאשר לבית הדין לא היה ידוע באותה עת, על שם מי רשום השטח נשוא המחלוקת.

כמו כן בית הדין לא הכחיש את טענות המתלונן, כי הוא הורה להוציא אותו ואת בא כוחו מהאולם, ונותר לבדו עם רב העיר. הדיונים הבהירו בתגובתם, כי הם הסכימו, בתחילה, לדון עם הרב ביחידות, בנושא אחר, אולם במחשבה שניה הם החליטו שלא לעשות כן. משכך, קמה חובה על בית הדין לציין בפרוטוקול הדיון את הדבר, היינו: שהם הורו למתלונן ובא כוחו לצאת מהאולם וביקשו לשוחח ביחידות עם התובע, ולאחר מחשבה שניה החליטו שלא לעשות כן. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 664/19, רבני).

❖ ליקויים באופן קבלת החלטות וליקוי מערכתי בדבר הכרעה על ידי גורמי מזכירות

בירור התלונה העלה, כי בחלוף שלושת החודשים מאז פרש כב' אב"ד לגמלאות, ניתנו ביום אחד תשע החלטות שונות, כאשר כל ההחלטות ניתנו כולן במרוכז. זאת, תוך סתירה בין ההחלטות השונות, כאשר באותו היום ניתנה החלטה נוספת המבהירה את פשר מתן ההחלטות הנ"ל.

בירור התלונה העלה עוד, כי גורמי מזכירות בית הדין, הם שהכריעו בשאלת חסיון מסמכים, אשר הוגשו על ידי מומחה מטעם בית הדין, במסגרת הליך זה. הנציב קבע, כי אין זה ראוי שהחלטה בנוגע לחסיון המסמכים תיעשה על ידי הגורמים המינהליים בבית

הדין, וזאת בפרט שעה שבית הדין נסמך בהחלטותיו על מסמכים אלו, מבלי שהביאם, קודם לכן, לעיונם של כל הצדדים להליך. התלונה נמצאה מוצדקת בשני הנושאים שפורטו לעיל, מהבחינה המערכתית (תמצית, מספרנו 18/772, רבני).

❖ ליקויים באופן יישום החלטות

בירור התלונה העלה כי בית הדין נתן, בחודש ספטמבר 2017, החלטה המורה לשירותי הרווחה להמציא תסקיר "בהדגשה מיוחדת של דחיפות להמצאת הנדרש". ואולם, החלטת ביה"ד נותרה כאות מתה במשך כמעט כשנתיים.

הנציב קבע, כי לא ניתן להשלים עם מצב בו שירותי הרווחה מתעלמים מהחלטות בית הדין, במשך חודשים ושנים, כאשר בית הדין נמנע מלנקוט כל פעולה ממשית בעניין זה, לרבות הטלת סנקציות הנתונות לסמכותו. על בית הדין היה, למצער, לזמן את הגורמים האחראים בשירותי הרווחה להתייצב בפניו, להבהיר מדוע החלטות בית הדין אינן מבוצעות, ומדוע לא יוטלו עליהם עיצומים שונים, בגין אי קיום החלטות אלה. הלכה למעשה, החלטתו של ביה"ד להוציא מתחת ידיו צו להכנת תסקיר, נותרה כאות מתה במשך כמעט כשנתיים, ויש לכך השלכות ישירות על מידת אמון הציבור בבית הדין ובתוקפן של החלטותיו. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 19/303, רבני).

❖ עיכוב במתן החלטה

המתלונן הליו, על כי עד למועד הגשת התלונה, עשרה חודשים מאז הגשת התגובה והתשובות לשאלות בית הדין, טרם התקבלה החלטת בית הדין בתיק, וזאת למרות דחיפות העניין.

בירור התלונה העלה כי בתיק המדובר נפתחו לא פחות מ-26 תיקי משנה, אך עם זאת קבע הנציב, כי לא ניתן להשלים עם מצב בו חולפת תקופה של כשנה, מבלי שניתנה החלטה בתיק. הנציב הוסיף, כי הוא מוכן לקבל, בדוחק, את הסברי כב' הדיינים בדבר "טעות אנוש של העוזר המקצועי של ההרכב שעזב לאחרונה את המערכת", ועל תקלות בפעילותם של עובדי המזכירות, שבעטיין תגובת המתלונן לא הומצאה לידי הדיינים. עם זאת, לא ניתן להתעלם מהעובדה, כי בא כוח המתלונן הגיש בקשה למתן החלטה, בקשה שבעקבותיה הובהר לבית הדין על דבר קיומה של "התקלה". בנסיבות אלה, מצופה היה כי מיד לאחר גילוי התקלה שנפלה, ולאחר שבית הדין נוכח לדעת כי במשך חודשים רבים התיק לא קודם, כי תינתן עדיפות לטיפול בתיק זה, והיה על הדיינים לעשות כל שלא ידם על מנת ליתן החלטה בנושאים השנויים במחלוקת, בהקדם האפשרי. הלכה למעשה, דבר לא השתנה ובמשך שנה תמימה לא התקיים דיון ולא ניתנה כל החלטה בתיק.

הנציב הוסיף עוד, כי אין בידו לקבל את טענת הדיינים, כי למתלונן ובא כוחו יש יד

בעיכוב הממושך, שחל בטיפול בתיק מכיוון שהם לא הגישו בקשות למתן החלטה. הנציב הבהיר, כי בניגוד לדברי הדיינים, אין זה מתפקידו של בעל דין להסב את תשומת לב הדיינים, לאחר סגירת התיק ופתיחתו מחדש, כי קיים צורך במתן החלטה, מה עוד שבתיק זה הוגשה על ידי ב"כ המתלונן בקשה ליתן החלטה. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 773/18, רבני).

❖ עיכוב בלתי סביר במתן פסק דין

בית הדין הרבני האזורי דן בתביעה לגירושין ולפירוק שיתוף, בירור התלונה העלה כי טרם ניתן פסק דין בתיק על אף שהצדדים הגישו את סיכומיהם לפני כשנתיים, וכן הוגשו לבית הדין בקשות חוזרות ונשנות למתן פסק דין בתיק, או "לכל הפחות" למתן צו לפירוק שיתוף בדירת המגורים", הרשומה על שם הצדדים.

הנציב קבע, כי ההסברים שניתנו על ידי דייני בית הדין, לכך שהם נמנעו, במשך תקופה ארוכה ממתן פסק דין, אינם מניחים את הדעת. לטעמו, עיכוב של כשנתיים ימים במתן פסק דין הוא, בנסיבות העניין, עיכוב בלתי סביר, שהרי גם לאחר מעברו של כב' אב"ד לכהן בבית הדין הרבני הגדול, הוא המשיך לדון וליתן החלטות בתיקים הפעילים שנותרו בהרכב. הדברים נכונים ביתר שאת, שעה שהוגשו בקשות למתן פסק דין, תוך פירוט הנזקים הכלכליים והאחרים העשויים להיגרם לצדדים, בשל השיהוי הרב. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 796/18, רבני).

❖ טעויות חוזרות ונשנות שנפלו בהחלטות בית הדין

תביעת גירושין שהגיש המתלונן, ותביעת כתובה שהגישה גרושתו, נדונו בבית הדין הרבני האזורי. במקביל ניהלו בני הזוג הליכים נוספים של תביעות רכוש בבית המשפט לענייני משפחה. בירור התלונה העלה, כי בית הדין נתן מספר החלטות בעניין רכוש בני הזוג, בנושאים אשר כאמור, נידונים בבית המשפט לענייני משפחה.

בתחילה, הטיל בית הדין עיקול על כלל הכספים שבחשבון הבנק המשותף של הצדדים, בסכום של 2,400,000 ₪ לערך, אף על פי שסכום הכתובה, עליו התבקש בית הדין להגן בעיקול, עמד על 500,000 ₪ בלבד. כעבור למעלה מחודש ימים, ניתנה החלטה על ביטול העיקול, ובמקומו הוטל עיקול על סך של חצי מיליון ₪, ונקבע בנוסף כי שאר הכספים יחולקו בין הצדדים באופן שווה. קביעה זו הינה בגדר טעות, שכן כספים אלו עומדים בליבת המחלוקת הנידונה בבית המשפט לענייני משפחה, במסגרת תביעה שעניינה חלוקת רכוש. ביה"ד תיקן טעות זו, לאחר פנייתו של המתלונן, אך עם זאת, לאחר מספר שבועות ניתנה החלטה נוספת מוטעית, ולפיה, לאור הסכמת הצדדים ביה"ד מורה לבנק לשחרר סכום של 500,000 ₪ לכל צד, מהכספים המעוקלים. זאת, למרות ששאלת דמי הכתובה, טרם הוכרעה. וכפי שציין הדיין בתגובתו: "לא ברור לנו למה ניתנה החלטה זו". למחרת היום, העוזר המקצועי של בית הדין גילה את הטעות והיא תוקנה, ובפועל ההחלטה השגויה לא נשלחה לצדדים.

הנציב הדגיש, כי הצטברות טעויות מעין אלו בהחלטות בית הדין עלולה לפגוע בתדמיתו של בית הדין ובאמון הציבור בו. מן הראוי היה להקדיש תשומת לב רבה יותר טרם מתן ההחלטות השונות, על מנת ליצור קוהרנטיות בין ההחלטות בתיק, תוך גילוי עקביות בכל הנוגע לסוגיות שבמחלוקת. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 251/19, רבני).

❖ חיוב בתשלום הוצאות בגין הגשת תלונה לנציבות, ועיכוב במתן החלטה בבקשת פסלות

בית דין נתן באיחור ניכר החלטה בבקשת פסלות, ובהחלטתו בבקשה קבע בית הדין, כי יש לחייב את המבקשת בתשלום הוצאות, בין היתר: "בגין הגשת תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים", אשר נדחתה על ידי הנציב.

הנציב קבע בהחלטתו, כי הגשת תלונה לנציבות תלונות הציבור על שופטים הינה זכותו של כל מתלונן, והיא אינה יכולה לגרור חיוב בהוצאות על ידי שופטים או דיינים עליהם הוגשה תלונה לנציבות. כן נקבע, כי טוב היה עושה בית הדין, לו היה נותן החלטה בבקשת הפסלות מיד לאחר הגשתה, ללא קשר להחלטת הנציבות בתלונה אחרת שהוגשה.

עוד קבע הנציב, כי הבקשה לפסלות ההרכב הוגשה בחודש אוגוסט 2018, והחלטה בבקשה זו ניתנה בחודש מרץ 2019, היינו לאחר למעלה משישה חודשים ממועד הגשת הבקשה.

התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 197/19, רבני).

תמציות החלטות שעניינן ליקויים ותיקונם

תמצית החלטה (מספרנו 19/234, מחוזי)

על השימוש במונח "משפחה חד הורית" במסגרת פסק דין ועל הצורך בקוהרנטיות בין דברי חקיקה המסדירים את מעמדו של הורה עצמאי לבין נהלים של המדינה

תקציר: מתלוננת הלינה על השימוש במונח "חד הורית" במסגרת פסק דין שנתן בית המשפט המחוזי וטענה, כי הדבר אינו עולה בקנה אחד עם לשון חוק סיוע למשפחות שבראשן הורה עצמאי, התשנ"ב-1992. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התיק שבו דנה לא עסק בחוק זה אלא בהחלטה של ועדה של משרד השיכון, בה נמנית, בין הזכאים לדיוור ציבורי, גם "משפחה חד הורית". בהחלטת הנציב נקבע, כי השופטת פעלה כדין ולא נפל פגם כלשהו בהתנהלותה. עם זאת, העיר הנציב, כי מצב הדברים שבו נעשה שימוש, במסגרת נוהל של משרד ממשלתי, במונח שהמחוקק ביטל אותו וקבע כי הוא יוחלף במונח אחר, אינו רצוי. הנציב הביע דעתו, כי יש מקום שמשרדי הממשלה השונים יפעלו בקוהרנטיות עם דברי החקיקה המסדירים את מעמדו של הורה עצמאי כך, שהרציונל, אשר הביא להחלפת המונח "משפחות חד הוריות" במונח "משפחות שבראשן עומד הורה עצמאי", יחול גם בנהלים שונים שמוציאה המדינה, לרבות נהלים לזכאי משרד השיכון. בכפוף להערת הנציב נדחתה התלונה.

1. המתלוננת, עמותת "הורות משותפת = טובת הילד", הלינה על כך שבפסק דין שנתן בית המשפט המחוזי נעשה "שימוש נרחב" במונח "חד הורית". לטענת המתלוננת, השימוש במונח "חד הורית" אינו עולה בקנה אחד עם תיקון מס' 4 לחוק משפחות חד הוריות, התשנ"ב-1992 (להלן: "החוק"), אשר שינה את שם החוק ל"חוק סיוע למשפחות שבראשן הורה עצמאי". לדברי המתלוננת, השימוש במונח "חד הורית" אינו תקין ו"כאשר שופט אינו מכבד את לשון החוק מה לומדים מכך האזרחים?".

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי החוק אינו אוסר שימוש במונח "הורה יחיד" או "משפחה חד הורית", ומהתיקונים העקיפים בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 ובחוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1981 עולה, כי המונח "משפחה חד הורית" או "הורה יחיד" מוסיף לשמש באותם חוקים. עוד ציינה השופטת, כי התיק אינו עוסק בחוק נשוא התלונה אלא בהחלטה של ועדת משרד השיכון, מיום 6.12.16, אשר מפרטת בסעיף 2 לה את הזכאים לדיוור ציבורי, ובהם "משפחות לרבות משפחה חד הורית". נוהל 08/05 אשר צורף לעתירה המינהלית, שעניינה הקצאת דירות בשכירות בשיכון ציבורי, מתייחס אף הוא בסעיפים רבים למונח "משפחה חד הורית". מכאן, סבורה השופטת, כי עתירה הנוגעת לאותם נהלים מחייבת עשיית שימוש במונח זה.

3. בהחלטת הנציב נקבע, כי השופטת פעלה כדין ולא נמצא כי נפל פגם כלשהו בהתנהלותה.

בהחלטה נאמר, כי התיקון לחוק משפחות חד הוריות משנת 2014 אכן אינו אוסר על השימוש במונח "משפחה חד הורית", והמונח מוסיף להופיע, בין היתר, בנהלים של המדינה. לכן, כאשר מובאת בפני בית המשפט עתירה הנוגעת לנהלים שפורטו בעתירה, אין מנוס אלא לעשות שימוש במונח זה.

4. עם זאת, העיר הנציב כי מצב הדברים שבו נעשה שימוש, במסגרת נוהל של משרד ממשלתי, במונח שהמחוקק ביטל אותו וקבע כי הוא יוחלף במונח אחר, אינו רצוי. הנציב הביע את דעתו, כי יש מקום שמשרדי הממשלה השונים יפעלו בקוהרנטיות עם דברי החקיקה המסדירים את מעמדו של הורה עצמאי (ובכללם חוק הביטוח הלאומי וחוק הבטחת הכנסה המוזכרים בתגובתה של השופטת, כמו גם בחוקים נוספים) כך, שהרציונל, אשר הביא להחלפת המונח "משפחות חד הוריות" במונח "משפחות שבראשן עומד הורה עצמאי"; והמונח "הורה יחיד" במונח "הורה עצמאי"; יחול גם בנהלים שונים שמוציאה המדינה, לרבות נהלים לזכאי משרד השיכון. בדברי ההסבר להצעת חוק משפחות חד הוריות (תיקון מס' 4) (החלפת מונח), התשע"ד-2013 (הצ"ח 530 מיום 10.12.13, בעמ' 28), נאמר, כי:

"המונחים האמורים אינם הולמים הורה גרוש או פרוד שבהחזקתו ילד, שהרי במצבים אלה לילד שני הורים מוכרים וידועים ובמקרים רבים שניהם מעורבים בגידולו, בחינוכו ובטיפול בו.

השימוש במונחים אלה יש בו כדי להשפיע על השיח המשפטי והציבורי כלפי הורות של אחד ההורים, על פי רוב האב, הן מצד האם והילד, הן מצד הרשויות ומוסדות החינוך, והן מצד החברה בכללותה."

דברים אלה תקפים גם לנהלי משרד השיכון הנזכרים בתגובת השופטת.

5. בכפוף להערת הנציב בסעיף 4, התלונה על השופטת נדחתה.

תמצית החלטה (מספרנו 16/19, תעבורה)

ליקוי מערכתית בבית המשפט לתעבורה, המתבטא בזימון של עשרות אנשים לאותה שעה או לשעות סמוכות, תוך חוסר הכוונה של הנאשמים למקום שאליו עליהם לפנות

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה, נתגלתה בבית המשפט לתעבורה תקלה מערכתית שהתבטאה בזימון של עשרות אנשים לאותה שעה או לשעות סמוכות, תוך חוסר הכוונה של הנאשמים למקום שאליו עליהם לפנות. כתוצאה מכך, הנאשם (המתלונן) נאלץ להמתין שעות רבות לתורו, בחדר התובעים, במקום באולם בית המשפט.

הנציב קבע, כי ניתן להבין לליבו ולטרונייתו של המתלונן, אשר הגיע לעיר שבה ממוקם בית המשפט יום לפני מועד הדיון המתוכנן, כדי להתייצב לדיון בשעה 08:30, והוא נדרש להמתין שעות ארוכות עד לבירור עניינו. הנציב הפנה את תשומת ליבם של מנהל בתי המשפט ושל נשיא בית משפט השלום לבדיקת התקלה המערכתית בעניין זה.

1. בירור התלונה העלה, כי הן שופט בית המשפט לתעבורה והן התובעת המשטרתית, אינם זוכרים את תיקו של המתלונן באופן ספציפי. בתגובתו לתלונה, ציין השופט כי אולמו הוא אחד האולמות הגדולים בהיכל המשפט, ולדבריו ביום הדיונים עמוס מציבה התביעה בבית המשפט "תובע הסדרים", אשר יושב בחדר התובעים, וזאת בנוסף לתובע שנמצא באולם בית המשפט. השופט הבהיר, כי לפי הרישום במערכת נט המשפט, הפרוטוקול בעניינו של המתלונן נפתח בשעה 14:00 לערך, וככל הנראה זו השעה שבה הופיע המתלונן, לראשונה, באולם בית המשפט ומסר את מספר התיק לקלדנית.

מנגד, טען המתלונן כי הוא נכח באולם הדיונים החל מהשעה 08:30 בבוקר, בהתאם למצוין בהזמנתו לדין, והמתין עד לתחילת הדיון בעניינו לקראת השעה 15:00.

בתלונתו תיאר המתלונן את האולם בו המתין במהלך היום, כ"אולם קטן דחוס באנשים", כאשר חלק גדול מהנוכחים באולם עמד בשל מחסור במקומות ישיבה. לדבריו, הקלדנית, ושתי התובעות - באות כוח המאשימה - ניהלו את התיקים ואת סגירתם, מבלי שהשופט נכח באולם.

2. לאחר עיון בתלונה ובתגובות השופט והתובעת המשטרתית, נראה בבירור כי המתלונן הגיע בבוקר הדיון לחדר התובעים ולא לאולם המשפט, והמתין שם במשך מספר שעות, שבמהלכן קיימו התובעות המשטרתיות שיג ושיח עם מרבית הנאשמים שהתייצבו בחדר התובעים, על מנת להגיע להסדרי טיעון, ובשלב כלשהו טיפלו גם בעניינו של המתלונן. רק לאחר מכן, נכנס המתלונן, כך נראה, לאולם בית המשפט, וכפי שעולה ממערכת נט המשפט, הפרוטוקול בעניינו של המתלונן נפתח בשעה 14:00 לערך. על יסוד האמור לעיל, ניתן לקבוע כי השעה שבה הופיע המתלונן, לראשונה, באולם בית המשפט ומסר את מספר התיק לקלדנית, הייתה 14:00.

3. דברי השופט לפיהם הקלדנית והוא עצמו נכחו באולם בית המשפט לפני השעה 08:30, על מנת להכין את התיקים ולסדרם, וכי הוא שהה באולם ברציפות במהלך יום הדיונים, למעט הפסקת צהריים בת כחצי שעה, מקובלים על הנציב. בהינתן טענת המתלונן שלא נסתרה, לפיה הוא המתין שעות רבות בחדר קטן, שבו לא נכח השופט, נראה כי הלה סבר, ככל הנראה בטעות, כי הוא נמצא באולם בית המשפט, כאשר, הלכה למעשה, הוא המתין שעות רבות בחדר התובעים. לפיכך, דין התלונה, הנסבה על שעות ההמתנה הארוכות, להידחות, שכן השופט לא היה מודע לכך כי המתלונן התייצב בבית המשפט כבר בשעה 08:30 בבוקר.

4. עם זאת, קבע הנציב כי יש להפנות את שימת ליבם של מנהל בתי המשפט ונשיא בית משפט השלום, לאופן התנהלות הדיונים בבית המשפט לתעבורה. המדובר, כך נראה, בזימון של עשרות אנשים לאותה שעה או לשעות סמוכות, תוך חוסר הכוונה של הנאשמים למקום שאליו עליהם לפנות, וכתוצאה מכך, הנאשם (המתלונן) נאלץ להמתין שעות רבות לתורו, בחדר התובעים, במקום באולם בית המשפט.

ניתן להבין לליבו ולטרונייתו של המתלונן, אשר הגיע לעיר שבה ממוקם בית המשפט יום לפני מועד הדיון המתוכנן, כדי להתייצב לדיון בשעה 08:30, והוא נדרש להמתין שעות ארוכות עד לבירור עניינו, ולפיכך הנציב מצא את התלונה מוצדקת מן הבחינה המערכתית.

תמצית החלטה (מספרנו 860/18, עניינים מקומיים)

על תקלה מערכתית שטרם טופלה בענייני עריכתו וחתירתו של פרוטוקול במערכת נט-המשפט

תקציר: חרף החלטות קודמות של הנציבות, טרם תוקנה תקלה מערכתית בכל הנוגע לעריכתו וחתירתו של פרוטוקול במערכת נט-המשפט.

הפרוטוקול נחתם במערכת באורח סופי רק לאחר שהשופט חותם עליו בחתימה אלקטרונית, באמצעות כרטיסו החכם. החתימה האלקטרונית "נועלת" את המסמך ואינה מאפשרת עריכת שינויים בגרסה שנחתמה, כשרק לאחר החתימה האלקטרונית הופך הפרוטוקול להיות "סופי". עריכה נוספת של הפרוטוקול, במצב דברים זה, תפיק גירסה נוספת של הפרוטוקול. לעומת זאת, עריכה של הפרוטוקול טרם שהוא נחתם בחתימה אלקטרונית, אינה מתועדת כגירסה קודמת של אותו פרוטוקול.

למרות שרק חתימה אלקטרונית של השופט הופכת את הפרוטוקול להיות "סופי", מסתבר כי גם לפרוטוקולים המצויים במערכת, עדיין בסטטוס של עריכה, מוסיפה המערכת, באופן אוטומטי, את חתימתו הגראפית של השופט. כפועל יוצא מכך, כאשר מודפס פרוטוקול שאינו סופי, למשל בשעת ההפסקה, ונמסר לידי בעל דין או בא כוחו, מתנוססת עליו חתימתו הגראפית של השופט, למרות שהפרוטוקול טרם נחתם בחתימה אלקטרונית, וכאמור אינו סופי.

זאת ועוד אחרת. האוחז בשני הפרוטוקולים, זה שעדיין מצוי בשלב עריכה וזה הסופי לאחר שנחתם אלקטרונית, לא יוכל לזהות מי מביניהם הוא הפרוטוקול הסופי. זאת שכן, שניהם נושאים את חתימתו הגראפית של השופט, כאשר הפרוטוקול החתום בחתימה האלקטרונית, אינו מזהה ככזה בתדפיס הפרוטוקול.

נראה, כי הגיעה השעה להסיר מכשלה זו בתוכנת נט-המשפט, על מנת למנוע תקלות ואי הבנות לגבי הרישום בפרוטוקול.

1. עניינה של התלונה בדיון הקראה שהתקיים בשלושה כתבי אישום העוסקים בתיקי חניה, בהם הואשם המתלונן.
2. לתלונתו צירף המתלונן שני נוסחים של פרוטוקול הדיון – הנוסח הראשון שכונה על ידו "הפרוטוקול המקורי", כאשר הנוסח השני כונה על ידו "הפרוטוקול המשופצר". פרוטוקול אחרון זה נערך, לטענתו של המתלונן, לאחר תום הדיון, שלא בנוכחותו. כל ההחלטות, המופיעות בשני הנוסחים של הפרוטוקול, נחתמו בחתימתו הגראפית של השופט. לדברי המתלונן, את "הפרוטוקול המקורי" הוא קיבל לידי טרם עזיבתו את אולם בית המשפט, ואילו את "הפרוטוקול המשופצר" הוא קיבל בצירוף הזמנה לדין ממזכירות בית המשפט.
3. ב"פרוטוקול המקורי" נרשמו תחילה קורות הדיון בתיק הראשון. אשר לתיק השני, מופיעים בפרוטוקול דברי המתלונן, לפיהם הוא לא קיבל את כתב האישום, כמו גם זימון לתיק זה, ובהמשך נרשמו דברי ב"כ המאשימה, לפיהם "מדובר על מסירה של מזכירות בית המשפט", ולאחר מכן אמרה "אבדוק ואודיע לבית המשפט". בהמשך נרשמו בפרוטוקול קורות הדיון

בתיק השלישי, המסתיימים בהחלטת השופט בה נאמר כי החלטה "ניתנה והודעה היום ... במעמד הנוכחים".

4. ב"פרוטוקול המשופצר" נרשם כך (לאחר שהופיעו דברי ב"כ המאשימה, כפי שפורט לעיל באשר לתיק השני): "לאחר הפסקה. ב"כ המאשימה: בדקתי עם מזכירות בית המשפט, נשלחה הזמנה לגבי שלושת התיקים דרך הגט, אולם לא צורפו שני התיקים הנוספים ...". לאחר מכן, מופיעה החלטת השופט שבה נאמר, כי המזכירות תזמן את המתלונן לדיון הקראה בתיק השני. בהמשך, נאמר כך בהחלטה: "יצויין כי החלטה זאת ניתנה שלא בפני הנאשם [המתלונן – הנציב] אשר יצא את האולם, הגם שבית המשפט אמר לו כי עליו להמתין לפרוטוקול מודפס שיימסר לידי. המזכירות תמציא את הפרוטוקול ותזמן את הנאשם, הכל כמפורט לעיל", ומיד בסמוך: "ניתנה והודעה היום ... במעמד הנוכחים". לאחר מכן מופיעים בנוסח זה של הפרוטוקול קורות הדיון בתיק השלישי, המסתיימים בהחלטת השופט בה נאמר, כי היא "ניתנה והודעה היום ... במעמד הנוכחים".

5. וכך כותב המתלונן בתלונתו: "פרוטוקול דיון צריך לשקף מהלך הדיון וגם סדר כרונולוגי של הדיון, ולא ניתן לערוך בהמשך, ובוודאי שלא בנוכחות הצדדים. פרוטוקול איננו יצירה ספרותית ערוכה!".

תגובת השופט

6. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי קיים פרוטוקול אחד ויחיד המשקף את התנהלות הדיון בעניינו של המתלונן, מתחילתו ועד סופו, הוא הפרוטוקול המכונה על ידי המתלונן "הפרוטוקול המשופצר". לדברי השופט, זכור לו באופן ודאי, כי המתלונן יצא את האולם במהלך מתן החלטתו באשר לתיק השני, כפי שנרשם בפרוטוקול. השופט הוסיף עוד, כי המתלונן חזר לאולם (והוא מניח כי הדבר נעשה בעקבות כריזה), לקראת המשך הדיון בתיק השלישי, ומשך הדיון בתיק זה התנהל כולו בנוכחות המתלונן.

7. מאחר שבשני הפרוטוקולים, אשר צורפו לתלונה, מופיעות חתימותיו של השופט על גבי ההחלטות שנתינו, בחתימתו הגראפית, פנה הנציב לשופט וביקש ממנו להבהיר, כיצד נולד נוסח הפרוטוקול הראשון הקרוי "הפרוטוקול המקורי", וכיצד הוא הגיע לידי המתלונן.

8. במענה לפנייה זו מסר השופט, כי הפרוטוקול היחיד המצוי במערכת "נט המשפט" ובתיק עצמו הוא הפרוטוקול אשר המתלונן מכנה "הפרוטוקול המשופצר". השופט הוסיף והפנה לתגובת ב"כ המאשימה לבקשת המתלונן לפסילתו מלשבת בדיון, דבר התומך ללא סייג, בגרסתו לפיה המתלונן יצא את האולם לפני תום הדיון. יצויין, כי ב"כ המאשימה מסרה בתגובתה לבקשת פסלות שהגיש המתלונן, כי לאחר שהיא הודיעה על כוונתה לבדוק, במהלך ההפסקה, את טענות המתלונן לגבי התיק השני, עבר בית המשפט לדון בתיק השלישי ולאחר הדיון בתיק זה יצא בית המשפט להפסקה. לדברי השופט, עד ליציאה להפסקה שהה המתלונן באולם, וגם הוא (המתלונן) אינו כופר בכך. בנסיבות אלה, גורס השופט, אף שהוא אינו יכול לומר זאת בוודאות, כי מה שקרה בפועל הוא כדלקמן: בעקבות הודעת ב"כ המאשימה בדבר כוונתה

לבדוק בהפסקה את טענות המתלונן לגבי זימונו לדיון, הושאר אותו קטע בפרוטוקול כשהוא ריק, באשר בית המשפט התכוון להשלימו לאחר קבלת נתוני בדיקת ב"כ המאשימה. בינתיים, עבר בית המשפט לעמוד הבא של הפרוטוקול, בו תועדו קורות הדיון בתיק השלישי. לאחר ההפסקה, משחזרה ב"כ המאשימה עם נתוני בדיקתה, שב בית המשפט לעמוד הקודם ותיעד בו את תוצאות הבדיקה. בשלב זה, כך הוסיף והבהיר השופט, המתלונן כבר לא היה באולם ומשך הוא ציין בהחלטתו, כי החלטה זו ניתנה בהעדרו.

9. השופט דוחה, מכל וכל, את טענתו המרומזת של המתלונן, לפיה הפרוטוקול לא נערך ברצף (למעט החלק המתייחס לבדיקתה של ב"כ המאשימה). השופט הוסיף עוד, כי האמור בתגובתו הראשונה לתלונה, ממנו עולה כי המתלונן חזר לאולם, לקראת המשך הדיון בתיק השלישי, נבע מטעות שמקורה בתעטועי הזיכרון.

10. לדברי השופט, בבדיקה שערך עם הקלדנית, אשר הקלידה את הפרוטוקול, היא אישרה בפניו באופן פסקני, כי לא מסרה למתלונן, בשום שלב, נוסח אחר של הפרוטוקול, ולפיכך, אין באפשרותו של בית המשפט לומר מהיכן נטל המתלונן תדפיס שונה של הפרוטוקול, אותו הוא מכנה "הפרוטוקול המקורי".

תגובות נוספות

11. ב"כ המאשימה מסרה כך בתגובתה לתלונה את הפרטים הבאים:

א. תחילה נדון התיק הראשון, בנוכחות המתלונן, וניתנה בו החלטה.

ב. לאחר מכן נדון התיק השני, נשוא התלונה, שלגביו טען המתלונן כי הוא לא זומן לדיון ולא קיבל את כתב האישום. על מנת ליעל את ההליך בתיק זה, ביקשה היא לערוך בירור, בזמן ההפסקה, אל מול מזכירות בית המשפט ולהודיע לבית המשפט אם ניתן לקיים את ההקראה בתיק זה, או שמא יש לקבוע את ההקראה למועד מאוחר יותר.

ג. בהמשך, ועוד טרם עריכת הבדיקה, התקיימה הקראה בתיק השלישי וניתנה בו החלטה.

ד. עוד לפני עריכת הבדיקה בנושא זימונו של המתלונן לדיון בתיק השני, בחר המתלונן לצאת מהאולם וזאת על אף שהשופט אמר לו, כי עליו להמתין לפרוטוקול המודפס שיימסר לידי בתיק זה, לאחר שתינתן בו החלטה, בעקבות הבירור שייערך מול המזכירות.

מסקנות והחלטה

12. מניסיון מצטבר, בעקבות תלונות קודמות שהוגשו לנציבות כאשר לפרוטוקולים המתנהלים בבית המשפט, עולה כי הפרוטוקול נחתם באורח סופי על ידי מערכת נט-המשפט, רק לאחר שהשופט חותם עליו בחתימה אלקטרונית, באמצעות כרטיסו החכם. החתימה האלקטרונית "נועלת" את המסמך ואינה מאפשרת עריכת שינויים בגרסה שנחתמה, כשרק לאחר החתימה האלקטרונית הופך הפרוטוקול להיות "סופי". עריכה נוספת של הפרוטוקול, במצב דברים זה, תפיק גירסה נוספת של הפרוטוקול. לעומת זאת, עריכה של הפרוטוקול טרם שהוא נחתם

בחתימה אלקטרונית, אינה מתועדת כגירסה קודמת של אותו פרוטוקול.

13. למרות, שכאמור, רק חתימה אלקטרונית של השופט הופכת את הפרוטוקול להיות "סופי", מסתבר כי גם לפרוטוקולים המצויים במערכת, עדיין בסטטוס של עריכה, מוסיפה המערכת, באופן אוטומטי, את חתימתו הגראפית של השופט. כפועל יוצא מכך, כאשר מודפס פרוטוקול שאינו סופי, למשל בשעת ההפסקה, ונמסר לידי בעל דין או בא כוחו (כפי שקורה לא אחת, לבקשת מי מבין הצדדים להליך), מתנוססת עליו חתימתו הגראפית של השופט, למרות שהפרוטוקול טרם נחתם בחתימה אלקטרונית, וכאמור אינו סופי.

14. זאת ועוד אחרת. האוחז בשני הפרוטוקולים, זה שעדיין מצוי בשלב עריכה וזה הסופי לאחר שנחתם אלקטרונית, לא יוכל לזהות מי מביניהם הוא הפרוטוקול הסופי. זאת שכן, שניהם נושאים את חתימתו הגראפית של השופט, כאשר הפרוטוקול החתום בחתימה האלקטרונית, אינו מזוהה ככזה בתדפיס הפרוטוקול.

15. למרבה הצער, למרות תקלות שהיו בעבר בשל התהליך כמפורט מעלה, הלקח הראוי מכך לא הופק עד כה, ותוכיח אף תלונה זו.

16. ואם נחזור אל תגובת השופט, הרי שלשיטתו קיימת גרסה אחת בלבד של הפרוטוקול במערכת נט המשפט, ומבחינתו לא נערכו שינויים בפרוטוקול לאחר שזה נחתם בחתימה אלקטרונית. פתרון התעלומה נעוץ, כך נראה, בהנחה כי, חרף דברי הקלדנית, נמסר למתלונן, טרם עזיבתו את האולם, פרוטוקול של הדיון שהיה מוכן באותו שלב. אין מדובר ב"פרוטוקול מקורי" אל מול "פרוטוקול משופצר", כי אם בפרוטוקול לא סופי, בבחינת טיוטה של הפרוטוקול, אל מול הנוסח המחייב והסופי. וכך ארע, כי בידי המתלונן מצויים שני נוסחים של הפרוטוקול, כאשר שניהם חתומים בחתימתו הגראפית של השופט, מבלי שיש בידי המתלונן לדעת, כי רק זה שהומצא לו לאחר הדיון, על ידי מזכירות בית המשפט, הוא הפרוטוקול שנחתם בחתימה אלקטרונית.

17. נוסף עוד, כי גם התנהלותו של בית המשפט עצמו, בכל הנוגע לרישומו של הפרוטוקול, לא סייעה להפגת הערפל. השופט ביכר לחזור אל הפרוטוקול של הדיון השני, ותיעד בו את ההתפתחויות בדיון, שבו כבר לא נכח המתלונן. למרבה המבוכה, בסיומה של החלטתו בתיק השני, בה ציין את היעדרו של המתלונן מדיון זה, נרשם כי ההחלטה "ניתנה והודעה במעמד הנוכחים", כך שמדובר בסתירה פנימית בהחלטה. זאת ועוד, סדר הרישום של הפרוטוקול אינו משקף נאמנה את הסדר הכרונולוגי הנכון של האירועים, ואת מהלך הדיון שהתקיים בפועל. עובדה זו, אף הובילה את השופט עצמו לשגות בתגובתו הראשונה לתלונה, באומר כי המתלונן יצא את האולם לפני מתן ההחלטה בתיק השני ושב אליו בתחילת הדיון בתיק השלישי, אך בפועל לא כך היו פני הדברים. הלכה למעשה, בית המשפט קטע את הדיון בתיק השני, ועבר מיד לדון בתיק השלישי, כאשר רק לאחר מתן החלטתו בתיק השלישי יצא בית המשפט להפסקה, שבסופה חודש הדיון בתיק השני וניתנה בו החלטה.

18. לסיכום, בירורה של התלונה שב ומציף תקלה חוזרת ונשנית בפן המערכתי, לפיה קיים כשל

מובנה בתוכנת נט-המשפט. כשל זה בא לידי ביטוי בכך שכאשר מופק פרוטוקול במהלך הדיון (דבר שאינו יוצא דופן), מופיעה עליו חתימתו הגראפית של השופט, למרות שהפרוטוקול לא נחתם בחתימה אלקטרונית בתום הדיון. נראה, כי הגיעה השעה להסיר מכשלה זו בתוכנת נט-המשפט, על מנת למנוע תקלות ואי הבנות לגבי הרישום בפרוטוקול.

19. אשר לשופט התלונה נמצאה מוצדקת, כאמור בסעיף 17 לעיל.

תמציות החלטות שעניינן התנהגות שופט

תמצית החלטה (מספרנו 90/19, משפחה)

התבטאות בלתי ראויה של בית המשפט לענייני משפחה ביחס להלכה של בית המשפט העליון

תקציר: מתלונן טען, כי בדיון שהתקיים בבית המשפט לענייני משפחה השוותה השופטת את ההלכה שניתנה בבית המשפט העליון בבע"מ 919/15 ל"פיגוע רב נפגעים". בהחלטת הנציבות נקבע, כי לא ניתן לקבל את דברי השופטת בתגובתה לתלונה, כי דבריה נאמרו באופן אקדמי, שכן התבטאויותיה נאמרו באולם הדיונים, במהלך דיון בתיק דומה ומסוים ובנוכחות בעלי הדין ובאי כוחם. לכן, בעל דין שעניינו דומה לזה שנפסק בבע"מ 919/15, השומע את דעתה של השופטת על פסיקת בית המשפט העליון, שהיא בבחינת "פיגוע רב נפגעים", עלול לאבד את האמון בבית המשפט ולחשוש ש"המשחק מכור", גם אם השופטת לא התכוונה לכך. בנוסף נקבע, כי אמירות מסוג זה עלולות להתפרש כזלזול בכבודם של שופטי בית המשפט העליון.

1. מתלונן טען, כי בדיון שהתקיים בבית המשפט לענייני משפחה השוותה השופטת את ההלכה שניתנה בבית המשפט העליון בבע"מ 919/15 (בע"מ 919/15 בע"מ 1709/15 פלוני נ. פלונית מיום 19.7.17, להלן: בע"מ 919/15) ל"פיגוע רב נפגעים" ואמרה "שההחלטה היא אסון". המתלונן הביע תהייה, אם שופטת שחושבת כך על פסק דין שניתן על ידי הרכב של 7 שופטי בית משפט העליון יכולה לדון בתיק שבפניה, ומחה על ההשוואה לפיגוע רב נפגעים "במדינה שיש בה לצערי הרב לא מעט נפגעי טרור".

2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התנהל דיון מחוץ לפרוטוקול, על תוצאות פסק הדין בבע"מ 919/15 ועל השלכותיו, בשל הפרשנויות שניתנו לו. לדבריה, דיון שכזה מתנהל פעמים רבות "באולם, מחוץ לאולם, ובפורומים נכבדים כולל בהשתלמות שופטי משפחה". לדברי השופטת, "לפסק הדין השלכות כבדות משקל על התנהלות צדדים בנושא מזונות קטינים". בשל כך מוגשות תביעות רבות, במטרה לשנות פסקי דין או הסכמים שאושרו לפני תביעות חדשות בנושא שינוי זמני השהות. השופטת ציינה, כי בשיחה שלא לפרוטוקול, בינה לבין עורכי הדין, הועלו ההשלכות שנובעות מפסק הדין והיא הביעה את תחושתה "כאילו מדובר ב'פיגוע רב נפגעים'", כאשר הכוונה הייתה באלגוריה להליך הפוגע במתדיינים רבים ומניע הליכים מיותרים. לדבריה, דבריה נאמרו ללא קשר לצדדים, אלא באופן אקדמי, בלי לחוות דעה ביחס לתיק דנו, ובלי כוונה לזלזול בכבוד בית המשפט העליון העליון או בפסיקתו.

3. בהחלטת הנציבות נקבע, כי לא ניתן לקבל את דברי השופטת, כי דבריה נאמרו באופן אקדמי, שכן התבטאויותיה נאמרו באולם הדיונים, במהלך דיון בתיק דומה ומסוים ובנוכחות בעלי הדין ובאי כוחם. לכן, בעל דין שעניינו דומה לזה שנפסק בבע"מ 919/15, השומע את דעתה של השופטת על פסיקת בית המשפט העליון, שהיא בבחינת "פיגוע רב נפגעים", עלול לאבד

את האמון בבית המשפט ולחשוש ש"המשחק מכור", גם אם השופטת לא התכוונה לכך. עוד נקבע בהחלטת הנציבות, כי אמירות מסוג זה באולם הדיונים ובפני הצדדים, עלולות להתפרש כזלזול בכבודם של שופטי בית המשפט העליון, שפסקו מה שפסקו, גם אם לא היתה כל כוונה לזלזל בערכאה הגבוהה ובשופטיה. לבסוף נקבע בהחלטה, כי גם אם מדובר היה בפורום אקדמי ולא באולם דיונים, התבטאות כזו יכולה להתפרש אצל שומעיה כזלזול בבית המשפט העליון, שפסקתו מחייבת את כל הערכאות, בהיותו הפוסק האחרון. בנסיבות אלה נקבע בהחלטה, כי נמצא כשל בהתבטאותה של השופטת.

4. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 385/19, שלום)

על התנהלות בלתי הולמת של בית המשפט כלפי עורך דין המייצג בפניו

תקציר: עורך דין הלין על כך שבמהלך דיון שהתקיים, איבדה השופטת את עשתונותיה, צעקה וצרחתה עליו בפני כל הנוכחים באולם, ועל כך שפרוטוקול הדיון אינו משקף נכונה את מה שארע בקשר לכך. בקשת המתלונן לפסול את השופטת מלישב בדין נדחתה, ובבקשתו לתיקון הפרוטוקול נקבע כי על בא כוח הצד שכנגד להגיב לה בתוך 30 ימים, ולא בפרק זמן קצר יותר, כפי שביקש המתלונן.

הנציב קבע בהחלטתו, כי השופטת הרחיקה לכת כשדרשה ממי שנכחו באולם לומר לפרוטוקול מהי דעתם על התנהגותו של המתלונן. די היה בהתרשמותה הישירה של השופטת מהתנהגות זו ומהאיום שחשה לטענתה, ובכך שתיעדה את הדברים בפרוטוקול, בזמן אמת, והיא לא נזקקה ל"חזיון" מצד שלישי כלשהו. היה ביכולתה של השופטת להשתמש בכלים שעמדו לרשותה כדי להתמודד עם התנהגותו הבלתי מקובלת של המתלונן - להכריז על הפסקת הדיון עד להשבת הסדר באולמה על כנו; לסיים את הדיון משום שהתנהגותו של המתלונן אינה מאפשרת להמשיך לקיים דיון ראוי ולקבוע מועד לדיון נוסף; להזעיק מאבטחים לאולם (כפי שלדבריה עשתה בשלב מאוחר יותר) או לחייב את המתלונן בתשלום הוצאות אישיות. אכן, שופט הוא אדם ככל האדם, וניתן להבין לליבו כשהוא נאלץ להתמודד עם התנהלות חריגה, חצופה או בלתי מכבדת מצד עורך דין, אך עליו להתעלות מעבר לכך, לשמור על קור רוח, לצנן את הרוחות ובמידת האפשר, לקיים דיון מכובד וענייני. לא הייתה כל הצדקה לערוך מעין "תשאול" של הנוכחים באולם ולהגדיש בכך את הסאה. התלונה נמצאה מוצדקת.

לאחר מתן ההחלטה, פנה המתלונן לנציבות בהשגה על דברי השופטת בתגובתה לתלונה, לפיהם לאחר הדיון שבו ייצג ובהיותו מחוץ לאולם, הוא הפריע וצעק באופן שלא איפשר את ניהול הדיון הבא בפניה, והיא נאלצה להזעיק מאבטחים. הנציב קבע, כי נוכח ממצאי הברור בעניין זה, אין בידו לשלול את גרסתה של השופטת, ולצד זאת, אין בידי לשלול גם את גרסתו של המתלונן. בכך מוצה הברור הנוסף. תוכן ההחלטה בתלונה המקורית ומסקנות הנציב שם נותרו ללא שינוי.

1. במהלך דיון שבו ייצג המתלונן (עורך דין) את אחד הצדדים, העירה לו השופטת על התנהלותו, וחילופי הדברים בעניין זה באו לידי ביטוי בפרוטוקול. בפרוטוקול נרשם כי המתלונן מפריע למהלך הדיון, וכי השופטת פנתה לגורמים שנכחו באותה עת באולם על מנת שיאמרו לפרוטוקול מהי התרשמותם מהתנהגותו של המתלונן. לשאלה זו השיבו נציג של אחד מבעלי הדין ועד מטעמו; אדם אחר, שהמתין באולם לדיון בעניינו בתיק אחר; עו"ד שייצג את אחד הצדדים בדיון שאמור היה להתקיים לאחר מכן, ומרשיו של המתלונן.
2. למחרת הדיון, הגיש המתלונן בקשה לתיקון הפרוטוקול ולפסילת השופטת. השופטת הורתה לצד שכנגד להשיב לבקשה בתוך 30 ימים, ולא תוך פרק זמן קצר יותר, כפי שביקש המתלונן, נוכח העובדה, כי לא מדובר בבקשה מורכבת וכי העובדות הרלבנטיות עלולות להישכח. התשובה לבקשה הוגשה כעבור כחודש, ובהחלטה שניתנה נדחתה בקשת הפסלות ונקבע, כי הפרוטוקול יתוקן רק ככל שמדובר בתיקונים המוסכמים ע"י הצדדים.
3. המתלונן הלין על התנהגותה של השופטת כלפיו בדיון. לטענתו, כשביקש לטעון דברים מסויימים, איבדה השופטת את עשתונותיה והחלה לצעוק ולצרוח עליו, לתדהמת כל הנוכחים באולם. לדבריו, מעולם, בכל שנותיו כעורך דין (למעלה מ-10), הוא לא נתקל בהתנהגות שכזו מצד בית המשפט. הוא התיישב המום, מבויש ומזועזע בכיסאו. למרות שבפרוטוקול נרשם כאילו הוא הפריע לשופטת, הכחיש המתלונן את הדברים וגם טען שלא הרים את קולו.
4. לשם בירור התלונה, פנינו אל השופטת ואל בא כוחו של הצד שכנגד. בנוסף, פנינו לשני עורכי דין, אשר נכחו באולם בעת הדיון, אך לא ייצגו בו אלא המתינו באולם לדיון הבא, שאמור היה להישמע בפני השופטת. אחד מאותם עורכי דין הוא זה שדבריו נרשמו בפרוטוקול (כאמור לעיל).
5. בתגובתה מסרה השופטת, בין היתר, כי במהלך הדיון התנהג המתלונן באופן שאיננו הולם עורך דין. כתוצאה מכך, ולאחר שהמתלונן איים עליה, כפי שמתועד בפרוטוקול, היא ביקשה מכל אחד מהנוכחים האחרים באולם לתאר לפרוטוקול את התנהגותו. לדבריה, הפרוטוקול הוקלד על ידי קלדנית, שעשתה כל שביכולתה לכתוב את כל אשר נאמר, אך לא ניתן היה לשקף את מלוא דבריה ודברי הנוכחים, שעה שהמתלונן התפרץ לדבריה ללא הרף.
- לדברי השופטת, היא הורתה למתלונן במספר לא מבוטל של פעמים (בתחילה בנועם ולאחר שזה לא נענה גם בדרישה אסרטיבית) לשבת ולחדול מלהתפרץ, כאשר בית המשפט מקריא החלטה. ואולם, הוא בחר להתעלם מבקשותיה, ובמקום זאת עמד והשתולל באולם, באופן שלא איפשר לה להכתיב כל החלטה לפרוטוקול.
6. השופטת הוסיפה, כי גם לאחר סיום הדיון, עמד המתלונן מחוץ לכותלי בית המשפט, צעק והשתולל באופן שלא איפשר את ניהול הדיון הבא באולמה, וכתוצאה מכך היא נאלצה לקרוא למאבטחים, על מנת שאלה ירחיקו את המתלונן מבין כותלי בית המשפט.
7. ב"כ הצד שכנגד מסר בתגובתו, כי המתלונן נכנס ללא הרף לדברי השופטת, לרבות במהלך

- הקראת החלטה, והפריע למהלכו התקין של הדיון, וככל הנראה לא איפשר לקלדנית לרשום את הדברים כהווייתם. השופטת חזרה וביקשה מהמתלונן לחדול מלהפריע, אולם הוא התעלם לחלוטין מהבקשות החוזרות האלו, המשיך לעמוד ולא איפשר לשופטת לתת החלטה. דברים דומים כתב עורך הדין בתגובתו לבקשת המתלונן לתיקון הפרוטוקול ולפסילת השופטת.
8. אחד משני עורכי הדין אליהם פנינו מסר, כי השופטת כלל לא הייתה באמצע הקראת החלטה וכלל לא איפשרה למתלונן להגיב לדברי חברו. עוד נמסר, כי השופטת צעקה באופן שעם כל הכבוד הראוי אינו מכבד את מערכת המשפט בישראל, והפרוטוקול כלל לא מייצג את מה שנאמר בפועל.
9. עורך הדין הנוסף שאליו פנינו (ואשר דברים מפיו מופיעים בפרוטוקול), מסר כי האירוע כולו הסב לו אי נוחות רבה ומבוכה, שלטעמו שני הצדדים יצרו. לדבריו, אין ספק שהשופטת הגיבה באופן מוגזם ובלתי פרופורציונאלי למצב שנוצר באולם. הוא היה מצפה משופט לנהוג בקור רוח, להעביר ביקורת עניינית, ואם צריך, אף להפסיק את הדיון או להטיל הוצאות על עורך דין שחרג מהתנהלות מקובלת וראויה, אך לא היה מצפה משופט לאבד עשתונות, לצעוק ולהעמיד את הנוכחים באולם בסיטואציה כה בלתי שגרתית ולבקש מהם להצהיר לפרוטוקול דברי ביקורת על התנהלותו של עורך דין, כפי שארע במקרה זה.
10. הנציב קבע בהחלטתו, כי מהאמור בפרוטוקול הדיון ומתגובותיהם של הגורמים אליהם פנינו עולה, כי הדיון לא התנהל על מי מגוחות. נוכח טיבם של הדברים שנכתבו בפרוטוקול, והעובדה כי המתלונן מצא לנכון לבקש לתקן אותו ולפסול את השופטת, היה נכון ליתן החלטה בבקשות אלה תוך פרק זמן קצר מחודש ימים, כפי שקבעה השופטת. אין מדובר בבקשות חריגות, ולזכרון ולדיוק, מטבע הדברים, נודעת חשיבות רבה, נוכח הדברים שביקש המתלונן לתקן. גם מהאמור בהחלטת הפסלות, לפיו הפרוטוקול אינו משקף את כל שהתרחש באולם, זאת נוכח התפרצויות חוזרות מצד המתלונן, עולה שהפרוטוקול היה חסר. משמע, יש חשיבות רבה להכרעה בשאלת תיקונו של הפרוטוקול סמוך ככל האפשר למועד הגשת הבקשה, ולא כפי שנעשה במקרה זה.
11. הגורמים אליהם פנינו מאשרים, כי במהלך הדיון התנהל המתלונן באופן בלתי מקובל ובלתי ראוי. ברם, לא התנהגותו של המתלונן היא העומדת כאן לבחינה, כי אם תגובתה של השופטת לאותה התנהגות. בא כוח הצד שכנגד מציין בתגובתו לתלונה, כי המתלונן הפריע לדיון וכי השופטת ניסתה לנהל דיון ענייני, אך אינו מתייחס לטענת המתלונן לפיה השופטת צעקה עליו. שני עורכי הדין אליהם פנינו לא היו צד להליך, ומשום כך נודעת חשיבות רבה להתרשמותם הישירה, לא כל שכן כשהופעות בבתי המשפט מוכרות להם מנסיונם המקצועי. כאמור, דבריו של אחד משני עורכי הדין תועדו בפרוטוקול, ושניהם אישרו שהשופטת צעקה על המתלונן ויש בדבריהם כדי לתמוך בגרסתו של המתלונן בעניין זה.
12. מהחומר שהונח בפניו, קבע הנציב, כי השופטת הרחיקה לכת כשדרשה ממי שנכחו באולם לומר לפרוטוקול מהי דעתם על התנהגותו של המתלונן. די היה בהתרשמותה הישירה של

העיררה השופטת: "כנראה יש מי שמממן את ההוצאות", או "מעניין מי מממן". לדבריו, דברים קשים אלה, המציגים אותו "כמממן הוצאות וכסוחר תביעות", לא נרשמו בפרוטוקול. בנוסף הלין המתלונן על אמירת השופטת בהחלטה שניתנה בבקשתו לתיקון פרוטוקול: "כבר כעת יאמר כי מאחר שהדיון אינו מוקלט (לפחות לא ע"י בית המשפט) הנוסח המדויק של הדברים אינו זכור למוטב ... התובעת תגיש לתיק תוך 5 ימים הודעה האם הדיון הוקלט על ידה או על ידי מי מטעמה ותתמוך את ההודעה בתצהיר". ביחס לאמירה זו טען המתלונן, כי מאחר שבדיון נשוא הבקשה לתיקון פרוטוקול נכחו רק התובעת והוא, ברור כי המילים "מי מטעמה" בהחלטה מתייחסות אליו. לדבריו, אמירה זו מטילה בו דופי אישי, ומייחסת לו ביצוע עבירה אתית חמורה של הקלטת הדיון. המתלונן הביע את תחושתו, כי בית המשפט פגע בו כעורך דין וכאדם, על לא עוול בכפו ואין הוא יודע כיצד יוכל לנהל את התביעה ולייצג את מרשתו כראוי.

2. התובעת הגישה אף היא תלונה נפרדת ביחס לאותו דיון, בה טענה כי במהלך הדיון גילתה השופטת כלפיה יחס עוין, וכבר בפתח הישיבה הודיעה כי היא הייתה דוחה את התביעה על הסף, וכי גם אם טענות המתלוננת בתצהיר יתבררו כנכונות, ספק אם התביעה תתקבל. בהמשך הדיון, לאחר שהשיבה בחיוב על שאלת השופטת אם היא מעוניינת להמשיך לשלב ההוכחות, אמרה השופטת, לטענתה: "כנראה יש מי שמממן את ההוצאות", והוסיפה: "אני לא רחמנית כמו [השופט] X". המתלוננת הלינה על הרמיזה כאילו יש מישהו שמממן לה את הוצאות המשפט ועל התבטאותה של השופטת נגד החלטה של המותב שקדם לה בניהול התיק ונגד החלטה של שופט מחוזי שדחה את ערעורו של הנתבע.

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי לא נרמז חלילה כי המתלונן מממן את ההוצאות או עומד מאחורי התביעה, ובוודאי שלא נרמז כי הוא "סוחר תביעות", כפי שטען. טענת הנתבע, כפי שהיא הבינה אותה, הייתה כי אָחיו עשו יד אחת עם התובעת כדי לפגוע בו, באמצעות הגשת התביעה הנוכחית, ולא המתלונן. אשר לטענה בדבר הקלטת הדיון ציינה השופטת, כי בשום אופן לא נרמז כי המתלונן הקליט את שנאמר בדיון. ואולם, מאחר שהוגשה בקשה מפורטת לתיקון הפרוטוקול, באופן המעלה חשד להקלטתו בסתר, נשאלה התובעת אם הדיון הוקלט על ידה או על ידי מי מטעמה, כאשר הכוונה הייתה לגורם אחר שביצע פעולת הקלטה בטלפון הנייד שלה ולא חלילה לבא כוחה, המתלונן. השופטת ביקשה להתנצל אם השתמע מדבריה כי הייתה כוונה לפגוע בכבודו של המתלונן, וציינה כי כמוכן שאינה רואה כל מניעה להמשיך ניהול התביעה על ידו בפניה.

4. בתגובתה לתלונת התובעת הוסיפה השופטת, כי האמירה כלפי המותב שקדם לה לא התייחסה להוצאות אלא לשאלת הסילוק על הסף.

5. בהחלטת הנציב נאמר, כי אין חולק על כך שהשופטת מסרה בפתח הדיון את עמדתה ביחס לסיכוייה הנמוכים של התביעה והוסיפה, כי אילו הייתה בקשת הנתבע לסילוק על הסף מובאת בפניה (ולא בפני המותב שקדם לה), היא הייתה מחליטה אחרת. הנציב קבע, כי אף שביט המשפט רשאי להביא בפני הצדדים את הערכתו בדבר סיכוייה של התביעה, הרי שבמקרה דנן, משהתקבלה החלטה שדחתה בקשה לסילוק על הסף על ידי המותב הקודם, ולאחר שערעור

על אותה החלטה נדחה על ידי בית המשפט המחוזי, היה על השופטת לנהוג לפי כלל כיבוד הערכאות ולהימנע מן האמירה כי היא הייתה מחליטה אחרת.

6. אשר לדברי השופטת, "כנראה יש מי שמממן את ההוצאות" – אף כאן אין חולק כי הדברים נאמרו, אולם יש מחלוקת על פרשנותם. המתלונן הבין, כי התבטאות זו כוונה כלפיו וכי היה בה כדי לרמוז כי הוא "סוחר בתביעות", ואילו השופטת מציינת כי כוונתה הייתה שייטכן שאָחיו של הנתבע עושים יד אחת עם התובעת ומממנים את הוצאותיה. הנציב קבע, כי כך או כך, מדובר באמירה מיותרת ובהשערה חסרת ביסוס ונטולת תימוכין, שלא היה מקום כי תבוא מפי בית המשפט, ונקל להבין מדוע המתלונן והתובעת חשו פגועים בגינה.

7. בהתייחס להחלטה בבקשה לתיקון פרוטוקול, הנציב קבע כי גם כאן, הרמיזה כאילו התובעת או "מי מטעמה" הקליטו את הדיון, אינה אלא השערה חסרת ביסוס עובדתי, וניתן להבין מדוע המתלונן סבר כי היא מכוונת אליו, שעה שהוא היה האדם היחיד מטעם התובעת שנכח באולם מלבדה.

8. אשר לדברי השופטת כי היא אינה "רחמנית כמו [השופט] X" – הנציב קבע בהחלטתו, כי אזכור שמו של עמית לכס השיפוט (שבינתיים נתמנה לבית המשפט המחוזי) בצורה זו, היא בלתי ראויה ובלתי מכבדת.

9. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 682/19, שלום)

על אמירות של רשם לעורך דין בעניין ניהול הדיון, תיעודן בפרוטוקול והזעקת אבטחה לאולם בשל הפרעות חוזרות ונשנות מצד עורך הדין למהלך הדיון

תקציר: מתלונן, עורך דין, הלין על התבטאויותיו של הרשם במהלך דיון שהתקיים בפניו, ועל כך שהן לא תועדו במדויק בפרוטוקול, כפי שביקש. בתגובתו לתלונה, אישר הרשם את האמירות וציין כי הן באו כתגובה לכך, שהמתלונן חזר והפריע בזמן שב"כ הצד השלישי השמיע את טיעונו. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם האמירה

"אני לא בלבל [LEVEL=] שלך", שאמר הרשם למתלונן, באה בהקשר של אחריותו של בית המשפט לנהל את הדיון וגם אם היא נועדה לקרוא את המתלונן לסדר, מדובר באמירה לא מוצלחת ומיותרת. ראוי ועדיף היה לנסח את המסר למתלונן באופן אחר: להבהיר לו כי בית המשפט, ולא הוא, אחראי על ניהול הדיון, וכי עליו לחדול מהאופן שבו הוא מתנהל, מבלי ליצור השקה או השוואה כלשהי בין מעמדו של המתלונן לבין מעמדו של הרשם, כפי שארע כאן. עוד נקבע, כי לא היה צורך לתעד את האמירה בפרוטוקול, וספק אם הזעקת אבטחה לאולם, בנסיבותיו של מקרה זה, הייתה נדרשת או בלתי נמנעת. זאת, מאחר שלרשות בית המשפט עמדו חלופות אחרות לשם השגת אותה תכלית של השבת הסדר באולם על כנו. בהערות אלו מוצה הביורור.

1. המתלונן, עורך דין, ייצג נתבע אשר קיבל לטובתו פסק דין שניתן במעמד צד אחד נגד צד שלישי. הלה הגיש לבית המשפט בקשה לבטל את פסק הדין, והבקשה נדונה בפני הרשם. מפרוטוקול הדיון עולה, כי בשלב מסויים, לאחר שבא כוחו של הצד השלישי החל לסכם את דבריו, השמיע המתלונן התנגדות טיעוניו. בפרוטוקול נרשם, כי המתלונן מפריע לדברי ב"כ הצד השלישי, וכי בית המשפט מבקש ממנו לחדול להפריע, ואנשי הבטחון הוזעקו לאולם על מנת להרגיעו.

2. המתלונן הלין על התנהגותו הפוגענית של הרשם כלפיו במהלך הדיון; על סרובו לתעד את הדברים שאמר בפרוטוקול; ועל זימון אבטחה לאולם. המתלונן טוען כי הוא ביקש לבצע את מלאכתו נאמנה ולכן הביע את התנגדותו לדברי ב"כ הצד השלישי, אולם הרשם ראה בהתנגדות זו משום "הפרעה", השתיק אותו "בתנועת יד מזוללת", ונזף בו על כך שהוא "מפריע". מאחר שבא כוחו של הצד השלישי לא חדל מגישתו, הוא חזר על התנגדותו, ובתגובה לכך, שפך עליו הרשם את חמתו, צעק עליו שהוא מפריע ואמר לו "אתה מרגיש יותר מדי בבית". המתלונן השיב לרשם כי התנגדותו איננה מהווה "הפרעה", וביקש להסביר כי ב"כ הצד השלישי אינו נוהג כשורה. בתגובה לכך, הטיח בו הרשם "אמירה מתנשאת, בוטה ויהירה – 'אתה לא תשאל אותי שאלות, אני לא בלבל שלך!'. 'לבל' במובן level; דהיינו – אני לא ברמה שלך". וכל זאת, מול כל הנוכחים באולם. לטענת המתלונן, מדובר באמירה מעליבה, משפילה ומתנשאת, אשר משמעותה היא שהמתלונן "לא ברמה" של הרשם.

3. עוד הלין המתלונן על כך, שהרשם סרב לרשום את האמירה בפרוטוקול, וכשהסתבר לרשם כי הוא תיעד ברישומיו את האמירה, איים עליו הרשם שאם לא ישב במקומו, הוא יזמין אבטחה לאולם. לטענת המתלונן, בניגוד למה שנרשם בפרוטוקול, הוא לא נזקק לכל "הרגעה", והרשם הציג אותו באופן שלילי בפרוטוקול, כאילו הוא השתולל באולם והיה צורך "להרגיע" אותו, ובכך לטשטש את האמירה "אני לא בלבל שלך".

4. המתלונן טען עוד, כי זימון האבטחה לאולם לא נועד אלא להניא אותו מהתעקשותו על כך שהאמירה "אני לא בלבל שלך" תירשם בפרוטוקול, ולהרתיעו מפני נקיטה בצעדים כגון הגשת תלונה, שכן הרשם לא חש שצפויה לו סכנה כלשהי מצדו.

5. בתגובתו לתלונה, דחה הרשם את הנטען בה וציין, כי המתלונן התנהג באולמו באופן מחפיר, בגסות רוח ובעזות פנים, וכי הוא הפריע למהלך הדיון החל מתחילתו. הוא התפרץ פעמים רבות הן לדברי ב"כ הצד השלישי והן לדבריו, התבטא לאורך כל הדיון ביהירות ובהתנשאות, ולא כיבד את בית המשפט, כמקובל.

6. לדברי הרשם, ב"כ הצד השלישי השמיע טיעונים (להבדיל ממסירת עדות), כך שהמתלונן יכול היה להתמין לסיום דברי חברו, ולבקש את רשות הדיבור בצורה מסודרת, והוא היה נעתר לכך.

הרשם אישר שהוא העיר למתלונן, פעם אחר פעם, להפסיק להפריע, והוסיף כי עשה זאת בעדינות אך המתלונן התעלם מהערותיו. אמירתו "אתה מרגיש יותר מדי בבית" היתה בגדר רמוז עדין למתלונן שהוא "שכח" את כללי ההתנהגות בבית המשפט. לאחר כחמש-שש

התפרצויות של המתלונן, הוא הודיע לו שיאלץ להזמין את אנשי הביטחון. המתלונן לא שעה לדבריו והמשיך להפריע, אך בשלב זה הוא עדיין לא הזמין את הביטחון, ורק לאחר שתיים-שלוש הפרעות נוספות, הוא עשה כן. עד להגעת אנשי הביטחון, הוא אמר למתלונן כי תפקידו לנהל את הדיון ומבחינה זו הוא לא ב'בלב' שלו. דברים אלו נאמרו למתלונן בעדינות בניסיון לשכנעו לחדול מהפרעות, ורק בהתייחס לחובתו להתנהג כיאות ולשמור על הסדר באולם. לדברי הרשם, הוא לא מכיר את המתלונן ולראשונה פגש אותו בדיון. ניסיונו של המתלונן לשייך את דבריו לרמתו האישית או המקצועית, משולל יסוד. במקום להפנים את ההערה, הוא הוציא אותה מהקשרה ולקח אותה, באופן פרובוקטיבי, למחוזות לא רלוונטיים.

7. אשר לתיעוד הדברים בפרוטוקול, מסר הרשם כי אמירותיו, כמו גם הערותיו הקודמות למתלונן להפסיק להפריע, נאמרו מחוץ לפרוטוקול, והוא הסתפק ברישום קצר בפרוטוקול לפיו הזמין את אנשי הביטחון להרגעת המתלונן. הרשם הבהיר, כי הזמנת אנשי הביטחון נועדה רק לשם החזרת הסדר באולם על כנו, והדבר הועיל שכן המתלונן הפסיק להפריע. עוד הוסיף הרשם, כי אין יסוד לטענה, לפיה אנשי הביטחון זומנו כדי להתגונן מפני תלונה צפויה מצד המתלונן - המתלונן כלל לא הודיע באולם שבכוונתו להגיש נגדו תלונה, והוא גם לא סבר כי מי שמתנהג בצורה כל כך בלתי ראויה יתלונן נגדו.

8. הקלדנית שהייתה באולם מסרה בתגובתה, כי המתלונן חזר והפריע לשמיעת טיעונו של ב"כ הצד השלישי. הרשם ביקש ממנו שישב ולא יפריע, אך הלה אמר לרשם "בית המשפט לא ישתיק אותי, וכב' הרשם אמר לו, אני לא בלבל שלך". או אז, אמר המתלונן "מה אני לא בלבל שלך?", והרשם ענה "הכוונה, שאני מנהל את הדיון ולא אתה". עוד הוסיפה הקלדנית, כי המתלונן התנהג בצורה חצופה כלפי הרשם, לא התייחס לבקשותיו לאפשר לב"כ הצד השלישי להשלים את טיעונו, עמד והתפרץ פעם אחר פעם.

9. ב"כ הצד השלישי מסר בתגובתו, כי מראשית הדיון, המתלונן התנהג כלפיו בזלזול, הן מבחינת הדברים שאמר, הן מבחינת טון הדיבור והן מבחינת צורת הדיבור. הוא הטיח בו עלבונות, ובהזדמנות אחת אף כינה אותו "ליצן" והפריע בצורה בלתי נסבלת למהלך התקין של הדיון. לא זכורים לו כל חילופי הדברים בין הרשם לבין המתלונן, וכיצד בדיוק החלה כל הסאגה המדוברת, אך זכור לו כי הוא נאלץ לשבת ולהמתין עד שהמתלונן יירגע ויפסיק להפריע למהלך הדיון, מה שהמתלונן לא עשה עד להופעת אנשי הביטחון. אשר לאמירה המיוחסת לרשם, מסר ב"כ הצד השלישי כי לא זכור לו שהרשם אמר לעורך הדין "אני לא בלבל שלך". עוד הוא הוסיף, כי הוא עצמו, כאדם ובמיוחד כעורך דין, התבייש במעמד שנוצר ע"י המתלונן, שהגיע לכדי התנהגות מזלזלת הן בו והן בכבוד הרשם.

10. הנציב קבע בהחלטתו, כי הגורמים אליהם פנינו אישרו, כי המתלונן הפריע, לא אחת, למהלך הדיון, והתנהג בזלזול כלפי בית המשפט.

מלשון התלונה, כמו גם מתגובתו של הרשם עולה, כי שתי האמירות למתלונן - "אתה מרגיש יותר מדי בבית" ו"אני לא בלבל שלך" - נאמרו על ידי הרשם לאחר שהמתלונן הביע התנגדות

לדבריו של ב"כ הצד השלישי, והרשם אמר לו שהוא מפריע. המדובר בהתבטאויות שבאו בקשר לניהול הדיון, ובהמשך לכך ובאותו הקשר גם הוזעקה אבטחה לאולם.

הנציב לא מצא פסול באמירת הרשם למתלונן שהוא "מרגיש יותר מדי בבית", אשר באה כתגובה להתנהגותו של המתלונן בפניו. אין עסקין באמירה פוגענית או בלתי מידתית. בית המשפט הוא האחראי על כך שהדיון באולמו יתנהל באופן תרבותי ומכובד, והוא רשאי להעיר למי שמסכל זאת.

11. לא כך הוא לגבי האמירה האחרת - "אני לא בלבד שלך". גם אם אמירה זו באה בהקשר לאחריותו של בית המשפט לנהל את הדיון וגם אם נועדה לקרוא את המתלונן לסדר, מדובר באמירה לא מוצלחת ומיותרת.

ראוי ועדיף היה לנסח את המסר למתלונן באופן אחר: להבהיר לו כי בית המשפט, ולא הוא, אחראי על ניהול הדיון, וכי עליו לחדול מהאופן שבו הוא מתנהל, מבלי ליצור השקה או השוואה כלשהי בין מעמדו של המתלונן לבין מעמדו של הרשם, כפי שארע כאן.

12. אשר לאי תיעוד האמירה "אני לא בלבד שלך" בפרוטוקול. אמירה זו, כקודמתה, נאמרה כחלק מחילופי הדברים בין הרשם לבין המתלונן, כפי שעולה גם מלשון התלונה. הארוע באולם מצא ביטוי קצר בפרוטוקול. מדובר באמירות שנאמרו מחוץ לפרוטוקול, כהערות על אופן התנהגותו של המתלונן באולם, שאין בינן ולא כלום עם הסכסוך גופו או עם תוצאותיו האפשריות של המשפט, וספק אם תיעודן של ההתבטאויות הללו הכרחי או שיש בו כדי לתרום דבר מה להליך. יצוין, כי הרשם גם אינו מתכחש להן.

עם זאת, דומה כי היה מקום לפרט יותר בפרוטוקול כיצד באה הפרעתו של המתלונן לידי ביטוי, שכן הרישום לפיו הוא מפריע סתום למדי, בהעדר אזכור קודם בפרוטוקול לגבי חילופי הדברים בין המתלונן לרשם, או פירוט לגבי התנהלות כזו או אחרת של המתלונן, מהם ניתן היה להבין במה מדובר (על החשיבות בתיעוד בפרוטוקול של התנהגות חריגה ראו, למשל, תמצית החלטה מיום 12.9.18 בתיק מס' 560/18, שם נקבע כי היה על בית המשפט לתעד בפרוטוקול את התנהגותו האלימה של המתלונן ואת העובדה שמאבטחים הוזעקו לאולם, שכן בפרוטוקול הדיון לא היה תיעוד כלשהו להתנהגות החריגה ולכך שמאבטחים הוזעקו לאולם בשל כך. התמצית פורסמה באתר הנציבות).

13. משלא התייחס המתלונן להערותיו, רשאי היה הרשם לעשות שימוש בכלים העומדים לרשותו, ובמידת הצורך אף לבקש את עזרתם של גורמי האבטחה (לשם השוואה, ראו דוגמא בדוח נציבות תלונות הציבור על שופטים לשנת 2018, עמ' 67-68, שם נטען, כי בית המשפט הודיע לבעל דין, שהפריע בעת הכתבת פסק הדין, שיאזוק אותו, והזעיק את אנשי האבטחה לאולם. התלונה נמצאה מוצדקת בשל האיום באיזוק, ולא בשל הוזעקת האבטחה; תמצית החלטה מיום 11.9.19, תלונה מס' 385/19, שם צויינה הוזעקת אבטחה לאולם כאמצעי העומד לרשות בית המשפט כדי להתמודד עם התנהלות בלתי מקובלת של עורך הדין, שהיה המתלונן באותה תלונה. התמצית פורסמה באתר).

עם זאת, ספק בעיני הנציב אם הזעקת אבטחה לאולם, בנסיבותיו של מקרה זה, הייתה נדרשת או בלתי נמנעת. לרשות בית המשפט עמדו חלופות אחרות לשם השגת אותה תכלית של השבת הסדר לאולם על כנו, כגון: להכריז על הפסקת הדיון עד להשבת הסדר באולם; לסיים את הדיון משום שלא ניתן להמשיך אותו, תוך קביעת מועד לדיון נוסף (גם אם מדובר בשלב של סיכום טיעונים, כפי שארע כאן); או לחייב את המתלונן בתשלום הוצאות אישיות. עניין זה נתון לשיקול דעתו של היושב בדן, ואין לראות בעצם החלטתו של הרשם להזעיק אבטחה לאולם משום פגם אתי.

14. בהערות, כמפורט בסעיפים 11-13 לעיל, מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 655/19, משפחה)

התבטאויות לא ראויות של בית המשפט לענייני משפחה במהלך הדיון

תקציר: מתלוננת הלינה על כך, שבמהלך הדיון הציעה לה השופטת לפנות לטיפול פסיכולוגי. כמו כן טענה המתלוננת, כי בדיון אחר אמרה לה השופטת כי "זה טבעי שאם היא הביאה ילד שהיא תשלם עליו" וכי היא "היתה צריכה להצטמצם כי האב לא רצה בהולדת הקטינה". בהחלטת הנציב נקבע, כי אין זה מתפקידו של בית המשפט להציע לבעל דין שמפריע באולם לקבל טיפול פסיכולוגי או אחר. כן קבע, כי על בית המשפט היה להימנע מהאמירה נשוא התלונה. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. מתלוננת הלינה על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה אמרה לה במהלך הדיון, כי עליה לפנות בדחיפות לטיפול פסיכולוגי ולטפל בעצמה. כן טענה המתלוננת, כי בדיון אחר, אמרה לה השופטת כי "זה טבעי שאם היא הביאה ילד שהיא תשלם עליו" וכי היא "היתה צריכה להצטמצם כי האב לא רצה בהולדת הקטינה".

2. בירור התלונה העלה, כי במהלך הדיון נשוא התלונה לא חדלה המתלוננת מלהפריע, תוך שהיא צועקת ומתפרצת בכעס לדברי בית המשפט ולדברי הצד שכנגד. עם זאת, אין חולק כי בית המשפט הציע למתלוננת לפנות לטיפול, ובעניין זה נרשמה הערת בית המשפט בה נאמר, בין היתר, כי הוא מציע לתובעת לטפל בכעסיה לטובת הקטינה.

3. בהחלטת הנציב נאמר, כי אף שבית המשפט אינו מנוע מלהעיר למתלוננת על התנהגותה באולם, אין זה מתפקידו להציע לה לפנות לקבלת טיפול, פסיכולוגי או אחר. הנציב קבע, כי בית המשפט אינו מומחה בתחום הטיפולי, והפניית בעל הדין לטיפול או אף הצעה לפנות לטיפול, אינן מתפקידו של בית המשפט, כל עוד אין מדובר בחלק אינטגרלי של ההליך המשפטי, והדבר עלול להתפרש כעלבון והשפלה לאותו בעל דין – כפי שאכן אירע במקרה דנן.

4. כן נקבע בהחלטת הנציב, כי משלא הוכחשה האמירה נשוא התלונה, יש להניח כי נאמרה. בהקשר זה מצא הנציב להדגיש, כי גם אם המתלוננת הביאה ילד לעולם בניגוד לרצונו של הנתבע, על בית המשפט להימנע מאמירות שיש בהן משום ביקורת על התנהגות זו, אשר אינה רלוונטית לתביעה ולאחריותו של הנתבע כלפי בתו הקטינה.

5. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 718/19, משפחה)

התבטאויות בלתי ראויות של בית המשפט לענייני משפחה במהלך הדיון וחובתו של בית המשפט לתת לבעל דין את יומו בבית המשפט

תקציר: מתלוננת שהגישה בקשה לצו הגנה נגד בן זוגה לשעבר הלינה על התבטאויות בלתי ראויות של השופטת, אשר אמרה לה, בעת שטענה לאלימות פיזית ומילולית מצד בן הזוג, כי המתלוננת הפרה הסדר בין הצדדים, לפיו עליה להיעדר מביתה בעת קיום הסדרי השהות בין האב לקטין, וכן אמרה לה: "את יועצת חינוכית, איפה הבנת הנקרא שלך?". עוד טענה, כי בדיון במעמד הצדדים יצרה אוירה מתוחה כאשר קצבה 10 דקות לטיעון, ולא איפשרה לבאת כוחה ליידע את בית המשפט כי מחוץ לאולם ממתינה עדה מטעמה. עוד טענה, כי בדיון אחר אליו הגיעה עם אמה אמרה להן השופטת: "זה נראה שאתן עושות דווקא". בהחלטת הנציב נאמר, כי יש להסתייג מאמירות השופטת, וכי בנסיבות בהן נטען לאלימות פיזית ומילולית כלפי בעלת דין, מצופה מבית המשפט כי ייתן לה את יומה ויאפשר לה להוכיח את טענותיה הקשות. בהערות אלה מוצה בירור התלונה.

1. בתיק שעניינו בבקשה לצו הגנה שהגישה המתלוננת נגד בן זוגה לשעבר, טענה המתלוננת כי בדיון שהתקיים במעמד צד אחד היא סיפרה לשופטת את אשר אירע והשמיעה לה הקלטה בה נשמע האב כשהוא "מקלל ומגדף" וצועק בין היתר "את לא צריכה להיות כאן". המתלוננת ציינה, כי השופטת הגיבה להשמעת ההקלטה באומרה "הוא צודק שהוא כועס את לא היית צריכה להיות שם", והוסיפה ואמרה לה "את יועצת חינוכית, איפה הבנת הנקרא שלך?". המתלוננת טענה עוד, כי בדיון נוסף שהתקיים במעמד שני הצדדים פתחה השופטת את הדיון באומרה בחוסר סבלנות "יש לכם עשר דקות", דבר שיצר אוירה מתוחה עוד יותר. כן טענה, כי העדה מטעמה, שהייתה עדה לאירועים נשוא הבקשה לצו הגנה, כלל לא נכנסה לאולם בית המשפט. עוד טענה, כי בדיון בבקשה אחרת לצו הגנה, אליה הגיעה עם אמה, אמרה לה השופטת: "זה נראה שאתן עושות דווקא".

2. בהחלטת הנציב נקבע, כי יש לומר את המובן מאליו, כי גם אם הפרה המתלוננת הסדר בינה לבין האב, ונכחה בבית בעת המפגש בין האב לקטין, אין בכך כל לגיטימציה לאלימות שננקטה מצידו של האב כלפיה. החלטת השופטת, שניתנה בתום הדיון, אכן מסתייגת מהתנהגות האב כלפי המתלוננת וקובעת, כי הפרת ההסדר בין הצדדים אינה מכשירה את התנהגותו של האב כלפי

המתלוננת, ואינה מכשירה נקיטת אלימות מילולית על דרך של שמות גנאי כנגד המבקשת, כפי שנשמע מהקלטת האירוע. כן קבעה השופטת, כי לא נעלמה מעיניה טענת המתלוננת כי האב ניסה לנעול אותה ואת חברתה מחוץ לדלת הבית, אך הדבר אינו בא לידי ביטוי בהקלטה. לאור קביעות אלה קבע הנציב בהחלטתו, כי יש להסתייג מאמירת השופטת בתגובתה לתלונה, כי המתלוננת "היא זו אשר יצרה את האירוע". הוא הדין בהתבטאות השופטת במהלך הדיון: "את יועצת חינוכית, איפה הבנת הנקרא שלך?", התבטאות אשר לא הוכחשה על ידי השופטת בתגובתה לתלונה, ואשר ביחס אליה קבע הנציב כי מדובר בהתבטאות מיותרת שראוי היה להימנע ממנה.

3. אשר לדיון שהתקיים במעמד הצדדים, באת כוח המתלוננת אישרה את טענתה וציינה כי הדיון נפתח בכך שהשופטת "הגדירה ותחמה" את הזמנים, "דבר אשר יצר לחץ באופן אוטומטי על כלל הסובבים". ב"כ המתלוננת אף מסרה, כי רשות הדיבור ניתנה לה "במשורה", עד כדי כך שהיא אף לא הצליחה להביא לידיעת בית המשפט את העובדה, כי עדה מטעם המתלוננת – חברתה אשר נכחה באירוע – ממתינה מחוץ לאולם, ולא התאפשר לה לקרוא לה לאולם כדי שתמסור את עדותה. הנציב קבע בהחלטתו, כי מהתנהלות מעין זו ראוי היה להימנע, וכי בנסיבות בהן נטען לאלימות פיזית ומילולית כלפי בעלת דין, היה מצופה מבית המשפט כי ייתן לה את יומה ויאפשר לה להוכיח את טענותיה הקשות.

4. בהתייחס להתבטאות "זה נראה שאתן עושות דווקא", אשר לטענת המתלוננת הופנתה כלפיה וכלפי אמה, ואשר לא הוכחשה על ידי השופטת בתגובתה לתלונה, קבע הנציב כי ההתבטאות לא הייתה במקומה וכי היה על בית המשפט להימנע ממנה.

5. בהערות אלה מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 886/18, תעבורה)

על עורך דין שנאלץ להמתין לשמיעת תיקו האישי לאחר שהסתיימה שמיעת תיקו בו ייצג נאשמת בפני אותה שופטת

תקציר: עורך דין ייצג נאשמת בבית המשפט לתעבורה ולאחר מכן המתין כשעה וחצי נוספות עד שנשמע תיקו האישי, למרות ששני התיקים נקבעו לשמיעה באופן עוקב. הוא הלין על יחסה של השופטת אליו, כשביקש ממנה לדון בתיקו.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן עומס רב רובץ על שכמו של בית המשפט לתעבורה, "השמיכה קצרה" ובית המשפט נאלץ לתמרן בין תיקים רבים הקבועים בפניו, עד לעיפה. עם זאת, גם בהינתן העומס הרב שבו נתון בית המשפט לתעבורה, מצופה מהשופט היושב על מדין לנהוג בשום שכל ושלא ליתן, ולו באופן סובייקטיבי, תחושה של חוסר התחשבות וזלזול בזמנם של מי מבין בעלי הדין או באי כוחם.

בתגובת השופטת לא הוכחה טענת המתלונן, לפיה בית המשפט דן, בין היתר, גם בתיקים ששמיעתם נועדה לשעה מאוחרת יותר, לשעת הדיון שנקבעה בתיק האישי. בנסיבות אלה, ניתן להבין לליבו של המתלונן, כמו גם את תחושת התסכול שפקדה אותו, כאשר תיק בו הופיע כמייצג הסתיים, והוא נאלץ להמתין למעלה משעה וחצי נוספות, עד שהחל הדיון בתיק האישי.

בהעדר תשתית ראייתית אובייקטיבית אין תימוכין לטענה, כי השופטת נהגה במתלונן שלא כדין, עת הוא חזר ופנה אליה בבקשה להישמע מוקדם יותר. ואולם, יש להניח, כי גילוי יתר סבלנות ואורך רוח, מצדו של המתלונן אך גם מצדה של השופטת, היה מאיין את תחושותיו הלא נוחות של המתלונן, ואפשר שהיה מייתר, בסופו של יום, את התלונה.

עוד העלה הנציב בהחלטתו תמיהה אם היה צורך, בנסיבות העניין, לפנות אל המתלונן "באופן אסרטיבי", כלשונה של השופטת, על מנת לבקשו לשבת ושלא להפריע למהלך הדיונים האחרים. הברור מוצה בהערות הנציב לעיל.

1. שני תיקים בהם היה מעורב המתלונן, עורך דין, נקבעו לשמיעת הוכחות באותו יום בפני שופטת בית המשפט לתעבורה. בתיק אחד ייצג המתלונן נאשמת מסויימת ובתיק השני הוגש נגדו כתב אישום בגין ביצוע עבירת תעבורה.

2. תיק הייצוג נקבע לשמיעה לשעה 09:00 ואילו התיק האישי נקבע לשעה 09:30. שמיעת תיק הייצוג החלה, על פי נתוני בית המשפט, בשעה 09:40 והסתיימה בסמוך לשעה 10:26. שמיעת התיק האישי החלה רק בשעה 12:00.

3. בתלונתו טוען המתלונן, כי הוא ציפה שבית המשפט ימשיך לדון בתיקו האישי מיד כשהסתיים הדיון בתיק הייצוג, אך השופטת החליטה שלא לעשות כן, מסיבה שאינה ברורה לו. לדבריו, לאחר שהסתיים הדיון בתיק הייצוג החלה השופטת לדון בתיקים שהיו קבועים לשעות מאוחרות יותר, ובתיקים של נוכחים אחרים באולם. כשביקש ממנה המתלונן, מספר פעמים, לדון בעניינו, אמרה לו השופטת: "אדוני מפריע לי". המתלונן מוסיף וטוען, כי "כל אדם שהיה באולם הבחין שהשופטת עושה את הדברים בכוונה ונותנת לח"מ להמתין ללא כל סיבה מוצדקת". המתלונן ציין, כי הוא ער לכך שיש להמתין באולם בית המשפט ולהיות סבלני, אך לדעתו השופטת נהגה בו בחוסר כבוד, היא "הענישה" אותו, ובכל פעם שהוא קם אמרה לו: "אדוני ישב ולא יפריע לי". המתלונן מוסיף עוד, כי הוא משמש כעורך דין, מזה כ-12 שנים, וזוהי הפעם הראשונה שהוא מגיש תלונה על שופט.

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי לבוקרו של יום הדיון נקבעו ביומנה 44 דיונים כדלקמן: 38 תיקי הקראות; 3 תיקי הוכחות; 2 בקשות לפסילת רשיון נהיגה עד לתום ההליכים; ותיק אחד שנקבע לטיעונים לעונש. עם סיומו של הדיון בתיק הייצוג התבקש המתלונן להמתין עד לתחילת הדיון בעניינו, נוכח ריבוי הדיונים וקיומו של עומס רב באולם בית המשפט. באותו מעמד, התבקש המתלונן לאפשר לבית המשפט להיות קשוב לצדדים הקשורים בתיקים האחרים, שכן שמיעתם של תיקי הוכחות דורשת קשב וריכוז רב יותר מדיוני הקראות.

השופטת הוסיפה עוד, כי במקרים מסוג זה היא נוהגת לפנות לצדדים בצורה מנומסת ולבקש את הסכמתם לקיים את הדיון בעניינם, בשלב מאוחר יותר ככל שהדבר נדרש. הובהר על ידי השופטת, כי במשך הזמן שחלף מאז סיום הדיון בתיק הייצוג ועד לתחילת שמיעתו של התיק האישי, נשמעו בפניה ברצף דיונים אחרים.

5. השופטת הוסיפה בתגובתה, כי התנהגות המתלונן בנסיבות האמורות חרגה מגבולות הטעם הטוב, ולכן היא פנתה אליו מספר פעמים בנימוס, כהרגלה, וביקשה ממנו שלא להפריע למהלך הדיונים האחרים. מצופה מעורך דין במקצועו, כך כותבת השופטת, כי יכבד את יתר בעלי הדיון ולכל הפחות יכבד את בקשת בית המשפט שלא להפריע לדיונים האחרים שהתנהלו באותה עת. השופטת הוסיפה ומסרה בתגובתה, כי "בית המשפט בנסיבות העניין פנה למתלונן באופן אסרטיבי וביקש אותו, כמתואר על ידו, לשבת ולא להפריע למהלך הדיונים. בית המשפט לא נקט ב'ענישה' כפי שציין המתלונן בתלונתו, ואין כל היכרות מוקדמת או אישית עם המתלונן". עוד נמסר על ידי השופטת, כי הדיונים בבית המשפט לתעבורה מתקיימים בעומס תיקים רב "ובית המשפט במקרים אלה מבקש ולחלופין מודיע לבעלי דין - הדבר תלוי בנסיבות העניין ובהיקף התיק, להתאזר בסבלנות, ועד כה התקבל הדבר בהבנה ובית המשפט נענה בחיוב מצדם של בעלי הדין".

6. השופטת הדגישה, כי התנהלותה כלפי המתלונן הייתה עניינית, "לא חסרת כבוד חלילה ומותאמת לעומס באולם, ובוודאי לא היוותה אמצעי עונשי כנטען על ידי המתלונן, בית המשפט לא נוקט ולא נקט מעולם בענישה כלפי המתלונן או כלפי כל מתדיין אחר שלפניו".

7. צר לשופטת על תחושותיו של המתלונן, אך לדבריה, "לו היה פונה המתלונן לבית המשפט בסיום הדיון ומעביר תחושותיו כלפי בית המשפט; אז יכול היה בית המשפט להבהיר לפניו את שיקוליו כפי שפורטו לעיל, לעניין סדר הדיונים כאמור".

8. באות כוח המאשימה שהופיעו בדיון, לא זכרו את המקרה בשל התיקים הרבים בהם הן מופיעות.

9. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן עומס רב רובץ על שכמו של בית המשפט לתעבורה, "השמיכה קצרה" ובית המשפט נאלץ לתמרן בין תיקים רבים הקבועים בפניו, עד לעיפה (ראו, לעניין זה דברי הנציב הקודם, השופט (בדימוס) א' ריבלין, בתמצית החלטה 449/14, מיום 11.11.14, שבה נשאלה השאלה "האם יש לצפות מעורך דין, שזומן לדיון הקראה של מרשו בתיק תעבורה לשעה 08:30 בבוקר, כי ימתין באולמו העמוס של השופט עד השעה 16:10 בה נשמע הדיון בפועל". ניתן לעיין בתמצית ההחלטה באתר הנציבות באינטרנט. עולה מההחלטה הנ"ל כי מדובר בכשל מערכתי שיש לתקנו). עם זאת, גם בהינתן העומס הרב שבו נתון בית המשפט לתעבורה, מצופה מהשופט היושב על מדין לנהוג בשום שכל ושלא ליתן, ולו באופן סובייקטיבי, תחושה של חוסר התחשבות וזלזול בזמנם של מי מבין בעלי הדין או באי כוחם.

10. אין בתגובת השופטת כל הכחשה לטענת המתלונן, לפיה בית המשפט דן, בין היתר, גם בתיקים ששמיעתם נועדה לשעה מאוחרת יותר, לשעת הדיון שנקבעה בתיק האישי. בנסיבות אלה,

ניתן להבין לליבו של המתלונן, כמו גם את תחושת התסכול שפקדה אותו, כאשר תיק בו הופיע כמייצג הסתיים, והוא נאלץ להמתין למעלה משעה וחצי נוספות, עד שהחל הדיון בתיק האישי.

11. אכן, בהעדר תשתית ראייתית אובייקטיבית אין תימוכין לטענה, כי השופטת נהגה במתלונן שלא כדין, עת הוא חזר ופנה אליה בבקשה להישמע מוקדם יותר. ואולם, יש להניח, כי גילוי יתר סבלנות ואורך רוח, מצדו של המתלונן אך גם מצדה של השופטת, היה מאיין את תחושותיו הלא נוחות של המתלונן, ואפשר שהיה מייטר, בסופו של יום, את התלונה.

12. עוד העלה הנציב בהחלטתו תמיהה אם היה צורך, בנסיבות העניין, לפנות אל המתלונן "באופן אסרטיבי", כלשונה של השופטת, על מנת לבקשו לשבת ושלא להפריע למהלך הדיונים האחרים.

13. הברור מוצה בהערות הנציב לעיל.

תמצית החלטה (מספרנו 307/19, שלום)

על הפגם של ניהול שיחה מחוץ לפרוטוקול עם נאשם מיוצג שהופיע לדיון ללא בא כוחו ולאחר מכן הגיע להסדר טיעון עם המאשימה ועל חובת התייעוד כדבעי בפרוטוקול

תקציר: במשפט פלילי אין מקום כי בית המשפט ינהל עם נאשם שיג ושיח כלשהו "שלא לפרוטוקול". לא כל שכן כך הוא הדבר, שעה שמדובר בנאשם שהיה מיוצג ואשר הופיע לדיון ללא בא כוחו. ועל אחת כמה וכמה אמורים הדברים, במקום בו מודיע הנאשם, לדברי השופט, כי הוא מבקש שלא להיות מיוצג עוד על ידי בא כוחו. במקרה מעין זה, מחובתו של בית המשפט לתעד את הדברים באופן מפורש בפרוטוקול, לכל הפחות על דרך התמצית, על מנת שלא לפגוע בסניגור, ואף ליתן בעניין זה החלטה.

באחת התלונות דחה שופט בקשת דחייה שהגיש סניגור בשל מחלתו, והנאשם התייצב לבדו לדיון, ללא בא כוחו. מן הפרוטוקול עולה, כי בתחילת הדיון התקיים שיח "שלא לפרוטוקול" בו נשמעו דבריו של הנאשם, מבלי שאלה תועדו כנדרש, כשלאחר מכן נרשמה הסכמת הצדדים להסדר טיעון וקיומה של התייעצות טלפונית של הנאשם עם הסניגור, שאישר לדברי הנאשם את ההסדר.

בתלונה לנציב טען הנאשם, בין היתר, כי השופט ובא כוח המאשימה הכפישו את הסניגור והאיצו בו להסכים להסדר טיעון. מנגד מסר השופט בתגובתו לתלונה, כי הנאשם הביע מורת רוח מהסניגור ועמד על קיום הדיון בלעדיו וסיום התיק באותו מועד. השופט הוסיף, כי לא מצא לתעד את דברי הנאשם בפרוטוקול על מנת שלא לפגוע בסניגור.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי שעה שעסקינן במשפט פלילי, אין מקום כי בית המשפט ינהל

עם הנאשם שיג ושיח כלשהו "שלא לפרוטוקול". לא כל שכן כך הוא הדבר, שעה שמדובר בנאשם שהיה מיוצג ואשר הופיע לדין ללא בא כוחו. ועל אחת כמה וכמה אמורים הדברים, במקום בו מודיע הנאשם, לדברי השופט, כי הוא מבקש שלא להיות מיוצג עוד על ידי בא כוחו. במקרה מעין זה, מחובתו של בית המשפט לתעד את הדברים באופן מפורש בפרוטוקול, לכל הפחות על דרך התמצית, על מנת שלא לפגוע בסניגור, ואף ליתן בעניין זה החלטה. אין צריך לומר, כי לו תועד מהלך הדיון כדבעי בפרוטוקול, אפשר שהייתה נמנעת התלונה בנושא זה, והייתה נחסכת מהשופט הטחת ההאשמות הקשות כלפיו.

התלונה נמצאה מוצדקת בהיבטים אלו.

תמצית החלטה (מספרנו 184/19, תעבורה)

על חוסר תשומת לב מספקת מצד שופט לפנייה של בעל דין

תקציר: בפסק דין שניתן נגד המתלונן, נאשם בתיק, נרשם שהוא הודה בכל העובדות הנטענות בכתב האישום. זאת, בשעה שימים אחדים לפני מועד הרשעתו, הוא כפר באשמה וביקש (במכתב) מבית המשפט שעניינו ידון שלא בפניו, ובגזר הדין כתב השופט שזה ניתן לנוכח הנסיבות ומכתבו של המתלונן.

הנציב קבע בהחלטתו, כי לא היה מקום להרשיע את המתלונן על סמך הודאה מצידו, כביכול, באישום שיוחס לו, שעה שהיה ידוע לבית המשפט כי המתלונן כופר באשמה, דווקא. נראה, כי הרשעתו השגוייה של המתלונן נעוצה בחוסר תשומת לב מספקת מצד השופט לאמור במכתבו הראשון של המתלונן, שבו נכתב מפורשות כי הוא כופר באשמה. בכך מוצה בירור התלונה.

1. המתלונן, נאשם בתיק, הורשע, בהעדרו, באישום שיוחס לו והוטל עליו קנס כספי. פסק הדין ניתן על גבי טופס, שבו נכתב כי המתלונן או מי מטעמו לא התייצבו לדיון, ותחת עמודת הכרעת הדין סומן בטופס כי המתלונן "הודה בכל העובדות הנטענות בכתב האישום". תחת עמודת גזר הדין נרשם, בכתב יד, כי זה ניתן "לנוכח הנסיבות הרשעות והמכתב".

ימים ספורים לפני מועד הדיון, הגיש המתלונן לבית המשפט מכתב (להלן: המכתב הראשון), אשר מוען אל השופט, ובו נמסר כי הוא כופר באשמה, אך מאחר שכבר ניהל התכתבויות בנושא ובזמן בטיפול בעניין, הוא אינו מעוניין להתייצב לדיון בבית המשפט ולהפסיד יום עבודה נוסף בשל כך, ולכן הוא מבקש להישפט בהעדרו, ולהתחשב באמור במכתב.

2. לתלונה צורפו העתק מהמכתב הנ"ל, העתק מפסק הדין ומההודעה על תשלום הקנס, וממכתב נוסף (להלן: המכתב השני) הממוען אל השופט (ללא ציון תאריך). במכתב השני קובל המתלונן על כך, שחרף כפירתו באשמה, כפי שנכתב במכתב הקודם, נרשם בפסק הדין כי הוא מודה באשמה והוטל עליו קנס.

3. השופט מסר בתגובתו לתלונה, כי המכתב השני (המאוחר יותר), לא נמצא בתיק בית המשפט, וייתכן שהדבר ארע אך בשל "טעות גרידא בהבנת הפרוצדורות המשפטיות". ואולם, מאחר שהמכתב מוען אליו, הדרך הנכונה, לטעמו, הייתה כי הנציבות תפנה את המכתב לתיק בית המשפט, כפי שמוגשות בכל יום בקשות לתיקי תעבורה ואף בתיקים בהם ניתן פסק דין. יתכן ובנסיבות אלה אף ניתן למתלונן סעד, אם טענותיו יימצאו נכונות, סעד אשר, ככל שהבנתו של השופט מגעת, אינו יכול להינתן במסגרת החלטה של הנציב.

4. לגופן של הטענות מסר השופט, כי אפשר שנפלה טעות בהחלטה השיפוטית שניתנה על ידו. זאת שכן, בפתח המכתב הראשון ציין המתלונן כי הוא כופר באשמה, ומשכך היה על בית המשפט להורות לו להתייבב לדיון. ואולם, נראה כי מקור הטעות נעוץ באמור בסופו של אותו מכתב, ולפיו מבקש המתלונן להישפט בהעדרו וכי בית המשפט יתייחס למכתבו.

עוד הוסיף וציין השופט, כי פרוטוקול הדיון מלמד שהוא נדרש למכתב הראשון, ואף הפחית מהקנס המקורי בשל האמור במכתב, כפי שנכתב במפורש בפרוטוקול. זאת ועוד: אילו הוא היה מתייחס רק לאמור בפתח המכתב, היה עליו להורות למתלונן להתייבב בבית המשפט לשיבת הקראה, על מנת שימסור את כפירתו באשמה, וכן לזמן אותו לדיון נוסף לשם ברור האשמה במסגרת ישיבת הוכחות. ברם, עיון קל במכתב מלמד, כי המתלונן ביקש להימנע מהתייבבות בבית המשפט, קבל על כך שהוא בזבו ימי עבודה בשל ההתנהלות מול משטרת ישראל, וביקש להימנע מהפסד יום עבודה נוסף בהגעה לבית המשפט. עוד מציין השופט, כי מנייתוח בדיעבד של העניין ניתן להסיק, כי יתכן שמסרים סותרים אלו במכתב הם שהביאו אותו להחלטה השיפוטית שניתנה על ידו.

5. בנסיבותיו של מקרה זה, סבור השופט, כי ככל שנפלה טעות בהחלטה השיפוטית שנתן, הדרך הנכונה היא להתייחס למכתבו השני של המתלונן כבקשה המוגשת לתיק בית המשפט, על מנת שתינתן החלטה בעניין. עוד ציין השופט, בהקשר זה, כי יש בסמכותו של בית המשפט לבטל את פסק דינו, ככל שארעה טעות, אשר יכולה להתרחש, וודאי שהדברים אמורים בבית משפט לתעבורה, שם טופלו על ידו, אך בשנת 2018 למעלה מ-3,500 תיקים. לדבריו, במידה שנפלה טעות משפטית במקרה דנן, יכולה להינתן החלטה שיפוטית המתקנת אותה באופן ספציפי.

6. בירורו במזכירות בית המשפט העלה, כי פרט למכתב הראשון של המתלונן, שהוגש לבית המשפט, לא קיים בתיק מסמך נוסף שהגיש המתלונן. לפיכך, נראה כי למרות שגם המכתב השני ממוען אל השופט, הוא לא הוגש לתיק בית המשפט. מכל מקום, גם אלמלא מכתב זה, נראה כי לא היה מקום להרשיע את המתלונן על סמך הודאה מצידו, כביכול, באישום שיוחס לו, שעה שהיה ידוע לבית המשפט, כפי שמאשר השופט בתגובתו, כי המתלונן כופר באשמה, דווקא.

7. מכתבו השני של המתלונן מהווה חלק מהתלונה שהגיש, ואין מקום כי הנציב יפנה את המכתב לבית המשפט, באופן שניתן יהיה להתייחס אליו כ"בקשה", המהווה חלק מתיק בית המשפט, לצורך מתן החלטה בעניין. נראה, כי הרשעתו השגוייה של המתלונן נעוצה בחוסר תשומת לב

מספקת מצד השופט לאמור במכתבו הראשון של המתלונן, שבו נכתב מפורשות כי הוא כופר באשמה. העובדה, כי המתלונן ביקש שלא להתייצב בבית המשפט אינה משנה את עמדתו לגבי האישום, מה גם שהוא מציין כי מועד העבירה שביצע, לכאורה, נופל ביום שבת - שבו הוא אינו נוסע, בהיותו אדם חרדי.

8. למרות האמור לעיל, הרי שלעצם הרשעתו של המתלונן, אין בידינו לסייע לו. זאת, מאחר שעל פי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית (סעיף 17 (3) לחוק), ואין הוא משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות או על פסקי דין של בית המשפט.

9. באמור בסעיף 7 לעיל מוצה בירור התלונה.

מובן הוא, כי המתלונן רשאי לקבל ייעוץ משפטי באשר לאפשרות לבטל את פסק הדין, ובכלל זה לנקוט בהליכי ערעור ולהגיש בקשה להארכת מועד לעשות כן. אין באמור משום עצה או המלצה למתלונן לפעול בדרך זו או אחרת.

תמצית החלטה (מספרנו 263/19, עבודה)

על השימוש במונח "כושי" על ידי היושב בדין

תקציר: בית הדין האזורי לעבודה ביקש להסביר לנתינה זרה מהם תנאי עבדות, משנשאלה על כך על ידי הצד שכנגד בהקשר לתביעה שהגישה, ואמר לה, כי "המונח עבד משקף לדוגמא את העבדים הכושים שהובאו לאמריקה". משהעיר ב"כ המתלוננת לשופטת על השימוש בביטוי "כושים", התנצלה השופטת על אמירתה זו.

השופטת הסבירה בתגובתה לתלונה, כי דבריה נועדו להסביר לתובעת, בשפה הפשוטה ביותר, לאחר שהסתבר הקושי שיש לה בהבנת שאלה רלבנטית שהופנתה אליה, מהו "עבד". ברור לה כי היא שגתה בבחירת המילים, אך בשום פנים ואופן לא הייתה בכך כל התייחסות לתובעת עצמה או לצבע עורה וכי היה מקום להשתמש במילות הסבר אחרות. מדובר באמירה אחת עליה לא חזרה בהמשך.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי ברבות הימים הלך ונתפס הביטוי "כושי" כאמירה גזענית, פוגענית וככינוי גנאי. ירידה משמעותית בשימוש במונח זה בשפה העברית - לפחות עלי דפוס - התרחשה בתחילת שנות ה-70 של המאה הקודמת, ככל הנראה בשל עליית תנועת התקינות הפוליטית Political correct באותן שנים בארצות הברית. אכן, מסכימה גם השופטת, ואין חולק על כך, כי מדובר במונח בלתי מוצלח שראוי היה להימנע מהשמעתו, אפילו נעשה הדבר לצורך מתן הסבר למתלוננת מהי עבדות, בהקשר לעבדים, כהי העור, שהובאו בעל כורחם ליבשת אמריקה. טוב עשתה השופטת כשהתנצלה על השימוש במונח זה, אף אם נעשה הדבר רק לאחר הערת ב"כ המתלוננת, וטוב עשתה גם כשקיבלה על אתר את הבקשה שהוגשה בעניין זה לתיקון הפרוטוקול. בנסיבות העניין, ולאחר קבלת הבהרותיה של השופטת, מוצה בירורה של התלונה.

1. נתינה זרה מאריתראה, שאינה שולטת בשפה העברית, הגישה תובענה, אשר נדונה בבית הדין האזורי לעבודה, ועסקה בין היתר בטענה בדבר העסקתה הפוגענית בתנאי עבודת. משנשאלה על ידי ב"כ הצד שכנגד במהלך הדיון, אם היא יודעת מהו עבד ומהי עבדות, ביקשה השופטת לסייע לה להבין את השאלה ואמרה לה: "המונח עבד משקף לדוגמא את העבדים הכושים שהובאו לאמריקה" [ההדגשה שלי - הנציב]. משהעיר ב"כ המתלוננת לשופטת על כך, התנצלה השופטת על אמירתה זו. בעקבות התבטאותה של השופטת כמפורט מעלה, הוגשה תלונה לנציבות.

וכך תועדו חילופי הדברים, לאחר שהתקבלה בקשה לתיקונו של הפרוטוקול:

"בית הדין: מוסבר לתובעת כי יש הבדל בין אדם שעובד בעבודה קשה לבין המונח עבד, שנתפס כמו רכוש בעליו. כאשר נראה כי התובעת עדיין איננה מבינה את ההבדל, מוסבר לתובעת שהמונח עבד משקף לדוגמא את העבדים הכושים שהובאו לאמריקה.

ב"כ התובעת: אני מתנגד, על הביטוי הזה מה זה עבדות, לא צריך לקיים דיון ... אני מוחה על השימוש שעשה בית הדין במונח 'כושים'.

בית הדין: ביה"ד מסכים שהשימוש במונח זה לא היה נכון ומתנצל על כך בפני הנוכחים".

תגובת השופטת

2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי היא קיבלה בצער רב את התלונה והטעימה, כי לה עצמה יש רגישות אישית מיוחדת לכינויי גנאי על רקע צבע עור כהה, והדבר גורם לה מפח נפש של ממש. המחשבה שמאן דהוא יכול לסבור כי צבע עורו של אדם עשוי לשנות כמלוא הגימה את יחסה אליו, מעבירה בה חלחלה.

דבריה במהלך הדיון נועדו להסביר לתובעת, בשפה הפשוטה ביותר, לאחר שהסתבר הקושי שיש לה בהבנת שאלה רלבנטית שהופנתה אליה, מהו "עבד". לדברי השופטת, ברור לה כי היא שגתה בבחירת המילים, אך בשום פנים ואופן לא הייתה בכך כל התייחסות לתובעת עצמה או לצבע עורה. היה מקום להשתמש במילות הסבר אחרות, אך באותו רגע בו חיפשה השופטת מילים נרדפות פשוטות כדי לנסות להסביר לתובעת את פשר השאלה שהופנתה אליה, היא אמרה את שאמרה, כשאת הנעשה אין להשיב. מדובר באמירה אחת עליה לא חזרה בהמשך.

3. השופטת מוסיפה עוד, כי בשלב זה של הדיון היא סברה בתום לב, שבכך בא העניין לסיומו. תחושתה זו קיבלה ביטוי גם בעובדה שלאחר אותה אפיזודה המשיך הדיון להתנהל כסדרו ונרשמו עוד 20 עמודי פרוטוקול, מבלי שהנושא עלה בשנית.

4. אשר להעדר תיעוד מלכתחילה של הדברים בפרוטוקול, הסבירה השופטת, כי היא עושה מאמצים כבירים כדי לתעד, בעזרת הקלדנית, את כל המתרחש באולם, ברם חילופי הדברים

בין הדוברים השונים הם לעיתים מהירים ודברים מסויימים עשויים להישמט. ודאי כך, לדברי השופטת, כאשר מדובר באמירות אגביות לעיקר. באותה עת, אף לא עלה בדעתה כי מי מהנוכחים סבר, שיש באמירה אומללה זו כדי ללמד על חוסר אובייקטיביות כלפי התובעת, ואיש מהנוכחים לא טען כזאת בפניה. משכך, היא לא ייחסה לדברים חשיבות מיוחדת. ההשמטה מהפרוטוקול לא הייתה מכוונת, ולו התבקשה על ידי ב"כ התובעת לכלול את הדברים בפרוטוקול, הייתה עושה כן על אתר. זאת, כפי שעשתה מיד לאחר שהוגשה בקשה לתיקון הפרוטוקול, יומיים לאחר הדין, אף מבלי שנדרשה לעמדת הצד שכנגד.

5. לדברי השופטת, בית הדין לא נטה חד צדדית לרעת התובעת, אשר העידה בנועם ובשלווה והיא גילתה כלפיה סבלנות רבה, נוכח הקושי הברור שעמד בפניה להיחקר בשפה העברית, אף שהיא לא ביקשה לזמן מתורגמן מטעם בית הדין ולא זימנה מתורגמן מטעמה. עוד ציינה השופטת, כי לא הוגשה בקשה לפסול אותה מלישב בדין.

ההשוואה שנעשתה בתלונה למקרה אשר נדון בבג"ץ 6466/10 טוראי ימר נ' הרמטכ"ל (30.6.2011) מקוממת ומניפולטיבית, שכן שם דובר במפקד שצעק על מפקדו הישיר של חייל, בנוכחותו של החייל, כשהיה ברור שהחינוי "כוש" בו נקט הופנה כלפי החייל כחינוי גנאי ומתוך כעס. המינוח בו נקט בית הדין במקרה דנן, על מנת להסביר את הביטוי "עבד" לא היה תלוי, כלל ועיקר, בזהותה של התובעת, בצבע עורה או בארץ מוצאה, ואין בדברים שנאמרו כל התייחסות אישית אליה.

תגובות נוספות

6. ב"כ הצד שכנגד מסר בתגובתו לתלונה, כי מדובר בתלונה המעוותת את הדברים שאירעו במציאות, ואשר נועדה, ככל הנראה, כאמצעי אסטרטגי אחרון לשיפור עמדות, מתוך הבנה כי סיכויי התביעה על הסכומים האסטרונומיים בהם הוגשה, קלושים. לדבריו, לא היתה כל אמירה גזענית בדברי השופטת, לא כל שכן שאין מדובר בנטיה חד צדדית שלילית כלפי התובעת.

אף שיתכן כי בחירת המינוח, בו עשתה שימוש השופטת, הייתה בלתי מוצלחת, ברי כי עצם פנייתו של בית הדין למתלוננת נעשתה מתוך כוונה ראויה לסייע לה בהבנת המתרחש, על רקע קשייה בשפה העברית, במטרה שיהיה לה יומה בבית הדין, באופן כן ואמיתי. השופטת התנצלה מיד על התבטאותה הבלתי מוצלחת, ולא חזרה עליה בשנית. הביטוי "כוש" לא התייחס למתלוננת עצמה ולא נאמר בהקשר אליה. לגישתו של עורך הדין, "יש לבחון את הדברים בהקשרם ואין לייחס לכב' השופטת דעה קדומה כלפי המתלוננת או אנשים כהי עור ככלל".

מסקנות והכרעה

7. נוכח הסבריה של השופטת, לא מצא הנציב כל ממש בטענה על יחס לא ראוי כלפי המתלוננת, מצידה של השופטת.

8. אשר לשימוש בביטוי "העבדים הכושים שהובאו לאמריקה", יש לציין, כי המונח "כושי" מופיע עוד במקרא ומכוון לבן ממלכת פוש - ממלכה ששכנה מדרום למצרים מהמאה ה - 11 לפני הספירה ועד למאה הרביעית לספירה כשהוא מתאר, באופן כללי, אדם שחור, שלא על דרך השלילה. פוש בן חם היה בכורו של חם בן נח. משה רבינו עצמו נישא לאשה כושית (במדבר י"ב, א), וכשהתנגדה אחותו מרים לשידוך זה ("וַתִּדְבַר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל-אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לְקַח כִּי אִשָּׁה כְּשִׁית לְקַח"), נענשה היא מידי אלוהים בצרעת. יצויין, כי שיר השירים מייחס לצבע העור השחור תכונה חיובית דוקא: "שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלִי קֶדֶר כִּירְיעוֹת שְׁלֹמֹה" (א', ה).

אלא, שברבות הימים הלך ונתפס הביטוי "כושי" כאמירה גזענית, פוגענית וככינוי גנאי. ירידה משמעותית בשימוש במונח זה בשפה העברית - לפחות עלי דפוס - התרחשה בתחילת שנות ה-70 של המאה הקודמת, ככל הנראה בשל עליית תנועת התקינות הפוליטית Political correct באותן שנים בארצות הברית. כיום, חוסמת הרשת החברתית פייסבוק רשומות (פוסטים) בהן נעשה שימוש בביטוי זה (ראו, התייחסות נרחבת לנושא זה בויקיפדיה, תחת הערכים "כושי" ו"תקינות פוליטית").

9. אכן, מסכימה גם השופטת, ואין חולק על כך, כי מדובר במונח בלתי מוצלח שראוי היה להימנע מהשמעתו, אפילו נעשה הדבר לצורך מתן הסבר למתלוננת מהי עבדות, בהקשר לעבדים, כהי העור, שהובאו בעל כורחם ליבשת אמריקה.

טוב עשתה השופטת כשהתנצלה על השימוש במונח זה, אף אם נעשה הדבר רק לאחר הערת ב"כ המתלוננת, וטוב עשתה גם כשקיבלה על אתר את הבקשה לתיקון הפרוטוקול.

10. בנסיבות העניין, ולאחר קבלת הבהרותיה של השופטת, מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 422/19, שרעי)

על טענה להפרת זכויות יוצרים בספר שפרסם קאדי שרעי

תקציר: בתלונה שהוגשה על קאדי שרעי נטען, כי חלקים רבים בספר שפרסם אינם אלא העתקה גורפת של מקורות ודברי מלומדים, שלא הובאו כציטוט ומבלי שהקטעים יוחסו לכותביהם.

עיקר טענתו של הקאדי הנילון היתה, כי מדובר במדרין, אוסף לימודי של סיכום הלכות, וכי זו דרך הכתיבה הנהוגה בהקשר זה בעולם המוסלמי, כפי שגם נטען בחוות דעת מומחים שהתייחסו מטעם הקאדי לתלונה.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי הבירור העלה, שאכן קטעים רבים המובאים בספרו של הקאדי אינם אלא העתקה של דברים, כלשונם, מתוך ספרי מלומדים שונים בכל הנוגע לדין השרעי. הדבר נעשה על ידו שלא כציטוט, ומבלי להפנות למקורות עצמם - לא במסגרת הטקסט עצמו ואף לא על ידי איזכור פרטני של המובאות. אכן, בסוף הספר מצויה רשימת מקורות, אך אף זאת שלא

במידת הפירוט המתבקשת.

על דרך הכלל, כך העיר הנציב, יש להבהיר כי התנהלות מעין זו אינה ראויה, משיש בה, לכאורה, משום פגיעה בקניינם הרוחני של המחברים, שמדבריהם הביא הקאדי, בזכות היוצרים הכלכלית ובזכות היוצרים המוסרית שלהם. הזכות להיות מוכר כיוצר היצירה, זכות הנובעת בין היתר מחובת ההגינות, זוכה להכרה כמעט בכל שיטות המשפט ובכלל זה גם במשפט המוסלמי.

טענת הקאדי, כי הספר אינו מהווה מחקר אקדמי אלא סיכום הלכות או מדריך לדין הדתי, ועל כן מדובר בספר שדרך כתיבתו שונה, אמנם נתמכת בחוות הדעת שהביא, אולם לא ניתנה תשובה מניחה את הדעת לעובדה כי באחת המהדורות של הספר ישנה, במספר מקרים, הפניה פרטנית בהערות שוליים למקורות עליהם נסמך הקאדי, כשלא ברור מדוע נעשה הדבר בהקשר למקורות אלה דוקא. הנציב אף לא מצא בספר עצמו הבהרה מספקת לשיטת הכתיבה המיוחדת שהנחתה הקאדי לדבריו, כעמדתו בתשובה לתלונה.

עם זאת קבע הנציב, כי בסופו של יום עומדות בפניו חוות הדעת שהציג הקאדי אותן לא מצא לדחות, ולפיכך אין בידו לקבל את התלונה.

מסקנתו של הנציב היתה אפוא, כי בירורה של התלונה מוצה בהערותיו לעיל.

1. בתלונה שהוגשה על קאדי שרעי נטען, כי ספר שפרסם מכיל עשרות רבות של קטעים שאינם אלא העתקה מלאה מספרי מלומדים, בהיקפים גדולים, שלא הובאו כציטוט ומבלי לציין את שמם של המקורות. בעמודיו האחרונים של הספר הביא, אמנם, הקאדי רשימת מקורות עליהם הסתמך בכתיבת הספר אך רק לעיתים רחוקות דאג לציין בגוף הספר. לתמיכה בתלונה צירף המתלונן עשרות צילומי השוואה בין טקסטים המופיעים בספר לבין טקסטים המופיעים בספרים מהם העתיק הקאדי את הכתוב מילה במילה.

2. לדברי המתלונן, מדובר בהעתקה גורפת, מבלי לציין את המקור המשפטי, תוך יצירת מצג שווה של ייחוס הרעיונות המשפטיים לקאדי עצמו. לאחת המהדורות של הספר הוסיף הקאדי מספר הערות שוליים אך ההעתקות הרבות שהיו בו נותרו על כנן.

3. עיקר תשובתו של הקאדי הנילון היתה, כי הספר מביא אוסף של הלכות שנאספו מספרות הלכתית מוסמכת. הוא לא ציין את מראה המקום של כל הלכה שאסף, מכיוון שאין מדובר בעבודת מחקר אקדמאית אלא בסיכום לימודי של ההלכות עבור קורא שאינו בקיא בהלכה המוסלמית, שמטרתו לשמש מדריך שיקל על הקורא להבין וללמוד את ההלכות ודרכי ישומן.

4. הקאדי הוסיף, כי מנהג זה של ספרי לימוד, בפרט בדיני השריעה, בהם מובאות הלכות ודינים, תוך הפנייה למקור ההלכות ברשימה הביבליוגרפית, מבלי לאזכר אותן בגוף הטקסט, ובאופן שהקביעות ההלכתיות נאספות ונרשמות כפי שהן בתוך ספר הלימוד, מקובל מאד בעולם המוסלמי, וכך נהוג לעשות. לתמיכה בעמדתו צירף חוות דעת מלומדים שהתייחסו לתלונה שהוגשה עליו.

תמצית החלטה (מספרנו: 200/19, שלום)

על בקשת קשיש לדחות את שעת הדיון, על מנת שיהא בידו להתייצב לדיון הקבוע באזור המרכז, באמצעות תחבורה ציבורית מביתו שבצפון הארץ

תקציר: שופטת לא נענתה לבקשתו של קשיש, המתגורר בצפון הארץ, לדחות את שעת הדיון במשפטו המתקיים באזור המרכז, על מנת שיהא בידו להתייצב לדיון בתחבורה ציבורית. הבקשה נדחתה ומכאן התלונה לנציבות.

בתגובתה הסבירה השופטת את נסיבות דחיית הבקשה ובהן הגשתה באיחור אך הנציב העיר, כי היה על בית המשפט לבחון ביתר רגישות את הבקשה לשינוי שעת הדיון. בנסיבות העניין, כאשר מדובר באדם מבוגר, שאמור להגיע עד לשעה 09:00 ממקום מגוריו בעמק בית שאן לבית המשפט באזור המרכז, מן הראוי היה לעשות כל שניתן על מנת להיענות לבקשה ולדחות את שעת הדיון. בהערת הנציב לעיל מוצה בירורה של התלונה.

1. המתלונן, שהינו הנתבע בתיק, קשיש כבן 87 המתגורר בעמק בית שאן, זומן להתייצב לדיון שהתקיים בעניינו בבית משפט השלום באזור המרכז, בשעה 09:00 בבוקר. בא כוחו פנה לבית המשפט, כעשרה ימים לפני מועד הדיון, בבקשה לדחות את שעת הדיון לשעה מאוחרת יותר באותו יום, על מנת שיתאפשר למתלונן להגיע לדיון בתחבורה ציבורית אך השופטת שדנה בתיק דחתה את הבקשה.

2. בתלונה נכתב, כי כאזרח טוב החליט המתלונן איפוא לצאת מביתו יום קודם לדיון בשעות אחר הצהריים וללון במלון בעיר בה יתקיים הדיון המשפטי, על מנת שיעלה בידו להתייצב במועד לדיון בבית המשפט. לבסוף בוטל הדיון בשל פשרה שאליה הגיעו הצדדים אך המתלונן כבר יצא לדרך, כאשר סוכן הביטוח המטפל מטעמו בתיק הצליח "לעוצרו" רק בתחנת הרכבת בתל אביב בשעות אחר הצהריים. התלונה נסבה על "חוסר התייחסות כב' השופטת לעובדה שאדם מבוגר מבקש בסך הכל לדחות דיון לזמן סביר. לו היתה לשופטת קצת רגישות, קצת חמלה, קצת שיקול דעת, בטוחני כי עוגמת הנפש המיותרת הייתה נמנעת".

3. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי מדובר בתיק נזקי פח בפח, כשבתיקים אלה מוזמנים הצדדים לדיוני קדם משפט, על מנת לנסות ולסיים את התיקים בו ביום, תוך שמיעת עדויות קצרות, ככל שהדבר נדרש. גם התיק שבנדון נקבע במטרה לנסות ולסיימו בו ביום. בבקשת הדחייה צויין, כי היא מוגשת ללא הסכמת התובעת, משום שלא עלה בידה להשיג את העד שזומן על ידה ולקבל את הסכמתו. בנסיבות אלו החליטה השופטת, כי "יש להגיש הבקשה עם הסכמת התובעת משום שלא ניתן יהיה לקיים הדיון ללא נוכחות העד מטעמה". הטעם להחלטה זו נעוץ בכך שבהיעדר קשר בין התובעת לבין העד שזומן על ידה, לא ניתן לדעת אם יש באפשרותו להתייצב לדיון בשעה מאוחרת יותר, כבקשת המתלונן. לדידה של השופטת, ההחלטה שניתנה על ידה איזנה בין זכותה של התובעת לקיים את הדיון בשעה שנקבעה מבעוד מועד, ואשר אליה זומן העד מטעמה, לבין זכותו של הנתבע לדחות את שעת הדיון בשל מקום

מגוריו המרוחק.

4. לאחר מתן ההחלטה לא הוגשה כל בקשה לשינוי מועד הדיון (חלף שינוי השעה), ולא נמסר כל עדכון בדבר יצירת קשר עם העד שזומן על ידי התובעת, וגם לא הוגשה בקשת רשות לערער על ההחלטה. הנחתה של השופטת הייתה, באותן נסיבות, כי הבקשה נזנחה לאור החלטת בית המשפט. כמו כן, הגשת הבקשה אך כ-10 ימים לפני מועד הדיון לא הותירה שהות להוצאת זימון מחודש לעד התובעת, וכל זאת מבלי שניתן הסבר לגבי המועד המאוחר להגשת הבקשה, שעה שמועד הדיון נמסר לצדדים בהודעת בית המשפט למעלה מחצי שנה לפני מועד הדיון. לדבריה, לו הייתה בקשת המתלונן מוגשת מבעוד מועד, ניתן היה לדחות את שעת הדיון, תוך זימון עד התובעת לשעה מאוחרת יותר.

5. השופטת הוסיפה עוד בתגובתה, כי בפתח יום הדיונים הודיעו הצדדים לבית המשפט כי הם הגיעו להסדר פשרה, שלפיה הנתבעים ישלמו לתובעת סכומים שסוכמו ביניהם, ובית המשפט נתן תוקף של פסק דין להסדר זה, שאליו הגיעו הצדדים. המתלונן היה מיוצג בתיק ובא כוחו לא טען דבר באשר לעוגמת נפש שנגרמה לו. הלכה למעשה, לפי הסדר הפשרה, המתלונן קיבל על עצמו אחריות לתאונה, הגם שהוא עצמו לא התייצב לדיון. השופטת הטעימה, כי מעיון בתלונה עולה, שהמתלונן כלל לא הגיע לעיר בה התקיים הדיון אלא שיום קודם לדיון הודע לו, בעת שהיה בתחנת הרכבת בתל-אביב, כי הצדדים הגיעו לפשרה. השופטת תוהה, מדוע לא הודיעו למתלונן על ההסדר המתגבש מבעוד מועד, דהיינו עוד קודם ליציאתו, ומדוע בא כוח הנתבעים לא עמד בקשר עם לקוחו, המתלונן, על מנת למנוע את הגעתו לאזור המרכז.

6. השופטת הוסיפה בתגובתה, כי יש להצר, אמנם, על עוגמת הנפש שנגרמה למתלונן, אך לא ניתן לתלות הקולר לכך בהתנהלות בית המשפט, אלא בעיקר בהתנהלות ב"כ המתלונן, כפי שהובהר לעיל.

7. בהחלטתו ציין הנציב, כי התנהלות ב"כ המתלונן מעוררת מספר שאלות, וביניהן: מדוע הוגשה הבקשה לשינוי שעת הדיון במועד מאוחר, כ-10 ימים לפני המועד שנקבע?; מדוע לא נמסר למתלונן כי מתנהל משא ומתן עם התובע על מנת להגיע לפשרה, דבר שעשוי לייתר את הדיון המתוכנן?; ומדוע הודע למתלונן על דבר הפשרה שהושגה, רק לאחר שהוא יצא את ביתו בעמק בית שאן והגיע לתל אביב?

8. עם זאת העיר הנציב, כי הוא סבור שהיה על בית המשפט לבחון ביתר רגישות את הבקשה לשינוי שעת הדיון, ושלא לדחותה רק בשל העובדה שהתובעת לא הצליחה ליצור קשר עם העד מטעמה. בנסיבות העניין, כאשר מדובר באדם מבוגר, שאמור להגיע עד לשעה 09:00 ממקום מגוריו בעמק בית שאן לבית המשפט באזור המרכז, מן הראוי היה לעשות כל שניתן על מנת להיענות לבקשה ולדחות את שעת הדיון.

9. בהערת הנציב לעיל מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 34/19, עבודה)

על דחיית בקשה לדחיית מועד קדם משפט שהיה קבוע לשמיעה בחג המולד

תקציר: בקשתה של עורכת דין לדחיית מועד קדם משפט שנקבע לאחד מימי חג המולד, אותו היא חוגגת, נדחתה על ידי בית הדין לעבודה. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן מועד הדיון תואם עוד בחודש מאי 2018, כאשר הבקשה הוגשה כשבועיים לפני המועד שנקבע. עם זאת, מדובר בקדם משפט ולא בדיון הוכחות, ובשים לב לכך שמדובר בחג המולד, אחד החגים המרכזיים בנצרות, ניתן וראוי היה לדחות את הדיון למועד אחר, גם אם התאריכים המוצעים לא התאימו ליומנו של בית הדין. בנסיבות העניין, היה מצופה מבית הדין לגלות גמישות רבה יותר ולאפשר למתלוננת לחוג את החג החשוב, כפי אמונתה. בהערות הנציב מוצה הבירור.

1. שופטת בית הדין האזורי לעבודה דחתה בקשה שהגישה עורכת דין לדחיית דיון קדם משפט שנקבע ליום 26.12.19, אחד מימי חג המולד.
2. בבקשה נכתב, כי המתלוננת, הבקיאה בפרטי התיק, לא תוכל להתייצב לדיון בשל החג ומאחר שאין במשרדה עורך דין אחר, אשר יוכל להופיע לדיון במועד שנקבע, מתבקש בית הדין לדחות את הדיון לאחד מהמועדים המוסכמים שצויינו בבקשה (בחודשים דצמבר וינואר), או לכל מועד אחר.
3. בהחלטת השופטת שדנה בבקשת הדחייה נאמר, כי הדיון נקבע עוד בחודש מאי 2018, אך הבקשה הוגשה בסמוך למועד הדיון, והובהר כי גם התאריכים המוצעים בבקשה אינם מתאימים לבית הדין.
4. בתלונתה כתבה המתלוננת, כי השופטת התעלמה מכך שמדובר בחג נוצרי ידוע ומוכר לא רק בארץ אלא בעולם כולו. המתלוננת הטעימה, כי הבקשה הוגשה כשבועיים ימים לפני מועד הדיון, בהסכמת הצד שכנגד, תוך שהוצעו מועדים חלופיים לקיום הדיון. לדבריה: "אין זה ראוי ששופטת במדינת ישראל מתעלמת מקיומה של דת שלמה ואוכלוסייה שלמה, מחייבת את המתלוננת לעזוב את משפחתה ביום החג בשביל להופיע בקדם משפט בלי שום התחשבות, רגישות או מתן כבוד לעובדה שעסקינן באחד החגים הכי חשובים אצל העדה הנוצרית. התנהלות זאת, עם כל הכבוד לבית הדין, ראויה לגינוי".
5. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי מדובר בקדם משפט שנקבע לשמיעה עוד בחודש מאי 2018, ועל אף שמועדו של חג המולד קבוע וידוע לכל, הוגשה הבקשה רק בסמוך למועד הדיון, לאחר חודשים ארוכים, דבר שיש בו כדי לשבש את יומנו של בית הדין ולמנוע את האפשרות לקבוע דיון אחר במקומו. במשרד שבו עובדת המתלוננת מצויים 15 עורכי דין נוספים, ולא הומצאה כל אסמכתא לפיה אין באפשרות מי מהם להתייצב לדיון. הובהר בנוסף, כי המועדים המוסכמים בבקשה אינם מתאימים ליומנו של בית הדין. דחיית הדיון הייתה גורמת לעיכוב נוסף ולהימשכות ההליכים בתיק, שלא לצורך.
6. השופטת חזרה והדגישה, כי לו הוגשה הבקשה מבעוד מועד, וככל שהמתלוננת הייתה מציגה

בפניה נתונים, לפיהם איש מבין עורכי הדין במשרד לא יכול היה להופיע, הייתה בקשת הדחייה נשקלת בהתאם.

7. בהחלטתו קבע הנציב, כי לא ירד לסוף דעתה של השופטת בדבר העדר אסמכתא או תימוכין לדברי המתלוננת, לפיהם אין במשרדה עורכי דין אשר יוכלו להופיע בדיון במקומה. בבקשתה ציינה המתלוננת במפורש, כי איש מעורכי הדין במשרדה לא יוכל להופיע לדיון במועד שנקבע, ואין זה מצופה מעורך דין, כי יצרף לבקשת הדחייה את יומנם של כל עורכי הדין במשרד. חזקה על עורך דין, בהעדר טעם לסתור, כי הוא מקפיד על מסירת נתוני אמת לבית המשפט.

8. נכון הדבר, הוסיף וציין הנציב, כי מועד הדיון תואם עוד בחודש מאי 2018, כאשר הבקשה הוגשה כשבועיים לפני המועד שנקבע. עם זאת, מדובר בקדם משפט ולא בדיון הוכחות, ובשים לב לכך שמדובר בחג המולד, אחד החגים המרכזיים בנצרות, ניתן וראוי היה לדחות את הדיון למועד אחר, גם אם התאריכים המוצעים לא התאימו ליומנו של בית הדין. בנסיבות העניין, היה מצופה מבית הדין לגלות גמישות רבה יותר ולאפשר למתלוננת לחוג את החג החשוב, כפי אמונתה.

9. הבירור מוצה בהערות הנציב דלעיל.

תמצית החלטה (מספרנו 19/491, עבודה)

על הדרישה מעורך דין יחיד למצוא בהתראת זמנים קצרה עורך דין מחליף שיופיע בדיון במקומו שעה שנקבעים לו דיונים מקבילים

תקציר: באחת מהחלטותיו העיר הנציב, כי למרות העומס המוטל על היושב בדיון, יש מקום לגלות רגישות למצוקתו של עורך דין, אשר נקלע לסיטואציה בה מסתבר כי במועד שנקבע לדיון בתיק אחד, עליו לייצג לקוח אחר בדיון מקביל, ובעיקר אמורים הדברים שעה שמדובר בעורך דין יחיד במשרדו. הציפיה כי במצב דברים זה יעלה בידי עורך הדין לאתר עורך דין אחר על מנת להופיע במקומו, ודאי בהתראת זמנים קצרה, אינה נראית כאפשרות ריאלית.

כן הוסיף הנציב, כי כאשר מדובר בבקשות דחייה מן הראוי לאבחן בין מקרים שונים. אין דינו של עורך דין המועסק במשרד לצד עורכי דין נוספים לדינו של עורך דין יחיד במשרדו, ואין דינו של עורך דין הפועל במרכז הארץ לבין עורך דין שמקום מושבו בעיר שדה. בתלונה שבוררה דובר בעורכת דין המטופלת בשני ילדים קטנים, העובדת בגפה בעיר אילת, ולא ברור אם היה ביכולתה להעביר את הטיפול בתיק לעורך דין אחר. אין גם להתעלם מכך שלהעברת תיק שבו היא מייצגת לטיפולו של עורך דין אחר עשויות להלוות משמעויות כלכליות ואף תדמיתיות, ודאי מבחינת לקוחו של עורך הדין. בהערותיו של הנציב מוצה הבירור.

1. המתלוננת הינה עורכת דין עצמאית, בעלת משרד בעיר אילת, בו היא משמשת כעורכת דין יחידה. תלונתה לנציבות נסבה, בין היתר, על טיפול בית הדין בבקשת דחייה שהגישה, בשל דיון מקבילים שנקבעו לה לשמיעה בבתי משפט נוספים באותו מועד בו קבע בית הדין דיון.
2. משלא נדחה הדיון והמתלוננת לא התייצבה אליו ניתן פסק דין לחובתם של מרשיה של המתלוננת. לדברי המתלוננת, בדיון שהתקיים בבקשה שהגישה לביטול פסק דין התבטא בית הדין, כי היה עליה למצוא "עורך דין מחליף מתל אביב" אשר יופיע בדיון במקומה.
3. בתגובתו לתלונה מסר בית הדין, בין היתר, כי יתכן שנאמר למתלוננת, שהיה עליה "להיערך בהתאם", אך אין זה סביר שנאמר לה, כי היתה צריכה למצוא "עורך דין מחליף מתל אביב", אלא שנאמר לה באופן כללי שהיה עליה למצוא "עורך דין אחר".
4. לדברי בית הדין, היותה של המתלוננת עורכת דין יחידה במשרדה היא בגדר שיקול רלבנטי אך לא שיקול יחיד, וכי יש להניח שקיים שיתוף פעולה בין עורכי דין בסיטואציות מעין אלה.
5. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי למרות העומס המוטל על היושב בדיון, יש מקום לגלות רגישות למצוקתו של עורך דין, אשר נקלע לסיטואציה בה מסתבר כי במועד שנקבע לדיון בתיק אחד, עליו לייצג לקוח אחר בדיון מקביל, ובעיקר אמורים הדברים שעה שמדובר בעורך דין יחיד במשרדו. הציפיה כי במצב דברים זה יעלה בידי עורך הדין לאתר "עורך דין אחר" על מנת להופיע במקומו, ודאי בהתראת זמנים קצרה, כפי שארע במקרה דנן, אינה נראית כאפשרות ריאלית.
6. כן הוסיף הנציב, כי כאשר מדובר בבקשות דחייה מן הראוי לאבחן בין מקרים שונים. אין דינו של עורך דין המועסק במשרד לצד עורכי דין נוספים לדינו של עורך דין יחיד במשרדו, ואין דינו של עורך דין הפועל במרכז הארץ לבין עורך דין שמקום מושבו בעיר שדה. ובחזרה לענייננו, המדובר במקרה דנן בעורכת דין המטופלת בשני ילדים קטנים, העובדת בגפה בעיר אילת, ולא ברור אם היה ביכולתה להעביר את הטיפול בתיק לעורך דין אחר. אין גם להתעלם מכך שלהעברת תיק שבו היא מייצגת לטיפולו של עורך דין אחר עשויות להילוות משמעויות כלכליות ואף תדמיתיות, ודאי מבחינת לקוחו של עורך הדין.
7. בהערותיו של הנציב מוצה הכירור.

תמציות החלטות שעניינן דרך ניהול משפט

תמצית החלטה (מספרנו 862/19, שלום)

על עיכוב ממושך במתן פסק דין

תקציר: עורך דין הלין על אי מתן פסק דין בתיק, חרף חלוף כשנתיים וחצי מאז הוגש אחרון הסיכומים בתיק. הבירור העלה, כי בשלב מסויים, ניתנה החלטה לפיה פסק הדין מצוי בתהליך כתיבה, ובהחלטה מאוחרת יותר נאמר שפסק הדין יינתן במהלך פגרת בתי המשפט של שנת 2019, דבר שלא נעשה. עוד התברר, כי מספר פניות לבית המשפט לזירוז מתן פסק הדין לא נענו.

הנציב הפנה את תשומת לבם של כל הגורמים המכותבים להחלטה לאמור בהחלטה קודמת שנתן, בתלונה דומה שהוגשה על השופטת. נשיא בית המשפט התבקש ליתן את דעתו לצעדים שיש לנקוט לשם מניעת עיכובים במתן פסקי דין בתיקים נוספים המצויים היום בטיפול של השופטת. השופטת התבקשה לעדכן את הנציבות, עד למועד שהוקצב לה בהחלטה, אם ניתן פסק דין בתיק, אם לאו. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. המתלונן, עורך דין, מייצג את אחד הנתבעים בתיק, אשר מתגורר בחו"ל. בפני השופטת התקיימו מספר ישיבות קדם משפט והוכחות, האחרונה שבהן בשנת 2016. אחרון הסיכומים הוגש לבית המשפט כעבור כשנה וחצי, ומאז ועד היום, בחלוף כשנתיים וחצי, טרם ניתן פסק הדין. על כך נסבה התלונה.

2. המתלונן מצייין, כי בעקבות העיכוב במתן פסק הדין, הוא פנה בכתב אל סגן נשיא בית המשפט וביקש את התערבותו. בעקבות כך, ניתנה על ידי השופטת החלטה שבה התנצלה על העיכוב במתן פסק הדין, וציינה כי הוא מצוי בתהליך כתיבה. מאוחר יותר, בתגובה למכתב שהגיש המתלונן עצמו בנושא, נכתב על ידי סגן הנשיא, כי בשיחה עם השופטת, היא הבהירה כי פסק הדין יינתן במהלך פגרת בית המשפט של שנת 2019.

3. השופטת אישרה בתגובתה, כי אכן חל עיכוב ממושך במתן פסק הדין, והביעה את צערה על כך. לדבריה, מדובר בתיק מורכב באופן יוצא דופן, בו מעורבים צדדים רבים והוא נוגע ל"תקלה משפטית" שארעה במהלך רישום מקרקעין ואשר השפיעה על מספר עסקאות. לדבריה, לשם כתיבת פסק הדין עליה להקדיש לו מספר ימים ברצף, והיא מתקשה לכתוב אותו לשיעורין.

4. עוד ציינה השופטת, כי אכן במהלך התקופה שחלפה מאז הגשת הסיכומים, היא ציינה מספר פעמים בפני הצדדים, כי פסק הדין מצוי בכתיבה, ובכוונתה היה להקדיש לו את הזמן הנדרש, אולם חרף זאת, ולמרות שהיא התקדמה משמעותית בכתיבתו של פסק הדין, הקשיים בכתיבה (בעיקר במישור המשפטי, אולם לא רק), מנעו את סיומו. לכך יש להוסיף את העומסים הרבים, לרבות משימות של כתיבת פסקי דין, אשר נערמו על שולחנה וגם בגינם נבצר ממנה עד היום לסיים את מלאכת כתיבת פסק הדין, למרות שהיא מודעת לכך שהתיק "ממתין זמן

רב, רב מדי". השופטת הוסיפה, כי תעשה כל מאמץ שבמהלך החודשים הקרובים תפנה את פרקי הזמן הנדרשים לשם השלמת כתיבת פסק הדין.

5. מבדיקתנו בתיק עולה, כי לאחר החלטת השופטת לפיה פסק הדין מצוי בתהליך כתיבה, ניתנה על ידי סגן הנשיא החלטה לפיה השופטת מתבקשת לעדכן אותו לאחר שיינתן פסק הדין. לאחר מכן, במהלך שנת 2019, פנה המתלונן אל סגן הנשיא לשם זירוז מתן פסק הדין, וחזר ופנה אליו כעבור כחודשיים ולא זכה למענה; מרשו של המתלונן חזר ופנה בעצמו אל סגן הנשיא, במכתב שבו שב והביע את מורת רוחו ממצב דברים זה.

6. הנציב קבע בהחלטתו, כי אין מנוס מן המסקנה כי התלונה מוצדקת. לא זו בלבד שטרם ניתן פסק דין, למרות חלוף למעלה משנתיים מאז הוגש אחרון הסיכומים, אלא שפעם אחר פעם, לא עמדה השופטת בהבטחתה כי פסק הדין צפוי להינתן בקרוב - לא באמור בהחלטה, שבה נאמר כי פסק הדין מצוי, נכון לאותו שלב, בתהליך כתיבה, וגם לא בכך שהוא יינתן במהלך פגרת בית המשפט.

7. מדובר בתוצאה בלתי נסבלת של עיכוב בלתי סביר ובלתי ראוי במתן פסק דין, בתיק אשר נפתח לפני למעלה מ-10 שנים. דברים אלה אמורים, גם בהתחשב בעומס העבודה המוטל על כתפיו של בית המשפט ובמידת מורכבותו של התיק. ביתר שאת אמורים הדברים לאור דברי השופטת, כי התביעה נעוצה ב"תקלה משפטית" שארעה. העיכוב האמור, בצד החלטות המבטיחות לצדדים כי פסק הדין יינתן בהקדם, הם בגדר מציאות שלא ניתן לקבלה בשום פנים ואופן. מצב דברים זה פוגע בבעלי הדין ובוודאי שאינו תורם להגברת אמון הציבור בבתי המשפט. יצויין, כי השופטת אף לא ציינה בתגובתה אימתי יינתן פסק הדין בתיק, למעט הבעת תקווה כי יעלה בידה להשלים את כתיבתו, כך שקיים חשש כי פסק הדין לא יינתן בתקופה הקרובה.

8. הנציב הפנה את תשומת לבם של כל הגורמים המכותבים גם לאמור בהחלטה קודמת, בתלונה דומה שהוגשה על השופטת. נשיא בית המשפט השלום התבקש ליתן את דעתו לצעדים שיש לנקוט לשם מניעת עיכובים במתן פסקי דין בתיקים נוספים המצויים כיום בטיפול של השופטת. השופטת התבקשה לעדכן את הנציבות, עד למועד שהוקצב לה, אם ניתן פסק דין בתיק, אם לאו.

תמצית החלטה (מספרנו 52/19, עבודה)

על מינוי נציגי ציבור חסרי סיווג בטחוני מתאים לדון בהליך בבית הדין הארצי לעבודה ועל שופטת שצברה לחובתה פיגורים רבים במתן פסקי דין במספר ערכאות

תקציר: בירורה של התלונה העלה כשל במינוי נציגי ציבור, אשר החליפו נציגי ציבור קודמים שפרשו מתפקידם לאחר שדנו בתיק ערעור בבית הדין הארצי לעבודה. מסתבר, כי לנציגי הציבור

החדשים שמונו לא היה הסיווג הבטחוני הנדרש לתיק ועקב כך הם עיינו רק בטיוטת פסק הדין שהכינו שאר שופטי ההרכב, טרם שנתן ההרכב את פסק דינו בערעור.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי יש לדאוג למינוי חברי מותב בעלי סיווג בטחוני מתאים או לחילופין לפעול להשגת סיווג בטחוני כזה, אשר יאפשר להם גישה למלוא החומר שבתיק. בכל מקרה, אין להסתפק במתן החלטה, לפיה פסק הדין יינתן בהסתמך על מלוא החומרים שבתיק, מבלי לוודא כי חברי המותב החדשים רשאים, כלל ועיקר, לעיין בחומרים אלה.

הבירור גם העלה כשל מתמשך של שופטת שצברה לחובתה פיגורים רבים במתן פסקי דין, במספר ערכאות בהם כיהנה, ואשר עניינה כבר הובא בעבר בפני הנציבות. בהחלטתו בתלונה החדשה הורה הנציב להעביר עותק ממנה אל נשיאת בית המשפט העליון, אל נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, לשרת המשפטים ולמנהל בתי המשפט, המתבקשים לבחון את עניינה של השופטת במישור המערכתי.

1. ערעור נדון בבית הדין הארצי לעבודה בדלתיים סגורות, כשכל המעורבים בהליכים שעסקו בעניין זה היו בעלי סיווג בטחוני מסוג "סוד מועדף", משיקולי בטחון המדינה.

2. סיכומי הצדדים הוגשו בשנת 2019 ובחודש ספטמבר 2019 התקיים דיון, שבסיומו הודע לצדדים כי פסק הדין יינתן בהקדם. אלא, שרק בחודש אוקטובר 2017 העבירה אחת השופטות בהליך לידי ראש ההרכב את טיוטת פסק הדין. במהלך חמש השנים שחלפו מתום הדיון ועד לכתיבת טיוטת פסק הדין פרשו מתפקידם שופט ושני נציגי הציבור שדנו בערעורים. על כן, מונתה שופטת חדשה ושני נציגי ציבור חדשים לדון בהליך, במקום שלושת חברי המותב שפרשו.

3. ראש ההרכב נתן החלטה בה נקבע, כי פסק הדין יינתן על סמך כלל החומר שבתיק, לרבות טענות הצדדים בעל פה במעמד הדיון. אלא, ששני נציגי הציבור החדשים, אשר מונו כחברי מותב בהליך זה, היו בעלי סיווג בטחוני שלא מאפשר להם לעיין בכלל החומרים שבתיק, לצורך מתן החלטתם. תהליך קבלת סיווג בטחוני מתאים עבורם היה נמשך לפחות חצי שנה, וזאת לאחר שחל עיכוב של כ-5 שנים במתן פסק הדין. משכך, קראו נציגי הציבור את טיוטת פסק הדין, אשר לגביה לא נדרש סיווג גבוה של "סוד מועדף", ונתנו לה את הסכמתם.

4. המתלונן הלין, כי בניגוד למתחייב ובניגוד להחלטת ראש ההרכב, שני נציגי הציבור החדשים חתמו על פסק הדין מבלי שקיבלו; מבלי שהיה בפניהם; מבלי שראו ומבלי שקראו כלל דבר וחצי דבר מן החומר בתיק, זולת טיוטת פסק הדין. המתלונן הטעים, כי בהתאם להוראות חוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט - 1969, נציגי הציבור הם חברי המותב לכל דבר ועניין, ולכן עליהם להכיר את כלל החומר שבתיק ואת מכלול הפרטים בתיק, בו הם נוטלים חלק. המתלונן סבור, כי היה זה מחובתם של ראש ההרכב והשופטת שכתבה את טיוטת פסק הדין לוודא, כי כלל המידע הדרוש יובא בפני נציגי הציבור, טרם שיקבלו הללו את החלטתם, וכן היה עליהם לוודא, כי ברשותם הסיווג הביטחוני המתאים, על מנת לעיין במידע זה. החתמת נציגי הציבור

על טיטוט פסק דין, מבלי שברשותם הסיווג הדרוש לעיון בחומר, היא לדעתו של המתלונן בגדר "פיקציה". עתירה שהוגשה בעניין זה לבית המשפט העליון נדחה, בשל העדר תשתית ראייתית, אותה עת, להוכחת הטענות.

5. מלבד תלונתו הנוגעת לנציגי הציבור, הלין המתלונן גם על העיכוב בן למעלה מחמש שנים שחל במתן פסק הדין, למרות שמדובר בגמלאים אשר נדרשו להמתין זמן כה רב עד להכרעה בעניין זכויות הפנסיה שלהם.

6. בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי נציגי הציבור אינם מהווים "שופט", כהגדרת מונח זה בחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, ולכן אין הוא מוסמך לברר תלונה על התנהלותם והתלונה התבררה רק על השופט, ראש ההרכב, ועל השופטת.

7. בתגובתו לתלונה מסר ראש ההרכב, כי עד שעייין בתלונה כלל לא היה ער לאבחנה בין הסיווג הביטחוני של "סוד מועדף" לבין הסיווג שהיה לנציגי הציבור ומשמעותו, לעניין החומר המסווג שאפשר להראות להם. מבחינתו, סיווגם של נציגי הציבור צריך היה לאפשר להם לעייין בכלל חומר התיק כאמור בהחלטתו. תיק בית המשפט הוחזק בידי איש ביטחון, שהתנהל באופן נפרד מול כל אחד מנציגי הציבור, ואין הוא יודע מה אירע בפגישה ביניהם; מה ביקשו נציגי הציבור לראות מחומר התיק; האם בכלל ביקשו לעייין בחומר נוסף; ומה הוצג להם. מבחינתו, נציגי הציבור חתמו על פסק הדין לאחר שעיינו במה שביקשו לראות, כאשר ברור ומובן מאליו שלאיש לא הייתה כל כוונת הסתרה של חומר כלשהו מעיניהם.

8. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי היא הופתעה מאד לקבלה, שכן לא הייתה לה כל מעורבות וידיעה לגבי הנטען בה, היינו כי טיטוט פסק הדין הובאה לחתימתם של נציגי הציבור מבלי שאלה עיינו בכל החומר שבתיק. נושא הסיווג הביטחוני של חברי המותב לא היה בידיעתה או בשליטתה, ולא הייתה לה כל סיבה לחשוד, כי איש הביטחון לא יעביר את החומר במלואו לידי נציגי הציבור, ולא ידאג לכך שיהיה להם הסיווג הביטחוני המתאים. עוד הבהירה השופטת, כי היא מעולם לא אמרה לאיש הביטחון שניתן להסתפק בהעברת טיטוט פסק הדין בלבד לידי נציגי הציבור. יתר על כן, נציגי הציבור משמשים בבית הדין כשופטים לכל דבר ועניין, ועל כן מוטלת עליהם החובה לעייין בכל החומרים שבתיק, טרם חתימתם על פסק הדין. לדבריה, האופן בו כל נציגי ציבור בוחר לעייין ולבחון את החומר המובא בפניו הוא באחריותו הבלעדית, ואינו בשליטת יתר שופטי ההרכב. נראה, כי החלטת איש הביטחון לוותר על השלמת סיווגם של נציגי הציבור ושלא להעמיד לרשותם את התיק במלואו, נעשתה על דעתו בלבד. מעולם לא ניתנה הנחיה לאיש הביטחון לפעול כך ולהבנתה של השופטת, כאשר פעל באופן זה הוא חרג מסמכותו.

9. אשר לעיכוב שחל במתן פסק הדין מסרה השופטת, כי אכן, כתיבתו נמשכה מעבר לזמן המקובל, כשלכך מספר טעמים: ככל הנראה עקב טעות, לא נפתחה משימה למתן פסק דין; ההליך דרש היערכות מיוחדת לשם כתיבת פסק הדין, שכן לצורך כתיבתו נדרש תיאום מיוחד עם איש הביטחון, שנדרש להגיע לבית הדין ולהשאיר בידיה את התיק למספר שעות. בשל מורכבות

הסוגיה, נדרשו לה 7-8 פגישות כאלו, למיטב זיכרונה. הדבר לא איפשר לה כתיבה רצופה של פסק הדין, כאשר אף מועדים שתואמו, בוטלו לעיתים. במהלך כתיבת פסק הדין נדרשה השופטת להתייעצויות עם ראש ההרכב בעניינים מהותיים הנוגעים להכרעה, והתייעצות זו לא ניתן היה לעשות טלפונית, משיקולי בטחון המדינה. על כן, היא נפגשה עמו פעמיים או שלוש פעמים, למיטב זיכרונה, על מנת לשוחח עמו בעניין זה, כאשר גם תיאום הפגישות וקיומן דרשו זמן נוסף. אף לאחר כתיבת הטיוטה הראשונית של פסק הדין הוחלפו בינה לבין ראש ההרכב טיוטות נוספות, זאת למיטב זיכרונה לפחות פעם אחת. השופטת הוסיפה עוד, כי לקשיים האובייקטיביים בכתיבת פסק הדין התווספו קשיים סובייקטיביים שלה וכי שילובם של קשיים אלו הביאו לתקופה של עומס רב ול"סחרור" אשר, בין היתר, הביא לעיכוב במתן פסק הדין.

10. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין בפניו תשתית ראייתית על מנת לקבוע, כי ראש ההרכב והשופטת הורו לאיש הביטחון להציג לנציגי הציבור, שכיהנו כחברי המותב באותה עת, את טיוטת פסק הדין בלבד. נראה, כי ככל שבחרו נציגי הציבור שלא לבקש, לצורך העיון, את כלל החומרים שבתיק, לא נעשה הדבר עקב הנחיה של מי מהשופטים או של איש הביטחון. מקובלת הייתה על הנציב גם עמדתם של השופטים, כי הם לא היו ערים לניואנסים השונים של הסיווג הביטחוני, כשמסתבר בדיעבד, כי לא היה לנציגי הציבור הסיווג המתאים כדי לעיין בחומרים שבתיק.

11. עם זאת, וכלקח מערכת, למקרים שבהם מתעורר הצורך בהחלפת חברי מותב בתיקים בטחוניים מסווגים, מצא הנציב, כי יש לדאוג למינוי חברי מותב בעלי סיווג בטחוני מתאים או לחילופין לפעול להשגת סיווג בטחוני כזה, אשר יאפשר להם גישה למלוא החומר. בכל מקרה, אין להסתפק במתן החלטה, לפיה פסק הדין יינתן בהסתמך על מלוא החומרים שבתיק, מבלי לוודא כי חברי המותב החדשים רשאים, כלל ועיקר, לעיין בחומרים אלה.

12. אשר לעיכוב במתן פסק הדין קבע הנציב, כי תלונתו של המתלונן הינה מוצדקת. פרק הזמן שנדרש לצורך כתיבת פסק דין בתיק דנן, למעלה מחמש שנים לאחר שהוגשו סיכומי הצדדים, ונערך הדיון האחרון בהליך, אינו סביר כלל ועיקר. ככלל, אין בטענת העומס המוטל לפתחם של שופטים, כדי להצדיק עיכובים ניכרים במתן פסקי דין והחלטות, שכן כידוע, עומס העבודה הרב אשר מוטל על שכמם של כל היושבים בדין, אינו דבר חדש ומפתיע, ואין בו כדי לספק הסבר מניח את הדעת לעיכוב כה רב במתן פסק דין. למרות העומס הרב, נדרשים שופטי ישראל לעשות כל מאמץ על מנת ליתן פסקי דין בתוך פרק זמן סביר, בשים לב לנסיבות העניין ולאופיו של התיק הנדון בפניהם. אין צריך לומר, כי שיהוי בלתי סביר במתן פסק דין הינו בגדר עינוי דין מיותר ובלתי מוצדק לצדדים המתדיינים. לאחר בחינת הנסיבות דנן, ועיון בהסבריה של השופטת, לא מצא הנציב כי קיימת הצדקה לשיהוי כה ממושך במתן פסק הדין.

13. לחומרה הגלומה בעיכוב במתן פסק הדין על ידי השופטת, קבע הנציב, יש להוסיף את התלונות הקודמות שהוגשו עליה לנציבות, ואשר נמצאו מוצדקות, בכל הנוגע לעיכוב במתן החלטות ופסקי דין. באחת ההחלטות נקבע, כי קיימת תופעה חוזרת של עיכוב מתן פסקי דין של אותה

שופטת בערכאות השונות בהן כיהנה, כאשר היא אינה מפנימה את הערות הנציבות בהחלטות שניתנו בעניינה. עוד נאמר בהחלטה, כי גם בתלונות הקודמות שהוגשו לנציבות, בעניינה של השופטת, ואשר נמצאו מוצדקות בכל הנוגע לעיכוב במתן החלטות ופסקי דין, לא היה כדי להביא קץ לתופעת הפיגורים או כדי להביא מזור של ממש לבעלי הדין הממתינים למתן פסקי דין על ידה. בהתייחס לאמור בהחלטה הקודמת של הנציב, בעניינה של השופטת, מסרה נשיאת בית המשפט העליון דאז, כב' השופטת (בדימוס) מרים נאור, כי "שרת המשפטים, נשיא בית הדין הארצי לעבודה ואנוכי התייחסנו לאמור בהחלטתך במלוא החומרה הראויה ובחודשים האחרונים נערכה בחינה יסודית לגבי התיקים שבטיפול השופטת. במהלך התקופה האחרונה צומצם משמעותית מלאי התיקים שבטיפולך". הנשיאה נאור הוסיפה עוד, כי השופטת זמנה אליה וסיפקה הסברים אישיים-משפחתיים למה שאירע, אך נוכח העובדה כי מדובר בתופעה חוזרת ונשנית, לא ניתן היה להסתפק בהקטנה משמעותית של מלאי התיקים, ומשכך ננקטו צעדים למעקב, בכל מחצית השנה, למשך 3 שנים, אחר התיקים שבטיפול של השופטת. בהחלטתו בתלונה החדשה הורה הנציב להעביר עותק ממנה אל נשיאת בית המשפט העליון, אל נשיאת בית הדין הארצי לעבודה, אל שרת המשפטים ואל מנהל בתי המשפט, המתבקשים לבחון את עניינה של השופטת במישור המערכתי, נוכח האמור לעיל.

תמצית החלטה (מספרנו 172/19, ענייני משפחה)

התמשכות הליכים בתיק שעניינו ניכור הורי וסרבנות קשר

תקציר: מתלונן הלין על התמשכות ההליכים בתיק שעניינו סרבנות קשר וניכור הורי עם בנו הקטין. בירור התלונה העלה, כי המומחה מטעם בית המשפט נתן בתיק שלוש חוות דעת סותרות ביחס לזהות ההורה המשמורן, והרושם שנוצר הוא שבית המשפט מתקשה לתת החלטה אופרטיבית בתיק נוכח השינויים התכופים במסקנות המומחה. עוד עלה מן הבירור, כי בתיק לא התקיים דיון מזה למעלה משנה. הנציב קבע בהחלטתו, כי במצב דברים זה של ניכור הורי מתמשך, מן הראוי שבית המשפט ינקוט צעדים נמרצים יותר לשם חידוש הקשר בין המתלונן לבנו, לרבות קביעת דיון בתיק בהקדם האפשרי, אליו יזמן את הצדדים ואת כל הגורמים הטיפוליים המעורבים בתיק, כדי לנסות ולקדם פתרון דחוף לבעיית הניכור ההורי.

1. מתלונן, שהגיש תביעה להעברת המשמורת על בנו הקטין לידי, הלין על התמשכות ההליכים בתיק וטען, כי התנהלות בית המשפט מנציחה את הניכור ההורי בינו לבין הקטין. לטענת המתלונן, בית המשפט נמנע מהטלת סנקציות על האם, אף שזו אינה מקיימת את החלטות בית המשפט. עוד טען המתלונן, כי בתיק לא התקיים דיון מזה כשנה. כן נטען, כי השופט קיים פגישה עם הקטין בחודש ינואר 2019, אולם בחלוף למעלה מחודשיים מאז אותה פגישה, אין עדיין עדכון בתיק על שהתרחש בפגישה.

2. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי ניכור הורי אינו יוזמה של בית המשפט אלא תוצאה ישירה של קונפליקט ארוך ומתמשך בין ההורים, אשר מביא את הקטין לנקוט עמדה - בין שמדובר בעמדה עצמאית שלו ובין שמדובר בעמדה שהיא תוצאה של הסתה ושכנוע מצד אחד ההורים. לדברי השופט, במצבים מעין אלה סל הפתרונות של בית המשפט מצומצם עד מאד ובית המשפט חייב להיעזר בגורמי טיפול ולפעול ביחד עימם לשם חידוש הקשר ומתן פתרון הולם למציאות שנוצרה. השופט הוסיף עוד, כי הליך הטיפול בנסיבות אלה הוא תהליך דינמי ומתמשך שלוקח זמן, וזאת במיוחד כאשר עוצמת הקונפליקט בין ההורים אינה פוחתת.
3. מתגובת השופט עלה, כי בתיק ניתנו שלוש חוות דעת על ידי המומחה מטעם בית המשפט, שכל אחת מהן כללה מסקנה שונה: בחוות הדעת הראשונה המליץ המומחה על העברת המשמורת לידי המתלונן; בחוות הדעת השנייה המליץ המומחה על הותרת המשמורת בידי האם; ובחוות הדעת השלישית המליץ על טיפול משותף לשני ההורים וכן על טיפול פרטני לקטין, וככל שאלה לא יצליחו - המליץ על העברת המשמורת לידי המתלונן או למסגרת חוץ ביתית. לדברי השופט, המטפלים ההוריים שמונו בתיק דיווחו לו כי המתלונן אינו משתף עימם פעולה בשל עמדתם כי לא יהיה זה נכון להעביר את המשמורת אליו, לשם פתרון בעיית הניכור ההורי. עוד עלה מתגובת השופט, כי הוא נפגש עם הקטין כבר בחודש ינואר 2019, ואף הסתייע במנהלת יחידת הסיוע לצורך המשך הטיפול בנושא.
4. בהחלטת הנציב נאמר, כי אין חולק, שבין המתלונן לבין בנו הקטין קיימת בעיית סרבנות קשה וניכור הורי, מזה תקופה ממושכת של למעלה משנה. הנציב הביע את דעתו, כי קשה להשתחרר מן הרושם שהשופט מתקשה לקבל החלטה אופרטיבית בתיק, נוכח השינויים התכופים בהמלצות המומחה מטעם בית המשפט, ונוכח הדיווחים מטעם המטפלים ההוריים, אשר סותרים את המלצותיו האחרונות של המומחה.
5. בהחלטת הנציב נאמר עוד, כי למרות שהשופט נפגש עם הקטין כבר בחודש ינואר 2019, הרי עד למועד מתן תגובתו, בחלוף למעלה מחודשיים מאז אותה פגישה, לא ניתנו הנחיות כלשהן בדבר דרכי טיפול. בנוסף, בתיק זה לא נקבע דיון מזה למעלה משנה.
6. הנציב קבע בהחלטתו, כי במצב דברים זה של ניכור הורי מתמשך, מן הראוי שבית המשפט ינקוט צעדים נמרצים יותר לשם חידוש הקשר בין המתלונן לבנו, לרבות קביעת דיון בתיק בהקדם האפשרי, אליו יזמן את הצדדים ואת כל הגורמים הטיפולים המעורבים בתיק, כדי לנסות ולקדם פתרון דחוף לבעיית הניכור ההורי.
7. בהערות אלה מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 58/19, ענייני משפחה)

התמשכות הליכים כתוצאה מהתנהלות בלתי נאותה של בית המשפט לענייני משפחה

תקציר: מתלונן טען, כי בית המשפט לענייני משפחה גרם להתנהלותו להתמשכות הליכים בתיק שעניינו בקשה לקיום צוואה, כאשר איפשר למתנגד לקבל ארכות חוזרות ונשנות להגשת תצהיריו, למרות שזה לא טרח לבקש ארכה. המתלונן טען בנוסף, כי בית המשפט ביטל שני מועדי הוכחות שנקבעו בתיק, כאשר מועד הוכחות אחד בוטל טרם שחלף המועד שקצב בית המשפט להגשת תגובת המתלונן לבקשת הדחייה של הצד שכנגד. בהחלטת הנציב נקבע, כי התנהלות השופטת הייתה בלתי נאותה, והתלונה נמצאה מוצדקת.

1. מתלונן שהגיש לבית המשפט לענייני משפחה בקשה לקיום צוואה טען בתלונתו, כי בית המשפט גילה שיוויון נפש כלפי התנהלותו של המתנגד לקיום הצוואה. לטענתו, המתנגד נמנע במשך תקופה ארוכה מלהגיש תצהירי עדות ראשית, אשר לפי החלטת בית המשפט, היו אמורים להיות מוגשים כשנה ושבעה חודשים לפני הגשת התלונה. לטענת המתלונן, לא זו בלבד שבית המשפט לא נזף במתנגד על התנהלות זו, אלא שהוא אף נתן לה לגיטימציה, בכך שהעניק למתנגד ארכות חוזרות ונשנות להגשת התצהירים, על אף שהמתנגד לא טרח לבקש ארכה, וכאשר גם במועדים שנקבעו לא עמד המתנגד.

טענה שנייה של המתלונן נגזרת מהטענה הראשונה והיא, כי עקב התנהלותו של המתנגד, התמשכו הליכים בתיק ללא כל הצדקה, תוך שבוטלו שני מועדי הוכחות. המתלונן גם טען, כי בית המשפט ביטל את אחד ממועדי ההוכחות לפי בקשת המתנגד שבוע לפני שחלף המועד שקצב בית המשפט למתלונן להגשת תגובתו לבקשת הדחייה של המתנגד, מבלי להמתין לתגובתו.

2. אשר לטענה הראשונה: השופטת ציינה, כי המתנגד היה עקבי "לכל אורך הדרך" ועמד על כך שתצהיריו יוגשו רק לאחר שתוגש חוות דעת המומחית הגרפולוגית מטעם בית המשפט. ואולם, הנציב קבע כי בירור התלונה מראה אחרת. מהחומר שבתיק עלה, כי רק כשנה וארבעה חודשים לאחר המועד בו היה על המתנגד להגיש את תצהיריו, הוא עתר, לראשונה, לקבלת ארכה להגשת תצהיריו. זאת ועוד, בית המשפט התייחס, בפעם הראשונה, לעיתוי הגשת התצהירים (ביחס למועד הגשת חוות דעת המומחית), בהחלטתו שניתנה קרוב לשנה לאחר המועד בו היה על המתנגד להגיש את תצהיריו, מבלי שקבע מסמרות בעניין זה. בית המשפט הסביר עמדה זו באומרו, כי ככל שחוות דעת המומחית תסייע למי מהצדדים לשקול את צעדיו, "ייתכן שיש טעם" בקבלת חוות דעת טרם הגשת תצהירי עדות ראשית. רק כשנה וחצי לאחר המועד בו אמור היה המתנגד להגיש את תצהיריו נתן בית המשפט החלטה מחייבת בנושא זה, בקובעו כי התצהירים יומצאו בתוך 30 ימים לאחר שתוגש חוות דעת המומחית. בהמשך, נתן בית המשפט למתנגד ארכות נוספות להגשת התצהירים, לאור העיכוב שחל בהגשת חוות הדעת.

3. אשר לדחיית הישיבות שנועדו להוכחות: בירור התלונה העלה, כי כשלושה שבועות לפני ישיבת ההוכחות שנקבעה בתיק, הגיש המתנגד בקשה לדחות את הישיבה, ובהחלטה שנתנה השופטת היא הורתה למתלונן להגיב לבקשה בתוך עשרה ימים. אלא שחמישה ימים לאחר מתן החלטתה, שינתה השופטת את טעמה והחליטה לבטל את הישיבה, מבלי להמתין לתגובת המתלונן. השופטת הסבירה את החלטתה בכך, שמפאת העומס הרב המוטל עליה והתיקים הדחופים שהגיעו לפתחה, היא לא ראתה מקום להותיר דיון "בסימן שאלה" עד לקבלת תגובת המתלונן, ומיד לאחר שבוטל הדיון בתיק נקבעו תחתיו דיונים אחרים בשני תיקים דחופים.

הנציב דחה את הסברה של השופטת וקבע בהחלטתו, כי מדובר בהתנהלות בלתי נאותה. בהחלטת הנציב נאמר, כי סביר להניח, שהעומס עליו עמדה השופטת היה ידוע לה כבר במועד מתן ההחלטה שהורתה למתלונן להגיב לבקשה. בנסיבות אלה סבר הנציב, כי היה ראוי להמתין לתגובתו של המתלונן, או למצער לקצוב לו זמן קצר יותר להגשת התגובה.

4. בהחלטה נאמר עוד, כי אכן, בירור התלונה מעלה כי גם התנהלותו של המתלונן הייתה לקויה, כאשר הוא לא טרח להגיב להחלטות בית המשפט ונמנע מהעברת מסמכים חיוניים למומחית. ואולם, הנציב קבע כי לא מצא שהתנהגותו של המתלונן יש בה כדי לרפא את הפגם שנפל בהתנהלות בית המשפט. אדרבא, על בית המשפט לדאוג לקיומם של סדרי הדין על ידי בעלי הדין כולם, ומחובתו לעמוד על כך שהם ובאי כוחם יפעלו בהתאם להחלטות בית המשפט, ובעניינינו - יעמדו בהגשת תצהירי עדות ראשית במועד שנקבע לכך, או לכל הפחות יגישו בקשה לקבלת ארכה בנושא זה, תוך הקפדה על הגשת תגובות במועד שנקצב על ידי בית המשפט.

5. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 840/18, ענייני משפחה)

עיצוב בלתי סביר במתן החלטה בבקשת פסלות

תקציר: מתלוננת הלינה על עיכוב של ארבעה חודשים במתן החלטה בבקשת פסלות. הנציב קבע, כי בנסיבות העניין מדובר בעיכוב בלתי סביר, זאת, גם אם נקבל את הסבריו של השופט, לפיהם במהלך החודשים הראשונים שלאחר הגשת הבקשה חלה תקופת הפגרה והחגים, והוא עצמו יצא לחופשה שאושרה לו מראש; וגם אם נביא בחשבון את העובדה, כי מדובר בשופט חדש, אשר ביקש להקדיש זמן ומחשבה לסוגייה ואף לבדוק אסמכתאות, טרם כתיבת החלטה בבקשת הפסלות הראשונה שהוגשה נגדו.

1. מתלוננת שעניינה נדון בבית המשפט לענייני משפחה הלינה על עיכוב של ארבעה חודשים במתן החלטה בבקשת שהגישה לפסילת השופט מלשבת בדיון.

2. בתגובת השופט נמסר, כי בקשת הפסלות הוגשה במהלך הפגרה בכל התיקים התלויים ועומדים בעניינה של המתלוננת. לדברי השופט, במהלך הפגרה הוא שימש כשופט תורן, למעט בתקופה של כשבועיים שבה יצא לחופשה משפחתית שאושרה לו מראש. הבקשה הוגשה יומיים לפני שיצא לחופשה. יום לאחר הגשתה וטרם צאתו מהארץ, המשיך השופט בעבודתו הסדירה שלא כשופט תורן. באותו יום טרם הובהר אם כוונתו בא כוח המתלוננת להגיש את בקשת הפסלות בכלל התיקים התלויים ועומדים ולשאת בתשלום האגרה בגינה, ולכן השופט הניח לבקשה זו והמשיך לעסוק בשאר התיקים שבטיפולו. עם שובו מהחופשה, ניתנה החלטתו לפיה מתבקשת תגובת התובע לבקשה תוך 15 ימים. בו ביום הגישה המתלוננת בקשה בה דרשה ליתן החלטה בבקשת הפסלות על אתר, מבלי לתת לתובע הזדמנות להגיב לבקשה. הבקשה נדחתה תוך שהשופט קובע, כי נדרשת עמדת הצד שכנגד. המתלוננת הגישה בקשה נוספת בה נדרש בית המשפט להבהיר, מה מקור סמכותו להורות על קבלת תגובה, והחלטת השופט הייתה, כי ככל שהמתלוננת מבקשת להשיג על החלטתו היא רשאית לערער עליה.

3. השופט ציין, כי לאחר שהוגשה תגובת הצד שכנגד לבקשת הפסלות הוא נערך למתן החלטה, אולם באותה תקופה, עם שובו מהחופשה, חזר לשמש כשופט תורן עד לסיום הפגרה, וידיו היו מלאות עבודה. לכן עד תום הפגרה לא יכול היה להתפנות ליתן החלטה בבקשה. מיד לאחר תום הפגרה החלה תקופת החגים, אשר נמשכה כמעט עד תחילת חודש אוקטובר. בימי החול שבין החגים עסק השופט, לדבריו, בתיקים רבים, ובין לבין החל להכין את החלטתו בבקשת הפסלות. לדבריו, לאור היותו שופט חדש, שזו הייתה בקשת הפסלות הראשונה שהוגשה נגדו, ומאחר שערעור על החלטתו מוגש ישירות לבית המשפט העליון, התעכבה ההחלטה, שכן הוא ביקש להקדיש לה זמן ומחשבה, תוך בירור הטענות על בוריי בתוספת אסמכתאות משפטיות. השופט הוסיף, כי בימים אלה יצאה העוזרת המשפטית שלו יצאה לחופשת לידה, ולכן לא יכול היה להיעזר בה כלל, וגם בימים טרם יציאתה לחופשת לידה הרבתה להיעדר. לכן רק כעבור ארבעה חודשים ממועד הגשת הבקשה הושלמה כתיבת ההחלטה. לבסוף ציין השופט, כי בפרק הזמן שחלף מאז הגשת הבקשה ועד מתן ההחלטה לא עלה כל עניין דחוף בתיקים התלויים ועומדים, שכן בכל התיקים ניתנו החלטות זה מכבר.

4. בהחלטת הנציב נאמר, כי בראש ובראשונה, יש להפנות לסעיף 77א(3א)(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, הקובע לאמור: "נטענה טענת פסלות נגד שופט, יחליט בה אותו שופט לאלתר ולפני שיתן כל החלטה אחרת". הנציב קבע, כי עיכוב של כארבעה חודשים במתן החלטה בבקשת הפסלות הוא, בנסיבות העניין, עיכוב בלתי סביר. זאת, גם אם נקבל את הסבריו של השופט, לפיהם במהלך החודשים הראשונים שלאחר הגשת הבקשה חלה תקופת הפגרה והחגים, והוא עצמו יצא לחופשה שאושרה לו מראש; וגם אם נביא בחשבון את העובדה כי מדובר בשופט חדש, אשר ביקש להקדיש זמן ומחשבה לסוגייה ואף לבדוק אסמכתאות, טרם כתיבת החלטה בבקשת הפסלות הראשונה שהוגשה נגדו.

5. לאור האמור, מצא הנציב את התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 112/19, משפחה)

מתן החלטה הדוחה בקשה זמן קצר לאחר שאותה בקשה עצמה התקבלה והתיק בעניינה נסגר

תקציר: בית המשפט לענייני משפחה נתן, בהפרש של שבועיים, שתי החלטות סותרות, כאשר בהחלטה הראשונה קיבל את בקשת המתלוננת לקיצור תקופת עיכוב ההליכים שנקבעה בהליך של בקשה ליישוב סכסוך והורה על סגירת התיק, ואילו בהחלטה השנייה, שניתנה לאחר שהתיק כבר נסגר, דחה את אותה בקשה עצמה. הנציב קבע כי מדובר בהתנהלות בלתי נאותה של השופטת ומצא את התלונה מוצדקת.

1. בתיק שעניינו בבקשה ליישוב סכסוך שהגישה המתלוננת לבית המשפט לענייני משפחה נקבעה פגישת מהו"ת ביחידת הסיוע, ובד בבד עוכבו ההליכים בתיק. המתלוננת הגישה בקשה לקצר את תקופת עיכוב ההליכים, בטענה כי פגישת המהו"ת נקבעה כעבור 82 ימים מיום הגשת הבקשה ליישוב סכסוך, דבר שאינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 3(ב)(3) לחוק הסדר התדיינויות במשפחה (הוראת שעה), התשע"ה-2014, ואף פוגע בה ובכנותיה הקטינות, הסמוכות על שולחנה. הבקשה הועברה לתגובת הבעל ולתגובת יחידת הסיוע, תוך 10 ימים. תגובת יחידת הסיוע הוגשה כעבור 8 ימים והמליצה על קיצור תקופת עיכוב ההליכים, וזאת באם נגרם לקטינות נזק ממשי ולאור העובדה כי אין באפשרות היחידה להקדים את פגישת המהו"ת". בו ביום, החליטה השופטת "מטעמי הבקשה ובהמלצת יחידת הסיוע", להורות על קיצור תקופת עיכוב ההליכים ועל סגירת התיק (להלן: ההחלטה הראשונה).

2. לאחר מתן ההחלטה הראשונה, הודיע הבעל כי הוא מתנגד לקיצור תקופת עיכוב ההליכים. בעקבות הגשת תגובתו החליטה השופטת, כי היא לא מצאה טעם של ממש "אשר יש בו דחיפות גדולה וגרימת נזק למי מהצדדים", בגינם יש לקצר תקופת עיכוב ההליכים (להלן: ההחלטה השנייה), ודחתה את בקשת המתלוננת. לאחר מתן ההחלטה השנייה, הגישה המתלוננת בקשה לסגירת התיק ביחידת הסיוע ולקביעת דיון בבית המשפט, והשופטת החליטה להורות ליחידת הסיוע לתאם מועד חדש עם הצדדים מוקדם ככל שניתן.

3. בתלונתה הלינה המתלוננת על הקביעה במסגרת ההחלטה השנייה, לפיה לא קיימת "דחיפות גדולה" בבקשה, שיש בה כדי לגרום נזק למי מהצדדים. המתלוננת תוהה, "אם מקרה כזה של אבא שמתרחק מהבנות אין בו גרימת נזק ואבא שלא משלם מזונות אין בו נזק או לאיזה נזק בית המשפט מצפה?". המתלוננת הלינה גם על כך, שחרף התנהלות הבעל, אשר לא טרח להתייבב בפגישת המהו"ת שהתקיימה ביחידת הסיוע, הורתה השופטת לקבוע פגישה נוספת.

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי במסגרת ההחלטה הראשונה, היא אכן הורתה על סגירת התיק ביחידת הסיוע בהעדר תגובת הבעל, ואולם לאחר שזה הגיש את תגובתו וביקש לקבוע מועד לפגישת מהו"ת, ניתנה על ידה ההחלטה השנייה, בה נקבע כי אין דחיפות בקיצור תקופת עיכוב ההליכים. השופטת מסרה עוד, כי ככל שהמתלוננת טוענת שהבעל אינו משלם את דמי המזונות שנקבעו בהליך אחר, פתוחה הדרך בפניה לנקוט בהליכי הוצאה לפועל, ובקשה

ליישוב סכסוך אינה חוסמת אותה מלנקוט הליך מעין זה. כמו כן, באפשרותה לעתור למתן סעדים דחופים במסגרת תיק יישוב הסכסוך, והיא לא עשתה כן. השופטת הוסיפה וציינה, כי בינתיים, לאחר הגשת התלונה, ניתנה ממילא החלטה בדבר קיצור תקופת עיכוב ההליכים וסגירת התיק, לאור הודעת יחידת הסיוע כי היחידה לא קיבלה את החלטות בית המשפט שהורו על קביעת פגישת מהו"ת נוספת.

5. בהחלטת הנציב נקבע, כי בירור התלונה מעלה, כי לאחר שהשופטת נעתרה לבקשת המתלוננת והורתה במסגרת ההחלטה הראשונה על קיצור תקופת עיכוב ההליכים ועל סגירת התיק ביחידת הסיוע, "מטעמי הבקשה ובהמלצת יחידת הסיוע", והתיק נסגר הלכה למעשה, ניתנה כעבור כשבועיים ההחלטה השנייה, בה - בניגוד לאמור בהחלטה הראשונה - נקבע כי לא קיימת דחיפות רבה ואין חשש לגרימת נזק למי מהצדדים, ולפיכך נדחתה בקשת המתלוננת. השופטת לא נתנה הסבר מניח את הדעת להתנהלות זו, פרט לכך שלאחר מתן ההחלטה הראשונה הגיש הבעל את תגובתו, ויש להזכיר, בהקשר זה, כי בית המשפט קצב לבעל 10 ימים להגשת תגובה, ותגובתו הוגשה לאחר מועד זה.

6. עוד נאמר בהחלטת הנציב, שגם אם סברה השופטת כי ההחלטה הראשונה, שקיבלה את בקשת המתלוננת, בטעות יסודה, וכי לא היה מקום לקצר את תקופת עיכוב ההליכים ולסגור את התיק לפני קבלת תגובת הבעל, היה עליה להתייחס לכך במסגרת ההחלטה השנייה, וטרם מתן החלטה המנוגדת להחלטה קודמת שניתנה על ידה. זאת, בעיקר, משעסקינן בדחיית בקשת המתלוננת שהתקבלה בעבר, במסגרת תיק שכבר הוחלט על סגירתו. מדובר, בנסיבות העניין, בהתנהלות בלתי נאותה של השופטת, אף אם בינתיים תוקן הליקוי והתיק נסגר שוב.

7. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 575/19, תביעות קטנות)

היגררות של בית המשפט אחר נסיונות של מי מהצדדים להליך לנהל התדיינות או התכתבות בלתי פוסקת עם בית המשפט

תקציר: תובעים ביקשו ליתן פסק דין לטובתם, בהעדר כתב הגנה, והגישו בקשות והודעות רבות לבית המשפט בעניין זה. השופטת נתנה החלטה בכל אחת מאלה, לעיתים בהפרש של ימים בודדים, ובסך הכל ניתנו על ידה למעלה מ-15 החלטות בתקופה של כחודשיים שקדמו לדיון שהתקיים בפניה. הדיון התקיים בנוכחות אחד התובעים, ולאחר מכן ניתן פסק דין אשר דחה את התביעה.

בנסיבות העניין, לא מצאנו לקבוע כי נפל פגם מצד השופטת ב"התעקשותה" על אופן ביצוע ההמצאה של כתב התביעה, ודרישותיה לגבי אופן הצגת הראיות שהתובעים ביקשו להציג לשם הוכחת התחמקותו של הנתבע מקבלת כתבי בי-דין. יחד עם זאת, נאמר בהחלטה, כי ייתכן שניתן היה לחסוך מהזמן השיפוטי הרב שהוקדש לנושאים אלו, ולהבהיר לתובעים, כבר בשלב מוקדם,

מהי המשמעות של אי המצאת כתב התביעה כדין לנתבע, וכי בית המשפט, ולא הם, הוא אשר מופקד על ניהולו של ההליך, כאשר התדיינות מתמשכת מצידם בנוגע להחלטותיו והגשת "בקשות הבהרה" השכם וערב, עלולות לגרור חיוב בהוצאות, כפי שנעשה בסופו של דבר. גם השופטת ציינה בתגובתה, כי ההתנהלות בתיק, כפי שתיארה, הייתה חריגה להליך מסוג זה. עוד נקבע בהחלטה כי הלקח שיש להסיק מפרשה זו הוא, כי בית המשפט הוא שאמור להכתיב את המהלכים בתיק שבפניו, בהתאם לחוק ולסדרי הדין, ושלא להיגרר אחר ניסיונותיו של מי מבין הצדדים להליך לנהל התדיינות או התכתבות בלתי פוסקת עם בית המשפט. התלונה על השופטת נדחתה.

1. המתלונן ותובע נוסף הגישו תביעה לבית המשפט לתביעות קטנות. המותב אשר קיבל את התיק לטיפולו נתן בו מספר החלטות בבקשות שהגישו התובעים למתן פסק דין נגד הנתבע, בהעדר הגנה. בשלב מסויים, הועבר הטיפול בתיק לשופטת-הנילונה, וניתנו על ידה החלטות שונות, בכללן החלטות אשר דחו את בקשות התובעים למתן פס"ד בהעדר הגנה, בהעדר המצאה כדין של כתב התביעה לנתבע; החלטות בנושא אופן המצאת כתב התביעה לנתבע והחלטות לגבי צירופן של ראיות שהם ביקשו להציג על אודות ניסיונותיו של הנתבע להתחמק מקבלת כתבי בי-דין, וזאת באמצעות קישורים באינטרנט אליהם הם הפנו. לאחר דיון שהתקיים בפני השופטת, בנוכחות המתלונן, ניתן על ידה פסק דין מנומק אשר דחה את התביעה. בפסק הדין נקבע, בין היתר, מהו המועד שבו נמסר כדין כתב התביעה לנתבע, וכי התובעים לא הרימו את הנטל המוטל עליהם להוכיח את תביעתם, וטוב היו עושים אם כלל לא היו מגישים אותה.

2. המתלונן מלין על התנהלות השופטת בכל הנוגע לטיפול בהחלטות השונות שהגישו התובעים בעניין המצאת כתב התביעה לנתבע ואופן הצגת ראיות וקלטות שמע שביקשו לצרף לתיק, אשר נדחו פעם אחר פעם, ועל כך שבסופו של יום, ובהעדר כתב הגנה, התביעה נדחתה. לטענת המתלונן, השופט מגלה "עקשנות" בנוגע להמצאת כתב התביעה וגם עומדת על קיומם דיון, אשר אין בו צורך, שכן הוא חוזר והראה לבית המשפט, כיצד הנתבע מתחמק מקבלת כתבי בי-דין, ולשם כך נועדו הקישורים אליהם הפנה.

3. בתגובתה לתלונה, פירטה השופטת בהרחבה את הבקשות השונות שהגישו התובעים, וכן את כל ההחלטות שניתנו בהן. לדבריה, כל בקשה שהוגשה נענתה על ידה מיד, בלוויית הסבר ברור, אך לאורך כל הדרך, סרב המתלונן לקבל את ההחלטות שניתנו, אשר ביקשו לקיים ביצוע נאות של מסירת כתב התביעה לנתבע. כמעט על כל החלטה שניתנה, המתלונן הגיש מיד בקשה להבהרה ו"ערעור", וכך שוב ושוב, עד לדיון שהתקיים ולפסק הדין שניתן. מאחר שהמסירות הראשונות של כתב התביעה לנתבע לא הניחו את דעתה, היא ביקשה שיבוצעו שוב כדין. היא גם ערכה מיוזמתה מספר בירורים מול גורמים במזכירות בית המשפט, והוברר כי אין דרך לפתוח את הקישורים, ויש להורות על המצאת הראיות בדרך הרגילה, היינו להגיש תמונות ומסמכים באופן ישיר דרך נט-המשפט, ובאשר לקבצי שמע - יש להורות להביא לדיון אמצעים מתאימים להשמעתם. גם בעניין אופן המצאת הראיות ניתנו על ידה מספר החלטות.

4. השופטת ציינה, כי לאחר בקשות רבות מצד התובעים והחלטות שנתנה, נוצרה אצלה תחושה לא נוחה כאילו התובעים עושים כל שביכולתם על מנת לקבל פסק דין בהעדר, תוך שאינם מבצעים, כך היא חשה, מסירה כדין של התביעה לנתבע. בשלב מסוים, כחודש לפני מועד הדיון שנקבע, היא נתנה החלטה לפיה טענות התובעים יידונו בדיון. החלטה זו נועדה לשים קץ להתכתבות הבלתי פוסקת בין התובעים לבין בית המשפט, שבה הם חזרו שוב ושוב על טענותיהם, כאשר מנגד, הם לא הגישו את החומר שחזרה וביקשה מהם להמציא. השופטת הוסיפה, כי היא יצאה גם מהנחה שבדיון ניתן יהיה להבהיר את הדברים בעל פה וברוח נעימה, לאחר שהתובעים לא נשמעו להחלטות שניתנו בכתב.

תוך כדי השתלשלות הארועים, הבינה השופטת, כי כתובת הנתבע אינה הכתובת בה מסרו התובעים את תביעתם לאורך כל הדרך, וכי הכתובת המעודכנת היא זו שמסר הנתבע לבית המשפט בהליך אחר שהתנהל בין הצדדים. לדברי השופטת, היה צורך בקיום דיון משום שבתביעות קטנות קורה פעמים רבות שהנתבע מתייצב לדיון למרות שלא הגיש כתב הגנה, ובנוסף סברה כי יש מקום לברר את מקום מגורי הנתבע בדיון, וכן לדון גם בתביעה גופה. מספר שבועות לפני הדיון, במענה ל"ערעור על ההחלטה" שהגישו התובעים, ניתנה על ידה החלטה נוספת, ולפיה היא אינה מהווה ערכאת ערעור על החלטותיה, וכי על הפרק עומדת לא רק השאלה האם בוצעה מסירה כדין, אלא גם אם התובעים זכאים לסעד שתבעו. השופטת סברה כי יש לסיים, מהר עד כמה שניתן, את ההתכתבות הבלתי פוסקת מול התובעים, שעה שכל החלטה שאינה לרווחם מביאה להגשת עוד ועוד בקשות, וכי יש לשים לכך סוף. משום כך, נאמר באותה החלטה, כי המשך התנהלות באותה רוח עלול להביא לחיוב בהוצאות.

5. בדיון שהתקיים, השמיע המתלונן הקלטה ארוכה של שיחתו עם הנתבע, ותוכן הדברים תועד בפרוטוקול. בדיון זה, ניסתה השופטת להבהיר למתלונן את המצב העובדתי והמשפטי של התביעה, על מנת למנוע תחושת שווא מצידו, לפיה מאחר שהנתבע לא התגונן המשמעות היא כי פסק הדין יהיה לטובתו. באותו דיון, ביקשה השופטת את הסכמתו של המתלונן לעיין באמצעות מערכת נט-משפט, בהליך האחר שהתנהל בין הצדדים, ובהסכמתו היא עיינה במסירות שבוצעו באותו הליך, ונחה דעתה כי הנתבע אכן מתגורר בפועל בכתובת אחרת. היא סברה כי המסירה בתיק נשוא התלונה (שבוצעה לבסוף בכתובת האחרת), הייתה כדין. לגבי התביעה – מצאה לדחות אותה.

6. לדברי השופטת, משהתבררו הדברים לאשורם, הרי שהתחושה הלא נוחה שליוותה אותה כל העת בעניין כתובתו של הנתבע, דבר שדרש הקפדה מצידה, הייתה אכן נכונה. רק כאשר לא קיבלו התובעים את הסעד שביקשו, וחוייבו מספר פעמים לגלות את פרוטוקול הדיון שהתקיים במסגרת ההליך האחר, דבר שהם נמנעו לעשותו שוב ושוב, ורק כאשר נמסר הפרוטוקול לעיונה והתובעים נדרשו לבצע מסירה לכתובת האחרת, הסתבר שהם ידעו על כך כל הזמן ונמנעו מלגלות זאת. לפיכך, סבורה השופטת כי טוב עשתה כאשר הקפידה על ביצוע המסירה כדין ולא ויתרה בעניין זה.

7. בהחלטה שניתנה נאמר, כי די בהשתלשלות הארועים החלקית שתוארה בה על פני סעיפים

רבים, על מנת להתרשם כי השופטת הקדישה זמן שיפוטי ניכר, עד שהגיעה למסקנה כי כתב התביעה הומצא כדין לנתבע. יצויין, כי במהלך חודשיים שקדמו לדיון, ניתנו על ידה למעלה מ-15 (!) החלטות.

בנסיבות העניין, לא מצאנו לקבוע כי נפל פגם מצד השופטת ב"התעקשותה" על אופן ביצוע ההמצאה של כתב התביעה, ודרישותיה לגבי אופן הצגת הראיות שהתובעים ביקשו להציג. כאמור, התובעים הגישו בקשות רבות, אשר זכו להתייחסות עניינית על ידי השופטת בסמוך למועד הגשתן. יחד עם זאת, ייתכן שניתן היה לחסוך מהזמן השיפוטי הרב שהוקדש לנושאים אלו, ולהבהיר לתובעים, כבר בשלב מוקדם, מהי המשמעות של אי המצאת כתב התביעה כדין לנתבע, וכי בית המשפט, ולא הם, הוא אשר מופקד על ניהולו של ההליך, כאשר התדיינות מתמשכת מצידם בנוגע להחלטותיו והגשת "בקשות הבהרה" השכם וערב, עלולות לגרום חיוב בהוצאות, כפי שנעשה בסופו של דבר. גם השופטת ציינה בתגובתה, כי ההתנהלות בתיק, כפי שתיארה, הייתה חריגה להליך מסוג זה.

הלקח שיש להסיק מפרשה זו הוא, כי בית המשפט הוא שאמור להכתיב את המהלכים בתיק שבפניו, בהתאם לחוק ולסדרי הדין, ושלא להיגרר אחר ניסיונותיו של מי מבין הצדדים להליך לנהל התדיינות או התכתבות בלתי פוסקת עם בית המשפט.

8. במכלול הנסיבות שתוארו לעיל, מצאנו לדחות את התלונה, על כל רכיביה.

תמצית החלטה (מספרנו 89/19, שלום)

חוסר אחידות בעמדתו של בית המשפט לגבי אופן ניהול ההליך

תקציר: מתלוננת הלינה על כך, שתובענה, אשר בית המשפט חזר וקבע, כי היא מתנהלת בסדר דין מהיר, מתנהלת, בפועל, בסדר דין רגיל, המוכתב על ידי הצד שכנגד. הרשמת חזרה ודחתה את ההכרעה בשאלה, אם ההליך יועבר להתברר בסדר דין רגיל, כאשר החלטות שנתנה בעניינים שבסדרי דין הצביעו על חוסר אחידות בנושא. הנציב העיר, כי מצב כזה אינו תקין, וכי יש לקבל בהקדם החלטה באשר לדרך ניהולו של ההליך. בהערתו זו של הנציב מוצה הביורור.

1. המתלוננת היא הנתבעת בתיק, שעניינו בתביעה (שהוגשה בסדר דין מקוצר) לתשלום שכר טירחה, אשר לטענת התובעת, עורכת דין, על המתלוננת, ששכרה את שירותיה, לשלם לה. בדיון שהתקיים בפני הרשמת בתום שנת 2016, הסכימו הצדדים כי למתלוננת תינתן רשות להתגונן, ונקבע כי התובענה תתברר בסדר דין מהיר, תוך התאמת כתבי הטענות להליך כזה. בקשה שהגישה התובעת, לאחר הדיון, לקבוע כי משניתנה למתלוננת רשות להתגונן, תתברר התובענה בהליך של סדר דין רגיל, נדחתה, והתובעת הופנתה באותה החלטה להוראת תקנה 214ב(א) (לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: התקנות), הקובעת את הסכום

המירבי בתובענה בסדר דין מהיר. בהחלטה מאוחרת יותר, הורתה הרשמת לצדדים להגיש את כל המסמכים שברשותם ו/או בשליטתם, וזאת בהתאם להוראת תקנה 214 לתקנות, שעניינה ביצוע גילוי מסמכים מוקדם. גם בהחלטה נוספת שניתנה לאחר מכן, ולפני שהתקיימה ישיבה מקדמית בתיק, נאמר כי התובענה מתבררת בסדר דין מהיר.

2. המתלוננת מלינה על אופן ניהול ההליך על ידי הרשמת. לטענתה, החלטות שניתנו על ידי הרשמת מלמדות על כך שהלכה למעשה, מתנהל ההליך בסדר דין רגיל ולא בסדר דין מהיר, כפי שנקבע. ניהול ההליך בסדר דין רגיל פועל לטובת התובעת, אשר למעשה מכתיבה לבית המשפט את אופן ניהול ההליך. המתלוננת הפנתה למספר בקשות והחלטות המלמדות, לשיטתה, על כך שההליך אינו מתנהל בסדר דין מהיר.

המתלוננת טוענת, כי היא איבדה את האמון ברשמת, בהגינותה, וביכולתה לנהל את ההליך ללא משוא פנים, והיא מבקשת שההליך יועבר לדיון במחוז אחר.

3. בתגובתה לתלונה, ציינה הרשמת, כי לאורך כל הדרך, היא פעלה ופועלת בהגינות וללא משוא פנים, ללא קשר לזהות הצדדים, ואין במתן ארכה דיונית למי מהם, כדי להצביע על משוא פנים מצידה. לכל היותר מדובר, לדבריה, "בגישה המעדיפה, בנסיבות המתאימות, הגמשת כללי פרוצדורה". לדבריה, מאז ניתוב התיק לטיפול, היא עשתה כל מאמץ בכדי לקדם אותו, לרבות ע"י העלאת הצעות שונות לסיומו של ההליך בהסדר לטובת הצדדים. זאת, על מנת לחסוך בהוצאות הצדדים ולהימנע מניהול הליך מלא, במיוחד נוכח התרשמותה, כי בעלי הדין מונעים גם מתוך אמוציות וכעסים, ברם הצדדים לא הגיעו להסדר.

4. הרשמת הוסיפה עוד, כי אין בהשתלשלות העניינים בתיק כל פגיעה בזכויות המתלוננת, שהיא מיוצגת על ידי עורך דין, ובעיקר כאשר היא (המתלוננת) פעלה כדין ובאופן לגיטימי למיצוי זכויותיה באמצעות ערעורים שהגישה על החלטות שנראו בעיניה שגויות. הרשמת הטעימה, כי לא היה כל משוא פנים מצידה כלפי המתלוננת, והתייחסותה היא עניינית, לפי הנדרש וללא קשר לזהות הצדדים. זאת, הן בנוגע לדרך הדיונית לניהול התיק והן בבואה לשקול ענייני פרוצדורה לעומת מהות.

5. הנציב ציין בהחלטתו, כי תובענה שנדונה בסדר דין מקוצר, אשר ניתנה בה רשות להתגונן, תידון כתובענה בסדר דין מהיר, על פי הוראות פרק ט"ז לתקנות (תקנה 12214). מתכונת זו של ניהול הליך, נועדה לאפשר בירור זריז ופשוט של תובענות בסכומי כסף קטנים. יפים, לעניין זה, דבריו של הנשיא (בדימוס) אורי גורן, לפיהם:

"מטרתו של סדר הדין המהיר היא לקצר את משך ההתדיינות בתובענות בסכומים נמוכים ולהוזיל את העלות הכרוכה בניהולן, מתוך תפיסה שבתובענות אלה יש חשיבות למשך ההתדיינות ולעלויות הכרוכות בה לשם עשיית צדק עם בעלי הדין. קביעת סדר דין מהיר לתובענות בסכומים נמוכים כורכת את יישום עקרונותיו של הניהול השיפוטי עם הניסיון ליצור כללים פשוטים, ברורים ואחידים, שלא יחייבו הפעלה נרחבת ומורכבת של שיקול

דעת ושלא יהוו כשלעצמם מקור לשאלות משפטיות ולבירור משפטי" [אורי גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי 837 (מהדורה שתיים עשרה, 2015)].

כעולה מהחומר, הרשמת חזרה וקבעה בהחלטות שניתנו על ידה, כי התיק מתנהל במתווה זה, ומובן כי על בית המשפט לעמוד בדיבורו, ולהקפיד לנהל את ההליך במתווה שקבע, כל עוד לא שינה מקביעתו זו.

6. שאיפתה של הרשמת לברר את השאלות שבמחלוקת, תוך גילוי גמישות פרוצדורלית לשם כך, כפי שמסרה בתגובתה, היא מובנת. ואולם, ברי כי לא ניתן "למתוח" את שנקבע בתקנות, בדבר ניהול הליך בסדר דין מהיר, עד אין קץ, שאם לא כן מהותו וייעודו של הליך כזה ירוקנו מכל תוכן.

7. ייתכן שהייתה הצדקה עניינית לעמדת הרשמת, לפיה יש להכריע בשאלה כיצד יש להמשיך ולנהל את התובענה, רק לאחר שתוגש חוות דעת מסויימת מטעם התובעת. ואולם, נראה כי גילוי עמדה בלתי עקבית בנושא זה, גרמה לחוסר בהירות ולהתמשכות יתירה של ההליכים. כתוצאה מכך, פרק הזמן שחלף, מאז הישיבה בשנת 2016 ועד לימים אלה, הוקדש להליכים מקדמיים בלבד, מבלי שהייתה כל התקדמות בבירור התובענה לגופה. מתוצאה מעין זו יש להימנע (ראו, בהקשר זה, כלל 12(ד) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 לפיו בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוסר על זמנם של המעורבים במשפט, וכנדרש מכך, יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין).

8. עוד קבע הנציב בהחלטתו, כי התרשמותו ממהלך האירועים כמתואר לעיל, היא כי ההליך נמשך זמן רב יתר על המידה (התביעה הוגשה לפני למעלה מ-3 שנים), ונראה כי מדובר בחוסר קוהרנטיות מצידה של הרשמת באשר לאופן ניהולו של ההליך שבכותרת. במצב דברים זה, הביע הנציב תקווה כי ההליך, במתכונת כזו או אחרת, יגיע אל סיומו בהקדם האפשרי.

9. בנסיבות העניין, קבע הנציב כי בהערות המפורטות לעיל, מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 821/18)

על הטעמים לקיומו של דיון מחוץ לפרוטוקול

תקציר: מתלונן הלין על כך, שדיון בתיק פלילי שעניינו בכתב אישום שהוגש נגד אישיות ציבורית מוכרת, התקיים בלשכתו של השופט ולא תועד בפרוטוקול. לטענתו, הדבר אינו מתיישב עם עקרון פומביות הקבוע בסעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה ובסעיף 68(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. נטען, כי בנסיבות העניין לא מתקיימת אף לא אחת מהחלופות המנויות בסעיפים 68(ב)-68(ג) לחוק זה, הקובעים אימתי רשאי בית המשפט לדון בדלתיים סגורות. עוד טען המתלונן, כי מן הראוי שההליך יתברר בפני בית המשפט, לעיני הציבור, ולא בהליך של גישור פלילי. התלונה נדחתה.

1. עניינו של התיק שבכותרת הוא בכתב אישום שהוגש נגד אישיות ציבורית מוכרת, ובו מיוחסות לה (ולנאשם נוסף) עבירות שונות לפי חוק העונשין, התשל"ז-1977. בתום הדיון הראשון שהתקיים בתיק, נתן השופט-הנילון החלטה שבה נאמר, כי הוצע לבאי כוחם של הצדדים לקיים ישיבה בלשכתו, ללא נוכחות הנאשמים, וזאת על מנת לבחון אפשרויות לצמצום המחלוקת או אולי אף להביא לסיום התיק. הצדדים נעתרו להצעה.

בפתח פרוטוקול הדיון שהתקיים לאחר מכן, נכתב: "דיון מחוץ לפרוטוקול", ובהמשך ניתנה החלטה, לפיה על הצדדים להודיע אם ניתן להעביר את התיק לגישור פלילי בפני מותב אחר, אשר אינו דן בתיק העיקרי.

בסופו של יום, הועבר התיק, לבקשת הצדדים, להליך של גישור, כאמור.

2. המתלונן שהוא עיתונאי, אשר מציין כי מעמדו הוא כשל מתלונן ציבורי, מלין על התנהלות הדיון השני. לטענתו, דיון זה התקיים בלשכתו של השופט ולא באולם בית המשפט, וזאת בניגוד לעקרון פומביות הדיון הקבוע בסעיף 3 לחוק יסוד: השפיטה ובסעיף 68(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט). ההחלטה לקיים את הדיון בלשכה, כך הוא כותב, מהווה, הלכה למעשה, סגירת דלתיים בשל אי יכולתם של אנשים מקרב הציבור, לרבות עיתונאים, לסקר את הנעשה והנאמר בדיון, כאשר סגירת הדלתיים נעשתה ללא הסמכה בדיון. זאת, משום שאפשרות זו איננה נמנית עם אחת החלופות המנויות בסעיף 68(ב) לחוק בתי המשפט, הקובע אימתי רשאי בית המשפט לדון בדלתיים סגורות, ואף אינה נובעת מהוראת סעיף 68(ג) לחוק בתי המשפט, לפיה בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות, רשאי בית המשפט לדון בדלתיים סגורות. המתלונן הוסיף עוד, כי החלטה פורמלית ומנומקת לפיה הדיון יתקיים בדלתיים סגורות לא ניתנה.

3. עוד טוען המתלונן, כי יש להניח, שבמסגרת הדיון "מחוץ לפרוטוקול", שהתקיים בלשכה, הפעיל השופט "לחץ על הצדדים להסכים להליך של גישור פלילי". בעשותו כן, הפר השופט את החובה לנהל פרוטוקול בהליך משפטי מסוג זה. עוד מציין המתלונן, כי לו פעל השופט כמגשר על פי סעיף 79 לחוק בתי המשפט, הרי שהדבר היה אסור על פי חוק. בהקשר זה, הפנה המתלונן לדברים שכתב הנציב הקודם, המשנה לנשיאה (בדימוס) אליעזר ריבלין, בהחלטתו מיום 11.11.18, בתלונה מס' 348/18 על בית הדין הארצי לעבודה (תמצית ההחלטה פורסמה באתר האינטרנט של הנציבות), בדבר עקרון החוקיות, האיסור שחל על בית הדין לשמש גם כמגשר, והפגיעה באמון הציבור מקום בו פעולת בית הדין נעשית "בחדר סגור, בהעדר פרוטוקול". נוסף על כל אלה מציין המתלונן, כי בניהולו הפומבי של ההליך, קיים ענין ציבורי מובהק.

4. בתגובתו מסר השופט, כי בדיון הראשון שהתקיים, כמעט כל הנוכחים באולם היו אנשי תקשורת, ועיון בפרוטוקול יכול להמחיש את האווירה ששררה באולם. כמקובל בתיקים מסוג זה, הוא ביקש לבחון כיצד רואים הצדדים את אופן ניהול ההליך, וזאת על יסוד ההנחה, כי האינטרס הציבורי מחייב התנהלות דיונית יעילה ואפקטיבית, תוך חיסכון בזמנם של בית

המשפט והצדדים. נוכח האווירה באולם, היה קושי רב לקבל את עמדת הצדדים בשאלות רגישות כגון דא.

לפיכך, ביקש השופט מב"כ הצדדים להתקרב לדוכן השיפוט, ושאל אותם אם יסכימו למפגש בלשכתו, אף ללא צורך בנאשמים, וזאת לשם בירור האפשרויות העומדות בפניו באשר לדרך ניהולו של התיק. כמקובל במקרים דומים, שיחה זו, שתכליתה דיונית בלבד, מתנהלת "מחוץ לפרוטוקול", ודבר קיומה תועד בפרוטוקול.

5. בפועל, כך כותב השופט, הדיון השני התקיים באולם ולא בלשכתו, כנטען בתלונה. בפתח הדיון ובהסכמת שני הצדדים, ועל מנת שהם יוכלו להתבטא בחופשיות, לא נוהל פרוטוקול. לדבריו, זו אינה התנהלות חריגה, וכאמור לעיל, היא מקובלת במקרים דומים, על אחת כמה וכמה כאשר הצדדים הסכימו לכך. השופט הבהיר לצדדים, כי הוא אינו פועל כמגשר, וביקש לדעת את עמדתם לגבי אופן ניהול התיק, לרבות ובדגש על שאלת העברת התיק לגישור בפני מותב אחר. בתום ישיבה לא ארוכה, ניתנה החלטה, אף היא בהסכמת הצדדים, ולפיה עליהם להודיע, אם ניתן להעביר את התיק לגישור בפני מותב אחר.

השופט מפנה בתגובתו לסעיף 68א(א) לחוק בתי המשפט, אשר לפיו בדיון מקדמי, שהוא, בין היתר, דיון אשר "נועד לבחון את האפשרויות לסיים את ההליך בהסדר מוסכם בין בעלי הדין", יוכל בית המשפט, בהסכמת בעלי הדין, לכלול בפרוטוקול את עיקרי הדברים ולקבוע את דרך רישום הפרוטוקול. זאת, במובחן מדיון שנועד לשמיעת ראיות בעל פה או לשמיעת טענות בעלי הדין, אשר בו מחוייב בית המשפט לנהל פרוטוקול, ש"ישקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט, לרבות שאלות והערות בית המשפט".

6. לדעת השופט, השאלה העומדת לדיון רחבה יותר מזו שעליה נסבה התלונה, והיא נוגעת לאופן ניהולם של דיונים מקדמיים בתיקים פליליים, ויכולתו של השופט להתבטא, ואף להקשיב לדברי צדדים, פעמים רבות מאוד לבקשתם שלהם, מחוץ לפרוטוקול, מסיבות שונות. אין להתעלם מכך, כך הדגיש השופט, כי התנהלות באופן זה מביאה לא אחת להתיעלות הדיון תוך הקלה בעומס המוטל על בית המשפט, ויש בה לעיתים כדי לקצר באופן משמעותי את ההליך המשפטי. בהסכמת הצדדים ניתן לייתר זימון של עדים או הצגת ראיות מסוימות, ולהביא את הצדדים להסכמות דיוניות בעניינים שונים.

חלקים מדיון שאינם נרשמים בפרוטוקול, בהסכמת כל הצדדים והיושב בדיון, אינם פוגעים, לדעת השופט, בהליך השיפוטי, בנראות, בשקיפות ובטוהר ההליך, והדבר מאפשר לבית המשפט ולצדדים להתקדם בתיק, במיוחד כאשר מדובר בערכאה השומעת ראיות. הצדדים עצמם מעוניינים, לא אחת, לומר לאוזני הצד השני לדיון ולאוזני היושב בדיון דברים אשר הם עצמם אינם מעוניינים, מטעמיהם שלהם, כי יופיעו בפרוטוקול, והדברים נכונים ביתר שאת בתיק נשוא התלונה. עוד מוסיף השופט ומבהיר, כי באופן זה מתנהל לעיתים משא ומתן ממשתי בין צדדים באולם בית המשפט, לעיניו ואוזניו של השופט, ואף אם השופט אינו נוטל חלק פעיל בעצם ניהול המשא ומתן, הרי שתרומתו יכולה להיות רבה בעצם נוכחותו, בהתווית

הכיוון, ובמתן הבמה לצדדים לצורך סיום התיק.

7. השופט מוסיף עוד, כי גם במקרה זה יכלו הצדדים לשוחח באופן חופשי יחסית, וזאת למרות שהדיון לא נגע בחומר הראיות, ולהציג את עמדותיהם בדבר סיכויי ההצלחה של גישור, תוך שבית המשפט אף בודק אם ניתן להחזיר, גם בשלב זה, את הצדדים למשא ומתן מחוץ לכותלי בית משפט ואולי אף להגיע להסדר מותנה. הובהר, כי אין אפשרות לנהל דיון מסוג כזה ללא הסכמה מלאה ומרצונם של הצדדים.

8. השופט הדגיש, כי הצורך בניהול דיון בעל חשיבות ציבורית, באולם פתוח ושקוף, הוא מובן. אך מנגד עומד האינטרס של בית המשפט לקצר הליכים, ולעשות כל שניתן ומותר על פי החוק על מנת לברר אם התיק מחייב שמיעת ראיות, במיוחד כאשר מדובר בתיק אשר במסגרתו צפויים להישמע עדים רבים בין שני האינטרסים המתנגשים הללו, השופט אינו סבור כי האינטרס הציבורי או אמון הציבור נפגעים כאשר בית המשפט מנהל, בנוכחות עורכי הדין בלבד, דיון טכני, אשר מגמתו לקדם את התיק לקראת סופו או קיצורו של ההליך, באופן משמעותי.

9. לאחר עיון בתלונה ובתגובת השופט, החליט הנציב לדחות את התלונה. כאמור לעיל, המתלונן מפנה בתלונתו לדברים שכתב הנציב הקודם בהחלטה מס' 348/18. אלא מאי? הדברים שנכתבו שם התייחסו לצירוף של עובדות אשר אינו מתקיים במקרה זה, והנידון אינו דומה לראיה: באותו מקרה התנהל דיון בלשכתו של השופט ללא נוכחותם של כל הצדדים המעורבים בהליך, מה שאין כן כאן; בהחלטת הנציב (בסעיף 39) נאמר במפורש, כי האמור בה איננו מתייחס להליכי קדם משפט, ומדובר היה במפגש בלשכה לשם קידום משא ומתן, אשר נערך לפני אותו מותב, אשר דן בהליך עצמו והדיון בתיק היה קבוע בפניו. במקרה שלפנינו מדובר, לכל היותר, בהצעה של השופט להעביר את התיק להליך של גישור פלילי בפני מותב אחר, כפי שנעשה בסופו של יום, ואין עסקינן בשופט המשמש באותה עת גם כמגשר.

10. בפועל, הדיון השני לא התקיים בדלתיים סגורות, שכן לשם כך יש צורך בהחלטה פורמלית, וכזו לא ניתנה; הישיבה גם לא התקיימה בלשכתו של השופט, כפי שנכתב בהחלטתו הקודמת, אלא באולם בית המשפט, כפי שמסר השופט בתגובתו, והיא נועדה לבחון את האפשרויות באשר לאופן ניהול התיק (ראו, בהקשר זה, סעיף 143א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982).

הדיון "מחוץ לפרוטוקול" התקיים בהסכמת הצדדים, כאשר תוכן הדברים שנאמרו לא נרשם. זאת, כפי שמסר השופט בתגובתו, על מנת לאפשר לב"כ הצדדים להביע את עמדותיהם בעניין אופן ניהול התיק, באופן חופשי. בדיון מסוג זה, כשלעצמו, אין כל פסול, גם במסגרת הליך פלילי, והסברו של השופט, כך קבע הנציב, באשר לנסיבות הספציפיות של מקרה זה, אשר הובילו אותו לקיים דיון במתכונת המתוארת לעיל, מקובל עליו.

11. הנציב לא מצא כי נפל פגם כלשהו בהתנהלותו האמורה של השופט, אשר באמצעות דיון "מחוץ לפרוטוקול", שעצם קיומו תועד בפרוטוקול, ביקש לבדוק עם באי כוח הצדדים ובהסכמתם, בשלב מקדמי של התיק, כיצד הוא יתנהל, ולברר את עמדתם לגבי העברת התיק לגישור

פלילי, בפני מותב אחר. עוד הוסיף הנציב, כי לא התרשם שבעשותו כן, הפעיל השופט "לחץ" על הצדדים להסכים להליך של גישור פלילי, כנטען בתלונה.

12. הנציב ציין עוד בהחלטתו, כי ניכר על המתלונן כי הוא אינו סבור, שתיק בעל חשיבות ציבורית, כגון התיק נשוא התלונה, ראוי שיתברר בדרך של גישור פלילי, אלא בפני בית המשפט, לעיני הציבור. ברם, סוגייה זו חורגת ממסגרת ברור התלונה, ולא לנציב להכריע בה.

13. לאור האמור לעיל, התלונה נדחתה.

תמצית החלטה (מספרנו 642/19, עבודה)

על רישום בלתי רלבנטי בפרוטוקול של טענה לפגיעה מינית שבוצעה, לכאורה, על ידי בעל דין בילדיו הקטינים של אחיו

תקציר: בדיון שהתקיים בסכסוך מסחרי הנדון בבית הדין לעבודה, שהמתלונן אינו צד לו, נרשמו בפרוטוקול דברים לפיהם אחיו של הנתבע התלונן, כי הנתבע פגע מינית בילדיו הקטינים של האח. בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי מדובר בדברים שלא נגעו להליך שהתקיים בבית הדין, ומשכך לא היה מקום לרשום אותם בפרוטוקול, מה גם שמדובר בפגיעה חמורה בפרטיותם של האח וילדיו הקטינים, ושהחוק אוסר על פרסומו של מידע כזה.

1. ברקע התלונה עומד הליך המתנהל בין חברה לבין אחיו של המתלונן, בעניין סודות מסחריים שהושגו במסגרת יחסי עבודה. ההליך מתנהל בבית הדין האזורי לעבודה והמתלונן אינו צד לו.
2. לפני כשנה פנה המתלונן לבית המשפט לענייני משפחה, בבקשה למתן צו לפי חוק למניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001, נגד אחיו, בשל חשד כי האח ביצע עבירות מין בילדיו הקטינים של המתלונן.
3. במהלך הדיון שהתקיים בין החברה לאח בבית הדין לעבודה ציין בא כוח האח לפרוטוקול, כי קיימים סכסוכים במשפחה ובכלל זה כי אחיו של מרשו הגיש תלונה נגד האח על ביצוע עבירות מין בבנו.
4. לדברי המתלונן, עוד באותו היום הובאו הדברים לידיעתו והוא טוען, כי "הדברים החמורים הללו שמדברים על עבירות מין בקטינים תועדו בפרוטוקול הדיון מבלי שיש להם כל קשר להליך המסחרי המתנהל בין הצדדים להליך [בבית הדין לעבודה] וכמובן תוך פגיעה בפרטיות ובפרטיות ילדי הקטינים, ומבלי שהשופט ... עוצרת לרגע לחשוב מה משמעות הדברים שהוזכרו ומה כלל הרלוונטיות שלהם להליך [שבפניה]".
5. לטענת המתלונן, השופטת פעלה בניגוד למצופה משופט מקצועי, שצריך להיות מודע

- לרגישות שיש להליכים המתנהלים בבית משפט לענייני משפחה, ובפרט ככל שהדבר נוגע לביצוע עבירות מין בקטינים. לדבריו, על השופטת היה להפסיק את ב"כ אחיו ושלא לאפשר לו לומר דברים מסוג זה לפרוטוקול, או למצער להורות על מחיקת הדברים שתועדו בפרוטוקול בעניין ילדיו הקטינים. לדבריו, מעשיה של השופטת אילצו אותו להיגרר להליכים וגרמו לו להוצאות כספיות ולעוגמת נפש רבה.
6. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי המתלונן לא פנה אליה, עובר להגשת התלונה, בבקשה כלשהי. לדבריה, אילו היה עושה זאת בזמן אמת, הייתה בקשתו נבחנת לגופו של עניין והחלטה הייתה ניתנת בהתאם. עוד מסרה השופטת, כי דברי ב"כ האח נרשמו בפרוטוקול, "באופן המשקף את הדברים שנאמרו על ידו, כמקובל".
7. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין בידו לקבל את עמדתה של השופטת, בכל הנוגע לרישום בפרוטוקול של דברי ב"כ האח, בנושא זה.
8. סעיף 68א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט), החל גם בבית הדין לעבודה, מחייב רישומו של פרוטוקול "שישקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט" (ההדגשה שלא במקור). דברי ב"כ האח בדיון אינם בגדר דברים רלבנטיים הנוגעים להליך המתקיים בפני השופטת, ובעיקר אמורים הדברים שעה שהמתלונן לא היה צד להליך זה. משכך, לא היה מקום לרשום את הדברים הללו בפרוטוקול, ועל אחת כמה וכמה שעה שמופיע בהם אזכור לטענה על ביצוע עבירות מין בקטיין או בקטינים בני משפחה. הנציב הוסיף, כי אפילו נרשמו הדברים היה מקום להורות על השמטתם מן הפרוטוקול על אתר, או למצער להביאם כפראפרזה מרוככת יותר. ניתן אף היה, בנסיבות העניין, לכלול בפרוטוקול הערה של בית הדין לגבי התבטאויות בלתי רלבנטיות שנשמעו במהלך הדיון והושמטו ממנו, משאינן נוגעות לנושא הדיון, ומשיש בהן גם כדי לפגוע בפרטיותו של בן משפחה אחר ובעניינו של קטיין.
9. הנציב הזכיר, בהקשר זה, גם את הוראת סעיף 70(ד) לחוק בתי המשפט, אשר נותנת בידי השופט סמכות "לאסור כל פרסום בקשר לדיוני בית המשפט, במידה שהוא רואה צורך בכך לשם הגנה על בטחונו של בעל דין, עד או אדם אחר ששמו הוזכר בדיון או לשם מניעת פגיעה חמורה בפרטיות של אחד מהם" (ההדגשות שלא במקור).
10. כאשר מדובר בקטיין מוסיף ומורה לנו המחוקק, בסעיף 70(ג) לחוק בתי המשפט, כי "לא יפרסם אדם בלי רשות בית המשפט פרסום בעניינו של קטיין כאמור בסעיף 24(א)(1) לחוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960". סעיף 24(א)(1)(1) הנ"ל מתייחס באופן מפורש לעניינו של קטיין אשר נעברה בו עבירת מין.
11. ניתן להתרשם מתגובת השופטת, כי היא לא שתה ליבה למשמעותם החמורה של הדברים שנרשמו מפי ב"כ האח בפרוטוקול, ולא פעלה כפי שהיה מצופה ממנה לפעול בנסיבות אלה.
12. הנציב הטעים, כי לא נעלם ממנו ששמו של המתלונן לא צויין במפורש בפרוטוקול, וכך גם

שמות ילדיו הקטינים, אך משמופיע בפרוטוקול כי מדובר באחיו של אחד מבעלי הדין, די בכך על מנת להקים חשש של ממש לזיהויים של המתלונן והקטינים, תוך פגיעה אפשרית בהם.

13. לאור האמור נמצאה התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 895/18, תעבורה)

מתן החלטה על גבי טופס ידני בבית משפט לתעבורה ותייעוד ראוי בפרוטוקול

תקציר: לנציב הוגשה בקשת בירור על ידי נשיאת בית המשפט העליון, בהתאם לסמכותה על פי סעיף 14(ב) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, בעניין התנהלות בלתי נאותה, לכאורה, של שופט מבית משפט לתעבורה, לפיה קיים חשד שהשופט ערך פרוטוקול כוזב בתיק שהתנהל בפניו. לאחר בירור יסודי שהתקיים בנציבות, נדחתה בקשת הבירור, אך הנציב העיר מספר הערות לגבי שימוש בטופס ידני ותייעוד הולם בפרוטוקול.

1. כב' הנשיאה, א' חיות, פנתה אל הנציב בבקשת בירור, בהתאם לסמכותה על פי סעיף 14(ב) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), בעניין התנהלות בלתי נאותה, לכאורה, של שופט מבית משפט לתעבורה. על פי בקשת הבירור, קיים חשד לפיו השופט ערך פרוטוקול כוזב בתיק שהתנהל בפניו.

2. בפרוטוקול נשוא בקשת הבירור נכתב כי הנאשם לא התייצב לדיון, וב"כ המאשימה ביקשה לשחרר עד מטעמה שהמתין לתורו על מנת להעיד ולשפוט את הנאשם בהעדרו. תחת הכותרת "הכרעת דין" נרשם כי הנאשם מורשע בהעדרו, ולאחר מכן נרשם כי הדיון מתחדש, שכן הנאשם התייצב (בהחלטה המקורית הובא ציטוט מלא של הפרוטוקול, וצילום תדפיס של הארועים בפרוטוקול, המתעד זמני אמת של ביצוע פעולות שונות בפרוטוקול, כגון התחלת דיון, הוספת גזר דין, סיום דיון, חתימה אלקטרונית, ועוד).

לאחר תיעוד התייצבותו של הנאשם, נשמעו הטיעונים לעונש, ובגזר הדין נקבע כי בנסיבות המיוחדות של המקרה, היינו: נוכח תחושת העוול הקשה שנגרמה לנאשם בשל מעצרו והבאתו לתחנת המשטרה; מאחר שבישיבה הקודמת העד לא התייצב והדיון נדחה; משום שהנאשם הורשע בהעדרו בשל איחור של מספר דקות; ומתוך רצון לסיים את התיק ולמנוע דחיות נוספות וזנך נוסף לכל המעורבים, מוטל על הנאשם קנס סמלי בלבד. נציין, כי לחובת הנאשם מעל 10 הרשעות קודמות, כפי שמופיע בפרוטוקול.

מהלך הבירור

3. עם קבלת בקשת הבירור, פנינו אל הקלדן שהקליד את הפרוטוקול, אשר פנייתו הראשונית היא שהביאה, בסופו של יום, להגשת בקשת הבירור, כפי שיובהר בהמשך. לאחר שקיבלנו את

התייחסותו של הקלדן, ביקשנו מהשופט להתייחס לטענה שעלתה מדבריו של הקלדן, לפיה הכרעת הדין לא ניתנה בהעדרו של הנאשם, כפי שמופיע בפרוטוקול, אלא בשעה שהלה נכח באולם, ולא לפני שהשופט וידא בעצמו את זהותו. לאחר קבלת תגובתו של השופט, ביקשנו מהקלדן להשיב למספר שאלות.

4. לנוכח התרשמותו של הנציב מהמידע שעמד לפניו באותו שלב, כי קיימת אפשרות שיש ממש בטענה לפיה הפרוטוקול כוזב ואינו משקף את המציאות לאשורה, הוא מצא לנכון להעביר את העניין לעיונו של היועץ המשפטי לממשלה. זאת, בהתאם להוראת סעיף 22(ד) לחוק, הקובע לאמור: "העלה בירור התלונה חשד למעשה פלילי, יביא הנציב את העניין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה...".

5. לאחר קבלת עמדתו הראשונית של היועץ המשפטי לממשלה, הוחלט על השלמת הבירור על ידי הנציב. במסגרת זו, נפגש הנציב בלשכתו עם השופט ובמועד אחר גם עם הקלדן. לאור הדברים שנמסרו בפגישות הללו, בצירוף המידע שכבר היה ברשות הנציב, הוא הגיע לידי מסקנה, כי אין עוד מקום למעורבותו של היועץ המשפטי לממשלה בבדיקת הפרשה, וכי ההחלטה בבקשת הבירור תינתן על ידו.

6. תוצאת הבירור היא, כי הנציב לא מצא בחומר שלפניו תשתית עובדתית מספקת על מנת לבסס את החשד העולה מבקשת הבירור, אך הוא ראה להעיר מספר הערות לגבי אופן התנהלותו של השופט בעניינו של הנאשם, במסגרת הדיון שהתקיים בפניו, והכל כפי שובהר בהמשך.

העובדות הצריכות לעניין

7. נגד הנאשם הוגש כתב אישום בגין שליחה או קריאה של מסרון בעת נהיגה ברכב, בניגוד לתקנה 28(ב)(1)(ב) לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961.

8. בעניינו של הנאשם התקיימו ארבע ישיבות, שתי האחרונות שבהן התקיימו בפני השופט. בישיבת ההקראה התברר כי אין אישור לגבי זימונו של הנאשם לדיון, והוא נדחה למועד אחר. במועד זה התייצב הנאשם והכחיש את המיוחס לו, והתיק נקבע לשמיעת ראיות בפני השופט. ואולם, העד מטעם המאשימה לא התייצב לדיון זה, כאשר הנאשם עמד על זימונו של השופט, משום שלטענתו הלה פעל כלפיו בניגוד לחוק, שכן, לדבריו, הוא נאזק שלא כדין והוא לתחנת משטרה באמצעות ניידת. שמיעת ההוכחות נקבעה למועד אחר, הוא מועד הדיון נשוא בקשת הבירור.

9. הנאשם לא התייצב לדיון במועד שנקבע, ואין חולק כי הוא הגיע באיחור, מלווה על ידי אביו, כעבור כחצי שעה לערך.

10. אין גם מחלוקת שפרוטוקול הדיון הוקלד ברצף על ידי הקלדן.

דיווחו של הקלדן

11. על שארע בדיון בעניינו של הנאשם, דיווח הקלדן, יומיים לאחר הדיון, לאחראית עליו (מרכזת

קלדניות). את אשר מסר לה, העביר הקלדן ללשכתנו, במענה לפנייתנו אליו. בדיווחו מסר, כי ביום בו התקיים הדיון בעניינו של הנאשם, הוא שימש כקלדן באולמו של השופט. לאחר שהשופט סיים לטפל בתיקים אחרים, הוא פנה לשני אזרחים שישבו בספסל האחורי באולם והחל לדבר איתם. מהשיחה הבין הקלדן כי מדובר בנאשם ובאביו, אשר הגיעו באיחור לדיון בעניינו של הנאשם. במהלך השיחה, שאלה הצטרפה גם ב"כ המאשימה, אמר השופט לשניים, כי מאחר שהם איחרו להתייצב לדיון, ניתנה כבר הכרעת דין בהעדר התייצבות. ב"כ המאשימה מסרה באותה שיחה, כי עד שהיה מוזמן לדיון שוחרר על ידה עקב העדר ההתייצבות של הנאשם. לאחר זאת, הורה השופט לקלדן לפתוח פרוטוקול, והשופט הכתיב לו את הפרוטוקול כך שמופיע בו כי ניתנה הכרעת דין בהעדר הנאשם, ולאחר מכן הדיון נעצר והתחדש בנוכחותו. בהמשך, נתן השופט גזר דין ו"סגר" את הדיון.

תגובת השופט

12. בתגובתו לבקשת הביורר מסר השופט, כי המקרה זכור לו היטב. זאת, בשל הטענות החמורות שהעלה הנאשם כלפי המשטרה (שלא זכו לביורר משום שהלה איחר לדיון), ובשל העונש הסמלי והלא שגרתי שהוא הטיל על הנאשם בנסיבות אלה. בתגובתו הבהיר השופט, כי עד מטעם המאשימה המתין לדיון ההוכחות, שלא ניתן היה להתחיל בו בהעדר הנאשם, ובמקביל הוא המשיך לדון בתיקים אחרים. בשלב מסויים ביקשה ב"כ המאשימה לשחרר את העד (שהמתין לשווא לבואו של הנאשם), ולהרשיע את הנאשם בהעדרו, לפי סדרי הדין המיוחדים בעבירות קלות. השופט נעתר לבקשתה, הנאשם הורשע בהעדרו והעד שוחרר. על מנת שלא לעכב את הדיון בעניינם של נאשמים אחרים שהמתינו באולם בית המשפט, נרשמו דברי ב"כ המאשימה ועובדת הרשעת הנאשם בהעדרו, בכתב ידו על גבי טופס מובנה (פרוטוקול ידני) והוקלדו לאחר מכן במערכת הממוחשבת, לקראת סוף יום הדיונים. בינתיים, התייצב הנאשם באיחור, והדיון בעניינו התחדש כאשר גזר הדין ניתן בפניו. וכך אירע שהוא (השופט) לא נתפנה כדי לדון בעניינו של הנאשם בהעדרו, עד תום, אלא המשיך לדון בתיקים האחרים, כאשר גזר הדין - להבדיל מהכרעת הדין - ניתן בנוכחותו והנאשם זכה להקלה משמעותית בעונש. מכאן, לדברי השופט, שפרוטוקול הדיון המודפס משקף את כל מה שנאמר והתרחש בפועל, קרי: דברי ב"כ המאשימה; הרשעת הנאשם בהעדרו; הפסקת הדיון והתחדשותו; התייצבות הנאשם באיחור; דברי הנאשם; טיעוני הצדדים לעונש ומתן גזר הדין. לשיטתו של השופט, העובדה כי חלק מהדברים הוקלדו במחשב בשלב מאוחר יותר אינה מהותית אלא טכנית בלבד. החלק הראשון של הדיון, לרבות הרשעת הנאשם בהעדרו, התקיים בפועל והדברים תועדו בכתב, כאמור, בפרוטוקול ידני שהועתק לאחר מכן למחשב. השופט הדגיש בתגובה, כי אין מדובר "בהמצאה פרי דמיונו של שופט! איני יודע מי נטפל אלי ואיני מבין מדוע יטפול עלי אשמת שווא מוזרה שכזו".

תגובות נוספות

13. מרכזת הקלדניות, אשר גם אליה פנינו, מסרה בתגובתה, כי הקלדן דיווח לה על המקרה, לאחר שאמר לה כי הוא "כבר יומיים מסתובב עם הרגשה לא טובה ולא ידע למי לפנות". במהלך

השיחה עמה, העביר לה הקלדן עותק מהפרוטוקול וצילום מסך של האירועים המשתקפים מהפרוטוקול. מרכות הקלדניות ביקשה ממנו להעלות על הכתב את פרטי האירוע ולשלוח לה אותם בדוא"ל, ולבסוף היא העבירה ללשכתו של נשיא בית המשפט את שדיווח לה הקלדן.

14. ב"כ המאשימה, מסרה בתשובה לפנייתנו כי נוכח ריבוי התיקים וההופעות בבית המשפט, לא זכור לה מה שהתרחש בדיון המדובר. פנייתנו אל הנאשם הושבה ריקם.

15. לאחר קבלת תגובתו של השופט, הפנינו לקלדן מספר שאלות. במענה לשאלות אלו, השיב הקלדן, כי הוא לא ראה את השופט מנהל פרוטוקול ידני ביחס לתיק המדובר, כפי שלא ראה את השופט מנהל פרוטוקול ידני לגבי תיק אחר כלשהו באותו יום דיונים (או בימי דיונים קודמים שבהם הוא עבד עם השופט). בנוסף, למיטב ידיעתו ולמיטב זכרונו, מלבד אזכורים קצרים לגבי נוכחותו של עד מטעם המאשימה, שאמור היה להעיד בתיק, לא הייתה כל התייחסות לתיק זה במהלך יום הדיונים, התייחסות שהיה בה כדי לעכב את הדיון בעניינם של נאשמים אחרים, כאשר הדיונים הנוספים התנהלו ברצף, ללא כל קשר לתיק המדובר. מניסיונו בימי דיונים בתיקי תעבורה, את הטיפול בתיקים בהם לא מופיע הנאשם, משאירים לסוף היום, וככלל אין מטפלים בהם כל עוד יש עורכי דין או נאשמים אחרים באולם.

16. עוד השיב הקלדן, כי למיטב ידיעתו לא היה ולא נרשם פרוטוקול ידני, והוא לא התבקש להעביר תוכנו של פרוטוקול ידני למערכת הממוחשבת, ואף לא ידוע לו על עובד אחר שנדרש לעשות כן. בנוסף, לאחר שהוא עיין בתיק, אין זה אפשרי שאדם אחר יקליד דברים כאלה או אחרים לפרוטוקול הדיון. עוד נמסר, כי כל עריכה מאוחרת יותר של הפרוטוקול הייתה צריכה להיות מיוצגת בלוח האירועים הממוחשב בפרוטוקול. הקלדה מאוחרת של מסמך נפרד, הייתה גם היא צריכה להשתקף בתיק עצמו, אך לא נעשה בתיק דבר לאחר שנחתם פרוטוקול הדיון (מלבד תוספת של מסמך מסויים לתיק).

נתונים נוספים שעלו בעקבות פגישותיו של הנציב עם השופט והקלדן

17. כאמור, במסגרת השלמת הברור על ידי הנציב, הוא נפגש עם השופט ועם הקלדן. השניים חזרו, ככלל, על הגרסאות שמסרו, והוסיפו נתונים חדשים.

18. השופט מסר, כי הוא החל ביישום תכנית "פיילוט", אשר נועדה לשים קץ לשימוש בפרוטוקול ידני, דבר שהיה רווח בשעתו, ואשר חייב את המזכירות לסרוק פרוטוקול זה לתיק. לדבריו, לקראת פגישתו עם הנציב הוא בדק ומצא, כי בשעה שב"כ המאשימה פנתה אליו וביקשה לשחרר את העד שהתייצב לדיון בעניינו של הנאשם, הוא היה בעיצומה של שמיעת טיעונים לעונש בתיק אחר (בהחלטה המקורית צויין מספרו של התיק האחר והובא צילום של ארועים בפרוטוקול של אותו דיון). באותן נסיבות, מתן גזר דין בתיקו של הנאשם בסמוך למועד הרשעתו, היה כרוך בפתיחת התיק שבידי ב"כ המאשימה; פתיחת פרוטוקול במחשב; רישום פרטי הנוכחים; בדיקת הרשעות קודמות וכו', פעולות שהיו גוזלות זמן משמעותי, שעה שהוא דן בתיק האחר, הליך שנמשך כחצי שעה.

19. השופט ציין עוד, כי הוא לא מצא לנכון להטיל על הנאשם הוצאות בגין אי התייצבותו בשעה היעודה, ולקבוע מועד נוסף לשמיעת ההוכחות בתיק. זאת, משום שלדבריו, בתיקי עבירות של שימוש בטלפון נייד, כדוגמת המקרה דנן, אין הוא יכול להרשות לעצמו, שעה שהוא מטפל באלפי תיקים בשנה, לקבוע מועד נוסף לשיבת הוכחות. זאת, בעיקר, לאחר שבתיק זה כבר התקיימו שתי ישיבות קודמות מבלי שניתן היה להתקדם בשמיעת ההוכחות.

20. אשר לפרוטוקול שהתנהל בעניינו של הנאשם, מסר השופט, כי נרשם על ידו בפרוטוקול הידני שהוא משחרר את העד לבקשת ב"כ המאשימה, ומרשיע את הנאשם בהעדרו. כך החליט לעשות על מנת שהדברים לא ישכחו ממנו, ומתוך כוונה להקלידם במחשב, בסופו של יום. לדברי השופט, זה היה הפרוטוקול הידני היחיד שרשם באותו יום דיונים, והצורך ברישומו נבע מהעומס ששרר באולם, כפי שניתן להתרשם מכמות הדיונים שהיו קבועים בפניו באותו יום. השופט הוסיף עוד, כי הוא נוהג לעשות שימוש בפרוטוקול ידני בנסיבות דומות, למשל, כאשר עורך דין פונה אליו ומבקש דחייה, וזאת בכדי שלא לעכב דיונים אחרים, ובסוף היום הוא נוהג להעביר את מה שרשם בפרוטוקול הידני למחשב.

21. במקרה דנן, לא מסר השופט לקלדן את הפרוטוקול הידני כדי שהלה יעתיקו למחשב, אלא הכתיב לו את הכרעת הדין בעל פה. בפרוטוקול צויין, באיזו שעה מתחדש הדיון, כך שמבחינתו הפרוטוקול תקין, ויש בו תיעוד של מה שהתרחש לפני חידוש הדיון. השופט הבהיר בנוסף, כי הפרוטוקול הידני שרשם אינו מצוי בתיק, שכן התכלית הייתה, כאמור, להימנע מלהשתמש בו ושלא להטריד את המזכירות בסריקתו. לדברי השופט, בתיקים שבהם אין התייצבות של נאשם, הוא מטפל, ככלל, בסוף היום, ובאותו שלב הדברים מוקלדים ישירות למחשב. גם בתיקו של הנאשם הוא התכוון להמשיך ולטפל בסוף היום, אלא שהנאשם התייצב בבית המשפט, כך שהיה צורך להידרש לעניינו.

השופט חזר והדגיש במהלך הפגישה, כי אין כל היגיון בחשד המיוחס לו בבקשת הברור, שכן לא ברור איזו תועלת הייתה צומחת לו, אם מהלך העניינים היה כפי שנטען.

22. בשיחתו של הנציב עם הקלדן, אישר הלה כי ב"כ המאשימה קטעה את מהלך הדיון בתיק אחר שהתנהל בפני השופט באותה עת, והודיעה כי הנאשם, בתיק מושא בקשת הברור, לא התייצב. בשלב זה ביקשה ב"כ המאשימה לשחרר את העד, ואז אישר השופט לשחררו. לשאלת הנציב את הקלדן, האם קיימת אפשרות כי הוא לא הבחין בכך שהשופט ערך לעצמו באותו זמן תרשומת כלשהי, השיב הקלדן, כי הדבר אפשרי, אם כי לדעתו הסיכוי לכך קלוש, שכן הוא מקפיד לעקוב אחר כל המתרחש באולם הדיונים, בעת שהוא משמש בתפקידו. עוד ציין הקלדן, כי הוא לא ראה את השופט ממלא טופס ידני, ולו הבחין שהשופט עושה כן, לא הייתה תלונתו באה לעולם. הקלדן ציין בנוסף, כי הוא גם לא נתקל בטופס ידני כזה לאחר מכן. עוד מסר הקלדן, כי הוא לא ראה שהשופט עורך תרשומת כלשהי, על דף אחר (שאינו פרוטוקול ידני), ולא שמע אותו מודיע בקולו, לפני הקלדת הפרוטוקול, שהוא מרשיע את הנאשם.

הקלדן הוסיף עוד, כי באותו יום דיונים, כל הפרוטוקולים של כלל הדיונים הוקלדו, וכי בדיונים שהתנהלו בפני השופט, הוא תיפקד כקלדן פעמים ספורות בלבד.

מסקנות והחלטה

23. לדברי השופט, הוא שחרר את העד שהתייצב לדיון והרשיע את הנאשם, קודם להכתבת הפרוטוקול לקלדן. נמסר על ידו, כי דברים אלו נרשמו על ידו בזמן אמת, על גבי פרוטוקול ידני, אשר אותו לא הציג וגם אין לו זכר בתיק. מנגד, מסר הקלדן כי הוא לא ראה את השופט עורך תרשומת כזו בפרוטוקול ידני או בכל מסמך אחר. אך, עם זאת, הקלדן אינו יכול לבטל באופן מוחלט את האפשרות שהוא לא הבחין בכך, גם אם הסיכוי כי באופן זה התנהלו הדברים אינו גבוה. בנסיבות אלה, לא ניתן לשלול את גרסתו של השופט, לפיה הוא הרשיע את הנאשם בהעדרו, תוך שימוש בפרוטוקול ידני, בניגוד לחשד כלפיו כי הוא הרשיע את הנאשם בנוכחותו.

24. עם זאת, מצא הנציב לנכון להעיר מספר הערות לגבי התנהלותו של השופט במקרה דנן, גם על פי גרסתו שלא נדחתה, כאמור, על ידו.

במקרה של הרשעת נאשם בהעדרו, מן הראוי הוא כי בית המשפט יגזור את דינו מיד בסמוך, ושלא לפצל את הדיון בעניינו, ולדידו של הנציב זהו סדר העניינים הטבעי והמתבקש. אין כל היגיון בהרשעת הנאשם בהעדרו, תוך שימוש בפרוטוקול ידני (ללא פתיחת הפרוטוקול במחשב), מבלי לגזור את עונשו ברצף באותו פרוטוקול ידני.

עוד הוסיף הנציב, כי גם במקרה שבו הנאשם מתייצב באולם, לאחר שהורשע ונגזר דינו, יכול השופט לבטל את ההרשעה ואת גזר הדין ולקבוע מועד חדש לשמיעת הראיות, תוך הפעלת שיקול דעת אם יש מקום להטלת הוצאות מתאימות על הנאשם, בגין התייצבותו המאוחרת בבית המשפט והצורך בזימון עד או עדים פעם נוספת.

עוד העיר הנציב, כי ככל שבית המשפט מוצא לנכון לטפל בבקשה כלשהי בתיק מסויים, תוך כדי דיון בתיק אחר, והוא רושם לעצמו את הבקשה ואת המענה לה, מתוך כוונה לתעד את הדברים בפרוטוקול בשלב מאוחר יותר, עליו לציין זאת במפורש. לשון אחר: יש לשחזר בפרוטוקול את השתלשלות העניינים, באופן שיובן סדר התרחשותם. לו כך נהג השופט במקרה דנן, לא היה מתעורר ספק אצל הקלדן, שמסר כי הוא לא ראה את השופט עורך לעצמו תרשומת כלשהי; לא שמע אותו מקריא מתוכה; או מודיע בקול על הרשעת הנאשם.

בשולי החלטתו שיבח הנציב את הקלדן, אשר מתוך אזרחות טובה, מצא לנכון לדווח לממונים עליו, על מה שנראה בעיניו כבלתי תקין. הובהר, כי היה בסיס לתחושתו של הקלדן כי מה שנצפה על ידו באולמו של השופט היה בלתי ראוי, בהעדר כל סימן אובייקטיבי לכך שהנאשם הורשע קודם לכן, תוך שימוש בפרוטוקול ידני. על כך שהיה ממש בתחושתו זו של הקלדן תעיד העובדה, כי הגורמים השונים אשר העניין הובא לפתחם (קרי, נשיא בית המשפט, נשיאת בית המשפט העליון והיועץ המשפטי לממשלה), סברו, כל אחד בתורו, כי יש מקום לבדוק את הפרשה. דברי הערכה אלו נאמרו לקלדן, גם בפניו, בפתח פגישתו עם הנציב.

בהערות אלה, מוצה הברור.

תמצית החלטה (מספרנו 382/19, שלום)

על שחרור בשגגה של טיוטת פסק דין למערכת נט-המשפט טרם שהוגשו סיכומי הצדדים ומה בין טיוטה ובין שימור זכרונו של בית המשפט מן הדיון שבפני

תקציר: טרם שהוגשו סיכומי בעלי הדין בתיק, שוחרר למערכת נט-המשפט מסמך "פסק דין", הנחזה להיות פסק דין מנומק, מפורט וכולל הכרעה קונקרטית בתיק, לרבות קביעת שיעור ההוצאות שיושתו על הצד המפסיד.

לדברי השופטת, אין מדובר אלא בטיוטת פסק דין, ששוחררה בטעות, והוכנה על מנת לשמור את זכרונו של בית המשפט לאחר שמיעת התיק מההתרשמות מהעדים בדיון ולרישום הממצאים המסקנתיים שעלו ממנו.

הנציב עמד על אחריותו של שופט לשחרור מוטעה של טיוטה, חרף מנגנוני ההגנה שבמערכת נט-המשפט ובהם הדרישה, כי המסמך ייחתם בחתימה אלקטרונית על ידי השופט עצמו באמצעות כרטיס חכם.

במקרה שבפנינו אף יש טעם בטענה, כי אין מדובר בשימור הזיכרון. בהכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק דין, טרם שהושלם ההליך המשפטי, יש טעם רב לפגם. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בסימו של דיון הוכחות נקבע תיק להגשת סיכומים. אך טרם שהיה סיפק בידי התובע להגיש את סיכומיו, הועלה למערכת נט-המשפט מסמך הנושא 3 עמודים שכותרתו "פסק דין", וחתום בחתימתה הגראפית של השופטת. פסק הדין המנומק ניתח את הראיות שהוצגו בפני בית המשפט ומצא לחייב את הנתבע בתשלום סכום של 12,287 ₪ לתובע, בצירוף הוצאות בסך של 3,000 ₪. כשעה לאחר מכן הוסר מסמך זה ממערכת נט-המשפט, ולאחר "בקשה בהולה למתן הבהרה" שהגיש ב"כ המתלונן (הנתבע) ניתנה החלטת השופטת, בה נאמר, כי מדובר בטיטה בלבד, טרם קבלת הסיכומים, שפורסמה עקב טעות טכנית, וכי הסיכומים, לכשיוגשו, ייקראו וייבחנו על ידי בית המשפט ובהתאם לכך ינתן פסק הדין.

2. לדברי השופטת, אף שב"פסק הדין" המדובר נסקרו הראיות שהוגשו ופורטה ההתרשמות ממנהימות העדים, כך נוהג בית המשפט לעשות בתיקים רבים, למען שימור הזיכרון הטרי מההתרשמות מהעדים בדיון ולרישום הממצאים המסקנתיים שעלו ממנו.

3. בתלונתו לנציב הטעים המתלונן, כי בסיכומים שהגיש התובע, בסופו של יום, הוא הסתמך על "פסק הדין" ואף ציטט ממנו כמעט במדויק. כן טען המתלונן, בהתייחס לדברי השופטת לגבי "שימור הזיכרון", כי השופטת הייתה יכולה לכתוב הערות שונות למען שימור הזיכרון, ואולם כתיבתו של פסק דין שלם, סופי ומנומק, שברור כי אינו טיוטה חלקית, מעיד על גיבוש דעתו של בית המשפט בדיון, וגורם למתלונן עוול וחוסר צדק משווע. המתלונן הוסיף עוד, כי השופטת גם מצאה, במסגרת "פסק הדין", לחייב אותו בתשלום סכומים כספיים בהתאם לסעדים שנדרשו בתביעה. לדברי המתלונן, גם בטענת השגגה באשר לפרסום המסמך אין

ממש. זאת, מאחר שמערכת נט-המשפט כוללת מנגנון דו שלבי, המונע פרסומן של טיוטות על ידי התניית הפרסום באישורו המפורש של השופט היושב בדין, באמצעות כרטיס חכם הצמוד למחשבו. המתלונן הוסיף וטען, כי מנגנון נוסף המצוי במערכת מתריע בפני השופט ומאלץ אותו לאשר באופן פרטני את חתימת המסמך המבוקש ופרסומו ברבים.

4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, בין היתר, כי התברר לה שמיד עם חתימת פסק דין או החלטה, מתקבלת על כך הודעת מחשב אוטומטית, אצל הצדדים המקושרים לתיק במערכת נט-המשפט. לפיכך, היא פנתה אל השופטת המרכזת את הטיפול בהצעות שיפור ושינוי בנט-המשפט, בהצעה להשהות את ההודעה האוטומטית הנשלחת לצדדים בחצי שעה, "כדי לאפשר לשופט תיקון טעויות של לחיצה על מקש 'חתימה' או טעויות קולמוס אחרות".

5. הנציב מצא להצדיק את התלונה. לדבריו, אין צריך לומר, כי מתן פסק דין או החלטה, במסגרת הליך שיפוטי זה או אחר, אינו דבר של מה בכך. מטעם זה, נדרשת במערכת נט-המשפט חתימה אלקטרונית של השופט על כל פסק דין או החלטה, על ידי שימוש בכרטיסו החכם של השופט, לפני שהחלטות שיפוטיות יועלו למערכת ויובאו לידיעת בעלי הדין. לא זו אף זו, השופט אף מתבקש לאשר באופן פרטני את דבר חתימתו על המסמך הספציפי, על כל המשתמע מן הדבר, כאשר החובה והאחריות לכך נמסרו באופן אישי ופרטני לשופט עצמו. הוא זה שברשותו מצוי הכרטיס החכם והוא זה בלבד אשר רשאי לפעול במערכת לשם חתימתם האלקטרונית של פסק הדין או של ההחלטה, ונדרש אישורו לשחרור המסמך לבעלי הדין. מכאן, שחובת זהירות מוגברת רובצת על כתפי השופט, ועליו לפעול תוך שימת לב מרובה למשמעות החתימה האלקטרונית ולאישורו של המסמך. מנגנוני הגנה אלה, הכלולים בתוכנת נט-המשפט, נקבעו מתוך הבנה כי תקלה חמורה עשויה להיגרם עקב "שחרורה" של טיוטת פסק דין או של החלטה לצדדים, והתלונה שבפנינו תוכיח. מכאן נובעת המסקנה, כי טענתו של שופט ל"שגגה" שנפלה או ל"טעות קולמוס", אין בה כדי להפחית מאחריותו לכשל שנגרם על ידו. יובהר, כי אפילו תאפשר המערכת השהיה של דיוור ההודעה לצדדים בדבר חתימת המסמך, עדיין רובצת האחריות לחתימת המסמך לפתחו של השופט בלבד.

6. עוד יש להדגיש, כי יש טעם בטענת המתלונן, כי ב"פסק הדין" ששוחרר אין מדובר ב"שימור זיכרון" בלבד, כדברי השופטת, אלא במסמך הנחזה להיות פסק דין של ממש, בהיותו מנומק, מפורט, וכולל הכרעה קונקרטית בתיק, לרבות קביעת שיעור ההוצאות שיושתו על הצד המפסיד. אין זה מיותר לציין, כי בהכנת טיוטה מלאה ומפורטת של פסק דין, טרם שהושלם ההליך המשפטי, יש טעם רב לפגם.

7. בתמצית החלטה 604/16 מיום 26.12.16 "על הפסול שבהכנת החלטה שלמה מן המוכן טרם שנשמעו טענות הצדדים" קבע הנציב לשעבר, השופט (בדימוס) א' ריבלין, כי אין להשלים עם כתיבתה של החלטה, טרם שנשמעו כל טענות הצדדים. התנהלות כזאת, כך כתב, עשויה לפגוע במערכת המשפט וליצור תחושה של מה שמכונה "משחק מכור", שבמסגרתו אין עוד טעם בהשמעת טיעונים, שהרי עמדת השופט כבר התגבשה מראש.

8. התלונה נמצאה איפוא מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 19/356, שלום)

על קציבתן מראש של מספר השאלות שעורך דין רשאי לשאול במהלך חקירה

תקציר: בפתח חקירה של עורך דין בבקשת רשות להתגונן, הודיע השופט שעומדות לרשות המתלונן 10 שאלות בלבד. בשלב מסוים, אף ספר השופט את השאלות שנשאלו והודיע למתלונן, כי נותרה לו עוד שאלה אחת לשאול. המתלונן הלן על התנהלות זו, וטען כי אין מקום להגביל מראש את מספר השאלות שעורך דין רשאי לשאול, שכן הדבר פוגע בביצוע עבודתו, מה גם שהדבר נעשה בשעה שנוכחים באולם בעלי דין ופרקליטים נוספים.

הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין לתחושתו של עורך דין, אשר מבקש לעשות את מלאכתו באופן המיטבי עבור מרשו, כאשר בית המשפט מקציב לו מראש כמה שאלות הוא יהיה רשאי לשאול, דבר המונע, לגישתו, את מיצוייה של החקירה. אין זה ראוי לקצוב מראש את מספר השאלות שאותן ניתן יהיה לשאול, ויש להעדיף את סמכותו של בית המשפט לכוון ולמקד את החקירה, ככל שהוא מתרשם כי נשאלות שאלות מיותרות. ניתן גם לקצוב זמן ריאלי לניהול החקירה, דבר שאף הוא עדיף על פני קביעה שרירותית של מספר השאלות שישאלו.

1. המתלונן, עורך דין, מלין על כך, שבפתח חקירה שביצע בהליך של בקשת רשות להתגונן, הודיע השופט כי לרשותו עומדות "10 שאלות בלבד", שכן כך הוא נוהג לקבוע לגבי חקירות מסוג זה המתנהלות בפניו. המתלונן המשיך לחקור את המבקשת, ובשלב מסוים במהלך החקירה אמר לו השופט שהוא כבר שאל 10 שאלות. המתלונן השיב לבית המשפט, כי הוא עדיין לא שאל עשר שאלות, וכי נותר לו עוד מספר מצומצם של שאלות. בתגובה לכך, עצר בית המשפט את החקירה, וביקש מהקלדנית להחזיר את הפרוטוקול לראשיתו, והחל לספור את השאלות אשר נשאלו בצורה מספרית. המתלונן מציין, כי הוא חש כמי שנחשד בכך שאינו דובר אמת בפני בית המשפט, וזאת שעה שאולם בית המשפט מלא מפה לפה בבעלי דין ובפרקליטים, וכי לאחר שהספירה הגיעה ל-9, הודיע בית המשפט כי נותרה לו שאלה אחרונה, ושוב - כאשר הוא בעיצומה של החקירה. לטענת המתלונן, אין מקום להגביל מראש את מספר השאלות שעורך דין רשאי לשאול, שכן הדבר פוגע בביצוע עבודתו.

2. בתגובתו מסר השופט, כי על פי הפסיקה, בדיון בבקשת מתן רשות להתגונן, די בצורך במספר שאלות רב כדי להוות טעם למתן רשות להתגונן. לכן, נקצב למתלונן מספר השאלות. גם לאחר שהתברר, כי אין כוונת המתלונן לפעול על פי הנחייתו, הרי שכאשר ביקש המתלונן לשאול מספר שאלות נוסף, הוא נעתר לבקשה.

3. הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין לתחושתו של עורך דין, אשר מבקש לעשות את מלאכתו באופן המיטבי עבור מרשו, כאשר בית המשפט מקציב לו מראש כמה שאלות הוא יהיה רשאי לשאול, דבר המונע, לגישתו, את מיצוייה של החקירה.

4. לדעת הנציב, אין זה ראוי לקצוב מראש את מספר השאלות שאותן ניתן יהיה לשאול, ויש להעדיף את סמכותו של בית המשפט לכוון ולמקד את החקירה, ככל שהוא מתרשם כי נשאלות

שאלות מיותרות. ניתן גם לקצוב זמן ריאלי לניהול החקירה, דבר שאף הוא עדיף על פני קביעה שרירותית של מספר השאלות שישאלו.

5. בכפוף להערה זו, נדחתה התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 661/19, שלום)

על מחיקת תביעה בעילת חוסר מעש, שעה שחדלו אחרים

תקציר: הנציב מצא מוצדקת תלונה על שופט שנהג למחוק תביעות שהגיש בא כוחם של תובעים בעילת חוסר מעש, למרות שמי שהלכה למעשה לא קיים את הוראות הדין ואת החלטות בית המשפט היו הנתבעים או המומחה שמונה מטעם בית המשפט.

בהחלטתו קבע הנציב, כי יש לראות בחיוב כל ניסיון לייעל את ההליכים המתקיימים בבית המשפט, במטרה למנוע סחבת, ולהימנע מעיכובים בלתי סבירים במתן החלטות ופסקי דין. השאלה המתבקשת היא, באילו אמצעים נוקט בית המשפט על מנת להגיע לתוצאה הרצויה?

הנציב לא מצא כל הצדקה למחיקת תביעתו של תובע מחוסר מעש, שעה שמי שלא ציית להוראות הדין או להחלטותיו של בית המשפט היו הנתבע או המומחה שמונה על ידי בית המשפט. הסמכות לכוף נתבע או מומחה מטעם בית המשפט, לקיים את החלטות בית המשפט מסורה לשופט היושב בדין, בין בדרך של הטלת הוצאות על הנתבע, או מחיקת כתב הגנתו ומתן פסק דין לטובתו של התובע במקרים המתאימים, או החלפתו של המומחה באחר. אכן, יש לתובע אינטרס כי ההליכים בתביעתו יקודמו, אך אין לומר כי באי הגשת בקשה או הודעה מצידו לבית המשפט בעניין מחדלו של אחר, יש משום ראייה מספקת לכך שהתובע הסכין עם אותו מחדל או כי הוא הגיע עם הצד שכנגד להסדר, מחוץ לכתלי בית המשפט, כסברת השופט. גישתו של בית המשפט במקרים מעין אלה, לפיה יש למחוק את התביעה מחוסר מעש הינה, בנסיבות העניין, גישה מרחיקת לכת ובלתי סבירה. הנציב הוסיף, כי לא מצא אח ורע לפרקטיקה מעין זו בקרב גורמים שיפוטיים אחרים.

1. עורך דין המייצג תובעים בתיקי נזיקין הלין לנציבות על מנהגו של שופט למחוק את התביעה בעילת חוסר מעש, שעה שמדובר למעשה במחדליהם של הנתבעים או של המומחה שמונה מטעם בית המשפט. המתלונן מציין, כי השופט יצר לבא כוחו של תובע חובה חדשה, שאינה מעוגנת בדין, והיא להגיש תלונה על מחדל של אחר, שאחרת תימחק התביעה. לדבריו, השופט "הטיל עליו לברר עם הנתבעת את פשר מחדלה ולדווח לו תוך זמן קצר, שאחרת, תימחק תביעתו. זאת במקום שיוורה לנתבעת ישירות, לתת הסברים, ולאיים עליה בעונש".

2. המתלונן מוסיף, כי התנהלות השופט יצרה עומס אדיר על משרדו, כשמעבר למשימות הרבות, הקשות והמורכבות המונחות לפתחו כעורך דינם של תובעים בנזקי גוף, הוא נדרש "להקצות זמן וכוח אדם נוסף, על מנת לשמש כמזכיר אישי וכיועץ משפטי של צדדים אחרים ושל

המומחים מטעם בית משפט, לעדכן ביומנו את המועדים שלהם לביצוע משימות (הן עפ"י התקנות והן עפ"י ההחלטות) לברר עמם את פשר אי-העמידה שלהם במועדים, להתלונן לשופט על מחדלים שלהם, לברר עמם מה סיבת המחדלים שלהם, ולתת הסברים לשופט על מחדלים שלהם, ואז לשאת בעלבונות ובעונש במקומם" (ההדגשות במקור – א.ש.).

3. לבסוף, נטען על ידי המתלונן, כי התנהלות השופט מנוגדת להתנהלותם של שופטים אחרים, אשר בנסיבות זהות, טורחים לפנות ישירות לנתבעים או למומחים מטעמם, ודורשים לקבל מהם הסבר למחדליהם או מטיילים עליהם סנקציה, מבלי לערב את המתלונן, מבלי לבקר אותו, ומבלי לאיים עליו או להענישו.

4. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי אחת הרעות החולות של תיקים בתחום נזקי הגוף הינה התארכותם יתר על המידה ולעיתים על פני שנים ארוכות. השופט הוא האחראי על ניהול התיק והוא רואה צורך להימנע, ככל הניתן, מסחבת שאינה מוצדקת. דברים אלה יפים בעיקר לבא כוח התובע – הוא אדון ההליכים בתיק, ולו אינטרס עליון לקדם את הדיון לגופם של דברים.

5. לדברי השופט, בדוגמאות שהובאו בתלונה ניתנו התראות למחיקה מחוסר מעש ובחלקן, לאחר שההתראות ואורכות שניתנו לא הועילו, אכן נמחקה התביעה מחוסר מעש. הכל נעשה בהתאם לצורכי קידום ההליך ובאף אחד מהמקרים לא חויב המתלונן בהוצאות לטובת אוצר המדינה או לצד שכנגד. עוד הבהיר השופט, כי התובע נדרש בכל המקרים שפורטו בתלונה, לערוך בירורים ולדווח על כך לבית המשפט. משלא עשה כן, חרף אורכות שניתנו לו, נמחקה התביעה מחוסר מעש. זאת שכן, אין מדובר במחדלים של אחרים אלא במחדלים של בעל דין שאינו מיישם החלטות כמתחייב.

6. השופט הוסיף עוד, כי תקנה 156 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, הקובעת את סמכותו של בית המשפט למחוק תובענה מחמת חוסר מעש, אינה מוגבלת בלשונה לחוסר מעש של התובע דוקא, וחוסר מעש יכול ויהיה של כל בעל דין בתיק. ברור שאם התובע עושה את כל הדרוש, והבעיה נעוצה בהתנהלות הצד שכנגד, אין למחוק את התביעה, ואולם "שעה שיש מחדל עם צד בתיק (צד שכנגד, מומחה, עד וכיוצ"ב) והתובע נדרש לערוך בירורים ולדווח ולא עושה כן, לוקה התביעה בחוסר מעש וניתן למחוקה. הדבר מצא את ביטויו במשנה תוקף בפרק עקרונות היסוד של תקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018, שם נקבע שבאחריות תובע ובא כוחו לסייע לבית המשפט ולנהוג בתום לב ובהגינות דיונית תוך דאגה לאינטרס הציבורי על הגישה לערכאות וחסכון בזמן ועלויות".

7. בהתייחס לטענה, כי התנהלותו שונה מהתנהלותם של שופטים אחרים בנסיבות דומות הטעים השופט, כי לכל שופט ישנה עצמאות שיפוטית והוא מנהל את תיקו לפי חוכמתו ובהתאם לנסיבות התיק. לשיטתו של השופט, הטענה אינה במקומה, מה גם שהיא פשוט אינה נכונה. לפי הצורך ולפי העניין פונה השופט, לדבריו, ישירות לנתבעים, למומחים וכיוצא באלה, על מנת לבקש הסברים. השופט הוסיף עוד, כי הדוגמאות אשר הוצגו בתלונה, מהוות חלק זעיר

במערכת גדולה ומורכבת של החלטות רבות באלפי תיקים.

8. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי יש לראות בחיוב כל ניסיון לייעל את ההליכים המתקיימים בבית המשפט, במטרה למנוע סחבת, ולהימנע מעיכובים בלתי סבירים במתן החלטות ופסקי דין. השאלה המתבקשת היא, באילו אמצעים נוקט בית המשפט על מנת להגיע לתוצאה הרצויה?

9. לאחר שבחן את כלל הנסיבות במקרה דנן לא מצא הנציב כל הצדקה למחיקת תביעתו של תובע מחוסר מעש, שעה שמי שלא ציית להוראות הדין או להחלטותיו של בית המשפט, הלכה למעשה, היו הנתבע או המומחה שמונה על ידי בית המשפט. לדברי הנציב, יש לומר בהקשר זה את המובן מאליו, כי הסמכות לכוף נתבע או מומחה מטעם בית המשפט, לקיים את החלטות בית המשפט מסורה לשופט היושב בדין, בין בדרך של הטלת הוצאות על הנתבע, או מחיקת כתב הגנתו ומתן פסק דין לטובתו של התובע במקרים המתאימים, או החלפתו של המומחה באחר. אכן, יש לתובע אינטרס כי ההליכים בתביעתו יקודמו, אך אין לומר כי באי הגשת בקשה או הודעה מצידו לבית המשפט בעניין מחדלו של אחר, יש משום ראייה מספקת לכך שהתובע הסכין עם אותו מחדל או כי הוא הגיע עם הצד שכנגד להסדר, מחוץ לכתלי בית המשפט, כסברת השופט. גישתו של בית המשפט במקרים מעין אלה, לפיה יש למחוק את התביעה מחוסר מעש הינה, בנסיבות העניין, גישה מרחיקת לכת ובלתי סבירה. הנציב הוסיף, כי לא מצא אח ורע לפרקטיקה מעין זו בקרב גורמים שיפוטיים אחרים.

10. התלונה נמצאה מוצדקת אפוא.

תמצית החלטה (מספרנו 82/19, עבודה)

על אי רישומה כדבעי של הצעת פשרה בפרוטוקול ומתן פסק דין מבלי להעביר את תגובתו של אחד הצדדים, שהוסיפה על הצעת הפשרה, לעיונו של הצד שכנגד טרם מתן פסק הדין

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה נמצא ליקוי ברישומה של הצעת פשרה בפרוטוקול, וכן בכך שתגובה בכתב של אחד הצדדים להצעה, שהוסיפה עליה, לא הועברה לתגובת הצד שכנגד טרם שניתן פסק דין, אשר אימץ את האמור באותה תגובה. הלקח מהשתלשלות עניינים זו הוא, כי יש לנסח הצעות פשרה בצורה ברורה ובאופן שלא יותיר מקום לפרשנויות ולויכוחים סביב ההצעה. כל זאת, על מנת למנוע אי בהירות לגבי מהות הפשרה שהוצעה ולגבי עמדתו בשאלת הפשרה של בעל דין זה או אחר, לא כל שכן שעה שמדובר בבעל דין שאינו מיוצג. זאת ועוד, את התייחסותו של אחד הצדדים להצעה, שבאה לאחר הדיון ולא חפפה במלואה לאמור בפרוטוקול, היה מקום להעביר לתגובת הצד שכנגד, טרם מתן פסק דין שאימץ אותה, וזאת מכוח כללי הצדק הטבעי. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בירורה של התלונה העלה, כי הצעת פשרה שהועלתה בדיון לא לבשה ביטוי ברור בפרוטוקול, אלא בדברי ב"כ הנתבעת שאף הם היו חלקיים. השופטת, אשר דנה בתיק, הורתה לב"כ הנתבעת להעביר את תגובת מרשתו להצעת הפשרה בכתב, והוא עשה כן תוך הוספת מספר תנאים ובהם, שהתביעה תידחה ושמרשתו לא תחוייב בתשלום הוצאות למתלונן, הוא התובע, שלא היה מיוצג.
2. השופטת נתנה פסק דין כאמור בתגובת הנתבעת, מבלי שהעבירה תחילה את הודעתה לתגובת המתלונן, ודחתה בקשה שהגיש לאחר מכן לפסיקת הוצאות.
3. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי אין חולק, שהצעת בית הדין לא פורטה בפרוטוקול וחבל שכן, וגם לאחר עיון בדברי ב"כ הנתבעת, לא ניתן להבין את ההצעה כדבעי. הודעת הנתבעת, שהוגשה לאחר מכן לבית הדין, מתנה את הסכמתה לקבלת ההצעה בתנאים נוספים שלא בא זכרם בפרוטוקול מפי בא כוחה. מדברי המתלונן עצמו בפרוטוקול לא עולה, כי הוא הסכים לוותר על הוצאותיו, ועל בקשה זו חזר גם לאחר שניתן פסק הדין בבקשה שהגיש.
4. הלקח מהשתלשלות עניינים זו הוא, כי יש לנסח הצעות פשרה בצורה ברורה ובאופן שלא יותיר מקום לפרשנויות ולויכוחים סביב ההצעה. כל זאת, על מנת למנוע אי בהירות לגבי מהות הפשרה שהוצעה ולגבי עמדתו בשאלת הפשרה של בעל דין זה או אחר, לא כל שכן שעה שמדובר בבעל דין שאינו מיוצג. זאת ועוד, משהודעת הנתבעת לבית הדין, שבאה לאחר הדיון, לא חפפה במלואה את דברי בא כוחה, כפי שנרשמו בפרוטוקול, היה צריך להעביר את ההודעה לתגובת המתלונן, טרם מתן פסק הדין, מכוח כללי הצדק הטבעי.
5. יש להניח, כי לו הועברה ההודעה לתגובתו של המתלונן היה בידו להבהיר את עמדתו באשר לאותה הודעה, ורק אז יכול היה בית הדין להחליט אם מדובר בהצעה המקובלת על שני הצדדים, או שמא יש לקבוע את התיק להוכחות.
6. לאור האמור לעיל, התלונה נמצאה מוצדקת, ככל שהיא נוגעת למתן פסק דין בפשרה, מבלי שעמדת הנתבעת הועברה לעיונו ולתגובתו של המתלונן.

תמצית החלטה (מספרנו 532/19, ענייני משפחה)

על חובתו של בית המשפט להקפיד על כך שבעלי הדין יקימו את החלטותיו

תקציר: בתלונה על עיכוב במתן החלטות הביעה השופטת את דעתה כי התלונה אינה נוגעת להעדר החלטות מצד בית המשפט אלא לאי קיום ההחלטות על ידי הצד שכנגד, נושא אשר, לשיטתה, "אינו עניין לתלונה". בהחלטתו הסתייג הנציב מדברי השופטת וקבע, כי מחובתו של בית המשפט להקפיד על כך שבעלי הדין יקימו את החלטותיו, ובמידת הצורך הוא רשאי להטיל עליהם סנקציות כספיות או אחרות, ככל שלא עשו כן. במקרה דנן – משנמצא כי האם הפרה באופן שיטתי את החלטות בית המשפט, נקבע כי מתן ארכות לאם להגיש את תצהירה, אף מבלי שביקשה זאת, היה בגדר התנהלות בלתי ראויה.

1. מתלונן הלין על עיכוב במתן החלטות בתובענה שהגישה גרושתו להגר לחו"ל עם בתם הקטינה של הצדדים. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, בין היתר, כי בכל הבקשות שהוגשו ניתנו החלטות לגופו של עניין, למעט בבקשה אחת, וכי עיקר טרוננייתו של המתלונן אינו נוגע להעדר החלטות מצד בית המשפט אלא לאי קיום ההחלטות במלואן על ידי גרושתו, נושא אשר, לשיטתה, "אינו עניין לתלונה כנגד מותב שיפוטי".
2. הנציב קבע בהחלטתו, כי מחובתו של בית המשפט להקפיד על כך שבעלי הדין יקיימו את החלטותיו, ובמידת הצורך הוא רשאי להטיל עליהם סנקציות כספיות או אחרות, ככל שלא עשו כן. במקרה דנן, העלה הבירור כי האם הפרה באופן שיטתי את החלטות בית המשפט, ואולם תחת להטיל עליה סנקציה, שיש בה משום הבעת מורת רוחו של בית המשפט מהתנהלותה, ניתנו לה על ידי השופטת ארכות להגשת תצהירה, אף מבלי שביקשה זאת. בנסיבות העניין, קבע הנציב כי מדובר בהתנהלות שיפוטית בלתי ראויה.
3. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 874/18, שלום)

על התמשכות הליכים ואובדן זמן שיפוטי יקר

תקציר: ההחלטה הסופית בבקשת המתלונן, מחודש ספטמבר 2017, לביטול פסק הדין, ניתנה, הלכה למעשה, רק בחודש דצמבר 2018. הנציב קבע, כי התנהלות נאותה ומתחשבת יותר של בית המשפט היה בה כדי למנוע את השיהוי הרב שחל במתן ההחלטה. טיפול טוב יותר בבקשה היה חוסך, כך נראה, את כל הטרחה המיותרת של הצדדים הנוגעים בדבר, ואת הזמן השיפוטי היקר שאבד.

1. המתלונן, עורך דין במקצועו, לא התייצב, מחמת מחלה, לשיבת קדם משפט שהתקיימה בחודש ספטמבר 2017. בתום הדיון שהתנהל בהעדר, ניתנה החלטה הדוחה את התביעה שהגיש מרשו של המתלונן. ימים ספורים לאחר הדיון, הגיש המתלונן בקשה לביטול פסק הדין. ואולם, החלטת בית המשפט ניתנה רק בחודש דצמבר 2018. בירור התלונה העלה, כי בחלק נכבד של תקופה זו, הקדיש בית המשפט זמן שיפוטי יקר להתדיינות נרחבת ומיותרת ברובה, על מנת לוודא כי הוצאות שנפסקו לחובת התובע, כתנאי לביטול פסק הדין, שולמו בפועל לנתבעים.
2. בעקבות בקשת המתלונן לביטול פסק הדין ולאחר קבלת תגובת הנתבעים ותשובת המתלונן לתגובה, ניתנה בחודש נובמבר 2017, החלטה על ביטול פסק הדין בכפוף לתשלום הוצאות לנתבעים בתוך 10 ימים. לאור החלטה זו הגיש המתלונן הודעה לבית המשפט, כי ההוצאות שולמו וצירף צילום צ'ק שנשלח לבא כוח הנתבעים.

בית המשפט קבע, כי על המתלונן להמציא אסמכתא שתעיד על כי צ'ק ההוצאות, שנשלח על ידו, נפרע על ידי הנתבעים. בעקבות טענת המתלונן, כי היחידים אשר יכולים להמציא אסמכתא על פירעון הצ'ק הם הנתבעים עצמם, ציין בית המשפט, כי אין הוא רואה מניעה שהמתלונן ימציא אסמכתא מהבנק הנמשך כי "צ'ק מס'... ע"ס... לפקודת..... נפרע בפועל ביום...".

גם לאחר שהמתלונן הגיש צילום דפי בנק, המעידים על כי הועבר לחשבון הנתבעים סכום ההוצאות, קבע בית המשפט כי יש לפרט למה מתייחסת האסמכתא המצורפת. וכך חלפה למעלה משנה מאז שולמו ההוצאות בפועל ועד שבוטל פסק הדין.

3. הנציב קבע, כי לאחר שהמתלונן, האמור לשמש כידו הארוכה של בית המשפט, מגיש פעם אחר פעם, הודעה לבית המשפט שבה הוא מבהיר כי סכום ההוצאות הועבר לידי הנתבעים, טוב היה עושה בית המשפט, לו פנה אל ב"כ הנתבעים, בכדי שיאשר את קבלת הסכום שנפסק לטובת מרשיו.

התנהלות נאותה ומתחשבת יותר של בית המשפט היה בה כדי למנוע את השיהוי הרב שחל במתן ההחלטה. טיפול טוב יותר בבקשה היה חוסך, כך נראה, את כל הטרחה המיותרת של הצדדים הנוגעים בדבר, ואת הזמן השיפוטי היקר שאבד.

למעלה מן הצורך ציין הנציב, כי היה מצופה גם מב"כ הנתבעים, אשר יש להניח כי היה מיוודע לחילופי ההודעות וההחלטות שניתנו בנושא זה, כי יאשר ביוזמתו, במועד מוקדם יותר, את דבר קבלת ההוצאות שנפסקו לטובת הנתבעים.

4. בכפוף להערה המפורטת בסעיף 3, מוצה הטיפול בתלונה.

תמציות החלטות שעינין פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תמצית החלטה (מספרנו 116/19, משפחה)

קבלת בקשה לביטול מזונות קטינים באופן רטרואקטיבי מבלי לבקש את תגובת הצד שכנגד לבקשה

תקציר: שופטת בית המשפט לענייני משפחה החליטה לקבל את בקשת הבעל לבטל מזונות קטינים באופן רטרואקטיבי, לתקופה של שנה תמימה, וזאת, למחרת הגשת הבקשה ומבלי לבקש את תגובת האישה. הנציב קבע בהחלטתו, כי מדובר בהתנהלות בלתי סבירה ובלתי ראויה של השופטת. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. הוריה האומנים של אישה, המנהלת הליכים עם בעלה בבית המשפט לענייני משפחה, הלינו על כך, ששופטת בית המשפט לענייני משפחה נעתרה לבקשת הבעל לביטול מזונות הקטינים מבלי לבקש את תגובת האישה לבקשה. לטענת המתלוננים, הבקשה הוגשה למעלה משנה לאחר שנפסקו מזונות זמניים וכי ההחלטה, שניתנה יום למחרת הגשת הבקשה, ביטלה אותם באופן רטרואקטיבי. המתלוננים טענו עוד, כי שש בקשות שהגיש בא כוח האישה לעיון חוזר בהחלטת בית המשפט, "לא נענו על ידי בית המשפט. דממה מוחלטת".

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי ההחלטה בדבר מזונות זמניים ניתנה לאחר שהבעל לא הגיש כתב הגנה. לדבריה, הצדדים הופנו לגישור, ולאחר שהגישור הסתיים בלא הסכמות, הגיש האב בקשה לעיון חוזר בהחלטה שניתנה כשנה קודם לכן, אשר הותירה את המזונות הזמניים שנפסקו, על כנם. למחרת הגשת הבקשה, ניתנה החלטה לבטל את החיוב במזונות זמניים, החל מיום חתימת הפסיקתה, שנחתמה כשנה קודם לכן. לדברי השופטת, החלטה זו ניתנה ללא תגובת האישה מאחר שהיא סברה כי די בחומר שבפניה לשם מתן החלטה. למחרת, עתר בא כוח האישה לביטול ההחלטה. השופטת אישרה, כי "נכון הדבר כי בקשות דומות נוספות הוגשו בתאריכים שפורטו בתלונה", אולם עם זאת, לדבריה, באפשרותו של בא כוח האישה היה להגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה, דבר שלא נעשה.

3. השופטת ציינה עוד, כי בתחילת חודש אפריל 2019 התקיים דיון קדם משפט בכל התיקים התלויים ועומדים, וכי לאחר הדיון ניתנה החלטה בעניין המזונות, בה גם נקבע מועד להוכחות בכל התיקים התלויים ועומדים.

4. בהחלטת הנציב נאמר כי אין חולק, שההחלטה בדבר ביטול המזונות הזמניים ניתנה יום למחרת הגשת בקשת הבעל, מבלי שהתבקשה תגובת האישה לבקשה. אין גם חולק, כי בא כוח האישה הגיש בשמה של מרשתו שש בקשות לעיון חוזר בהחלטה, אשר "זכו" להתעלמות

מצד השופטת, שלא נתנה בהן כל החלטה. הנציב העיר, כי דברי השופטת, לפיהם ניתן היה להגיש בקשת רשות ערעור על ההחלטה, אין בהם כדי להסביר מדוע נחפזה השופטת ליתן את החלטתה יום למחרת הגשת הבקשה, מבלי שמצאה לנכון להעביר את הבקשה לתגובת האישה, טרם מתן החלטה בה. הנציב קבע, כי התנהלות השופטת שללה מהאישה את זכות הטיעון באשר למזונות ילדיה הקטינים, דבר שיש לראותו בחומרה מיוחדת בנסיבות דגן, בהן בוטל החיוב במזונות, באורח רטרואקטיבי, לתקופה של שנה תמימה. יתר על כן, אין בכך כדי להסביר מדוע בחרה השופטת להתעלם משש בקשות לעיון חוזר שהגיש ב"כ האישה. הנציב הביע דעתו, כי מדובר בהתנהלות בלתי סבירה ובלתי ראויה מצד השופטת.

5. עוד נאמר בהחלטת הנציב, כי עיון בתיק בית המשפט העלה, כי בתיק לא נמצאה כל החלטה בנושא המזונות שניתנה לאחר הדיון שהתקיים בחודש אפריל 2019. כל שנמצא במערכת נט המשפט הוא משימה לשופטת שמהותה "מסמך לחתימה", מסמך אשר טרם נחתם על ידה, נכון למועד כתיבת החלטת הנציב.

6. לאור האמור לעיל, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 210/19, עבודה)

על מתן אורכות ביוזמת בית הדין לעבודה למוסד לביטוח לאומי להגשת תגובה בהן לא עמד ואי שקילת חיובו בהוצאות למרות התרעה שניתנה לו על כך

תקציר: בלא לשמוע את עמדתו של המתלונן-המערער, האריכה רשמת מיוזמתה פעמיים למוסד לביטוח לאומי, המשיב, את המועד להגשת תגובה. חרף החלטתה כי יישקל חיובו בהוצאות הדבר לא נעשה, למרות שלא עמד במועדי ההארכה שניתנו לו.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת. התנהלותה של הרשמת לא היתה תקינה, ויש בה משום זילות של החלטותיה שלה, תוך יצירת תחושה כי מועדים שנקבעו בהחלטות שיפוטיות אינם אלא בגדר המלצה, שכן ממילא יוארך המועד שוב ושוב, וזאת אף מבלי שהוגשה בקשה להארכת המועד מצד המשיב, ומבלי שתינקט נגדו סנקציה כלשהי.

אין צריך לומר, כי החלטות שיפוטיות יש לקיים ללא כחל ושרק. על אחת כמה וכמה נכונים הדברים, שעה שמדובר במשיב, שהוא רשות מרשויות המדינה, ואין זה ראוי כי ינהגו בו אחרת מכפי שנוהגים באזרח מן השורה. לא היה מקום, בנסיבות העניין, ליתן למשיב אורכות חוזרות ונשנות, להגשת תגובתו, אף מבלי שביקש זאת, ולכך יש להוסיף את העובדה כי המשיב לא נדרש ליתן דין וחשבון לגבי התנהלותו, שעמדה בניגוד להחלטות קודמות. על כל פנים, היה הכרח לשמוע את עמדת המתלונן, טרם מתן ארכה כלשהי למשיב.

1. ערעור שהגיש המתלונן נגד המוסד לביטוח לאומי על החלטת ועדה רפואית לעררים טופל על

- ידי רשמת. התלונה נסבה על אורכות שניתנו למוסד לביטוח לאומי, המשיב, להגיב לעמדת המתלונן שהוגשה במועד. לדברי המתלונן, המשיב לא הגיש את תגובתו במועד שנקבע לכך אך זכה למספר אורכות להגשת תגובתו.
2. בתגובתה לתלונה מסרה הרשמת, כי בחלוף יומיים לאחר המועד האחרון להגשת תגובת המשיב היא האריכה לו, ביוזמתה ולפנים משורת הדין, את המועד להגשת התגובה במספר ימים. המשיב לא הגיש תגובה אף במועד הנדחה, ואז קבעה, כי ככל שהתגובה לא תוגש עד למועד נוסף אותו קבעה תישקל האפשרות לחייב את המשיב בהוצאות, לרבות לטובת אוצר המדינה. תגובת המשיב הוגשה רק לאחר המועד הנוסף והרשמת לא התייחסה לכך.
3. הנציב מצא להצדיק את טרוניית המתלונן. הרשמת החליטה, בשתי הזדמנויות ומבלי לקבל את עמדת המתלונן לעניין זה, להאריך למשיב את המועד להגשת תגובתו. המשיב עשה דין לעצמו ולא הגיש את תגובתו במועד שנקבע לכך מלכתחילה; הוא לא עשה כן במועד הנדחה בפעם הראשונה; ואף לא במועד שהוארך לו בפעם השנייה. בעת הארכת המועד הראשונה, מבלי שעמדה בפניה כל בקשה מטעם המשיב, ציינה הרשמת, כי התגובה לא הוגשה במועד, ובכך המשיב "מעכב את ניהול ההליך", אך חרף זאת היא החליטה להאריך את המועד להגשת התגובה, "לפנים משורת הדין". משלא הוגשה התגובה במועד הנדחה, ושוב מבלי שהמשיב הגיש בקשה כלשהי להארכת המועד, קבעה הרשמת כי "ישקל חיובו [של המשיב] בהוצאות בשל התעלמות חוזרת מהחלטות בית הדין". בסופו של דבר, הוגשה התגובה באיחור, לאחר המועד המוארך בפעם השנייה, וכאשר המשיב הואיל בטובו להגיש את תגובתו, הסתפקה הרשמת בהחלטה לפיה יועבר התיק לשופט אחר לצורך מתן פסק דין.
4. בהחלטתה האחרונה, לא מצאה הרשמת לנכון להתייחס להתעלמות החוזרת ונשנית של המשיב מהחלטותיה, ונמנעה מלדון בשאלה אם אין מקום לחייבו בהוצאות, כפי שקבעה בהחלטתה הקודמת.
5. התנהלות זו של הרשמת בלתי תקינה, ויש בה משום זילות של החלטותיה שלה, תוך יצירת תחושה כי מועדים שנקבעו בהחלטות שיפוטיות אינם אלא בגדר המלצה, שכן ממילא יוארך המועד שוב ושוב, וזאת אף מבלי שהוגשה בקשה להארכת המועד מצד המשיב, ומבלי שתינקט נגדו סנקציה כלשהי.
6. אין צריך לומר, כי החלטות שיפוטיות יש לקיים ללא כחל ושרק. על אחת כמה וכמה נכונים הדברים, שעה שמדובר במשיב, שהוא רשות מרשויות המדינה, ואין זה ראוי כי ינהגו בו אחרת מכפי שנוהגים באזרח מן השורה. ובחזרה לענייננו. לא היה מקום, בנסיבות העניין, ליתן למשיב אורכות חוזרות ונשנות, להגשת תגובתו, אף מבלי שביקש זאת, ולכך יש להוסיף את העובדה כי המשיב לא נדרש ליתן דין וחשבון לגבי התנהלותו, שעמדה בניגוד להחלטות קודמות. על כל פנים, היה הכרח לשמוע את עמדת המתלונן, טרם מתן ארכה כלשהי למשיב.
7. לאור האמור, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 554/19, משפחה)

קבלת החלטות הנוגעות לקטינים בגיל ההתבגרות בלי לתת זכות תגובה לצדדים ובלי לקיים דיון כלשהו בתיק במשך תקופה ארוכה

תקציר: בתיק שעניינו תביעה של אב לחידוש קשר עם ילדיו הקטינים, הלינה אמם של הקטינים על כך, שהשופטת קיבלה החלטות הרות גורל לגבי הקטינים, ילדים בגיל ההתבגרות, על סמך המלצות מתאם הורי, מבלי לקבל את עמדתה טרם מתן ההחלטות, ומבלי לקיים דיון כלשהו בתיק. הנציב קבע בהחלטתו, כי היה על בית המשפט ליתן למתלוננת הזדמנות להגיב להמלצות המתאם ההורי טרם מתן החלטות המבוססות על אותן המלצות. עוד קבע הנציב, כי היה על בית המשפט לבטל מיוזמתו את הקפאת ההליכים בתיק ולקבוע דיון בתיק, משעה שהתברר לו כי המתלוננת אינה נותנת עוד אמון במתאם, ומשעה שהסתבר כי הסכסוך בין הצדדים הולך ומתעצם, וכי יש בכך כדי להשפיע על הקטינים ולהגביר את מצוקתם. זאת, מאחר שהקפאת ההליכים ממילא כבר אינה משרתת את המטרה של טיפול שאינו בצל הליכי בית המשפט.

1. המתלוננת, אמם של קטינים (בני 17.5, 16 ו-13.5 שנים), הגישה תלונה על התנהלותה של שופטת משפחה, בתיק שעניינו תביעה לחידוש קשר עם קטינים ולאכיפת זמני שהות, שהגיש אביהם של הקטינים. תחילה הסכימו הצדדים – לאור המלצות פקידת הסעד כי נדרשת התערבות טיפולית שתעזור לאב ולקטינים לבסס את הקשר שלהם מחדש – לפנות לאפיקים טיפוליים לשם פתרון הסכסוך. בהמשך, לאור דיווח העובדת הסוציאלית, בתחילת שנת 2018, הסכימו הצדדים לפנות להליך של תיאום הורי, תוך הקפאת ההליכים המשפטיים. בעקבות הודעת הצדדים על הסכמתם להמלצות העובדת הסוציאלית, ניתן תוקף של החלטה להמלצות התסקיר והתיקים נסגרו באופן טכני. הצדדים החלו בהליך של תיאום הורי אצל מתאם הורי מוסכם (להלן: המתאם, או המתאם ההורי), בהתאם להמלצות ועדת התסקירים בסוף חורש יולי 2018.

2. בהמשך נתנה השופטת, לאור המלצותיו של המתאם, שתי החלטות: האחת, החלטה שדחתה את בקשת המתלוננת כי הסדרי שהות עם האב לא יכללו לינה. ההחלטה גם הורתה על תחילת טיפול רגשי לקטינים, ובמקביל על המשך הטיפול אצל המתאם. השנייה, החלטה המורה לעובדת סוציאלית לסדרי דין לערב עובדת סוציאלית לחוק הנוער, אשר תשקול אם יש להפעיל את סמכויותיה לעניין פתיחת הליך נזקקות והוצאת הקטינים באופן זמני למסגרת חוץ ביתית. כן נקבע, כי ככל שהמתלוננת לא תביא את הקטינים לרכבו של האב בזמני שהות הקרובים, יינתן צו לעיכוב משטרת ישראל על ידי משטרת ישראל וליווי משטרת ישראל של הקטינים לרכבו של האב.

3. המתלוננת ערערה על שתי ההחלטות לבית המשפט המחוזי, אשר קיבל את הערעור באופן חלקי וקבע, כי ההחלטה לפיה הצדדים מחוייבים לפעול על פי המלצות המתאם מבוטלת, וכי ההחלטה בדבר טיפול רגשי לקטינים תושהה עד לקבלת עמדת הצדדים.

4. בתלונתה טענה המתלוננת, כי השופטת "הפכה את עצמה לחותמת גומי" של המתאם ההורי. לטענת המתלוננת, שלושת ילדיה הם בגיל ההתבגרות, ובעוד שהיא עצמה שכרה דירה בה לכל ילד חדר משלו ופרטיות, האב שכר דירת שני חדרים והלין את הילדים המתבגרים "בשתי מיטות יחיד מחוברות... ובית המשפט לא רצה לשמוע אותם ולא את מצוקותיהם זה כבר שנה ועשרה חודשים". המתלוננת טענה עוד, כי מאז שנפתח התיק בחודש יולי 2017 לא התקיים בו ולו דיון אחד. לדבריה, בקשותיה של בתה הקטינה בת ה-17.5 שנים להיפגש עם השופטת ולהיות מיוצגת באופן עצמאי נדחו על הסף, וכל הבקשות להגיב על בקשותיו ועדכוניו של המתאם ההורי נדחו אף הן. לדברי המתלוננת, השופטת קיבלה, בהסתמך על המלצותיו של המתאם, שלא התאפשר לה להגיב להן, החלטות קשות מאד, לרבות החלטה המורה על עיכובה בידי המשטרה ועל ליווי משטרי של הקטינים לרכבו של האב, במידה שלא יקויימו זמני השהות עם האב. כן מלינה המתלוננת על כך שהשופטת הורתה לפקידת הסעד – בהסתמך על המלצת המתאם בלבד – על עירובת של פקידת סעד לחוק הנוער ועל שקילת האפשרות לנקיטת הליכי נזקקות בעניינם של הקטינים, כל זאת מבלי שהמתלוננת קיבלה הזדמנות להגיב להמלצה ומבלי שהשופטת פגשה את הקטינים.

5. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי מיד לאחר פתיחת התיק הסכימו הצדדים לנהל הליכים מחוץ לבית המשפט והתיקים נסגרו באופן טכני, "על מנת להגן על הליך התיאום ההורי ולאפשר לצדדים להניח את המחלוקות בצד ולשתף פעולה בהליך הטיפול". לפיכך, ציינה השופטת, נמנע בית המשפט מלקיים דיון בתיק או לשמוע מי מהצדדים, לרבות הקטינה. לדבריה, מיד כאשר הודיעה המתלוננת כי היא מעוניינת לבטל את הקפאת ההליכים, נקבע מועד דיון על פי יומנה. לבקשת המתלוננת, הדיון נדחה ועתיד להתקיים סמוך לאחר הפגרה. השופטת הוסיפה וציינה, כי אף שהמתלוננת הצהירה בתחילה כי היא רואה ערך רב בשמירה על הקשר בין האב לבין הקטינים, הרי שעם חלוף הזמן היא הלכה והקשתה את עמדתה עד שבכתב התביעה האחרון טענה כי האב משולל מסוגלות הורית.

6. בהחלטת הנציב נאמר, כי כפי שעולה מפסק דינו של בית המשפט המחוזי בערעור, המתאם ההורי לא מונה מעולם ע"י בית המשפט לענייני משפחה כמומחה מטעם בית המשפט או כגורם מטפל בצדדים מטעם בית המשפט, אלא ההליך הטיפולי שהוא מנהל מקורו בהסכמת הצדדים, ועל כן, רשאית הייתה המתלוננת להפסיק את הטיפול ללא צורך בקבלת היתר מבית המשפט. כן נקבע בפסק הדין, כי ההחלטה המורה על תחילת טיפול רגשי לקטינים, ניתנה בעקבות המתאם, מבלי שהצדדים קיבלו הזדמנות להגיב לה. אשר להחלטה בדבר הפניה לעו"ס לפי חוק הנוער בכדי שתשקול האם להפעיל הליך נזקקות, ציין בית המשפט המחוזי, כי דעתו אינה נוחה ממתן הנחיות מסוג זה טרם שהתקיים כל דיון בהליך, וזאת בהחלטה בפתקית על גבי עדכון מטעם המתאם ההורי, ומבלי שהתאפשר לצדדים להתייחס לאותו עדכון. כן נקבע, כי לאור גילם של הקטינים והיותה של הבת הבכורה על סף בגירות, במצב בו טרם עלה בידי בית המשפט קמא להתרשם מהם, אזי מתן צווים למשטרת ישראל ללוות את הקטינים לרכבו של אביהם, מוקשית בעיניו.

7. הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות העניין, ראוי היה שבית המשפט ייתן למתלוננת הזדמנות

להגיב להמלצותיו של המתאם ההורי, טרם קבלת החלטה בעניינם של הצדדים בהתבסס על אותן המלצות. זאת, במיוחד שעה שמדובר בהחלטות כה משמעותיות, כגון הוראה לעובדת הסוציאלית לסדרי דין לערב את העו"ס לחוק הנוער, על מנת שזו תשקול אם לנקוט הליכי נזקקות, לרבות הוצאת הקטינים למסגרת חוץ ביתית.

8. עוד קבע הנציב, כי בירור התלונה מעלה, שהשופטת קיבלה החלטות מבלי שמצאה לנכון לקיים דיון במשך תקופה ארוכה. לדברי השופטת, לא היה מקום לקיים דיון בתיקים שבכותרת, שכן ההליכים בתיקים אלה הוקפאו כדי שלא לפגוע בטיפול ובתיאום ההורי. אלא, שמשעה שהשופטת נוכחה לדעת כי המתלוננת, ממילא, אינה נותנת עוד אמון במתאם, ומשעה שהסתבר כי הסכסוך בין הצדדים הולך ומתעצם, וכי יש בכך כדי להשפיע על הקטינים ולהגביר את מצוקתם, ראוי היה כי השופטת תבטל את הקפאת ההליכים מיוזמתה. זאת, מאחר שהקפאת ההליכים ממילא כבר אינה משרתת את המטרה של טיפול שאינו בצל הליכי בית המשפט. תחת זאת, פעלה השופטת באצטלא של "הקפאת ההליכים" כדי לקבל החלטות על סמך חוות דעת של מתאם הורי, אשר לא מונה כלל על ידי בית המשפט, בין כמומחה מטעמו ובין כמתאם; מבלי לאפשר לצדדים להגיב להמלצותיו; ומבלי לקיים דיון בנוגע לאותן המלצות. בכך יש כדי לפגוע בעיקרי הצדק הטבעי ובזכותו של כל צד לקבל את יומו בבית המשפט.

9. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 609/19, משפחה)

על חובתו של בית המשפט לאפשר לבעלי הדין להיות נוכחים בדיון המתקיים בעניינם ולקבל את הסכמתם להצעה מטעם בית המשפט

תקציר: מתלונן הלין על כך שבדיון בבקשה לצו הגנה הורה בית המשפט לצדדים לצאת מחוץ לאולם וקיים את הדיון בנוכחות באי כוחם בלבד. לטענתו, במהלך הדיון הציעה השופטת לבאי כוח הצדדים פשרה מטעם בית המשפט, מבלי לאפשר לבאי כוח הצדדים לקבל את הסכמת הצדדים לפשרה. בהחלטת הנציב נקבע כי ככלל, ובהעדר נסיבות יוצאות דופן, יש לאפשר לבעלי הדין להיות נוכחים בדיון המתקיים בעניינם ולקבל את הסכמתם להצעות המועלות על ידי בית המשפט.

1. מתלונן הלין על כך שבדיון בבקשה לצו הגנה שהגיש, הורה בית המשפט לצדדים לצאת אל מחוץ לאולם, וקיים את הדיון בנוכחות עורכי הדין בלבד. כן טען, כי בית המשפט נתן תוקף להצעת פשרה מטעמו מבלי לקבל את הסכמת הצדדים להצעת הפשרה ומבלי לאפשר לבאי כוחם של הצדדים לצאת אל מחוץ לאולם כדי לקבל את הסכמתם. לטענתו, בעת שהמתין מחוץ לאולם, "מפעם לפעם צעקותיה העזות של השופטת הדהדו בכל אזור ההמתנה מחוץ

לאולם". המתלונן הלך על קיום הדיון בהעדרו, כאשר "לא מרשים לו להיכנס ולא שואלים לרצונו או מקבלים לפחות את הסכמתו".

2. בירור התלונה העלה, כי הדיון נשוא התלונה התקיים כולו בנוכחות באי כוח הצדדים בלבד, לאחר שבעלי הדין התבקשו לצאת מהאולם. התברר, כי במהלך הדיון הסכימה באת כוחו של המתלונן למחיקת הבקשה, לאחר שהובהר לה, כי ניהול ההליך עלול להיות כרוך בהוצאות כבדות, והוצע לה להגיש את הבקשה מחדש. השופטת מסרה בתגובתה, כי הצעתה לקיים את הדיון בהעדר הצדדים זכתה להסכמת באי כוחם, ובאת כוח המתלונן לא הכישה את הדבר בתגובתה. עם זאת, מסרה באת כוח המתלונן כי השופטת צעקה במהלך הדיון, וכי צעקות אלה הן שנשמעו על ידי המתלונן, אשר המתין מחוץ לאולם ולא הבין את פשרן.

3. בהחלטת הנציב נאמר, כי בנסיבות אלה, ניתן להבין לליבו של המתלונן, אשר הגיע לדיון מרחוק וציפה להיות נוכח בדיון בעניינו, או לכל הפחות להתבקש ליתן את הסכמתו להצעת השופטת. כן הדגיש הנציב, כי ככלל, ובהעדר נסיבות יוצאות דופן, יש לאפשר לבעלי הדין להיות נוכחים בדיון המתקיים בעניינם ולקבל את הסכמתם להצעות המועלות על ידי בית המשפט.

4. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 869/19, משפחה)

על חובתו של בית המשפט לקצוב למבקשים מועד להגשת מסמכים חסרים וליידעם מראש על מחיקת הבקשה

תקציר: בקשה שהוגשה בלי שצורף אליה מסמך מהותי, נמחקה על ידי בית המשפט. בתלונה נטען כי היה על השופט לקצוב למבקשים את המועד להגשת המסמך החסר וליידע אותם מראש על מחיקת הבקשה. הנציב קבע, כי למרות שהמבקשים טעו והגישו בקשה לוקה בחסר, הרי משבחר בית המשפט לתת להם הזדמנות לתקן את הטעות ולא מחק את הבקשה על אתר, היה עליו לקבוע, במסגרת ההחלטה, את משך הזמן בו ימתין להגשת המסמך החסר, טרם מחיקת הבקשה.

1. בבקשה למתן תוקף של פסק דין להסכם חלוקת עזבון בין יורשים, צוין בהסכם שהוגש לאישור כי טרם ניתן צו ירושה או צו קיום צוואה. השופט החליט כי יש להמתין לקבלת הצו (להלן: ההחלטה הראשונה) אולם כחודש לאחר הגשת הבקשה, ניתנה החלטה המורה למזכירות לסגור את התיק ולהשיב את האגרה למבקשים. כשבועיים לאחר סגירת התיק, ולאחר מתן צו ירושה, שבו ועתרו המבקשים ליתן תוקף של פסק דין להסכם חלוקת העזבון בין היורשים, והשופט כי יש לפתוח תיק חדש.

2. בתלונתה הלינה המתלוננת על סגירת התיק ועל כך שהיא ובני משפחתה נאלצו לפתוח את

ההליך בשנית. לטענתה, בהחלטה הראשונה לא קצב השופט למבקשים מועד להגשת צו הירושה או צו קיום הצוואה, ולכן הם סברו כי מדובר בהחלטה שעליהם למלאה "תוך זמן סביר". בנוסף, כך לטענתה, ההחלטה נשלחה אליהם באמצעות הדואר והגיעה רק כעבור כמה שבועות. המבקשים הביעו את פליאתם מדוע לא ניתנה להם התראה מראש על סגירת התיק, והמתלוננת מלינה על כך, שהמבקשים נאלצו לטרוח ולהגיש את הבקשה בשנית. לדבריה, יעילותו "החריגה" של השופט במקרה זה גרמה להם "עוול, נזק, צער ועוגמת נפש", וכן "תרמה לחוסר יעילות משווע", בהטרחת בני המשפחה פעמיים לבית המשפט, בנקיטת שני הליכים, ובתשלום האגרה מחדש.

3. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי בני המשפחה, שאינם מיוצגים, הגישו בקשה למתן תוקף להסכם חלוקת עזבון בין יורשים, מבלי לצרף לבקשה צו ירושה או צו קיום צוואה, בציינם כי צו כאמור טרם ניתן. מכאן, לדברי השופט, התובענה "הקדימה את זמנה" ולא ניתן היה כלל להגישה באופן ובמועד בו הוגשה, ולכן לא ניתן היה אלא להורות על סגירת ההליך. השופט הבהיר, כי עתירה למתן תוקף של פסק דין להסכם חלוקת עזבון בין יורשים, עת המבקשים טרם הוגדרו כלל כיוורשים – היא בגדר טעות משפטית, ואף שנכון היה להורות על סגירת התיק כבר באותו מועד, ניתנה למזכירות הוראה שלא לסגור את ההליך אלא להמתין 30 ימים טרם הסגירה. בחלוף למעלה מ-30 ימים, ומשלא הוגשו לתיק הצווים הנדרשים, הורה השופט למזכירות לסגור את התיק, תוך שהוסיף כי האגרה תוחזר למבקשים על פי התקנות. התיק נסגר, אפוא, והאגרה הושבה למבקשים, בניכוי חלק האגרה שלא ניתן להשיבו. השופט ציין, כי ייתכן שהיה צריך לנסח את ההחלטה הראשונה באופן שונה במעט, ולנקוב מועד מדויק של סגירת ההליך היה ולא יומצאו הצווים הנדרשים, "אולם, כאמור, יש לקרוא את הדברים על רקע ארכת החסד שניתנה למבקשים, מהטעם שהיה נכון להורות על סגירה מיידית של ההליך".

4. בהחלטת הנציב נקבע, כי בנסיבות בהן בחר השופט שלא למחוק את הבקשה אלא החליט להמתין לקבלת הצו, היה מקום לקבוע, במסגרת ההחלטה, את משך הזמן בו ימתין בית המשפט להגשת הצו, טרם מחיקת הבקשה. השופט לא עשה כן, אלא מחק את הבקשה מבלי שהמבקשים ידעו כלל כי הבקשה עלולה להימחק, ומבלי לתת להם התראה מראש על אפשרות המחיקה, ומכך ראוי היה להימנע.

5. בהערה זו מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 617/19, מחוזי)

על קביעה עובדתית בפסק דין, שיש בה כדי להטיל דופי בצד ג', שאינו צד להליך המשפטי מבלי לשמוע את עמדתו, תוך אימוץ טענות שהוטחו באותו אדם, אשר כלל לא מודע לעצם קיומו של ההליך שהתנהל

תקציר: מתלונן הלין על כך שבמסגרת פסק דין בערכאת ערעור, קבע בית המשפט, כי הוא נמצא בניגוד עניינים וזאת על סמך עדותו של אחד הצדדים, מבלי שהמתלונן היה צד להליך ומבלי שנתבקשה עמדתו בכתב או בעל פה.

הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות אלה היה על בית המשפט לנקוט משנה זהירות, בהינתן העובדה כי עמדתו של המתלונן לא נשמעה גם בערכאה קמא, ושלא לכלול בפסק הדין את הדברים שנכתבו לגביו, מבלי לבקש את התייחסותו בכתב או בעל פה.

1. המתלונן, עורך דין במקצועו, ייצג שניים מבין שלושה דיירים, בבניין בו עתיד היה לצאת לפועל פרויקט של תמ"א 38. לאחר דיון אחד בפני הוועדה המקומית ולאחר שלהבנתו "העניין התמסס", עזב המתלונן את הנושא והודיע לדיירים, כי אם יהיו מעוניינים בייצוג משפטי בעתיד, יתכבדו ויפנו אליו.

2. בדיעבד התברר למתלונן, כי בין הדיירים התגלע סכסוך שהתברר תחילה בפני המפקחת על רישום המקרקעין, אשר נתנה פסק דין בעניין. על פסק דינה של המפקחת הוגש ערעור לבית המשפט וניתן פסק דין בערעור. המתלונן הדגיש, כי הוא לא נטל כל חלק בהליכים שנוהלו בין הצדדים, לא כמייצג וקל וחומר שלא כצד לתיק. יתרה מכך, הוא טען שהוא כלל לא היה מודע לעצם קיומו של ההליך שהתנהל בפני המפקחת על הרישום במקרקעין; לעצם הגשת הערעור לבית המשפט המחוזי; ולעצם קיומו של פסק הדין בערעור.

3. המתלונן הלין על קביעת בית המשפט במסגרת פסק דינו, כי הוא נמצא בניגוד עניינים, זאת על סמך טענה מוטעית של אחד הדיירים, מבלי שצירפו את המתלונן להליך ומבלי שנתבקשה עמדתו בכתב או בעל פה.

4. במסגרת ברור התלונה, בחן הנציב אך ורק את השאלה האם היה ראוי, כי בית המשפט יקבע מסמרות לגבי אדם אשר לא זומן להעיד בפני המפקחת על המקרקעין, לא היה צד להליך שהתנהל בין בעלי הדין; וטענתו, כי הוא כלל לא היה מודע לעצם קיומו של ההליך - לא נסתרה. זאת גם אם הוצגו בפני בית המשפט ראיות בדמות פרסומים באינטרנט וגם אם בית המשפט עשה שימוש בביטוי "לכאורה". ובמילים אחרות, האם ניתן להצדיק קביעה עובדתית שיש בה כדי להטיל דופי בצד ג', מבלי לשמוע את עמדתו, תוך אימוץ טענות שהוטחו באותו אדם, אשר כלל לא מודע לעצם קיומו של ההליך שהתנהל.

5. הנציב קבע, כי היה על בית המשפט לנקוט משנה זהירות, בהינתן העובדה, כי עמדתו של המתלונן לא נשמעה גם בערכאה קמא, ושלא לכלול בפסק הדין את הדברים שנכתבו לגביו,

מבלי לבקש את התייחסותו בכתב או בעל פה. היה על בית המשפט לפנות אל המתלונן ולבקש את התייחסותו לטענות שהופנו כלפיו, או למצער להימנע מלאזכר את שמו או פרטים מזהים לגביו, באופן שלא ניתן יהיה לעשות שימוש לחובתו בקביעות המופיעות בפסק הדין, כפי שנעשה בתיק אחר שניהל המתלונן.

6. לאחר שהנציב שקל את הדברים ולנוכח העובדה, כי בפני בית המשפט הוצגה תשתית עובדתית, התומכת במידה מסויימת בקביעות שהופיעו בפסק הדין, הסתפק הנציב בהערה לשופטי הערעור ובכך מוצה בירורה של התלונה.

תמצית החלטה (מספרנו 124/19, משפחה)

שינוי מטרת הדיון שנקבע לשיבת הוכחות מבלי ליידע את הצדדים על כך טרם הדיון

תקציר: שופטת בית המשפט לענייני משפחה החליטה - במועד ההוכחות שנקבע בתיק - שלא לנהל את ישיבת ההוכחות בתביעתו של המתלונן, זאת, לאור החלטה קודמת שנתנה כ- 11 חודשים קודם לכן, בה קבעה, על סמך המלצות הגורמים המטפלים בהורים ובקטינה, כי ההליכים בתיק יוקפאו למשך שנה. בירור התלונה העלה, כי יום לפני הדיון, דחתה השופטת את בקשת בא כוח האישה לדחות את הדיון בדיוק מאותו טעם - דהיינו - שההליכים בין הצדדים הוקפאו למשך שנה, וקבעה, כי הדיון יתקיים במועדו. הנציב קבע בהחלטתו, כי אין בסמכותו להתערב בקביעת השופטת כי התיק נשוא התלונה נכלל בין התיקים עליהם חלה החלטה בדבר הקפאת ההליכים, אולם סבר, כי דחיית בקשת בא כוח האישה יצרה את הרושם, כי ישיבת ההוכחות תתקיים כמתוכנן. התנהלות זו גרמה לכך, שבאי כוח הצדדים התכוונו לשווא לישיבת הוכחות, דבר שהיה כרוך בטרחה מיותרת ובעלויות כספיות, מבלי שבית המשפט ראה לנכון ליידע אותם כי הדיון נועד למטרה אחרת. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. מתלונן, שהגיש בית המשפט לענייני משפחה תביעה להקפאת מזונות בשל סרבנות קשר של בתו הקטינה, הלין על כך, שבמועד ההוכחות שנקבע בתיק, סירבה השופטת לנהל את ישיבת ההוכחות. לדבריו, הוא המתין 8 חודשים לדיון ההוכחות, עורכי דינו התכוונו לחקירה, והוא נפגש עימם מבעוד מועד מספר פעמים, דבר הכרוך בעלויות רבות ובהיעדרות מן העבודה. זאת ועוד, לטענתו, בא כוח הצד שכנגד הגיש בקשה לדחיית דיון ההוכחות או לביטולו, ויום לפני הדיון החליטה השופטת כי הדיון יתקיים במועדו, אולם למרות החלטתה, לא הסכימה השופטת לקיים במועד הדיון את ישיבת ההוכחות בתיק.

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי מדובר בקטינה שאינה נפגשת עם אביה, המתלונן, זה תקופה ממושכת. לדבריה, המומחית שמונתה כמתאמת ההורית הגישה דו"ח שבו נאמר, כי הקטינה מגלה התנגדות נחרצת לפגוש את אביה, וכי המומחים חלוקים בדעתם אם לכפות

על הקטינה לפוגשו או לכבד את רצונה שלא להיפגש עימו, לאור החשש כי תנסה לממש את איומי התאבדותה. לפיכך המליצה המומחית להיפגש יחד עם כל הגורמים המטפלים בהורים ובקטינה לצורך סיעור מוחות ומחשבה באיזו דרך לפעול.

3. בית המשפט קיבל את המלצת המומחית, ולאחר שהתקיימה הפגישה בין כל הגורמים המטפלים, הגישה המומחית לבית המשפט המלצות מוסכמות. ההמלצות היו שלא להמשיך בתהליך התיאום ההורי, בייעוץ זוגי, בייעוץ הורי או בכל התערבות אחרת הכוללת את שני ההורים, ולקיים "שנה ללא התערבויות משפטיות, ללא יוזמות לפגישות בצורה כלשהי, וללא דיווחים". זאת, במטרה לעורר מחשבה והסתכלות עצמית אצל ההורים ולאפשר לקטינה ליהנות מתהליך טיפולי "ללא מטרות שאוטומטית מעוררות אצלה חרדה". הומלץ, כי במשך שנה זו תמשיך הקטינה להיות בטיפול פרטני אצל המטפלת שטיפלה בה, תוך ניתוק מוחלט של הטיפול מההליך המשפטי. כן הומלץ, כי כל אחד מההורים יהיה בטיפול פרטני נפרד, וכי הטיפול יהיה מנותק מהחלטות משפטיות.

4. בית המשפט החליט לאמץ את ההמלצות המוסכמות של הגורמים הטיפוליים, והורה לצדדים להודיע תוך 30 יום את זהות המטפל שבחרו, אולם לדברי השופטת, הם לא עשו כן. מטעם זה, לדברי השופטת, היא החליטה לזמן את הצדדים לדיון נשוא התלונה. בדיון זה העירה לצדדים על התנהלותם, וחזרה על הצורך להתייחס לטיפול במלוא הרצינות והפתחות. השופטת הוסיפה, כי לאור העובדה שאימצה את כל המלצות גורמי הטיפול, לרבות ההמלצה בדבר הקפאת ההליכים המשפטיים למשך שנה, היא הבהירה לצדדים במהלך הדיון, כי אין מקום לנהל את תביעת המתלונן להקפאת מזונות הקטינה בשל סרבנות קשר. לדעת השופטת, כל בר ברב מביין כי תביעה זו נוגעת ללב הסכסוך ואין כל מקום לנהלה בתקופה בה בית המשפט אימץ את המלצות המומחים להקפא את כלל ההליכים המשפטיים.

5. בהחלטת הנציב נקבע, כי הנציב אינו רואה מקום להתערב בשאלה, אם החלטת השופטת בדבר הקפאת ההליכים למשך שנה כוללת בחובה את נושא התביעה להקפאת המזונות, אם לאו. שאלה זו מצויה בתחום שיקול הדעת השיפוטי של בית המשפט, נושא שאינו מצוי בתחום סמכות הבירור של הנציב.

6. עם זאת, הנציב סבר, כי היה על השופטת להעמיד את הצדדים מבעוד מועד על כך שאין בכוונתה לנהל את דיון ההוכחות בתביעת המתלונן, על מנת שלא ליצור אצלם את הרושם כאילו ישיבת ההוכחות בעינה עומדת. רושם זה נוצר והתחזק בעקבות החלטת השופטת, יום לפני ישיבת ההוכחות בתביעת המתלונן, לדחות בקשה שהגיש בא כוח האישה לביטול או לדחייה של ישיבת ההוכחות, בה נטען, כי ההחלטה בדבר הקפאת ההליכים חלה גם על התביעה להקפאת מזונות.

7. הנציב קבע, כי כפועל יוצא מהחלטת השופטת, נוצר הרושם כי ישיבת ההוכחות בתביעת המתלונן תתקיים כמתוכנן, מבלי שנאמר דבר וחצי דבר על שינוי מטרת הדיון. התנהלות זו גרמה לכך, שבאי כוח הצדדים (ולפחות ב"כ המתלונן) התכוונו לשווא לישיבת הוכחות, דבר

שהיה כרוך בטרחה מיותרת ובעלויות כספיות, מבלי שבית המשפט ראה לנכון ליידע אותם כי הדין נועד למטרה אחרת.

8. בנסיבות אלה, מצא הנציב את התלונה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 259/19, משפחה)

איסור על פגישה נפרדת בין בעל דין לשופט, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו

תקציר: עורך דין הליון על כך ששופטת משפחה קיימה פגישה נפרדת בלשכתה עם הצד שכנגד, וכי לא גילתה את דבר הפגישה, אלא בעקבות בקשת הבהרה שהגיש לה. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בפגישה שקיימה עם בנם הקטין של הצדדים, התברר לה הצורך לקבל מידע טכני במהותו – דוחות פסיכולוגיים המצויים אצל האם, ולפיכך זימנה ללשכתה את האם לפגישה קצרה, כדי לברר אם הדוחות מצויים ברשותה. הנציב קבע בהחלטתו, כי בנסיבות העניין, אסור היה לשופטת להיפגש בנפרד עם האם, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו. ככל שמידע מעין זה נדרש בהליך, היה על בית המשפט לבקשו מהאם באמצעות הצוות המינהלי של בית המשפט, ושלא לזמן את האם ללשכתו. מפגש כזה, ללא נוכחות הצד שכנגד, אף גרם למתלונן ולבא כוחו לחשוש, שמא מסרה האם בהזדמנות זו מידע מהותי על התיק, ואף אם לא עשתה כן, עלול להיווצר אצלם החשש שמא נוצרה קרבת יתר בינה לבין השופטת. חשש זה עלול להיווצר גם ביחס לפגישה שנמשכת כעשר דקות. לעניין זה, אין נפקא מינה לנוכחות העוזרת המשפטית והעובדת הסוציאלית, ודין פגישה שהתקיימה בנוכחותם כדין פגישה נפרדת עם צד. בנסיבות העניין, טוב עשתה השופטת, כשהחליטה לפסול עצמה מלשבת בדין. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתיק שעניינו בקשה שהגישה אימו של קטין להבטחת שלומו של הקטין והקשר שלה עימו, הגיש בא כוח האב בשם לקוחו תלונה על התנהלותה של השופטת. לטענתו, לקוחו סיפר לו כי כמה ימים לאחר פגישה שקיימה השופטת עם הקטין בלשכתה, סיפר הקטין לאביו, כי אימו, שלקחה אותו לפגישה, נכנסה ללשכתה של השופטת לבדה, לאחר שהקטין הוצא ממנה, ושהתה עימה שעה ארוכה. לדברי בא כוח המתלונן, הוא לא האמין לדברי לקוחו, אולם כדי להשקיט את מצפונו הוא הגיש לבית המשפט בקשה מנומסת, וכשקיבל את החלטת בית המשפט "חשכו עיניו". לדבריו, לא יעלה על הדעת ששופט ייפגש ביחידות עם צד, מבלי לנהל פרוטוקול ומבלי ליידע את הצד השני בנוגע לכך. בנסיבות דנן, טוען בא כוח המתלונן, אלמלא בקשת הבהרה שהגיש, לא הייתה השופטת מגלה את דבר הפגישה.

2. בתגובתה לתלונה ציינה השופטת, כי בתביעה שהגישה אם הקטין נטען, כי הקטין מוחזק כחטוף רגשית על ידי אביו, המתלונן, באופן הגורם לו לפגיעה רגשית ונפשית עמוקה. לדברי השופטת, במסגרת ההליך הוגשו שבעה תסקירים מטעם שירותי הרווחה, מהם עלה כי מצבו

הרגשי של הקטין קשה ומעורר דאגה, וכך גם מצב הקשר בינו לבין האם. בתסקירים הובעה ההתרשמות כי מתקיים תהליך של ניכור הורי אשר הולך ומחריף. בתסקיר האחרון הובהר להורים כי אם לא יחול שינוי, והמתלונן לא יישם את החלטות הועדה, לא יהיה מנוס אלא לבקש להכיר בקטין נזקק ולבנות עבורו תוכנית טיפולית בהתאם.

3. לדברי השופטת, בעקבות תמונת המצב הקשה, העולה למקרא התסקירים, ונוכח דאגה כנה למצבו של הקטין, היא נפגשה עימו בלשכתה בנוכחות העובדת הסוציאלית מיחידת הסיוע והעוזרת המשפטית שלה. לדבריה, במהלך הפגישה היא התרשמה, כי אף שהקטין משיב לשאלותיה באופן קורקטי, מביעה שפת הגוף שלו חרדה ומצוקה. במענה לשאלותיה, השיב הקטין כי הוא מעדיף שהשופטת תפנה לפסיכולוגית המטפלת בו לשם קבלת מידע, המתועד בדוחות הפסיכולוגיים. לדברי השופטת, מאחר שדוחות אלה לא היו סרוקים בתיק, היא ביקשה מהאם, אשר ליוותה את הקטין ושהתה מחוץ ללשכה בעת שיחתה עימו, להיכנס ללשכתה ושאלה אותה אם דוחות אלה מצויים בידה באופן שתוכל לעיין בהם. השופטת הדגישה, כי בניגוד לטענת המתלונן, האם לא שהתה בלשכתה "שעה ארוכה" אלא כעשר דקות בלבד ויצאה לצורך איתור הדוחות הפסיכולוגיים שנשמרו במכשיר הנייד שלה. לבקשת העובדת הסוציאלית, העבירה אליה האם את הדוחות באמצעות המייל. השופטת הדגישה, כי בשום שלב היא לא שהתה עם האם ביחידות בלשכתה, והמתואר לעיל היה בנוכחות העובדת הסוציאלית והעוזרת המשפטית. לאחר הפגישה עם הקטין, הגישה העובדת הסוציאלית דוח חסוי, לעיונה של השופטת, ובו המלצותיה. השופטת הבהירה, כי מהותו של התיק היא מצבו הרגשי והנפשי של הקטין, הא ותו לא. בנסיבות אלה, ולאור הסמכות המוקנית לבית המשפט לענייני משפחה, מכוח סעיף 8(א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק, וכאשר טובת הקטין בלבד עומדת לנגד עיני בית המשפט, הרי שהמפגש הקצר עם האם לצורך קבלת המסמכים שברשותה היה, לדברי השופטת, המהלך המתבקש בנסיבות העניין. עם זאת, חרף העדר החשש למושוא פנים, ומסיבה של דאגה לקטין וראיית טובתו בלבד, ציינה השופטת כי היא החליטה לקבל את בקשת הפסלות שהוגשה על ידי בא כוח המתלונן.

4. בהחלטת הנציב נאמר, כי כלל יסוד בשיטתנו הוא, שחל איסור על שופט להיפגש בנפרד עם צד למשפט. כפי שציינה הנציבה לשעבר, ט' שטרסברג-כהן, בחוות דעתה, "פגישה כזו מנוגדת לעקרונות ההליך ההוגן החלים בשיטתנו המשפטית: ראשית, כלל יסוד הוא, כי לכל בעל דין קנויה זכות להיות נוכח בכל מהלך הדיון ולהגיב על מידע הנמסר על ידי הצד שכנגד (ע"א 7840/96 זיידנברג נ. זיידנברג, פ"ד נ(4) 260); שנית, הפגישה הנפרדת עלולה ליצור קרבת יתר בין שופט לבין בעל דין או עורך דינו – הפותחים בפניו את סגור ליבם – ולחשוף את השופט למידע שלא היה מקבל בישיבה במעמד שני הצדדים. הדבר עלול לעורר אצל מי מבעלי הדין חשש ממשי למושוא פנים אצל השופט, במיוחד אם אותו שופט אמור להמשיך לדון בתיק ולתת בו החלטות. שלישית, הפגישה הנפרדת עלולה לפגוע לא רק באמון של בעלי הדין שלא נכחו בפגישה בשופט המסוים, אלא גם באמון הציבור בבית המשפט בכלל" (חוות דעת 9/07, "האם בית המשפט רשאי לקיים פגישה נפרדת עם בעלי דין במסגרת ניסיון ליישוב הסכסוך

בהסכמה?").

5. בהחלטת הנציב נאמר עוד, כי במקרה דנן, סברה השופטת כי מאחר שדובר במסירת מידע טכני במהותו (דוחות פסיכולוגיים השמורים בטלפון הנייד של האם), לא הייתה מניעה להיפגש עם האם בלא נוכחות הצד שכנגד. ואולם, בעבר קבענו בעניין דומה, כי אין זה ראוי ששופט יקיים קשר טלפוני ישיר עם צד זה או אחר, או עם בא כוחו של צד זה או אחר, ולו לשם תיאום מינהלי. בהחלטת הנציבות בעניין זה נקבע, כי כל בירור טכני או מינהלי צריך להיעשות באמצעות הצוות המינהלי של בית המשפט, כאשר כל בירור ענייני במהותו, ייעשה לאחר מתן החלטה בעניין זה, אשר תועבר לצדדים או תינתן באולם, בנוכחותם. עוד נקבע, כי שיחות טלפוניות של השופט עם מי מהצדדים אינן עולות בקנה אחד עם מעמדו ועלולות להעלות חשד או אי הבנות ולפגוע במראית פני הצדק (תיק 1104/06; ור' גם חוות דעת 10/07 "שיחות ועידה טלפונית").

6. לכלל האוסר על פגישה נפרדת בין שופט לבין בעל דין ייתכנו חריגים, ככל שקיימים כאלה בדין. כך, הכלל עשוי שלא לחול על פגישה עם קטין, הנערכת בכפוף לסייגים ולמגבלות הקבועים בדין. עם זאת, קבענו בעבר, כי "אין לראות בהוראות סעיף 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, המקנות לבית המשפט – בכל ענין של ראיות וסדרי דין – סמכות לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק, משום חריג לכלל האמור", שכן פגישת שופט עם אחד מבעלי הדין, בהעדרו של הצד האחר, היא עניין של עיקרי הצדק הטבעי ולא של סדרי דין וראיות (חוות דעת 9/07 הנ"ל).

7. סיכומם של דברים: הנציב קבע, כי בנסיבות העניין, אסור היה לשופטת להיפגש בנפרד עם האם, ולו לשם קבלת מידע טכני במהותו. ככל שמידע מעין זה נדרש בהליך, היה על בית המשפט לבקשו מהאם באמצעות הצוות המינהלי של בית המשפט, ושלא לזמן את האם ללשכתו. מפגש כזה, ללא נוכחות הצד שכנגד, אף גרם למתלונן ולבא כוחו לחשוש, שמא מסרה האם בהזדמנות זו מידע מהותי על התיק, ואף אם לא עשתה כן, עלול להיווצר אצלם החשש שמא נוצרה קרבת יתר בינה לבין השופטת. חשש זה עלול להיווצר גם ביחס לפגישה שנמשכת כעשר דקות. לעניין זה, אין נפקא מינה לנוכחות העוזרת המשפטית והעובדת הסוציאלית, ודין פגישה שהתקיימה בנוכחותם כדין פגישה נפרדת עם צד. בנסיבות העניין, טוב עשתה השופטת, כשהחליטה לפסול עצמה מלשבת בדין.

8. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 454/19, משפחה)

דחיית בקשת עורכת דין לייצג בפני שופטת משפחה, שעה שאותה עורכת דין ייצגה בעבר צד הקשור לבן משפחה קרוב של השופטת

תקציר: מתלוננת, עורכת דין אשר ייצגה בעבר את גרושתו של בעלה של שופטת משפחה, הגישה תלונה נגד אותה שופטת משפחה. בתלונתה הלינה על החלטת השופטת שלא לאפשר לה לקבל על עצמה לייצג לקוחה חדשה בתיק שעניינם של הצדדים לו מתנהל בפני השופטת מזה כארבע שנים. לטענת המתלוננת, ההחלטה פוגעת בעקרונות ההליך ההוגן ובחופש העיסוק שלה. הנציב דחה את התלונה בקבעו, כי בנסיבות העניין נוצר מצב שבו המתלוננת אינה יכולה להופיע בפני השופטת: שהרי לא ייתכן, כי המתלוננת, אשר נחשפה, בהליך אחר, לפרטים אישיים מחייהם המשותפים של השופטת ובעלה - תופיע בפני השופטת. הדבר עלול ליצור חשש למשוא פנים ולניגוד עניינים, או לפחות חשש למראית פני הצדק. אכן, השופטת הגדירה במערכת נט המשפט מניעות מלדון בתיקים שבהם המתלוננת מייצגת, אלא שפתרון זה אינו אפשרי במקרים בהם התיק מתנהל בפני השופטת מזה תקופה ממושכת. במקרים מסוג זה קבע המחוקק, בסעיף 53ב(א) לחוק לשכת עורכי הדין, כי עורך הדין לא יקבל על עצמו את הייצוג, אם "יש לו יסוד להניח כי קבלת הייצוג תביא לכך שהשופט שנקבע לדון באותו הליך לא ישב בדין". התלונה נדחתה.

1. מתלוננת, עורכת דין אשר ייצגה בעבר את גרושתו של בעלה של שופטת משפחה, הגישה תלונה נגד אותה שופטת משפחה. בתלונתה טענה המתלוננת, כי היא הגישה בקשה לצו הגנה בשם לקוחה חדשה שפנתה אליה, והתיק נקבע לדיון בפני השופטת. אולם לתדהמתה, החליטה השופטת לבטל את הדיון, למרות שהדיון היה נחוץ כדי למנוע סכנת חיים ממשית ממרשתה. לפיכך, הגישה המתלוננת בקשה דחופה לקיום הדיון, והתיק נקבע בפני מותב אחר.

2. המתלוננת טענה עוד, כי בתיק אחר, שכבר התנהל בפני השופטת, היא קיבלה על עצמה את הייצוג של האישה. לדברי המתלוננת, מיד עם קבלת הייצוג, היא הגישה הודעת ייצוג לבית המשפט, אולם נענתה בשלילה על ידי השופטת, אשר ביקשה מהמוזכרות לשלוח לה את ההחלטה בפקס ושלא לאפשר לה לצפות בתיק באמצעות מערכת "נט המשפט". בנסיבות אלה, הגישה המתלוננת בקשה להעברת התיק למותב אחר, אלא שהשופטת החליטה לדחות את הבקשה. לטענת המתלוננת, החלטה זו יש בה כדי לפגוע בה ובלקוחתה פגיעה ממשית, וכן היא פוגעת באמון הציבור ובזכויות יסוד של המתלוננת, ובהן הזכות להליך הוגן וחופש העיסוק. לדבריה, השופטת נטלה מן הלקוחה את הזכות הבסיסית לבחור את באת כוחה וגם נטלה ממנה - מן המתלוננת - "את זכות היסוד הבסיסית להתפרנס ממקצועה כעורכת דין". לטענת המתלוננת, במידה שהשופטת סבורה כי היא נתונה במצב של ניגוד עניינים, עליה להעביר את התיק למותב אחר, שהרי לא היא - המתלוננת - נמצאת בניגוד עניינים, ולכן "אין לגלגל לפתחה את האחריות".

3. בתגובתה מסרה השופטת, כי אכן, המתלוננת ייצגה צד בהליך משפטי שבו היה מעורב בעלה

(של השופטת). לדברי השופטת, הזיקה בין בעלה לבין המתלוננת יוצרת מצב שבו היא (המתלוננת) אינה יכולה לייצג בהליכים המתנהלים בפניה, וזאת לנוכח הוראות סעיף 53ב(א) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961 (להלן: חוק לשכת עורכי הדין) בעניין זה, הקובע כדלקמן:

"התבקש עורך דין לקבל על עצמו לייצג צד בהליך בבית משפט, ויש לו יסוד להניח כי קבלת הייצוג תביא לכך שהשופט שנקבע לדון באותו הליך לא ישב בדין בשל התקיימות עילה מעילות הפסלות המפורטות להלן, לא יקבל על עצמו את הייצוג אלא אם כן ההליך הוא הליך קשור להליך קודם שבו ייצג עורך הדין את אותו צד או שבית המשפט התיר את הייצוג לפי בקשה שהגיש עורך הדין:

(1) השופט שנקבע לדון בהליך הוא בן משפחה של עורך הדין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;

(2) לשופט הדן בהליך או לבן משפחה מדרגה ראשונה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בעורך הדין."

4. השופטת הוסיפה עוד, כי הזכות לשבת בדין היא גם החובה לשבת בדין, ובית המשפט אינו יכול לשחרר עצמו מהמשך ישיבה בתיק המתנהל בפניו מזה כארבע שנים, וזאת במיוחד בשים לב לכך שמדובר בבית המשפט לענייני משפחה, שבו חלה התפיסה של "שופט אחד - משפחה אחת" (One Family – One Judge).

5. השופטת ציינה, כי בנסיבות העניין החובה להימנע מנטילת ייצוג היא חובה שבדין החלה על עורך הדין, היודע או צריך לדעת על דבר המניעות. לדבריה, אלה הם יחסי זהירות הדדיים ששני הצדדים מחוייבים בהם, ואף אם ניתן לומר, למען הזהירות, כי המתלוננת לא ידעה את דבר המניעות במועד נטילת הייצוג בתיק שעניינו בקשה לצו הגנה, הרי שלא יכולה להיות מחלוקת שבמועד נטילת הייצוג בתיק השני היא כבר ידעה על כך ופעלה בניגוד להוראות החוק החלות עליה. אשר לתיק זה, ציינה השופטת, כי ההליכים בעניינם של הצדדים לתיק זה מתנהלים בפניה תקופה של כארבע שנים, וכשנה וחצי לאחר פתיחת התביעה הקונקרטי, הגישה המתלוננת בקשה להעברת התיק למותב אחר באותו בית משפט, בה ציינה כי היא נטלה על עצמה את הייצוג בתיק.

6. השופטת הטעימה, כי ידוע שקיימת חובה על היושב בדין לשמור על מרחב העבודה שלו נקי מכל השפעה ונטול הזדמנות לטענות אישיות, וכי כדי שתוכל לקיים את חובתה האמורה, היא הגדירה במערכת "נט המושפט" מניעות ביחס למתלוננת, סמוך לאחר שהתברר כי היא מייצגת צד מסויים בהליך הנוגע לבן משפחתה הקרוב. השופטת הבהירה, כי נוכח הגדרת המניעות, הרי שתיקים שנפתחו לאחר הגדרת המניעות, ושבהם מייצגת המתלוננת את התובע אינם מנותבים מלכתחילה אליה, אלא לשופטי המשפחה האחרים באותו בית משפט.

7. השופטת הבהירה, ביחס לטענת המתלוננת כי זכותה לייצג את מי שהיא חפצה, כי מערכת

המשפט הינה מערכת מורכבת הרבה יותר מהאמירה הנ"ל והיושבים בדין עוסקים מעשה יום יום בעריכת איזונים בין אינטרסים וזכויות. במקרה דנן, אל מול זכותה של המתלוננת לייצג לקוחות ואל מול זכותה של התובעת לבחור עורך דין על מנת לייצגה "מתקיימת זכות הצד שכנגד להליך תקיין ורציף, בין היתר על פי הכלל של 'שופט אחד – משפחה אחת'...". כמו כן, ציינה השופטת, כי ישנה חובת היושב בדין לשמור על מראית פני הצדק ולא לאפשר אפילו תחילתו של מצג שווא, לפיו לעורך הדין המופיע בפני ביהמ"ש ישנו קשר אישי, חיובי או שלילי, ליושב בדין. השופטת סבורה, כי "לטובת שמירת אמון הציבור במערכת המשפטית, על היושב בדין לפסול עצמו מדיון בתיקים בהם מופיעים עורכי דין שיש להם או יכולה להיות להם, הכרות אישית ו/או נגיעה אישית ליושב בדין, או עם מי מבני משפחתו הקרובה". כמו כן, ציינה השופטת "בנימה אישית כי מעבר לאינטרסים הציבוריים ולזכויות המתנגשות בין בעלי הדין או עורכי הדין, ישנה גם זכותו של היושב בדין לפרטיות בחייו", ולא יעלה על הדעת "שעורך דין שנחשף לפרטים רבים מחייו האישיים של שופט יוכל להופיע בפניו".

8. בהחלטת הנציב נאמר, כי בנסיבות העניין נוצר מצב שבו המתלוננת אינה יכולה להופיע בפני השופטת: שהרי לא ייתכן, כי המתלוננת, אשר נחשפה, בהליך אחר שבו ייצגה את גרושתו של בעלה של השופטת, לפרטים אישיים מחייהם המשותפים של השופטת ובעלה, תופיע בפני השופטת. הדבר עלול ליצור חשש למשוא פנים ולניגוד עניינים, או לפחות חשש למראית פני הצדק. כדי למנוע חשש זה, הגדירה השופטת במערכת, מניעות מלדון בתיקים שנפתחים על ידי המתלוננת שעה שהיא מייצגת את התובע/ת בתיק, ותיקים כאלה מנותבים לשופטים אחרים באותו בית משפט.

9. בהחלטת הנציב נאמר עוד, כי פתרון זה של מניעות אינו אפשרי כאשר מדובר בתיקים שכבר נדונים על ידי השופטת מזה תקופה ממושכת, דוגמת התיק המתנהל בפניה מזה כארבע שנים, בו ביקשה המתלוננת לקבל על עצמה את ייצוג התובעת. במקרים מסוג זה קבע המחוקק, בסעיף 53ב(א) לחוק לשכת עורכי הדין, כי עורך הדין לא יקבל על עצמו את הייצוג, אם "יש לו יסוד להניח כי קבלת הייצוג תביא לכך שהשופט שנקבע לדון באותו הליך לא ישב בדין", וזאת בשל אחת משתי עילות פסלות: האחת, "השופט שנקבע לדון בהליך הוא בן משפחה של עורך הדין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת"; השנייה, "לשופט הדן בהליך או לבן משפחה מדרגה ראשונה של השופט יש ענין כספי ממשתי או ענין אישי ממשתי בעורך הדין". לכלל זה נקבעו שני חריגים: האחד, עורך הדין ייצג את הצד במסגרת הליך קודם; השני, בית המשפט התיר את הייצוג לפי בקשה שהגיש עורך הדין. פתרון זה נועד למנוע מצב שבו שופט, הדן בתיק תקופה ממושכת, ייאלץ לפסול את עצמו רק משום שאחד הצדדים החליף ייצוג, או מצב חמור יותר - שבו בעל דין יבחר עורך דין מסוים כמייצג, רק כדי להביא לפסילתו של השופט הדן בעניינו.

10. כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 מתייחסים אף הם למצב זה. כלל 15, שעניינו מניעה מלשבת בדין, קובע:

"(ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין

או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 35 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1691, רשאי בית המשפט להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת שופט; התיר בית המשפט את הייצוג כאמור, לא ישב בדיון השופט שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

(ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר השופט כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדיון.

(ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון הדן בערעור על פי סעיף 77 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.

11. הנציב קבע, כי במקרה דנן, התעלמה המתלוננת מהוראות סעיף 53 האמור והחליטה לקבל על עצמה את הייצוג בשני התיקים, שאחד מהם נדון על ידי השופטת לאורך תקופה ממושכת, ובעניינו לא התירה לה השופטת לקבל את הייצוג. השופטת פירטה בתגובתה את שיקוליה והנציב קבע, כי שיקולים אלה מקובלים עליו ומכל מקום, מדובר בהחלטה שיפוטית שאין בסמכותו להתערב בה.

12. סוף דבר, לא נמצא פגם כלשהו בהתנהלותה של השופטת.

13. התלונה נדחתה.

תמצית החלטות שעניינן בתי הדין הרבניים

תמצית החלטה (מספרנו 376/19, רבני גדול)

על הקפאת הטיפול בתיק בית הדין הרבני הגדול ללא מגבלת זמן עד להכרעה עתידית של נשיא בית הדין הרבני הגדול

תקציר: בירורה של תלונה קודמת העלה, כי ערעורו של המתלונן עוסק בסוגיה עקרונית, בה קיימות הנחיות מפורשות של נשיא בית הדין הרבני לשעבר, הרב שלמה עמאר. בהחלטתו באותה תלונה הדגיש הנציב, כי כל עוד ההנחיות לא שוננו, על בית הדין לפעול על פיהן ולהכריע בשאלה שבמחלוקת. ואולם, ככלל, אין מניעה, כי במקרה בו מתקיים "עיון מחדש" בסוגיה עקרונית, ימתין בית הדין עד לתום הביורור, טרם שייטן את החלטתו, ובלבד שאין מדובר בהמתנה ארוכה יתר על המידה, שיש בה משום פגיעה בצדדים להליך. הנציב הוסיף בהחלטתו, כי לאור הודעת נשיא בית הדין הרבני הגדול כי ינחה את הדיין לתן החלטה על פי ההנחיות הקיימות, ולאור הודעת הדיין, כי בדעתו ליתן את החלטתו "בימים אלו", יוכל המתלונן לשוב ולפנות לנציבות במידה שפסק הדין בתיק לא יינתן בתוך 30 יום.

לאחר שלא ניתן פסק דין במועד שקבע הנציב, שב ופנה המתלונן לנציב.

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי מדובר בעינוי דין שנגרם למתלונן, בהתחמקותו של הדיין ממתן החלטה, ללא מתן הסבר המניח את הדעת, בהתמשכות ההליכים ובאי מתן החלטה בתיק.

ברקע התלונה עומד ערעור בעניין גיור בנותיו הקטינות של המתלונן, אשר נדון בבית הדין הרבני הגדול. בתלונתו הראשונה הלין המתלונן על החלטת הדיין להקפיא את התיק "ללא מגבלת זמן עד להכרעה עתידית של הרב הראשי בנושא העקרוני".

אגב בירור התלונה, הודיעו נשיא בית הדין הרבני הגדול, כי כל עוד לא התקבלה החלטה אחרת, ולאור בקשת המתלונן, הוא יורה לדיין לפעול על פי הנחיית הנשיא הקודם של בית הדין הגדול, ושלא לעכב את מתן החלטתו בערעורו של המתלונן.

בתגובתו לתלונה מסר הדיין, כי הוא יוציא את החלטתו בנושא "בימים אלו" ובהחלטת הנציב מיום 27.8.19, נקבע, כי יוכל המתלונן לשוב ולפנות לנציבות במידה שפסק הדין בתיק לא יינתן בתוך 30 יום ממועד מתן החלטה זו.

בפנייתו מיום 4.10.19, טען המתלונן, כי על אף האמור בהחלטת הנציב ולמרות הבטחת הדיין, טרם ניתן פסק דין בעניינו. בתגובתו לתלונה, התעלם הדיין מדברי נשיא בית הדין הרבני הגדול, כי כל עוד לא ניתנה החלטה אחרת, על הדיין "לפעול על פי הנחיית נשיא ביה"ד הקודם ושלא לעכב את מתן החלטתו בערעורו של המתלונן". הדיין שב וציין, כי בנושא זה קיימת הנחיה של הרב עמאר, וכי כמה דיינים פנו לנשיא בית הדין, על מנת לבקש ממנו לדון מחדש בנושא. כמו כן הדיין שב והבטיח, כי "כל עוד לא התקבלה החלטה אחרת, ולאור בקשת הפונה, אכנס את הרכב

בית הדין בהמלצה לפעול על פי הנחיה זו ולא לעכב את מתן ההחלטה". כל זאת מבלי לתת ולו בדל של הסבר, מדוע הוא לא פעל עד כה בהתאם להבטחתו מיום 4.7.19, ומדוע התעלם מהודעת נשיא בית הדין הרבני הגדול ומהאמור בהחלטת הנציב.

בהחלטתו מיום 5.12.19, קבע הנציב, כי התחמקותו של הדיין ממתן החלטה, ללא מתן הסבר המניח את הדעת על התמשכות ההליכים ואי מתן החלטה בתיק, גורמת לעינוי דין של המתלונן. יתר על כן, התבקש נשיא בית הדין הרבני הגדול לזמן אליו את הדיין, ולברר עמו מדוע הוא לא פעל על פי הנחיותיו, ולהודיע לנציב דבר עם מתן ההחלטה בתיקו של המתלונן.

תמצית החלטה (מספרנו 803/18, רבני)

מתן החלטה על ידי דיני בית הדין הרבני אשר לא נכחו בדין

תקציר: בעקבות ברורה של תלונה, ובניגוד לטענת בא כוח הבעל, נמצא כי בית הדין הרבני נתן החלטה בדבר חיובה של המתלוננת (האשה) בתשלום הוצאות על ידי שלושה דינים, אשר שניים מהם לא נכחו בדין.

1. תיק גירושין של המתלוננת ובעלה מתנהל בבית הדין הרבני. לדיון שהתקיים בחודש אוקטובר 2018, לא התייצבה המתלוננת. מספר ימים לאחר הדיון ניתנה החלטה בה חוייבה המתלוננת בתשלום הוצאות "בגין בזבוז זמן שיפוטי של ביה"ד בסך 15,000 ₪".

לטענת המתלוננת, הדיון בתיק התנהל בפני דיין אחד בלבד, בעוד שעל החלטת בית הדין חתומים שלושה דינים, אשר שניים מהם כלל לא נכחו בדיונים.

2. בא כוח הבעל מסר בתגובתו, כי "בניגוד לאמור בתלונה שלושה דינים נכחו בדין", אולם בהחלטתו קבע הנציב, כי אין לקבל את דבריו בהקשר זה. ראשית, ככל שנכחו בדין שלושה דינים חזקה על הספרא דינא שהיה מציין עובדה זו בפרוטוקול הדיון. שנית, סביר להניח שגם הדיין, שלכל הדעות נכח בדין, היה מבהיר בתגובתו כי בניגוד לטענת המתלוננת, נכחו בדין שלושה דינים, ולא היה מתעלם מטענה זו. לא זו אף זו, גם בית הדין הרבני הגדול, אשר דן בערעור המתלוננת על חיובה בתשלום הוצאות, כתב בהחלטתו: "אמנם מה שיש להעיר הוא כי בדין נכח רק דיין אחד דבר שאינו קביל על פי ההלכה...".

3. סוף דבר, התלונה, ככל שהיא נוגעת למתן החלטה על ידי דינים אשר לא נכחו בדין, נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 113/19, רבני)

התבטאויות אב"ד ביחס לרב שמונה מטעם בית הדין, לפיהן הוא "שקרן" "חוצפן" ו"משקר במצח נחושה", ללא סיבה נראית לעין

תקציר: במסגרת הליך בעניינו של בעל דין, אשר פנה לבית הדין בבקשה להשיבו ליהדות, מונה רב לצורך הדרכת בעל הדין בענייני יהדות. בתחילת דיון, פנה אב"ד לרב ואמר לו: "אני מכיר אותך כבר מהעבר – מה אתה רוצה". לאחר מכן, כינה אב"ד את הרב "שקרן", "חוצפן" וטען כי הוא "משקר במצח נחושה" בפני בית הדין. המתלונן הלין על התנהלות זו, טען כי היא אינה עולה בקנה אחד עם ההתנהלות המצופה מדיין.

הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין את תחושותיו של המתלונן לנוכח דבריו של אב"ד, שכן במהלך הדיון הוא לא בירר עם בעל הדין את אשר למד מהמתלונן, לא בחן את עומק ידיעותיו של המבקש ביהדות, אלא מיד החל לתקוף את המתלונן ולהטיח בו כי הוא משקר. זאת, מבלי שביט הדין טרח להבהיר למתלונן כיצד הגיע למסקנה זו, ומבלי לעמתו עם הסיבות העלומות, שבגינן סבר שהמתלונן אינו מדייק בדבריו. הדברים הבוטים כלפי המתלונן נאמרו, לכאורה, ללא סיבה נראית לעין, והם גרמו, כך יש להניח, לפגיעה של ממש במתלונן.

המתלונן, רב בהכשרתו, נבחר על ידי בית הדין לשמש כמדריך לבעל דין, בן לאם יהודייה ואב נוצרי אשר אינו בעל זיקה לדת כלשהי, ואשר פנה לבית הדין בבקשה להשיבו ליהדות. המתלונן נדרש להכווין את בעל הדין בעולם היהדות; לסייע לו בענייני דת וללמדו הלכות שונות. לאורך ההליך, הגיש המתלונן שתי חוות דעת לבית הדין, בהן תיאר את שיטת הלימוד ואת התקדמותו של בעל הדין בענייני יהדות. המתלונן מלין, על כי במסגרת דיון שהתקיים לאחר מכן, הטיח בו אב"ד, תוך השפלתו ורמיסת כבודו, כי הינו "שקרן" ו-"חוצפן" ואף כינה אותו בכינויים נוספים. לטענת המתלונן, שאלות אב"ד הופנו אליו בצורה מזלזלת ופוגעת, כאשר ניכר בעיניו שאב"ד חש כלפיו סלידה יוקדת, ללא כל סיבה. הוא טוען, כי מעיון בפרוטוקול הדיון ניתן להתרשם שדעתו של אב"ד הוכרעה עוד לפני כניסתו לדיון, כאשר בטרם החל לומר את דבריו, פנה אליו אב"ד ואמר: "אני מכיר אותך כבר מהעבר – מה אתה רוצה". לטענת המתלונן, דבריו של אב"ד גרמו לנזק כבד לשמו הטוב, והם אינם עולים בקנה אחד עם ההתנהגות המצופה מדיין.

בהחלטתו ציין הנציב, כי בתגובת הדיינים הובהר, שהפרוטוקול משקף את מהלך הדברים שאירעו בבית הדין. מפרוטוקול הדיון עולה, כי מיד לאחר שהמתלונן פירט את הנושאים אשר לימד את בעל הדין במהלך 16 מפגשים בני שעה שהתקיימו ביניהם. בית הדין, מבלי לבסס את דבריו על תשתית ראייתית כלשהי, החל לתקוף את המתלונן ולהטיח בו כי הוא מדבר גבוהה גבוהה, תוך אמירה בוטה כי הוא משקר במצח נחושה לבין הדין.

הנציב הוסיף, כי במהלך הדיון לא דרש בית הדין מבעל הדין להעיד ולפרט את אשר למד מהמתלונן, במהלך המפגשים שקיימו ביניהם. בית הדין לא בחן את עומק ידיעותיו של בעל הדין ביהדות, אלא מיד החל לתקוף את המתלונן, מבלי שביט הדין טרח להבהיר למתלונן כיצד הגיע למסקנה זו,

ומבלי לעמתו עם הסיבות העלומות, שבגינן סבר בית הדין כי המתלונן אינו מדייק בדבריו. הדברים הבוטים כלפי המתלונן כי הוא משקר ואינו מדייק בדבריו, נאמרו, לכאורה, ללא סיבה נראית לעין, וחבל שכך.

העובדה שבית הדין מצא לנכון לצרף לתגובתו חלק מפסק דין שניתן בעבר, בתיק גירושין שניהל המתלונן בבית הדין, בו פורטו טענותיה של האישה כלפי הבעל/המתלונן, יש בה כדי לחזק את תחושתו הקשה של המתלונן, לפיה דעתו של אב"ד הוכרעה בטרם כניסתו לדיון, וכי גישתו של אב"ד כלפיו הייתה מזלזלת מלכתחילה.

המתלונן מגיש חוות דעת להרכבים שונים של בית הדין הרבני ברחבי הארץ, והתבטאויותיו החריפות של אב"ד כלפיו, גרמו, כך יש להניח, לפגיעה של ממש במתלונן. התלונה על אב"ד, נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 772/18, רבני)

על ליקויים מערכתיים שהתגלו בהתנהלות בית הדין הרבני

תקציר: בית הדין הרבני נתן תשע החלטות ביום אחד, תוך סתירה בין ההחלטות השונות. נמצא בנוסף, כי גורמי המזכירות בבית הדין הם שהכריעו בשאלת חסיון מסמכים שהוגשו מטעם מומחה, אשר מונה על ידי בית הדין

1. אגב בירורה של תלונה, נמצא כי בחלוף שלושת החודשים מאז פרש כב' אב"ד לגמלאות, ניתנו ביום אחד תשע החלטות שונות, בתיק המתנהל בבית הדין הרבני האזורי. החלטות אלו עודכנו במערכות בית הדין מספר שבועות לאחר שהמתלוננת הגישה את בקשותיה, וניתנו כולן במרוכז, ביום אחד. זאת, תוך סתירה בין ההחלטות השונות, כאשר באותו היום ניתנה החלטה נוספת המבהירה את פשר מתן ההחלטות הנ"ל.

2. בירור התלונה העלה עוד, כי גורמי מזכירות בית הדין, הם שהכריעו בשאלת חסיון מסמכים, אשר הוגשו על ידי מומחה מטעם בית הדין, במסגרת הליך זה. הנציב קבע, כי אין זה ראוי שהחלטה בנוגע לחסיון המסמכים תיעשה על ידי הגורמים המינהליים בבית הדין, וזאת בפרט שעה שבית הדין נסמך בהחלטותיו על מסמכים אלו, מבלי שהביאם, קודם לכן, לעיונם של כל הצדדים להליך. הגם שהמסמכים השונים הועברו, בסופו של דבר, לעיונה של המתלוננת, הרי שהעברה בוצעה בחלוף מספר חודשים ממועד הגשתם, דבר שאינו תקין.

3. סוף דבר, התלונה נמצאה מוצדקת בשני הנושאים שפורטו לעיל, מהבחינה המערכתית.

תמצית החלטה (מספרנו 303/19, רבני)

העדר אכיפה ואי הפעלת עיצומים למימוש החלטות בית הדין הרבני

תקציר: בירור התלונה העלה כי בית הדין הרבני נתן בחודש ספטמבר 2017, החלטה המורה לשירותי הרווחה להמציא תסקיר "בהדגשה מיוחדת של דחיפות להמצאת הנדרש". ואולם, החלטת ביה"ד נותרה כאות מתה במשך כמעט כשנתיים.

1. המתלונן הלין, בין היתר, על כי מזה כשנתיים ימים אין הוא רואה את בנו, וכי עד למועד הגשת התלונה על ידו לא הוגש תסקיר מטעם שירותי הרווחה. אב בית הדין הרבני ציין בתגובתו, כי בהחלטת בית הדין מחודש ספטמבר 2017, נדרשו שירותי הרווחה להמציא תסקיר "בהדגשה מיוחדת של דחיפות להמצאת הנדרש". בירורנו העלה, כי טענת המתלונן לפיה מאז מתן ההחלטה חלפו כשנתיים ימים, וכי עד למועד הגשת תלונתו לא נערך תסקיר, לא נסתרה. בתגובתם, הביעו הדיינים צער על כך שטרם התקבל תסקיר, ותלו את כל האשם בהתנהלות רשיוות הרווחה וב"סחבת" בטיפולם בבקשות בית הדין.

2. הנציב קבע, כי לא ניתן להשלים עם מצב בו שירותי הרווחה מתעלמים מהחלטות בית הדין, במשך חודשים ושנים, כאשר בית הדין נמנע מלנקוט כל פעולה ממשית בעניין זה, לרבות הטלת סנקציות הנתונות לסמכותו. על בית הדין היה, למצער, לזמן את הגורמים האחראים בשירותי הרווחה להתייצב בפניו, להבהיר מדוע החלטות בית הדין אינן מבוצעות, ומדוע לא יוטלו עליהם עיצומים שונים, בגין אי קיום החלטות אלה. הלכה למעשה, החלטתו של ביה"ד להוציא מתחת ידיו צו להכנת תסקיר, נותרה כאות מתה במשך כמעט כשנתיים, ויש לכך השלכות ישירות על מידת אמון הציבור בבית הדין ובתוקפן של החלטותיו.

תמצית החלטה (מספרנו 251/19, רבני)

טעויות חוזרות ונשנות שנפלו בהחלטות בית הדין הרבני

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה נמצא, כי בבית דין רבני ניתנו מספר החלטות שגויות ומוטעות, דבר שהצריך הוצאת החלטות מתוקנות.

בהחלטתו הדגיש הנציב, כי הצטברות טעויות מעין אלו בהחלטות בית הדין עלולה לפגוע בתדמיתו של בית הדין ובאמון הציבור בו. מן הראוי היה להקדיש תשומת לב רבה יותר טרם מתן ההחלטות השונות, על מנת ליצור קוהרנטיות בין ההחלטות בתיק, תוך גילוי עקביות בכל הנוגע לסוגיות שבמחלוקת.

1. תביעת גירושין שהגיש המתלונן, ותביעת כתובה על סך 500,000 ₪ שהגישה גרושתו, נדונו בבית הדין הרבני האזורי. במקביל ניהלו בני הזוג הליכים נוספים של תביעות רכוש בבית המשפט לענייני משפחה. בירור התלונה העלה, כי בית הדין נתן מספר החלטות בעניין רכוש בני הזוג, בנושאים אשר כאמור, נידונים בבית המשפט לענייני משפחה.

2. בתחילה הטיל בית הדין עיקול על כלל הכספים שבחשבון הבנק המשותף של הצדדים, בסכום של 2,400,000 ₪ לערך, אף על פי שסכום הכתובה, עליו התבקש בית הדין להגן בעיקול, עמד על 500,000 ₪ בלבד. כעבור למעלה מחודש ימים, ניתנה החלטה על ביטול העיקול, ובמקומו הוטל עיקול על סך של חצי מיליון ₪, ונקבע בנוסף כי שאר הכספים יחולקו בין הצדדים באופן שווה. קביעה זו הינה בגדר טעות, שכן כספים אלו עומדים בליבת המחלוקת הנידונה בבית המשפט לענייני משפחה, במסגרת תביעה שעניינה חלוקת רכוש. ביה"ד תיקן טעות זו, לאחר פנייתו של המתלונן, אך עם זאת, לאחר מספר שבועות ניתנה החלטה נוספת מוטעית, ולפיה, לאור הסכמת הצדדים ביה"ד מורה לבנק לשחרר סכום של 500,000 ₪ לכל צד, מהכספים המעוקלים. זאת, למרות ששאלת דמי הכתובה, טרם הוכרעה. וכפי שציין הדיין בתגובתו: "לא ברור לנו למה ניתנה החלטה זו". למחרת היום, העוזר המקצועי של בית הדין גילה את הטעות והיא תוקנה, ובפועל ההחלטה השגויה לא נשלחה לצדדים.
3. הנציב הדגיש, כי הצטברות טעויות מעין אלו בהחלטות בית הדין עלולה לפגוע בתדמיתו של בית הדין ובאמון הציבור בו. מן הראוי היה להקדיש תשומת לב רבה יותר טרם מתן ההחלטות השונות, על מנת ליצור קוהרנטיות בין ההחלטות בתיק, תוך גילוי עקביות בכל הנוגע לסוגיות שבמחלוקת.
4. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה (מספרנו 197/19, רבני)

חיוב מתלוננת בבית הדין הרבני בתשלום הוצאות בגין הגשת תלונה לנציבות ועיכוב במתן החלטה בבקשת פסלות

תקציר: בית הדין הרבני נתן באיחור ניכר החלטה בבקשת פסלות, ובהחלטתו בבקשה קבע, כי יש לחייב את המבקשת בתשלום הוצאות, בין היתר: "בגין הגשת תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים", אשר נדחתה על ידי הנציב.

הנציב קבע בהחלטתו, כי הגשת תלונה לנציבות תלונות הציבור על שופטים הינה זכותו של כל מתלונן, והיא אינה יכולה לגרור חיוב בהוצאות על ידי שופטים או דיינים עליהם הוגשה תלונה לנציבות. כן נקבע, כי טוב היה עושה בית הדין, לו היה נותן החלטה בבקשת הפסלות מיד לאחר הגשתה, ללא קשר להחלטת הנציבות בתלונה אחרת שהוגשה.

1. המתלוננת, שהיא עורכת דין המייצגת את האשה בהליך גירושין המתנהל בבית הדין הרבני, מלינה על כי במשך חודשים רבים לא נתן ביה"ד הרבני החלטה בבקשת פסלות שהגישה. לדבריה, כל עוד בית הדין לא מכריע בבקשת הפסלות, אין בידה להגיש בקשות נוספות לבית הדין, ובתקופת ההמתנה להחלטה, "סופגת" האשה עוד ועוד החלטות עוינות.
2. הדיין הנילון ציין בתגובתו, כי האשה, הגישה בעבר תלונה נגדו לנציבות, ומאחר שתוכן התלונה לנציבות זהה לחלוטין לתוכן בבקשת הפסלות, הוא סבר כי מן הראוי ליתן, תחילה, את תגובתו

לתלונה. לאחר מכן הוא סבר, כי יש להמתין להחלטת הנציב בתלונה, שכן לדעת הדיין, חוות דעת הנציב עשויה להשפיע על החלטת ביה"ד בבקשה לפסלות ההרכב. החלטת הנציב בתלונה האשה ניתנה בחודש ינואר 2019, ומיד עם קבלתה החל ביה"ד לכתוב את החלטתו בבקשת הפסלות, שנחתמה בחודש מרץ 2019.

3. הנציב קבע בהחלטתו, כי מעיון בהחלטת בית הדין מחודש מרץ 2019, עולה, כי האשה חוייבה בתשלום הוצאות, וזאת, בין היתר "בגין הגשת תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים שנדחתה על כל חלקיה".

הנציב ביקש להדגיש, כי הגשת תלונה לנציבות תלונות הציבור על שופטים הינה זכותו של כל מתלונן, והיא אינה יכולה לגרור חיוב בהוצאות על ידי שופטים או דיינים עליהם הוגשה תלונה לנציבות. יש להצטער, אם כן, על השימוש בהנמקה זו לצורך הטלת הוצאות על האשה.

4. עוד קבע הנציב, כי הבקשה לפסלות ההרכב הוגשה בחודש אוגוסט 2018, והחלטה בבקשה זו ניתנה בחודש מרץ 2019, היינו לאחר למעלה משישה חודשים ממועד הגשת הבקשה. בעניין זה שגה בית הדין, כאשר לא נתן החלטה על אתר, אלא ביקש להמתין להחלטת הנציבות בתלונה הקודמת שהגישה האשה. כאשר מוגשת בקשת פסלות, אל לו לבית הדין לדון בבקשות אחרות של בעלי הדין, ועליו ליתן החלטה בבקשת הפסלות ללא דיחוי. הנציב הפנה, בהקשר זה, לסעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, הקובע לאמור: "נטענה טענת פסלות נגד שופט, יחליט בה אותו שופט לאלתר ולפני שיתן כל החלטה אחרת".

5. עוד הפנה הנציב את תשומת הלב, להוראת סעיף 24 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, הקובע כי:

"(א) החלטותיו וממצאיו של הנציב בענין תלונה -

(1) אין בהם כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית משפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהמתלונן או מאדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם, ואולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק, לא יוארך המועד על ידי הגשת התלונה או בירורה.

(ב) דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוט.

(ג) לא ייוקם בית המשפט לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה".

לפיכך, לא היה מקום להמתין להחלטת הנציב בתלונה הקודמת, וטוב היה עושה בית הדין, לו היה נותן החלטה בבקשת הפסלות מיד לאחר הגשתה, ללא קשר להחלטת הנציבות בתלונה אחרת שהוגשה.

6. התלונה נמצאה מוצדקת, הן בנוגע לשיהוי שחל במתן החלטה בבקשת הפסלות, והן בפסיקת ההוצאות גם בגין הגשת תלונה קודמת לנציב תלונות הציבור על שופטים, שנדחתה על כל חלקיה.

חוות דעת 1/19

קבילות הקלטות סתר של דיונים בבית המשפט, במסגרת בירור תלונות על ידי נציבות תלונות הציבור על שופטים

1. במהלך תקופת פעילותה, התבקשה נציבות תלונות הציבור על שופטים (להלן: "הנציבות"), בלא מעט מקרים, להאזין להקלטה של דיון אשר נערך בבית המשפט, כתימוכין לתלונות שהוגשו לה על שופטים ורשמים. בחלק מהמקרים, מדובר בהקלטה שבוצעה בסתר, ללא קבלת היתר מבית המשפט. נשאלת השאלה - האם רשאית הנציבות והאם ראוי לעשות שימוש בהקלטה של דיון, אשר נעשתה בסתר וללא קבלת היתר מבית המשפט, לשם לבירורה של תלונה שהוגשה לה?

2. בהקשר לדרכי בירור תלונה, נקבע בחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002 (להלן: "חוק הנציבות"). כדלקמן:

"20. דרכי הבירור ומשכו

(א) הנציב רשאי לברר את התלונה בכל דרך שימצא לנכון והוא אינו כפוף לסדרי דין או לדיני הראיות.

(ב) לצורך הבירור, רשאי הנציב לקבל מכל אדם או גוף, בתוך תקופה שיקבע ובאופן שיקבע, בכפוף לסעיף קטן (ג), כל ידיעה או מסמך העשויים, לדעת הנציב, לסייע בבירור התלונה; מי שנדרש למסור ידיעה או מסמך כאמור, ימלא אחר הדרישה, והוראות סעיף 11, למעט פסקאות (1) ו-(3) של סעיף קטן (א), לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, יחולו, בשינויים המחויבים, על סירוב למלא אחר הדרישה.

(ג) לצורך הבירור רשאי הנציב לשמוע את המתלונן, את השופט הנילון, וכל אדם אחר אם ראה תועלת בדבר; סירב השופט הנילון למסור את דבריו בעל פה, ימסרם בכתב ככל שיידרש."

3. בחוות דעת הנציבות 8/08, אשר פורסמה באתר הנציבות שבאינטרנט, קבעה הנציבה לשעבר, כבי השופטת בדימוס טי שטרסברג - כהן, כך:

"המחוקק מצא לפטור את הנציב מכפיפות לסדרי הדין ולדיני הראיות וקבע כי בירור התלונה יעשה 'בכל דרך שימצא לנכון'. הסמכויות הרחבות, והגמישות היחסית, שהוענקו לנציב בבירור תלונה נגזרות מתכלית הנציבות וממיהות הליך הבירור הנערך על ידה. תכליתה של הנציבות היא שיפור השירות הייחודי הניתן על-ידי השופטים לציבור תוך שמירה מירבית על העצמאות השיפוטית. בהתאם, פועלת הנציבות כגוף מברר, בעל סמכויות בירור אינקוויזיטוריות; אין הנציב תלוי בטענות או בחומר ראיות

המוגש על ידי צדדים לתלונה, אלא הוא מוסמך לפעול באופן יזום לבירור העובדות ולבחינת הטענות המועלות בתלונה שהוגשה (ראו, לעניין זה, בהשאלה: בג"צ 453/84 איתורית שירותי תקשורת בע"צ נ' שר התקשורת, פ"ד לח(4) 617, 624; מ' בן פורת חוק יסוד: מבקר המדינה (2005) 35-51).

ועוד נאמר בחוות הדעת, כי:

"ככל שהדבר נוגע למסירת מידע או חומר, אין בהחלטת הנציבות או בממצאיה 'כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית המשפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן' וכי 'דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוטי'" (סעיפים 24 (א)(1) ו- (ב) לחוק הנציבות).

4. המחוקק העניק, אפוא, לנציב סמכויות רחבות שמטרתן גילוי האמת בכל הנוגע לבירור תלונה על שופט במסגרת מילוי תפקידו, אך הוסיף וקבע, כי אין בהחלטתו או בממצאיו של הנציב כדי להעניק למתלונן, או לכל אדם אחר, זכות או סעד שלא היו להם לפני כן.

5. שימוש בהקלטת סתר של דיון בבית המשפט, לצורך בירורה של תלונה שהוגשה לנציבות, אינו עולה כדי הקניית "זכות או סעד" אשר לא היו לאדם קודם לכן. עם זאת, יש לבחון את השאלה, האם שימוש בהקלטה כאמור, עולה בקנה אחד עם תכלית פעולתה של הנציבות ועם אופי הליך הבירור הנערך על ידה, וזאת בשים לב לדברי הנציבה לשעבר, טי שטרסברג - כהן, לפיהם על הנציבות לשפר את השירות שמעניקים השופטים לציבור, תוך שמירה מירבית על עצמאותם השיפוטית.

6. תחילה, יש להידרש לשאלה, האם הקלטה בסתר של דיון המתקיים בבית המשפט, עולה כדי עבירה על חוק האזנת סתר, התשל"ט-1979 (להלן: "חוק האזנת סתר"), הקובע עבירה פלילית של האזנת סתר שלא כדין, כדלקמן:

"1. הגדרות

בחוק זה -

'האזנה' - האזנה לשיחת הזולת, קליטה או העתקה של שיחת הזולת, והכל באמצעות מכשיר;

'האזנת סתר' - האזנה ללא הסכמה של אף אחד מבעלי השיחה;

'בעל שיחה' - כל אחד מאלה:

(1) המדבר;

(2) מי שהשיחה מיועדת אליו."

7. מהאמור לעיל עולה, כי כל אדם המשתתף בשיחה, רשאי, ככלל, להקליטה. השתתפות בשיחה כוללת את המדבר או את המאזין, היינו את מי שהשיחה מיועדת אליו. השיחה האמורה יכולה להיות שיחה טלפונית, או להתקיים במסגרת פגישה בין הצדדים. גם במקרה של שיחה הנערכת פנים אל פנים, הקלטתה, ללא ידיעת הדוברים האחרים, היא בגדר "הקלטת סתר" (שאינה עולה כדי "האזנת סתר"), אשר אינה אסורה על פי חוק זה. "האזנה" כהגדרתה בחוק היא "האזנה לשיחת הזולת, קליטה או העתקה של שיחת הזולת, והכול באמצעות מכשיר". כלומר, במידה שאדם מקשיב לשיחה בה הוא אינו משתתף, באמצעות מכשיר, או מקליט שיחה כזו באמצעות מכשיר - מדובר בהאזנת סתר. מכאן, שהקלטת דיון על ידי בעל דין או על ידי בא כוחו, שהינם "בעלי שיחה", אינה עולה כדי האזנת סתר, כהגדרתה בחוק האזנת סתר. יצוין, כי אף במצב שבו בעל דין אינו לוקח חלק פעיל בכל חלקיו של הדיון המשפטי ואינו "משתתף" בשיחה, ניתן לראותו כ"מי שהשיחה מיועדת אליו", שכן אליו, בין היתר, מופנים הדברים הנאמרים במסגרת הדיון.

8. יצוין, כי האזנת סתר אשר נעשתה ברשות הרבים, באקראי ובתום-לב, אגב הקלטה גלויה שנועדה לפרסום ברבים או לצורכי מחקר, אינה טעונה היתר לפי חוק זה (סעיף 8(1)(ג) לחוק האזנת סתר). לעניין זה, "רשות הרבים" - מקום שאדם סביר יכול היה לצפות ששיחותיו יישמעו ללא הסכמתו, וכן מקום שבו מוחזק אותה שעה עצור או אסיר" (שם). מכיוון שאדם סביר, הנוטל חלק בדיון המתקיים בבית המשפט בדלתיים פתוחות, יכול לצפות שדבריו יישמעו אף ללא הסכמתו - הרי שהדיון מתקיים "ברשות הרבים", ועל כן, האזנה לדברים שנאמרו בדיון אינה טעונה היתר, ככל שמתקיימים לגביה יתר התנאים שבסעיף 8(1)(ג) לחוק האזנת סתר.

9. עוד יצוין, כי תוכנה של שיחה שנקלטה במסגרת האזנת סתר, אינה קבילה כראיה בבית משפט, אלא אם מדובר בהליך פלילי לפי חוק האזנת סתר, או בהליך פלילי מסוג פשע חמור ומטעמים מיוחדים שאושרו על-ידי בית המשפט (סעיפים 13 (א) (1) ו-2) לחוק האזנת סתר).

10. חרף האמור, ישנם מקרים בהם משתתף בשיחה אינו רשאי להקליטה. כללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשמ"ו-1986 (להלן: "כללי לשכת עורכי הדין"), קובעים כדלהלן:

"22. הקלטת הזולת

- (א) לא יקליט עורך דין שיחה עם לקוחו או עם עורך דין אחר, אלא בידיעתם.
- (ב) עורך דין המקליט דיון בבית המשפט יודיע על כך לבית המשפט.
- (ג) לא יעשה עורך דין שימוש בהקלטה שנעשתה תוך הפרת סעיף זה."

11. מכאן עולה, כי לעורך דין אסור להקליט שיחה עם לקוחו או עם עורך דין אחר ללא ידיעתם, וכן אסור לעורך דין להקליט דיון בבית המשפט מבלי שהודיע על כך לבית המשפט. עוד נקבע, כי עורך דין לא יעשה שימוש בהקלטה שנעשתה תוך הפרת סעיף זה, ועורך דין שהפר כללים אלו מבצע עבירת משמעת, בגינה ניתן להגיש נגדו תלונה ללשכת עורכי הדין.

12. לסיכום עד כה: חוק האזנת סתר אינו אוסר על הקלטת דיון בבית המשפט על ידי "בעל שיחה", שהוא מי שנוטל חלק פעיל בדיון או מי שהדברים הנאמרים במסגרתו מיועדים אליו, כגון בעלי הדין. כמו כן, חוק האזנת סתר אינו אוסר על הקלטת שיחה הנעשית ב"רשות הרבים" כהגדרתה בחוק, ואשר נעשתה באקראי ובתום לב, אגב הקלטה גלויה שנועדה לפרסום ברבים או לצרכי מחקר. מנגד, כללי לשכת עורכי הדין, אוסרים בפירוש על הקלטה של דיון על ידי עורך דין, מבלי שזה הודיע על כך לבית המשפט, וכן אוסרים על עשיית כל שימוש בהקלטה שכזו.

13. אשר לפרוטוקול הדיון, המתקיים בבית המשפט, והקלטת הדיון, קובע סעיף 68 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: "חוק בתי המשפט"), (תיקון מס' 51) התשס"ח-2008, כדלקמן:

"ניהול פרוטוקול

68א. (א) בדיון בבית משפט ינוהל פרוטוקול שישקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט, לרבות שאלות והערות בית המשפט, ואולם בקדם משפט, בישיבה מקדמית או בדיון מקדמי אחר רשאי בית המשפט, בהסכמת בעלי הדין,

לכלול בפרוטוקול את עיקרי הדברים שבדיון; בית המשפט יקבע את דרך רישום הפרוטוקול; בסעיף זה, 'דיון מקדמי' - לרבות דיון שאין בו שמיעת ראיות בעל פה או שמיעת טענות בעלי הדין ושנועד לבחון את האפשרות לסיים את ההליך בהסדר מוסכם בין בעלי הדין.

(ב) בית המשפט רשאי להורות שלא יירשמו בפרוטוקול דברי גידוף, נאצה, השמצה או ביזוי, ובלבד ששוכנע כי אין טעם המצדיק את רישומם בפרוטוקול.

הקלטת דיון

68ב. (א) ביקש בעל דין שדיון יוקלט על חשבונו, יאפשר זאת בית המשפט, אלא אם כן מצא שאין לעשות כן מטעמים מיוחדים, ובלבד שהדיון מתועד בדרך אמינה ומדויקת אחרת; החלטה שלא להיענות לבקשת בעל דין כאמור תהיה מנומקת בכתב. הורה בית המשפט על הקלטת הדיון לבקשת בעל דין, תישמר ההקלטה בידי בית המשפט, וכל בעל דין יהיה רשאי להאזין לה.

הקלטה של הדיון לפי סעיף זה לא תיחשב פרוטוקול הדיון."

14. חוק בתי המשפט קובע, כי הקלטת הדיון על ידי בעל דין תיעשה לבקשתו, כאשר בית המשפט יאפשר זאת, אלא אם מצא "שאינן לעשות כן מטעמים מיוחדים", ובלבד שהחלטה שלא להיענות לבקשת בעל דין כאמור תהיה מנומקת בכתב. כמו כן, על הקלטת הדיון שאושרה לפי סעיף זה, להישמר בידי בית המשפט כאשר כל בעל דין יהיה רשאי להאזין לה. הקלטה שכזו לא תיחשב כפרוטוקול הדיון. יצוין, כי הקלטת דיון באופן פרטי לא נאסרה במפורש בחוק בתי המשפט, ולא נקבע בו עונש לעושה כן. איסור שכזה חל, לדוגמה, על צילום ללא היתר בבית המשפט, כאשר העובר על איסור זה דינו מאסר (סעיפים 70 (ב) ו-1 (ס) לחוק בתי המשפט, בהתאמה). עם זאת, משנקבע כי הקלטת הדיון תיעשה לבקשת בעל דין ובהוראת בית המשפט, ברי כי הקלטת הדיון על ידי בעל דין באופן פרטי וללא קבלת היתר, אינה מותרת.

15. ראוי לציין בנוסף, כי החוק אוסר לפרסם דבר על אודות דיון שהתנהל בבית המשפט בדלתיים סגורות, לרבות הקלטה, אלא ברשות בית המשפט (סעיף 70 (א) לחוק בתי המשפט).

16. עוד קודם לתיקון מס' 51 לחוק בתי המשפט, הנזכר לעיל, עסק בית המשפט העליון בשאלת הקלטת דיון בבית המשפט. כך, למשל, בג"ץ 305/89 שמחה ניר נ' בימ"ש לענייני תעבורה, פ"ד מה(3) 203 (1991) (להלן: "בג"ץ ניר"), שם נקבע מפי כבי' השופט אלוני:

"דומה, שאיש לא יחלוק על כך שתפקידו של השופט הוא לדאוג לניהולו התקין והמסודר של הדיון, המתנהל באולם המשפטיים. פרט לקיום הדיון במובן המצומצם, מופקד השופט על כל הנעשה באולם המשפטיים ושומה עליו להסיר כל מכשול העלול לפגום בדיון או בתקינותו..."

הנחת היסוד, לפיה ניהול הדיון וכל הכרוך בו הוא תפקידו הבלעדי של השופט היושב בדיון, מקבלת את מלוא ביטוייה, בין השאר, בהוראות החוקיות העוסקות ברישום הפרוטוקול..."

אכן, לא מצינו הוראה מפורשת, האוסרת הקלטת הדיון שלא על-פי הוראת השופט ואף שלא על-פי רשותו, אך דומה שהוראות החוק האמורות, לפחות עד כמה שמדובר ברוחן אם לא בכתב, אינן מותירות בספק את המסקנה, כי בכל הקשור לפרוטוקול הדיון - הדבר על-פי השופט.

גישה זו נובעת מן ההכרה, שהדיון וכל המתרחש במהלכו באולם המשפטיים נתונים למרותו של השופט, ואין להתיר פרצות העלולות לקעקע מרות זו...

סבור אני, כי כוחו של השופט שלא להתיר הקלטת הדיון נובע הן מהוראות החוק האמורות והן ממסכותו הטבועה, השואבת את כוחה, בין השאר, מאותן הוראות חוק. משהטיל המחוקק על השופט לקבוע את הדרך לרישום הפרוטוקול, יש לראות

בהוראה עצמה משום מתן כוח לשופט למנוע רישום מקביל, בדרך זו או אחרת, שכן רק כך תמומש סמכותו הבלעדית לקביעת דרך הרישום...
 ומן הכלל אל הפרט: אין לערוך הקלטות של הדיון אלא ברשותו של השופט. מאידך גיסא חייב השופט לשקול כל פנייה כזאת, אם זו מופנית אליו, בעיקר על ידי בעל דין או פרקליטו, והחלטתו - בין היא מתירה ובין היא אוסרת - חייבת להיות מנומקת." (שם, בעמ' 210-207).

וראו גם דברי כב' השופט גבריאלי בכ' (בעמ' 213-214 לפסק הדין):

"בא-כוחו של צד, הרוצה להקליט את מהלך הדיון באמצעות מכשיר הקלטה, חייב להודיע על כך לשופט.

השופט רשאי שלא להתיר עריכת הקלטות מצד מאן שהוא מהנוכחים באולם, אם קיים אצלו חשש סביר, שהדבר עלול להביך את העדים או להפריע בדרך אחרת למהלך התקין של המשפט, או שהקלטתו מיועדת להשמעה מחוץ לכותלי בית המשפט, למטרה אשר אינה קשורה בניהול המשפט עצמו. הוא הדין לגבי בקשה המוגשת בנוסח בלתי מנומס או מתגרה על-ידי עורך-דין, שהינו אחרי הכול officer of the court

וכך גם דברי כב' השופט (כתוארו אז) אהרון ברק (בעמ' 215 לפסק הדין):

"המבקש להקליט באולם בית המשפט חייב לקבל היתר מראש לכך מבית המשפט... לא הרי רישום (שאינו מחייב היתר מראש) כהרי הקלטה (המחייבת היתר מראש), שכן פעולת ההקלטה, מעצם טבעה, כרוכה בהפרעה מסוימת בניהול המשפט. על-כן מן הראוי הוא שלא להחל בהקלטה בטרם הופנתה תשומת לב בית המשפט לכך ובטרם נדרשה הסכמתו."

17. מהאמור לעיל עולה בבירור, כי בית המשפט הוא האמון על רישומו של הפרוטוקול, כאשר רישום מקביל של הדיון, בדרך של הקלטה או בדרך אחרת, כפוף להסכמת בית המשפט. הובהר, כי מן הראוי שלא להתחיל בהקלטה של דיון, אשר כרוכה בהפרעה מסוימת בניהול המשפט, מבלי שהופנתה תשומת לב בית המשפט לכך ומבלי שניתנה הסכמתו. כן הודגש, כי ניהול הדיון וכל המתרחש באולם בית המשפט נתונים למרותו של השופט, וכי אין להתיר פרצות העלולות לקעקע מרות זו.

18. קביעותיו של בית המשפט בבג"ץ ניר הנ"ל, עוגנו בפסיקות נוספות - ראו, למשל, החלטת בית המשפט העליון בבג"ץ 6371/94 אריה דרעי נ' בית המשפט המחוזי בירושלים, מט (1) 133 (1995), שם קבעה השופטת בדימוס, הנציבה לשעבר, ט' שטרסברג-כהן, כך:

"בפסק-דין ניר נדחתה עתירת המבקש להקלטה פרטית, ונקבעו בו עקרונות באשר להרשאת הקלטה פרטית של ישיבות בית המשפט. ראה גם בג"צ 857/91 סאמי נ' ראש עיריית שפרעם וכן להסדר במשפט האנגלי - שם משובץ הנושא במסגרת חוק ביזיון בית-משפט..."

לפי ההלכה שיצאה מלפני בית המשפט בפסק דין ניר, ושבאי כח הצדדים אינם חולקים עליה, יש לבקש רשות מבית משפט לערוך הקלטה פרטית השונה מרישום בכתב, ובדרך כלל ייעתר בית המשפט לבקשה כזו. עם זאת, בנסיבות מיוחדות, עשויות להיות סיבות ראויות לסירוב, כגון חשש להפרעה למהלך התקין של הדיון באולם או חשש לפגיעה סבירה אחרת בדרך ניהול המשפט, או אם בית המשפט מספק פרוטוקול מילולי מלא. (שם, בעמ' 136).

19. הסוגייה שעניינה הקלטות דיונים נדונה אף בפסיקותיו של בית הדין הרבני. במסגרת דיון בבית הדין הרבני האזורי בירושלים (תיק 1087086/1 האישה נ' האיש, מיום 23/05/17), התבקשה עורכת דין למסור את מכשיר הטלפון הנייד שלה, לאחר שהיא נחשדה כי הקליטהאמצעותו את הדיון. עורכת הדין סירבה לדרישה, בטענה כי התכתבה בעניין אישי עם בן זוגה ולאחר מכן מחקה את התכתובת. לאחר הדיון, הגישה עורכת הדין התנצלות בכתב, ושוב חזרה על גרסתה כי אין מדובר אלא בהתכתבות בעניין אישי עם בן זוגה. בית הדין קבע בהחלטתו, כי הוא התרשם שאין אמת בגרסתה של עורכת הדין, וכי אכן נעשתה על ידה פעולת הקלטה של הדיון. בהחלטתו קבע בית הדין, כך:

"טעם איסור ההקלטה בין כותלי בית הדין מובן מאוד - נאמרים שם דברים רגישים מאוד ואינטימיים, וכל תיעוד של הדברים, אם אינו נעשה במסגרת בית הדין, פרוטוקול הדיון, המערכת הממוחשבת של בית הדין, עלול לצאת מכלל שליטה ולהביא נזק לצדדים המתדיינים בבית הדין.

אם בית הדין לא יעמוד על המשמר בעניין שמירה על הפרטיות וצנעת הפרט של המתדיינים, לא זו בלבד שהצדדים עלולים להיפגע וכמו שכבר כתבנו, אלא אף עבודת בית הדין והוצאת הצדק לאור עלולים להיפגע, שכן המתדיינים יחששו מלומר את דבריהם בבית הדין באופן חופשי פן יבולע להם. בית הדין צריך אפוא להוכיח למתדיינים שכל מה שנאמר בבית הדין נשאר ויישאר בין כותלי בית הדין בלבד וייעשה בו שימוש אך ורק לטובת הצדדים וקידום התיקים שלהם."

משכך, קבע בית הדין:

"במקרה דנן יש חומרה מיוחדת למעשה של באת-כוח האיש: לא זו בלבד שנעשה מעשה הקלטה בלא נטילת רשות, אלא אף נעשה מול עיני הדיינים מעשה של טשטוש והעלמת ראיות למרות התראות חוזרות ונשנות של בית הדין.

לאור האמור, מחליט בית הדין לחייב את באת-כוח האיש, עוה"ד [...], בסך של 10,000 ₪ לאוצר המדינה בגין הוצאות משפט, היות שמעשיה הפריעו לעבודת בית הדין ולסדר התקין של הדיון, וגם חקירת העד התעכבה בגלל אירוע מצער זה. יצוין כי בית הדין קרא את מכתב ההתנצלות ואף שאין מקבלים את הטענה כי לא ניסתה ולא רצתה להקליט, מתחשבים בעצם ההתנצלות ולכן בית הדין החליט להפחית את הקנס לסך של 10,000 ₪ בלבד."

20. במקרה אחר, במסגרת פסק דין שניתן בבית המשפט לענייני משפחה, הי"ט (ת"א) 8531-02-18 פלוני נ' אלמונית (7.3.18), נדונה סוגיית הקלטת הדיון בבית המשפט ללא היתר. במהלך הדיון, הגיש בעל דין בקשה לתיקון הפרוטוקול, ובמסגרתה הפנה המבקש למלל רב, אשר לדבריו משקף את שנאמר באולם בית המשפט. בית המשפט קבע, כי "בטרם תינתן החלטה, ימסור המבקש בתצהיר האם הקליט את הדיון". בהמשך ציין בית המשפט בהחלטתו, כי המבקש בחר שלא להשיב לשאלת בית המשפט, וכי "למעשה באי מתן תשובה, חשף את התשובה המסתברת". עוד נאמר בהחלטה, כי הואיל שהמבקש "צירף מלל ארוך מאוד של דברים שלטענתו נאמרו בדיון", הרי שלנוכח התשתית הראייתית ולאור "התחמקותו" של המבקש ממתן תשובה לשאלה, האם הוא הקליט את הדיון, עולה המסקנה כי הדיון הוקלט על ידי המבקש, ויצוין כי בית המשפט נמנע מלהתייחס לאמיתות המלל המופיע בבקשה. בית המשפט ציין, כי "הקלטות פיראטיות של דיונים אינן כה נדירות בימינו אנו, ולא אחת אנו נתקלים במקרים בהם דיון הוקלט ללא היתר". כך, לדוגמה, הפנה בית המשפט להחלטה שניתנה בתיק רמ"ש 61079-05-13 א.ע. נ' ב.ע. (12.6.13), במסגרתה דחה בית המשפט בקשת רשות ערעור, על החלטה לדחיית בקשה לתיקון פרוטוקול שהתבססה על הקלטת דיון ללא היתר. כמו כן, אזכרה החלטת בית המשפט העליון בע"א 2048/05, פלקסר נ' בנק לאומי סניף היכל התרבות (22.2.10), שם נקבע:

"באשר לבקשה לתיקון הפרוטוקול דינה להידחות, ומבלי להיזקק לגופה של הבקשה... כעיקר, כלל הוא במשפטנו כי אין חוטא יוצא נשכר. מהפירוט והדיוק הרב בבקשה עולה כי המבקש הקליט את הדיון, וללא שביקש קודם לכן את רשותו של בית המשפט זה. לא למותר לציין כי המבקש איננו מצייין בבקשה כי היא נעשתה על פי הקלטה, אך הדברים מסתברים. הפסיקה קבעה לא אחת כי אין לבעל דין או כל אדם אחר רשות להקליט את בית המשפט וללא שנתבקשה רשותו קודם לכן..."

לאור האמור, החליט בית המשפט לענייני משפחה לדחות את הבקשה לתיקון הפרוטוקול, תוך שהוא קובע בהחלטתו, כי:

"ידע המבקש וכן ידעו כל באי בית המשפט כי בית המשפט לא ייתן ידו לכל דבר ועניין הנובעים מהקלטה סמויה. צד אשר מצטייד במכשיר הקלטה, שעל טיבו אין לדעת,

ומפעילו בשעת דיון, ספק רב מאוד בעיני אם הוא בגדר צד המבקש לתקן פרוטוקול בתום לב, שכן עצם ביצוע הקלטה סמויה עומד בניגוד מוחלט לחובת תום לב. לזאת נוסיף את הוראת הדין המתירה הקלטה בהתאם לבקשה ולהחלטה, נקבל טעם נוסף לאי הסתמכות על אותה הקלטה."

21. לסיכום חלק זה - מן הפסיקה עולה, כי אף קודם לקביעותיו של המחוקק בהקשר זה, עמדו בתי המשפט על האיסור לבצע הקלטת דיונים שלא בהיתר, בקובעם כי בהקלטות מסוג זה יש משום הפרעה למהלכו התקין של הדיון, עליו אמון השופט. בית המשפט דחה, פעם אחר פעם, בקשות שהתבססו על הקלטות דיונים אשר נעשו ללא היתר, וכן דחה בקשות אשר הסתבר מהנסיבות, כי הן מתבססות על הקלטות שכאלה.

22. גישתו של בית המשפט לעניין זה היא, כי "אין חוטא יוצא נשכר", שעה שעצם ביצוע הקלטת סתר באולם בית המשפט, נתפס כמעשה הנגוע בחוסר תום לב מצד המקליט. לא אחת העיר בית המשפט על ביצוע הקלטת סתר באולם הדיונים, כאשר באחד המקרים, אף חויבה עורכת דין בהוצאות לקופת המדינה, לאחר שהדיינים סברו כי היא הקליטה דיון בבית הדין הרבני, ללא היתר.

23. בנוסף, יש לציין כי במסגרת "כללי התנהגות הציבור באולם הדיונים", מיום 30.8.12 (ראו אתר הרשות השופטת באינטרנט, בנושא "חוברות הסבר"), מצוי איסור המופיע בסעיף 4 על שימוש במכשירים אלקטרוניים למיניהם (כגון: טלפונים ניידים, מכשירי צילום, מכשירי הקלטה וכיו"ב), באולם הדיונים. הוראה זו מוסיפה על ההוראות הסטטוטוריות בחוק בתי המשפט, ואוסרת, ככלל, על שימוש במכשירים אלקטרוניים באולם בית המשפט, לרבות במכשירי הקלטה.

24. כמו כן, ראויה לציין החלטת הנציב לשעבר, השופט בדימוס פרופי אליעזר ריבלין, בתיק נציבות מס' 709/16 (תמצית ההחלטה פורסמה באתר הנציבות שבאינטרנט), במסגרתה נדונה תלונה על דחיית בקשותיו של בעל דין להקלטת הדיונים, בתיקים הנוגעים אליו. השופטת הנילוה מסרה בתגובתה לתלונה, כי היא חששה שהמתלונן מבקש לבצע הקלטה עצמאית, בדרך שעשויה להיות בלתי אמינה ומדויקת, מבלי שאותה הקלטה תימסר בסיום הדיון לבית המשפט עבור שני הצדדים. משכך, ומכיוון שמדובר בתביעה קטנה, על כל המשתמע מכך, סברה השופטת כי אין מקום להיעתר לבקשות בעניין ההקלטה, ודחתה אותן.

25. מטעם הנהלת בית המשפט, נמסר בתגובה לתלונה, כי צד להליך אזרחי רשאי לבקש הזמנת הקלטה של דיון, מיוזמתו, ולשם כך עליו להגיש בקשה לאישור בית המשפט. במידה שבקשתו מאושרת, רשאי המבקש להזמין הקלטה מכל חברה העוסקת בתחום, לרבות מאחת משתי החברות המועסקות לשם כך על ידי הנהלת בתי המשפט (שתי החברות שזכו במכרז ומספקות למערכת שירות של הקלטת דיונים). כל המעוניין בהקלטה יכול לבקש ממזכירות בית המשפט את רשימת החברות המספקות את שירותי ההקלטה, הגם שהובהר כי המבקש רשאי לפנות לכל חברה אחרת העוסקת בתחום. האחריות על תיאום, תשלום ותמלול ההקלטה חלה על המבקש. ככל שהבקשה להקלטה הוגשה ביוזמת צד להליך, בית המשפט הוא שיחליט אם להסתמך על תמליל ההקלטה שיוגש לבית המשפט, או אם לבצע הקלדה של הפרוטוקול על ידי קלדנית, במקביל. בכל מקרה, כך צוין בתגובת הנהלת בתי המשפט, תמליל ההקלטה (גם אם הוא ממומן על ידי בעל דין) יוגש לבית המשפט ויתויק בתיק (בהליך פלילי, הקלטת הדיון מתבצעת על פי החלטה שיפוטית, באמצעות אחת משתי החברות הנ"ל ובמימונה של הנהלת בתי המשפט).

26. הנציב לשעבר, פרופ' ריבלין, קבע בהחלטתו בעניין זה, כי מתגובתה של השופטת לתלונה עולה, כי כוונתו המדויקת של המתלונן, כעולה מן הבקשות שהגיש, לא הייתה מובנת לה כדבעי. משכך, ומאחר שהמתלונן חזר וביקש שהדיון יוקלט, מן הראוי היה להפנותו להוראת סעיף 68 (בא) לחוק בתי המשפט, הקובע הסדר ספציפי בנוגע להקלטת דיון לבקשת בעל דין, ולבקש ממנו להבהיר באיזה אופן הוא מבקש להקליט את הדיון. עוד נקבע בהחלטה, כי האמור בהחלטת בית המשפט לפיה הקלטות הדיונים נעשות אך ורק על ידי בית המשפט, איננו מדויק, שכן על פי סעיף 68 לחוק בתי המשפט, רשאי בעל דין לבקש להקליט את הדיון על חשבון, ובנוסף יש להציג "טעמים מיוחדים", ככל שבית המשפט מבקש לדחות את הבקשה להקלטה. הצורך בקבלת מידע נוסף מהמתלונן, בהקשר לבקשת ההקלטה, מתבקש במיוחד כשמדובר בהליך המתנהל בבית משפט לתביעות קטנות, שעה שבעלי הדין אינם מיוצגים ואינם מתמצאים, בהכרח, בסדרי הדין (למען שלמות התמונה, ציין הנציב כי הוראה ביוזמת בית המשפט על רישום הפרוטוקול בדרך של הקלטה תינתן במשורה, וזאת במקרים מורכבים וייחודיים המצדיקים חריגה מ"דרך המלך" - היא ההקלדה הממוחשבת - ראו, בהקשר זה, רע"א 8532/14 מחמד דחלאן נ' עזבון המנוחה מרים חנה אמיתי ז"ל, (31.3.15)).

עוד קבע הנציב, כי לדעתו יש מקום להביא לידיעת ציבור המתדיינים את האפשרויות העומדות בפניו בנוגע להקלטת דיון, כפי שנמסרו על ידי הנהלת בתי המשפט בתגובתם לתלונה.

27. עולה מן המקובץ, כי הן הוראות הדין והן פסיקת בית המשפט אינם מתירים שימוש בהקלטת סתר של דיון, המתקיים בבית המשפט. ביצוע הקלטת סתר של דיון מעין זה על ידי עורך דין, לא כל שכן שימוש בהקלטה שכזו, הינם בגדר עבירה על כללי האתיקה של לשכת עורכי הדין. גם בעל דין אינו רשאי להקליט דיון, אלא בהסכמה ובאישור בית המשפט, ובתנאי שההקלטה תישמר בידי בית המשפט, כאשר כל צד יהיה רשאי להאזין לה. בית המשפט דחה על הסף בקשות שונות הנסמכות על הקלטות שבוצעו שלא בהיתר, וקבע כי לא ייתן ידו "לכל דבר ועניין" הנובעים מהקלטה סמויה. באחד המקרים, אף ננקטו סנקציות כלפי מי שנחשדה בהקלטה שלא בהיתר.

28. אכן, תכליתה של ההקלטה עשויה להיות שונה בעולמו של התיק המשפטי מתכליתה לצורך בירורה של תלונה, המוגשת לנציבות התלונות על שופטים. ניתן להניח, בדרך כלל, כי המקליט דיון מבקש לעשות כן על מנת לתמוך בגרסתו באשר לדברים שנאמרו במהלך הדיון, למרות הרישום המופיע בפרוטוקול, או כדי להוכיח דבר מה לצרכי ההכרעה השיפוטית שתינתן בתיק. לעומת זאת, ממצאי הנציב בהחלטתו בתלונה לעולם לא יביאו לאיונה של החלטה שיפוטית שניתנה, או לקביעת ממצא לגופה של מחלוקת, אשר נתונה להכרעת בית המשפט. יודגש, כי גם אם תקובל ההקלטה על ידי הנציבות, לצורך הכרעתה בתלונה כזו או אחרת המוגשת לה, אין בכך משום קביעה, כי האמור באותה הקלטה יהיה קביל בבית המשפט או ישמש כפרוטוקול, תחת הנאמר בפרוטוקול הרשמי של הדיון. נשאלת, אפוא, השאלה האם העדר היתר או הסכמה להקלטה מצדו של בית המשפט, יש בו כדי להשפיע על השימוש שראוי לעשות בהקלטה, לצרכי בירורה של התלונה המוגשת לנציבות? שהרי, מתלונן המביא הקלטה של הדיון מבקש לתמוך באמצעות אותה הקלטה בטענתו, כי נפל ליקוי בהתנהגות השופט, או כי קיים פגם בדרך ניהול המשפט על ידי היושב בדיון. טענות שאינן משתקפות מפרוטוקול הדיון.

29. לאחר בחינת סוגייה זו על כל צדדיה, נראה בעיניי כי יש להשיב על שאלה זו בחיוב, היינו כי יש לעצם קיומה של הקלטת הסתר השלכה ישירה על השימוש שיעשה בהקלטה זו, במסגרת בירור תלונה המוגשת לנציבות. השאיפה להכריע בתלונה תוך ירידה מלאה לחקר האמת, אין משמעה היתר לעשיית פעולה העומדת בניגוד להוראות הדין.

30. ראוי הוא, בנידון דידן, להחיל את הכלל, כי "אין חוטא יוצא נשכר", שעה שמדובר בהקלטה שנעשתה באולם בית המשפט שלא בהיתר. ככלל, אין מקום כי הקלטה של דיון, אשר נעשתה שלא בהיתר, תתקבל בנציבות בתמיכה לתלונה על שופט, שעה שאותה הקלטה אסורה בדיון, אינה קבילה בבית המשפט, ואף עלולה לגרור

סנקציות נגד המקליט. אין צריך לומר, כי בהקלטת סתר ללא היתר יש גם כדי לפגום בניהולו התקין של הדיון, עליו אמון בית המשפט, על כל המשמעויות השליליות שיש לדבר.

31. זאת ועוד - ככלל אין בידי הנציבות אמצעים בכדי לעמוד על טיבה של ההקלטה, אשר נערכה בהיחבא ובאופן פרטי, מבחינת אמינותה ומהימנותה, ואין ברשות הנציבות כלים על מנת לוודא כי אין מדובר בהקלטה ערוכה, כך שלא ניתן לדעת אם נפל בהקלטה פגם כלשהו, העשוי להוליך שולל את השומע.

32. לאור האמור, מסקנתי היא כי, ככלל, לא תקובל או תיבחן הקלטה של דיון שנערך בבית המשפט, ככל שההקלטה נעשתה שלא בהיתר ובניגוד לדיון, במסגרת בירור תלונה אשר הוגשה לנציבות.

33. עם זאת, אין לשלול את האפשרות כי במקרים מורכבים וייחודיים, שעה שמדובר בתלונה על התנהלות חמורה במיוחד של שופט, ניתן יהיה להידרש להקלטה, אף אם זו לא נעשתה כדין, כחלק מהליך בירורה של התלונה. זאת, מתוקף סמכותו של הנציב לברר תלונה בכל דרך שימצא לנכון, ללא כפיפות לסדרי הדין ולדיני הראיות (סעיף 20 (א) לחוק הנציבות). יודגש, כי שימוש בהקלטה שכזו ייעשה במשורה ובמקרים מיוחדים המצדיקים זאת, ולאחר הפעלת שיקול דעת מצומצם וקפדני.

34. סיכומם של דברים, הנציבות לא תעשה, ככלל, שימוש בהקלטה של דיון בבית המשפט, ככל שזו נעשתה שלא בהיתר ובניגוד לדיון, לשם בירורה של תלונה שהוגשה לה. עם זאת, במקרים ייחודיים, המצדיקים חריגה מן הכלל, אפשר כי ההקלטה תקובל ותיבחן לגופה, במסגרת הליך בירורה של תלונה, וזאת בשים לב לסמכותו הרחבה של הנציב לערוך את הבירור בכל דרך שימצא לנכון.

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002

חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב – 2002, קובע מספר עניינים שעל הנציב להתייחס אליהם בדוח השנתי שהוא מגיש. ההפניות לעניינים אלה הן כלהלן:

- סעיף 27(א1) לחוק-** "מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו" עמ' 13
- סעיף 27(א2) לחוק-** "מספר התלונות שנמצאו מוצדקות" עמ' 17
- סעיף 27(א3) לחוק-** "הטעמים לאי בירור תלונות" פרק 5
- סעיף 27(א4) לחוק-** "זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו" עמ' 13
- סעיף 27(א5) לחוק-** "מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים" עמ' 13
- סעיף 27(א6) לחוק-** "סוגי העניינים שעליהם הוגשו תלונות" עמ' 16
- סעיף 27(א7) לחוק-** "דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם" פרק 7
- סעיף 27(א8) לחוק-** "מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה" 1
- סעיף 27(א9) לחוק-** "מספר ההמלצות לועדה לבחירת שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונתו של שופט, אם היו כאלה" אין

נספח א | חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002

1. הגדרות

בחוק זה –

”שופט” – כל אחד מאלה:

- (1) שופט כהגדרתו בחוק-יסוד: השפיטה ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 10א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ”ד-1984 (להלן – חוק בתי המשפט);
- (2) רשם כהגדרתו בסעיף 84 לחוק בתי המשפט;
- (3) שופט ורשם כמשמעותם בחוק בית הדין לעבודה, תשכ”ט-1969 (בחוק זה – חוק בית הדין לעבודה) ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 7א לחוק בית הדין לעבודה;
- (4) שופט צבאי-משפטי כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט”ו-1955 (בחוק זה – חוק השיפוט הצבאי);
- (5) דיין כהגדרתו בחוק הדיינים, תשט”ו-1955 (בחוק זה – חוק הדיינים) ודיין עמית, כמשמעותו בסעיף 9א לחוק הדיינים;
- (6) קאדי כהגדרתו בחוק הקאדים, תשכ”א-1961 (בחוק זה – חוק הקאדים);
- (7) קאדי מד’הב כהגדרתו בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ”ג-1962 (בחוק זה – חוק בתי הדין הדרוזיים);
- (8) דיין של בית דין של עדה נוצרית כמשמעותו בסימן 54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1947-1922;

”השר” –

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) וכן (6) ו-(7) – שר המשפטים;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) – שר הביטחון;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (5) ו-(8) – השר לענייני דתות;

”בית דין משמעותי לשופטים” –

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) – בית הדין המשמעותי לשופטים לפי סעיף 17 לחוק בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) – בית דין משמעותי לפי סעיף 192ד לחוק השיפוט הצבאי;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) – בית הדין המשמעותי לפי סעיף 20 לחוק

הדיינים;

- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 17 לחוק הקאדים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 22 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הועדה לבחירת שופטים" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק- יסוד: השפיטה;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(א) לחוק בית הדין לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - הועדה לבחירת שופטים צבאיים-משפטיים לפי סעיף 187 לחוק השיפוט הצבאי;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - הועדה לבחירת דיינים לפי סעיף 6 לחוק הדיינים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - ועדת המינויים לפי סעיף 4 לחוק הקאדים;
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ועדת המינויים לפי סעיף 11 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"המנהל" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - מנהל בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים לפי חוק השיפוט הצבאי או מי שהוא הסמיך;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - מנהל בתי הדין הרבניים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - מנהל בתי הדין השרעיים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - מנהל בתי הדין הדתיים הדרוזיים;

"הנשיא" -

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - נשיא בית המשפט העליון;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - נשיא בית הדין הארצי לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - נשיא בית הדין הרבני הגדול;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - נשיא בית הדין השרעי לערעורים;
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ראש בית הדין הדתי הדרוזי לערעורים כהגדרתו בחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הנציב", "נציב תלונות הציבור על שופטים" - נציב תלונות הציבור על שופטים, שמונה לפי סעיף 3;
 "הועדה לבחירת הנציב" - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק- יסוד: השפיטה.

2. נציבות תלונות הציבור על שופטים

נציב תלונות הציבור על שופטים יעמוד בראש יחידה שתיקרא "נציבות תלונות הציבור על שופטים" שתברר, בהתאם להוראות חוק זה, תלונות על התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם, לרבות בדרך ניהול משפט על ידם.

3. כשירות הנציב ומינויו

- (א) מי שכשיר להתמנות שופט של בית המשפט העליון כשיר להתמנות נציב תלונות הציבור על שופטים.
- (ב) הנציב יתמנה בידי הועדה לבחירת הנציב, לפי הצעת שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון כאחד; הועדה רשאית לקבל את ההצעה או לדחותה, ואם הוצע יותר ממועמד אחד - למנות אחד מקרב המועמדים או לדחות את ההצעה.
- (ג) מעמדו הציבורי של אדם והיכרותו עם מערכת המשפט יובאו בחשבון לענין הצעת מועמד לנציב ולענין מינויו.

4. ממלא מקום לנציב

נבצר מהנציב דרך ארעי למלא את תפקידיו, ימנה שר המשפטים בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ממלא מקום לנציב לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם.

5. מועד בחירת נציב

- (א) מינוי נציב ייעשה, ככל האפשר, לא מוקדם מתשעים ימים ולא יאוחר משלושים ימים לפני תום תקופת כהונתו של הנציב המכהן; התפנה מקומו של הנציב לפני תום תקופת כהונתו, ייעשה המינוי בתוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שבו התפנה מקומו.
- (ב) הודעה על מינויו של הנציב תפורסם ברשומות.

6. משך הכהונה

הנציב יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של חמש שנים.

7. תום כהונה

- (א) כהונת הנציב פוקעת -
- (1) בתום תקופתה;
 - (2) בפטירתו או בהתפטרותו;
 - (3) בהעברתו מכהונתו;
 - (4) בתום שישה חודשים רצופים שבהם מכהן במקומו ממלא מקומו שמונה לפי סעיף 4.
- (ב) הודעה על תום כהונת הנציב תפורסם ברשומות.

8. העברה מכהונה

- (א) הועדה לבחירת הנציב רשאית, מיזמתה או לפי הצעת שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, להעביר, בהחלטה שהתקבלה ברוב של שישה חברים לפחות, את הנציב מכהונתו, אם התקיים אחד מאלה:
- (1) הוא הורשע בפסק דין בעבירה פלילית, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, תשנ"ד-1994 (בחוק זה - חוק הכנסת);
 - (2) הוא התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו;
 - (3) הוא אינו מבצע את תפקידו כהלכה.
- (ב) הועדה לבחירת הנציב לא תעביר את הנציב מכהונתו, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.

9. השעיית הנציב

- (א) לא יוגש כתב אישום נגד הנציב, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה, ומשהוגש כתב אישום כאמור יושעה הנציב מכהונתו.
- (ב) (1) הועדה לבחירת הנציב רשאית, ברוב דעות, להשעות את הנציב מכהונתו, אם מתקיימת נגדו חקירה שיש בה כדי להביא לקיום הליכים פליליים כהגדרתם בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, לתקופה שבה הם מתקיימים; ואולם אם היתה החקירה כאמור, בעבירה אשר מפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הנציב ראוי לשמש עוד בתפקידו, תשעה הועדה את הנציב לתקופה האמורה;
- (2) הועדה לבחירת הנציב לא תשעה את הנציב לפי סעיף קטן זה, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.
- (ג) בתקופת ההשעיה ימלא את תפקידי הנציב על פי חוק זה ממלא מקומו, ויחולו הוראות סעיף 4.

10. סייג למינוי לשופט

מי שהיה נציב לא יתמנה לשופט.

11. ייחוד משרה והיתר לעסוק בפעילות

(א) הנציב ועובדי הנציבות לא יהיו רשאים -

(1) לשמש בכל משרה אחרת או לעסוק, במישרין או בעקיפין, בעיסוק אחר;
 (2) להיות חברים בכנסת, בממשלה, במועצה של רשות מקומית, בגוף בוחר של מפלגה, או מועמדים לחברות כאמור;

(3) להיות חברים בהנהלה של חבר בני אדם המנהל עסקים לשם השגת רווחים.

(ב) הנציב רשאי להתיר לעובד הנציבות, לפי בקשתו, לעשות דבר מהדברים המנויים בסעיף קטן (א)(1) או (3), אם לדעתו אין בכך כדי ליצור ניגוד ענינים או כדי לפגוע בעבודתו בנציבות בדרך אחרת; אין בהיתר כאמור כדי לפטור את העובד מעמידה בדרישות כל דין או נוהג, המסדירים את הפעילות.

12. עובדי הנציבות

(א) עובדי הנציבות הם עובדי מדינה.

(ב) הנציב רשאי להסתייע בכיצוע תפקידיו באנשים שאינם עובדי משרדו, אם ראה צורך בכך; בבירור תלונה על שופט כאמור בפסקאות (4) עד (8) להגדרה "שופט", יסתייע הנציב באנשים בעלי היכרות עם מערכת המשפט שאליה משתייך השופט.

13. חובת סודיות

(א) הנציב, עובדי הנציבות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע הנציב את תפקידיו חייבים לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם עקב עבודתם, לא לעשות בה שימוש ולא לגלותה לאחר, אלא לשם ביצוע תפקידיהם לפי חוק זה; העובדים יחתמו על כתב שמירה על סודיות עם תחילת עבודתם.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) רשאי שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, לקבל לידי, לפי דרישתו, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות שהושג במסגרת פעילותה, ואולם חומר או מידע לגבי תלונה מסוימת יימסר לאחר שהטיפול בה הסתיים.

(ג) הנשיא והשר כאחד רשאים להתיר פרסום פרטי תלונה מסוימת על שופט, כולם או חלקם, שהטיפול בה הסתיים.

14. הגשת תלונה

(א) רשאי להגיש תלונה לנציב –

- (1) כל אדם הרואה עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי, או מי שאותו אדם הסמיך לכך;
- (2) מתמחה הרואה את עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כמאמן או בשל תנאי ההתמחות, וכן נציב הפיקוח על ההתמחות, לפי סעיף 41(בג) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961.
- (ב) הנשיא או השר רשאי לבקש מהנציב לברר ענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי.

15. דרך הגשת התלונה

התלונה תוגש בכתב תיחתם בידי המתלונן ויצוינו בה שם המתלונן ומענו.

16. תלונה של אדם המוחזק במשמורת

- תלונה של אדם כאמור בפסקאות (1) עד (3) תוגש במעטפה סגורה כמפורט באותן פסקאות או למי שהוא הסמיך לענין זה, והוא יעבירה, בלי לפתחה, אל הנציב:
- (1) אסיר כהגדרתו בפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971, למנהל בית הסוהר שבו הוא מוחזק;
 - (2) עצור כמשמעותו בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, או אסיר, המוחזק בבית מעצר, למפקד בית המעצר שבו הוא מוחזק;
 - (3) כלוא לפי חוק השיפוט הצבאי, למפקד מיתקן הכליאה שבו הוא מוחזק.

17. תלונות שאין לברר אותן

הנציב לא יברר תלונה שהיא כמפורט להלן:

- (1) התלונה אינה על שופט או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידי;
- (2) התלונה היא קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים;
- (3) ענינה של התלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית;
- (4) התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי;
- (5) בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות

שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור ענינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור;

(6) התלונה היא על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

18. תלונות שביורן מצריך סיבה מיוחדת

- (א) הנציב לא יברר תלונות כמפורט להלן, אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:
- (1) התלונה הוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר;
- (2) תלונה בענין שניתנה בו החלטה, שעליה אפשר או היה אפשר, להגיש ערעור, והיא אינה מסוג התלונות שאין לברר אותן.
- (ב) הנציב רשאי לא לברר תלונה אם סבר שהיא אינה מתאימה להתברר על ידו מחמת שהיא מתאימה יותר לטענת פסלות מלשבת בדיון.
- (ג) החלטות הנציב לפי סעיף זה יהיו בכתב ומנומקות.

19. התלונה ועילותיה ופתיחת הבירור

- (א) תלונה ניתנת להגשה על כל שופט בענין הנוגע להתנהגותו במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו.
- (ב) משהוגשה תלונה, יאשר הנציב את קבלתה ויפתח בבירורה, זולת אם ראה שאין לברר אותה מהטעמים המנויים בסעיף 17 או שאינה ראויה לבירור מהטעמים המנויים בסעיף 18.
- (ג) החליט הנציב לא לפתוח בבירור תלונה, יודיע על כך למתלונן בכתב, ויציין את הנימוקים להחלטתו.
- (ד) החליט הנציב לפתוח בבירור התלונה, יודיע על כך לשופט הנילון, לנשיא, לשר, למנהל ולנשיא בית המשפט שבו מכהן אותו שופט.
- (ה) בהודעה לפי סעיף קטן (ד) רשאי הנציב לא לכלול את פרטי המתלונן אם סבר כי פרטיו אינם דרושים לצורך בירור התלונה; אין בסעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכות שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון לפי סעיף 13(ב).

20. דרכי הבירור ומשכו

- (א) הנציב רשאי לברר את התלונה בכל דרך שימצא לנכון והוא אינו כפוף לסדרי דין או לדיני הראיות.
- (ב) לצורך הבירור, רשאי הנציב לקבל מכל אדם או גוף, בתוך תקופה שיקבע

ובאופן שיקבע, בכפוף לסעיף קטן (ג), כל ידיעה או מסמך העשויים, לדעת הנציב, לסייע בבירור התלונה; מי שנדרש למסור ידיעה או מסמך כאמור, ימלא אחר הדרישה, והוראות סעיף 11, למעט פסקאות (1) ו-3 של סעיף קטן (א), לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, יחולו, בשינויים המחויבים, על סירוב למלא אחר הדרישה.

(ג) לצורך הבירור רשאי הנציב לשמוע את המתלונן, את השופט הנילון, וכל אדם אחר אם ראה תועלת בדבר; סירב השופט הנילון למסור את דבריו בעל פה, ימסרם בכתב ככל שיידרש.

(ד) בירור התלונה יסתיים לכל המאוחר עד תום שנה אחת מיום קבלתה בנציבות.

21. הפסקת הבירור

הנציב רשאי להפסיק את בירור התלונה אם נוכח שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, או שענין התלונה בא על תיקונו או שהמתלונן ביטל את תלונתו; הופסק בירור התלונה לפי סעיף זה יודיע הנציב בכתב למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, שהחליט להפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים להחלטתו.

22. תוצאות הבירור

(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של

שופט; החליטו הועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם.

(ii) בלי לגרוע מסמכויות הנציב לפי חוק זה, הנציב רשאי, אם מצא שתלונה של מתמחה אצל שופט, של מתמחה לשעבר אצל שופט או של נציב הפיקוח על ההתמחות כהגדרתו בחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, היתה מוצדקת, להורות כי השופט הנילון לא יורשה לאמן מתמחים לתקופה שיקבע, לאחר שיינתן לשופט הנילון הזדמנות לטעון את טענותיו; הנציב יקבע את מועד תחילתה של תקופה כאמור והוא רשאי לקצר את התקופה אם נוכח כי תוקנו הליקויים.

23. סייגים לנימוק וגילוי ממצאים

(א) (1) הודעה של הנציב לפי סעיף 22 לא תכלול ולא תגלה חומר או מידע אשר לדעת ראש הממשלה או שר הביטחון הם ענין לביטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה;

(2) ראה הנציב כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או מידע כאמור בסעיף קטן (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש הנציב את דעת ראש הממשלה, שר הביטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שיינתן את הודעתו.

(ב) הנציב פטור מלציין את ממצאיו או נימוקיו, כולם או חלקם, או לציין בשינויים או בהשמטות, או למסרם רק לחלק מהמפורטים בסעיף 19(ד) -

(1) אם הם עלולים לדעתו לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת המתלונן;

(2) כשיש בהם משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין.

(ג) ציין הנציב חלק ממצאיו או מנימוקיו, או ערך השמטות או שינויים, יציין זאת בהודעה לפי סעיף 22.

(ד) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכויות נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים לקבל, לפי דרישתם, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות ושהושג במסגרת פעילותה, כאמור בסעיף 13(ב).

24. זכויות וסעדים

(א) החלטותיו וממצאיו של הנציב בענין תלונה -

(1) אין בהם כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית משפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן;

(2) אין בהם כדי למנוע מהמתלונן או מאדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם, ואולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק, לא

- יוארך המועד על ידי הגשת התלונה או בירורה.
- (ב) דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוטי.
- (ג) לא ייזקק בית המשפט לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה.

25. שכר ותנאי כהונה

שכרו, תנאי שירותו וגמלאותיו של הנציב יהיו כשל שופט בית המשפט העליון.

26. אי תלות

אין על הנציב ועל עובדי הנציבות מרות בענין מילוי תפקידיהם לפי חוק זה, זולת מרותו של הדין.

27. דין וחשבון

- (א) הנציב יגיש לשר המשפטים ולנשיא בית המשפט העליון, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל תיאור פרטני של הטיפול בתלונות, וכן סקירה כללית שתתייחס, בין השאר, לענינים האלה, בחלוקה לפי סוגי ערכאות ושופטים:
- (1) מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו;
 - (2) מספר התלונות שנמצאו מוצדקות;
 - (3) הטעמים לאי בירור תלונות;
 - (4) זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו;
 - (5) מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים;
 - (6) סוגי הענינים שעליהם הוגשו תלונות;
 - (7) דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם;
 - (8) מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה;
 - (9) מספר ההמלצות לועדה לבחירה שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונת שופט, אם היו כאלה.
- (ב) קיבל שר המשפטים את הדין וחשבון השנתי מאת הנציב, יגיש לועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת דין וחשבון על בסיס הסקירה הכללית כאמור בסעיף קטן (א); הדין וחשבון לפי סעיף קטן זה לא יכלול שמות ופרטים מזהים.
- (ג) הנציב רשאי להגיש לשר ולנשיא בית המשפט העליון דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.
- (ד) על המידע הכלול בדוחות יחולו הוראות סעיף 23.

28. פרסום הודעות

שר המשפטים יפרסם הודעה על מינויו של הנציב, הדרך לפנות אליו ועיקרי סמכויותיו, בדרך שתיקבע בתקנות.

29. תקציב הנציבות

תקציב הנציבות יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם הנציב וייקבע בחוק התקציב השנתי של המדינה, בתחום פעולה נפרד, במסגרת תקציב משרד המשפטים.

30. תקנות

(א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות לביצועו.
 (ב) שר המשפטים יביא לאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, בתוך שלושה חודשים מיום פרסומו של חוק זה, תקנות לפי סעיף 28.

31. הנציב הראשון

הנציב הראשון יתמנה לא יאוחר מתום מאה ועשרים ימים מיום פרסומו של חוק זה.

32. בחוק השיפוט הצבאי –

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "עבירה צבאית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;
 (2) בסעיף 192ג לחוק השיפוט הצבאי, אחרי "נשיא בית הדין הצבאי לערעורים" יבוא "או הנציב".

33. בחוק הדיינים –

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "מועצת הרבנות הראשית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;
 (2) בסעיף 16א(א), אחרי "כנשיא בית הדין הרבני הגדול" יבוא "או הנציב".

34. בחוק הקאדים –

(1) בסעיף 1, לפני ההגדרה "קאדי" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;

(2) בסעיף 13א(א), אחרי "כנשיא בית הדין השרעי לערעורים" יבוא "או הנציב".

35. בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "המועצה" יבוא:

"הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.;

(2) בסעיף 19א(א), אחרי "ראש בית הדין לערעורים" יבוא "או הנציב".

36. בחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, בסעיף 14(א), אחרי פסקה (11) יבוא:

"(12) נציבות תלונות הציבור על שופטים - לגבי בירור תלונה על שופט לפי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002."

נספח ב | תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד – 2003

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 28 ו-30 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד – 2002 (להלן – החוק), ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקין תקנות אלה:

1. הגדרות

בתקנות אלה –

”הנציב” – נציב תלונות הציבור על שופטים, לרבות מי שהוא הסמיכו; “תלונה” – כמשמעה בסעיפים 14(א) ו-19 לחוק;

שאר המונחים שבתקנות אלה תהא משמעותם כמשמעות הנודעת להם בחוק, אם אין כוונה אחרת משתמעת.

2. דרך פרסום הודעה

בנוסף לדרך הפרסום הקבועה בסעיף 5(ב) לחוק, ייעשה פרסום הודעה על מינוי הנציב, על הדרך לפנות אליו ועל עיקרי סמכויותיו בשני עיתונים יומיים בעברית, בעיתון אחד בערבית ובאתר האינטרנט של משרד המשפטים

3. הגשת תלונה לנציב

(א) תלונה תוגש בכתב, בשני עותקים, לפי הטופס שבתוספת, כשהיא מודפסת או בכתב יד אם אין המתלונן יכול להגישה בדפוס, ותישלח לנציב במעטפה סגורה.

(ב) התלונה תיחתם ביד המתלונן ואם הוגשה בשמו – ביד מי שהוסמך להגיש את התלונה בשם המתלונן (להלן – מגיש התלונה), ותצורף לה הסמכתו החתומה.

(ג) הנציב לא יפתח בבירור תלונה שהוגשה בעילום שם.

4. תוכן התלונה

התלונה תכיל –

(1) את פרטי המתלונן, את שמו של השופט שעליו מלין המתלונן, ואם אין בידו לנקוב בשמו, יציין כל פרט אחר המסייע לזיהויו;

(2) תיאור מפורט של המעשה שעליו היא נסבה, המועד שהתרחש בו וכל פרט אחר שנוגע לה, ויצורף לה כל מסמך שיש בו כדי לסייע לבירורה היעיל; במקרה של תלונה על מספר אירועים, יצוין כל אירוע ואירוע בנפרד.

5. תלונה חוזרת

הגיש אדם תלונה בקשר לאירוע שלגביו הגיש אותו אדם תלונה בעבר, יציין זאת במפורש ויפרט את פרטי התלונה הקודמת ואת הנימוקים להגשתה מחדש.

6. המצאת מסמכים

(א) המצאת מסמכים למתלונן, למגיש התלונה, לנילון ולכל אדם אחר, וזימון לדיון ככל שיידרש, תיעשה בדואר, בפקס, בטלפון או בכל דרך אחרת שהנציב יראה לנכונה, לפי המקרה.

(ב) המצאת תלונה של אדם המוחזק במשמורת והמצאת מסמכים מאת הנציב לאדם במשמורת, תיעשה באמצעות מנהל בית הסוהר, מפקד בית המעצר או מפקד מיתקן הכליאה, לפי העניין.

תוספת

(תקנה 3(א))

תלונה*

פרטי המתלונן**

שם משפחה: _____

שם פרטי: _____

מספר תעודת זהות: _____

כתובת: _____

מען להמצאת מסמכים: _____

מספר טלפון בעבודה: _____

מספר טלפון בבית: _____

מספר טלפון נייד: _____

מספר פקס: _____

פרטי מגיש התלונה***

שם: _____

כתובת: _____

מען להמצאת מסמכים: _____

מספר טלפון: _____

מספר פקסימילה: _____

פרטי השופט הנילון

שם משפחה: _____

שם פרטי: _____

תפקיד ובית משפט: _____

* בכל מקום בו ננקט לשון זכר, גם נקבה במשמע.

** ימולאו פרטי האדם הנפגע מהתנהגות שופט, אף אם התלונה הוגשה על ידי אדם שהוא הסמיך לכך.

*** ימולא רק אם מגיש התלונה אינו המתלונן.

פרטים כלליים (ימולא ככל הידוע)

1. מספר התיק: _____
2. (א) האם המתלונן היה מיוצג? כן/לא (מחק את המיותר)
 (ב) אם כן, שם עורך הדין: _____
 כתובתו: _____
 מספר הטלפון שלו: _____
3. (א) האם הדיון בתיק הסתיים? כן/לא (מחק את המיותר)
 (ב) אם לא, באיזה שלב מצוי הדיון? _____
 (ג) האם ניתן בתיק פסק דין? כן/לא (מחק את המיותר).
4. (א) האם הגיש המתלונן בעבר תלונה בקשר לאירוע נושא תלונה זו? כן /לא
 (מחק את המיותר).
 (ב) אם כן, יש לפרט את פרטי התלונה הקודמת ולציין את הנימוקים להגשתה
 מחדש:

פרטי האירוע

תאריך: _____
 שעה: _____
 מקום: _____

תיאור האירוע**:**

חתימת המתלונן _____ חתימת מגיש התלונה***

**** אם יש יותר מאירוע אחד, יתואר כל אירוע בנפרד.

נספח ג | כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984, בהסכמת חבר שופטי בית המשפט העליון ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקינה בזה כללי אתיקה לשופטים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה
5. אי-תלות
6. אי-משוא פנים
7. הליכותיו של שופט

פרק שני: מעמד ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. שופטים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

- .22 ייחוד הכהונה
- .23 מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

- .24 פעילות בגופים ציבוריים
- .25 ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
- .26 הסברה מחוץ לישראל
- .27 שיפוט שלא בבית המשפט

סימן ג': הרצאות ופרסומים

- .28 הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך
- .29 הרצאות
- .30 פרסום ספרים ומאמרים
- .31 משפט מודרך

סימן ד': שונות

- .32 עדות
- .33 הופעה לפני רשות ציבורית
- .34 מענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

- .35 ניהול עסקים
- .36 ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה
- .37 (בוטל)
- .38 קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

- 38א. כללי
- 38ב. ניתוק יחסים כספיים
- 38ג. ועדת השניים
- 38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים
- 38ה. חתימה על ההסדר
- 38ו. חסיון ההסדר
- 38ז. הסדר – תנאי להשבעה
- 38ח. דיווח
- 38ט. יידוע

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

- 39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת
- 40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

- 41. ועדת אתיקה
- 42. כללים קודמים

מבוא

מאז ומקדם זכו שופטים – בהם שופטי ישראל לדורותיהם – למעמד ייחודי בקהילה. הנחת תשתית היא שהשופטים כולם, וכל שופט ושופט לעצמו, בלתי תלויים הם בהליכי השפיטה ובהחלטותיהם, וכי הרשות השופטת בכללה היא רשות לעצמה, הגונה והוגנת בהליכותיה, וניחנה היא ביכולת ובכשירות לפרש ולהחיל את הדין כיאות. מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים – מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה – מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו – בהיכל המשפט ומחוצה לו – והכל להבטחת מעמדם המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם. וכעצתו של יתרו למשה לדרך בחירתם של שופטים: "וְאֵתָהּ תִּקְחֶהּ מִכָּל-הָעָם אַנְשֵׁי-חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׁנְאֵי כָצַע ... (שמות, יח, כא). ואלה היו דברים שהיו במסורת עם ישראל בארצו ובכל גליותיו. אכן, שופט הוא אדם – בראש ובראשונה הוא אדם – ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת.

בעבר היו כללי ההתנהגות לשופטים בחזקת תורה שבעל פה, והדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים הם שהינחו שופטים באורחותיהם. ברבות הימים והשנים הפכו חיי האדם והקהילה מורכבים יותר ויותר, ואף מערכת המשפט גדלה, התרחבה וקלטה חברים רבים. כך נוצר צורך להעלות את התורה שבעל פה על הכתב וליצור קוד התנהגות חרות לשופטים. ואמנם, ברבות ממדינות העולם נתחברו בשנים האחרונות קודים להתנהגותם של שופטים. כך היה אף בישראל, שבשנת התשנ"ג-1993, פרסם הנשיא מאיר שמגר כללים הקרויים כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993, שהוכנו על יסוד דוח ועדה שנמנו עמה הנשיא (בדימוס) משה לנדוי (יו"ר), סגן נשיא בית המשפט המחוזי השופטת שולמית ולנשטיין וסגן נשיא בית משפט השלום השופט עוזי סיוון. כללי אתיקה אלה שימשו אותנו נאמנה משך למעלה מעשור, ואולם חידושי החיים חייבונו לעדכנם ולהתאימם לימינו.

על הכנת נוסח הכללים המצורף שקדה ועדה שנמנו עמה שופטי בית המשפט העליון מישאל חשין (יו"ר) ודורית ביניש, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה מיכה לינדנשטראוס, סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב גבריאל קלינג, שופט בית משפט השלום בירושלים משה סובל, פרופסור אהרון אנקר, עו"ד רמי הורביץ ועו"ד רמי רובין (אשר במהלך עבודתה של הוועדה נתמנה שופט בית משפט השלום בירושלים).

תכליתם של כללי האתיקה לשופטים היא להדריך את שופטי ישראל בדרכם ובאורחותיהם, ולשמש להם כלי עזר שיסתייעו בו וממנו ילמדו. הכללים מכילים נורמות מסוגים שונים: נורמות-יסוד הנובעות ממעמדו של שופט והמבטאות תפיסות עומק ערכיות שהן תשתית למעשה השפיטה; נורמות הקשורות במעשה השפיטה עצמו; נורמות הקשורות באורחות חייו של שופט; ונורמות ספציפיות העוסקות בסוגיות מעשיות המתעוררות בחיי היום-יום. נורמות אלו כולן מהוות יחדיו קודקס רחב ששופטים – הן שופטים צעירים הנדרשים להכונה בתחילת דרכם, הן שופטים ותיקים הנדרשים לפתרון סוגיות ספציפיות – יכולים ונדרשים להסתייע בו. שופט הנתקל בקושיה – אם יעשה מעשה או אם ימנע מעשותו – יוכל לפנות לכללים ולמצוא בהם פתרון לרבות מן השאלות ששופטים נתקלים ומתלבטים בהן דרך שגרה. כך, למשל, בפעילויות לבר-שיפוטיות, בעיסוקים ציבוריים, במגעים עם אמצעי התקשורת ועוד.

דבר אחרון: כללי האתיקה לשופטים אינם בבחינת חי הנושא את עצמו ואין הם מנותקים מסביבתם. הדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים שהדריכו שופטים בעבר יסיפו להדריכנו גם בימים יבואו. כך, למשל, ראוי לו לשופט כי במילוי תפקידו ייתן דעתו להחלטות שנתן נציב תלונות הציבור על שופטים על פי הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002. יתר על כן: פירושם של הכללים יעשה לא אך כלשונם אלא כרוח הנושבת בהם. זאת ועוד: בצד הכללים הכתובים, ובמסגרתם, פועלת ועדת אתיקה לשופטים; ובלי לגרוע מסמכותו של נשיא בית המשפט העליון בסוגיות אתיות ואחרות, מתפקידה של הוועדה לדון, להמליץ ולהחליט בנושאי אתיקה של שופטים. שופט הנתקל בשאלה אתית שאין לה תשובה ברורה בכללים, ראוי לו כי יפנה לוועדה זו או לנשיא בית המשפט העליון ויבקש תשובה והדרכה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

לענין כללים אלה –

”בית דין מינהלי” – ערכאה המוקמת בידי שר או רשות מינהלית אחרת ויש לה סמכות שפיטה, בין אם היא מכונה בית דין, ועדת ערר או ועדת ערעור ובין אם היא מכונה בשם אחר;

”בן משפחה” – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של השופט, וכן, בהתאם לענין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;

”נושא משרה” – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;

”נשיא בית המשפט העליון” – לרבות מי שנשיא בית המשפט העליון הסמיכו לדבר; ”עד מרכזי” – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;

”שופט” – שופט בית המשפט העליון, שופט בית משפט מחוזי, שופט בית משפט שלום, שופט בית דין לעבודה, שופט תעבורה, שופט עמית וכן רשם של בתי המשפט ששופטים אלה מכהנים בהם;

”שופט בדימוס” – שופט שכהונתו נסתיימה.

2. מקור הכללים ותכליתם

(א) כללי האתיקה לשופטים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של השופט. כללים אלה מגבשים עיקרים ועקרונות מנחים השאובים ממסורת עתיקת יומין והמתאימים עצמם לזמננו ולמקומנו. שופט ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור ברשות השופטת.

(ב) שופט יראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לשופטים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של שופט שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של שופט בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

(א) כוח השיפוט ניתן בידי שופט מתוך אמון ביושרו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.

(ב) בהכרעו בדין עושה שופט להגשמתו של שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם. מחובתו של שופט לפעול ביושר ובהגנות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה

שופט ישמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים.

5. אי-תלות

- (א) בעניני שפיטה אין מרות על שופט זולת מרותו של הדין.
- (ב) במילוי תפקידו אין שופט תלוי באיש. שומה על השופט לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בעניני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) שופט לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.

6. אי-משוא פנים

שופט ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקיה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של שופט

- (א) אלה יאפיינו שופט בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט.
- (ב) שופט יהיה מופת לכיבוד החוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

- (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של שופטים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה ספציפיים בכל מקרה ומקרה.

(ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל ענין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג שופט בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות.

9. תחולה

- (א) כללים אלה חלים על –
- (1) שופט מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
 - (2) רשם מעת מינויו ועד תום כהונתו;
 - (3) שופט עמית;
 - (4) שופט בדימוס המכהן בבית דין מינהלי ובוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על שופט אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שנבחר לכהונת שופט על ידי הוועדה לבחירת שופטים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית המשפט העליון.

10. שופטים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים שופטים בדימוס. יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של שופט הורגלה להתייחס אליו כהתייחס אל שופט, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה. ראוי לו אפוא לשופט בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

- (א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט.

12. ניהול משפט

- (א) שופט ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי ועניני, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית.
- (ב) שומה על שופט לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה שופט כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג בידי עורך דין את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול על פי הניתן בנסיבות הענין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה שופט כמיטבו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

- (א) שופט המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו.
- (ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע שופט בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית המשפט.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

- (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון שופט בכל ענין שהועבר לטיפולו.
- (ב) משימצא לשופט כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יידע בכך את נשיא בית המשפט שבו הוא מכהן או שופט שהוסמך לענין זה על ידי נשיא בית המשפט.
- (ג) החליט הנשיא של אותו בית משפט או שופט שהוסמך כאמור, כי אותו שופט ידון בתיק, לא ימנע השופט עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

- (א) שופט לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), שופט לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של השופט או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
 - (2) יש לשופט ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
 - (3) בטרם התמנה לשופט היה השופט מעורב באותו ענין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
 - (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של השופט קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז הטיפול בענינו של אותו בעל דין או אותו עד;
 - (5) עורך דין המייצג בעל דין היה שותפו של השופט ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז היותם שותפים;
 - (6) עורך דין המייצג בעל דין מטפל בענין של השופט או של בן משפחתו;
 - (7) בן משפחה של השופט הוא עורך דין, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), שופט רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות הענין לא ניתן לקיים את ההליך לפני שופט אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בענין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), שופט רשאי לשבת בדין אם העברת הענין לכל שופט אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, רשאי בית המשפט להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת שופט; התיר בית המשפט את הייצוג כאמור, לא ישב בדין השופט שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

- (i) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר השופט כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדיון.
- (ii) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון הדן בערעור על פי סעיף 77 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984.

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על שופט לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין. עם זאת, ראוי לו לשופט כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

- (א) שופט לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול שופט חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית.

18. הבעת דעה בפומבי

שופט יימנע מהביע בפומבי דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

שופט לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי:

הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

20. ניצול מעמד

- (א) לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר;
- (2) שופט לא יציין את דבר היותו שופט ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.
- (ג) שופט רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו שופט ואת בית המשפט שהוא מכהן בו.
- (ד) שופט רשאי לציין את היותו שופט בספר או במאמר שהוא מפרסם.
- (ה) שופט רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

21. מתנות, הנחות והזמנות

- (א) על קבלת מתנות על ידי שופט יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) שופט לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הֶסְדֵּר כללי שאושר בידי מנהל בתי המשפט או שההנחה ניתנת לשופט עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו שופט;
- (2) שופט לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהשופט מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כשופט.
- (ג) אין מניעה כי שופט יקבל במתנה ספר על נושא משפטי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי – גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה – אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים (ראו: סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

- (א) חובתו העילאה של שופט היא לכהונתו כשופט, ולתפקידו כשופט חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו. שופט יעניק לתפקידו כשופט מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) שופט יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כשופט או העלולה להביאו לניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.
- (ג) שופט לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כשופט, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

- (א) שופט רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.
- (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע שופט מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כשופט או העלול לפגוע במעמדו כשופט. כך, למשל, לא ישתתף שופט בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ג) שופט לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
- (ד) שופט לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם ענינים עשויים לבוא לדין בבית המשפט שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

שופט רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של שופט.

26. הסברה מחוץ לישראל

שופט רשאי להשתתף מדי פעם בפעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

27. שיפוט שלא בבית המשפט

(א) שופט לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית המשפט, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה; לענין כלל זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים מאורגנים או ממוסדים.

(ב) שופט לא ישמש בורר אלא אם כן נקבע הדבר בחוק.

(ג) שופט לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.

(ד) שופט שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לשופט למלאו, לא ימשיך למלא אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

29. הרצאות

שופט רשאי להרצות מדי פעם בפעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה. בעשותו כן ינהג שופט במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

שופט רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים.

31. משפט מודרך

שופט רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית המשפט העליון.

סימן ד': שונות

32. עדות

שופט לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית המשפט או באישורו של נשיא בית המשפט העליון; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהשופט או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

שופט רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

34. מענה לשאלונים לצורכי מחקר

- (א) באישורו של נשיא בית המשפט העליון רשאי שופט להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ב) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יובא במנין, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים

שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה

(א) שופט רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. השופט יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כשופט או להעמידו בניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.

(ב) שופט לא ינצל את מעמדו כשופט לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

37. (בוטל).

38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

- (א) שופט רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעו
- (ב) שופט שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות נסיעתו.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על שופט גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת שפיטה ובין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים הן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט כעורך דין, והן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט בכל משלח יד אחר, לרבות ראיית חשבון, ייעוץ מס, ייעוץ כלכלי וכדומה.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

- (א) לאחר מינויו לא יהיו לשופט יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה, לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהן כשופט יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.
- (ג) לאחר מינויו יגבה שופט כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות שותפו לשעבר בעריכת דין או באמצעות עורך דין אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים ידון בוועדה שבה יהיו חברים שניים: שופט בית המשפט העליון שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית משפט העליון, ומנהל בתי המשפט (להלן – ועדת השניים).

ד.38. הסדר לניתוק יחסים כספיים

(א) הנבחר לכהונת שופט יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר מ-30 ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של השופט עובר למינוי;
- (2) שמות לקוחותיו לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
- (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לשופט מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו על חשבון שכר טרחתו ואשר מועד פירעון טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת שפיטה מהם התנאים לניתוק היחסים בינו לבין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום השבעת השופט; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

ה.38. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת שפיטה ויישמר בכספת מנהל בתי המשפט.

ו.38. חיסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנסחר לכהונת שפיטה ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה כנגד הנבחר לכהונת שפיטה תלונה לוועדה לבחירת שופטים, גם לחברי הוועדה לבחירת שופטים.

ז.38. הסדר - תנאי להשבעה

מי שנבחר לכהונת שפיטה לא יוזמן להשבעה אצל נשיא המדינה עד אשר יערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב זימונו של שופט להשבעה אף שטרם חתם על ההסדר.

ח.38. דיווח

השופט ידווח למנהל בתי המשפט, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל השופט על פי ההסדר לאחר מינוי, ייתן השופט חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38. ט. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת שופטים החליטה לבחור בו לכהונת שפיטה.

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת

- (א) שופט אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות. על דרך הכלל אין שופט מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) שופט לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי המשפט.
- (ג) שופט יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת. הופעה או ריאיון של שופט באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית המשפט העליון.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהשופט קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית המשפט העליון.

40. תגובות לאמצעי תקשורת

- (א) תגובתו של שופט על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי המשפט.
- (ב) שופט שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי המשפט.
- (ג) נתבקשה תגובתו של שופט על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי השופט תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את הענין לסיומו, רשאי השופט למסור תגובתו.
- (ד) שופט שמסר תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי המשפט, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.
- (ה) אין בהוראות אלה כדי למנוע את נציגות השופטים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בענינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

- (א) נשיא בית המשפט העליון, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: שופט של בית המשפט העליון, והוא יהיה היושב ראש, ושני שופטים של בתי המשפט האחרים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בעניני אתיקה של שופטים, לפי פנייה של שופט או רשם שכללים אלה חלים עליו – בענין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993.

י"ג בסיון התשס"ז (30 במאי 2007)

דורית ביניש

נשיאת בית המשפט העליון

נספח ד | כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008

בתוקף סמכותי לפי סעיף 19 ב לחוק הדיינים, התשט"ז-1955 (להלן - החוק), בהסכמת חבר דייני בית הדין הרבני הגדול ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין בזה כללי אתיקה לדיינים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולהלכה
5. אי תלות
6. אי משוא פנים
7. הליכותיו של דין

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. דיינים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: דין וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרתו

20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר שיפוטיות

סימן א': עקרונות

22. ייחוד הכהונה

23. מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים
25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
26. הסברה מחוץ לישראל
27. שיפוט שלא בבית הדין

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. שיעורים והוראה
29. שיעורי תורה והרצאות
30. פרסום ספרים ומאמרים
31. משפט מודרך

סימן ד': שונות

32. עדות
33. הופעה לפני רשות ציבורית
34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

35. ניהול עסקים
36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה
37. (בוטל)
38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספיים

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

- 39א. כללי
38ב. ניתוק יחסים כספיים
38ג. ועדת השניים
38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים
38ה. חתימה על ההסדר
38ו. חסיון ההסדר
38ז. הסדר – תנאי להצהרת אמונים
38ח. דיווח
38ט. יידוע

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת
40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה
42. כללים קודמים

מבוא

כתיבת כללי אתיקה כתובים וסדורים, היא תופעה חדשה יחסית בזמננו, ומטרתה להרים את מוסר עבודתם של גופים שונים, ולשפר את רמת ניקיותם מכל רבב, שתהיה עבודתם אמונה.

ואולם ולגבי דייני ישראל האמונים על ברכי התורה וממנה יונקים את מקור סמכותם, ועל פיה פוסקים בכל דבר הבא לפניהם, אין חידוש בדבר זה. לדידם כללי האתיקה מבוססים ומושרשים במצוות התורה, והם חלק בלתי נפרד ממנה, והם עתיקים מאוד.

בטרם הרים יולדו, ועד לא מאורות החכמה זרחו על שאר העמים, וכבר ניתנה "חוקה לישראל" חוקה שלא יצורי אנוש קרוצי חומר חקקה, ולא משפטנים ניסוחו, אלא "חכמת א-ל-הים חיים" – תורה משמים.

ומעת שניתנה לנו חוקה משמים, וקבעה בצו אלקי מפורש, "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם משפט צדק", וקבעה כללי הצדק למשפט, אשר כל באי עולם מנסים לחקותם מאז, גם קבעה אז את כללי האתיקה של שופטי התורה שופטי הצדק, הם היושבים על מדין, במותב תלתא כחדא, ואלקים נצב בעדת א-ל.

ודי להזכיר בזה את לשונו הזהב של הנשר הגדול, רבינו הרמב"ם ז"ל, שכולם לקוחים מתורתנו הקדושה. וזו לשונו בהלכות סנהדרין (פ"ב הלכה ז'): "בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים מפורשין הן בתורה, הרי הוא אומר, אנשים חכמים ונבונים הרי בעלי חכמה אמור. וידועים לשבטיכם, אלו שרות הבריות נוחה מהם, ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר אנשי חיל, אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם, וכובשים את יצרן, עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע, ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו כעניין שנאמר ויקם משה וישען, ומה משה רבינו עניו אף כל דייני צריך להיות עניו. יראי אלהים כמשמעו, שונאי בצע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו. אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול". עד כאן לשונו.

והשם לכו לדברים אלו כראוי, בעיניו יראה שהם כוללים את הכל, ואיש אשר אלה לו, הוא באמת האיש הראוי וההגון "לשבת כסאות למשפט".

וראוי לשים לב למאמר חז"ל במסכת סנהדרין (דף ז'): "לעולם יראה הדיין חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגהינם פתוחה לו מתחתיו". במאמר זה מיקדו חז"ל תשומת לבו של כל דין, לדעת שהוא יושב על כס המשפט, לא רק כשופט את אלה העומדים לפניו, אלא יושב שם גם "כנשפט" ומשפטו הוא לפני הא-ל-הים ברוך הוא, אשר אין לפניו לא שכחה

ולא עוולה, ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. וזו היא "החרב המונחת לו בין ירכותיו", ואיש אינו רואה אותה, כי היא מוסתרת, והיא מידו הארוכה של בורא העולם ומנהיגו, שהוא מלך אוהב צדקה ומשפט. וחייב הדיין לשים דעתו וגם לבו לבל יסטה ימים ושמאל מן האמת, ואפילו כמלוא נימא, ואם הוא נוטה לכאן או לכאן החרב הזאת דוקרת בבשרו (ועומק דקירתה היא כמדת סטייתו).

ולא זו גם זו, אלא עוד יראה, גהינם פתוחה לו מתחתיו. ואם גס לבו ואינו מרכיש במדקרות החרב, סופו לירש גהינם.

והנה כל פיקוח וכל השגחה לא יעמדו כנגד עניין זה, כי טבעו של אדם להצדיק עצמו, וכל דרכיו ישרים הם בעיניו, וגם אם יהיה הדבר ברור עד שאי-אפשר עוד להתעלם ממנו, הרי מחפש תירוצים להצדיק עצמו, ובסתר יכמין מעשיו הלא-ישרים, אך האיש הירא את ה' ומאמין בו באמת, לא יוכל לעולם להתעלם מהחרב הזאת, ובוודאי לא מהגהינם הפתוחה מתחתיו.

ואלה הם כללי האתיקה הפנימיים, אשר אי-אפשר לעוקפם ולא להתעלם מהם, אלא אם כן יתעלם מאמונתו בה' ומיראתו, ח"ו.

ואף על פי כן טוב לעשות כללים מוגדרים ולחוקקם עלי ספר, שאף שכבר יש לנו כללים ברורים וחוקקים בדברי תורה וגמרא וספרי הפוסקים והם לנו לעיניים. על כל פנים טוב לקבוע כללים ברורים ומוסכמים, ולא להשאיר חלק מהדברים נתונים לסברתו ולפרשנותו של כל אחד ואחד, על כן ניתנו הדברים בידי כמה מוותיקי הדיינים שיחוו דעתם והכל נשקל בכובד ראש, וכל אחד העיר והאיר ושכנו ועברנו על כל הדברים עד שהגענו למסקנת הדברים המובאים כאן בס"ד, ויהיו שווים לכולנו כאיש אחד בהוראה אחת.

ועוד יש להוסיף ולומר שהואיל וכך נהגו כיום לכתוב כללים לאתיקה של כל בעלי המקצועות, חייבים גם אנו לקבוע כללים גם לקהלינו, לציבור הדיינים, אף על פי שאין צריכים לזה, שכאמור כל אלה ויותר מהם כלולים בפסוקי התורה, ומפורשים בדברי חז"ל, כדי שלא יאמר אדם שמא אנו מקילים יותר מאחרים.

ומעתה יבוא הדבר אל השלמות של המוסר, מבית ומחוץ, מוסרי התורה וההלכה מחזקים אותנו מבפנים, שהם חודרים פנימה ומשם מאירים דרכנו, וכללים אלו מהווים לבוש חיצוני להגן מכאן ומכאן, והוא בבחינת, והייתם נקיים מה' ומישראל.

ואסיים בקריאה לדייני ישראל שליט"א, לשים ההבנה הפנימית של דברים אלו לנגד עינינו, עם הידיעה שבאמרי פינו ובהתנהגותנו יש להאחיב את ה' ואת משפט תורתנו על בריותיו, ועל הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות

- לעניין כללים אלה –
- ”בן משפחה” – בת זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בת הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הדיין, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
- ”דיין” – דיין בית הדין הרבני הגדול, דיין בית דין רבני אזורי ודיין עמית;
- ”דיין בדימוס” – דיין שכהונתו הסתיימה;
- ”נושא משרה” – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
- ”נשיא בית הדין הרבני הגדול” – לרבות מי שנשיא בית הדין הרבני הגדול הסמיכו לדבר;
- ”עד מרכזי” – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך.

2. מקור הכללים ותכליתם

- (א) כללי האתיקה לדיינים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הדיין; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן התורה הכתובה והמסורה; דיין ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט הרבני.
- (ב) דיין ייראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לדיינים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לדיינים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של דיין שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של דיין בישראל.

3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

- (א) כוח השיפוט ניתן בידי דיין מתוך אמון ביושרו, ביראת השמים שבו ובדבקותו בהלכה בכל הליכותיו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
- (ב) בהכרעו בדין עושה דיין להגשמה של ההלכה ושל שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם שנברא בצלם א-להים; מחובתו של דיין לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

4. אמונים למדינת ישראל ולהלכה

דיין ישמור אמונים למדינת ישראל, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, וינהג כהלכה.

5. אי-תלות

- (א) בענייני שפיטה אין מרות על דיין זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
- (ב) במילוי תפקידו אין דיין תלוי באיש; שומה על הדיין לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) דיין לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.
- (ד) אי-תלותו של הדיין אין משמעה פטור מלקיים הוראה של בית הדין הרבני הגדול שניתנה במסגרת ערעור על פסק דין או החלטה של הדיין, גם כשזו אינה נראית בעיניו, ועלולבצע את הוראת בית הדין הגדול; סבר דיין כי קיימת לפניו מניעה הלכתית לפעול בהתאם להוראה כאמור של בית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול כדי שיחליט בדבר המשך הטיפול בתיק.

6. אי-משוא פנים

דיין ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

7. הליכותיו של דיין

- (א) אלה יאפיינו דיין בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. דיין יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דיין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני.
- (ב) דיין יהיה מופת לכיבוד הדין וההלכה בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים

- (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של דינים, ומהם יגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
- (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג דיין בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנומרות אתיות כלליות.

9. תחולה

- (א) כללים אלה חלים על –
- (1) דיין מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
- (2) דיין עמית;
- (3) דיין בדימוס המכהן בוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על דיין אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שנבחר לכהונת דיין על ידי הוועדה למינוי דינים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ד) איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דיין שהוא רב ראשי לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר.

10. דינים בדימוס

כללים אלה אינם מחייבים דינים בדימוס; יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של דיין הורגלה להתייחס עליו כהתייחס אל דיין, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לדיין בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת

- (א) בשבתו לדון ינהג דין בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) דין יעשה שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע דין מהערות פוגעניות או מעליבות, שלא כדין, כלפי כל אדם.
- (ד) דין ינהג בעמיתיו הדיינים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הדיין דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כהלכה לפני בית הדין.

12. ניהול משפט

- (א) דין ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, על פי ההלכה ותקנות הדיון, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בטוענים רבניים ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו השוויונית והמקצועית.
- (ב) שומה על דין לשמור על חזות נייטרליות במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה דין כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכל על פי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה דין כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה דין כמיטבו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

13. פשרה, גישור ובוררות

- (א) דין המציע פשרה או העברה של הליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע

- על הליכי הדין שלפניו; אין באמור כדי למנוע מבית הדין לפסוק בדרך של פשרה בהתאם לכללי ההלכה.
- (ג) בהתנהל שיג-ושיח לפשרה יסייע דיין בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית הדין.
- (ג) כדי להביא לפשרה, רשאי דיין בהסכמת בעלי הדין ובהסכמת מורשיהם, להיוועד בבית הדין עם כל בעל דין בנפרד, ובלבד שבעל הדין שכנגד נמצא ככל האפשר בסמיכות מקום לאולם הדיונים והתוועדות דומה תיערך גם עמו, וכן שבעת ההתוועדות לא יישמעו טענות שדין להתברר במעמד שני בעלי הדין.

14. הימנעות מוקדמת משבת בדין

- (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון דיין בכל עניין שהועבר לטיפולו.
- (ב) משימצא לדיין כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יִצַע בכך את ראש אבות בית הדין שבו הוא מכהן או דיין שהוסמך לעניין זה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ג) החליט ראש אבות בית הדין או דיין שהוסמך כאמור, כי אותו דיין ידון בתיק, לא ימנע הדיין עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

15. מניעה משבת בדין

- (א) דיין לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), דיין לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של הדיין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
- (2) יש לדיין עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הדיין יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
- (3) בטרם התמנה לדיין היה הדיין מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
- (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הדיין קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;

- (5) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין היה שותפו של הדיין ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;
- (6) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין מטפל בעניין של הדיין או של בן משפחתו;
- (7) בן משפחה של הדיין הוא עורך דין, או טוען רבני שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או משרד טוענים רבניים המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב) דיין רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני דיין אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן(ב)(2), דיין רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכל דיין אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, ובסעיף 9א לתקנות הטוענים הרבניים התשס"א-2001, רשאי בית הדין להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת דיין; התיר בית הדין את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הדיין שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
- (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הדיין כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.
- (ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית הדין הרבני הגדול הדן בערעור על פי סעיף 19א לחוק.

פרק רביעי: דיין וסביבתו

16. קשרים חברתיים

משמונה לכהונתו, אין מוטל על דיין לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם טוענים רבניים ועורכי דין; יחד עם זאת, ראוי לו לדיין כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת, בבחינת והייתם נקיים מה' ומישראל.

17. פעילות פוליטית או מפלגתית

- (א) דיין לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול דיין חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית; ואולם אירוע כאמור שהוא אך ורק עניין של הפצת שיעורי תורה ויראת שמים, ובלי סממנים פוליטיים, רשאי דיין להשתתף בו.

18. הבעת דעה בפומבי

דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

19. איסוף כספים

דיין לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוט שלא למטרותו

20. ניצול מעמד

- (א) לא יפיק דיין טובת הנאה ממעמדו כדיין – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) לא יעשה דיין שימוש במעמדו כדיין לקידום עניין שלו או של אחר;
 - (2) דיין לא יציין את דבר היותו דיין ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כדיין בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.
 - (ג) דיין רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו דיין ואת בית הדין שהוא מכהן בו.
 - (ד) דיין רשאי לציין את היותו דיין בספר או במאמר שהוא מפרסם.
 - (ה) דיין רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.
 - (ו) דיין רשאי ליתן הסכמה לספר תורני שהובא לעיונו.

21. מתנות, הנחות והזמנות

- (א) על קבלת מתנות על ידי דיון יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) דיון לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין, או שההנחה ניתנת לדיון עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו דיון;
- (2) דיון לא יקבל הזמנות חנם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהדיון מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כדיון.
- (ג) אין מניעה כי דיון יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או הלכתי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות**סימן א': עקרונות****22. ייחוד הכהונה**

דיון לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול ושר המשפטים (ראו: סעיף 18 לחוק).

23. מגבלות על פעילויות נוספות

- (א) חובתו העיקרית של דיון היא לכהונתו כדיון, ולתפקידו כדיון חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; דיון יעניק לתפקידו כדיון מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) דיון יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כדיון או העלולה להביאו לניגוד עניינים עם תפקידו כדיון.
- (ג) דיון לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית - אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו - אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כדיון, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

24. פעילות בגופים ציבוריים

- (א) דיין רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 18 לחוק.
- (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע דיין מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כדיין או העלול לפגוע במעמדו כדיין. כך, למשל, לא ישתתף דיין בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ג) דיין לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
- (ד) דיין לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

- דיין רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של דיין.

26. הסברה מחוץ לישראל

- דיין רשאי להשתתף מדי פעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

27. שיפוט שלא בבית הדין

- (א) דיין לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בביתדין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי.
- (ב) דיין לא ישמש בורר שלא בבית הדין אלא אם כן נקבע הדבר בחוק, או בעניין שיש בו תועלת ציבורית משמעותית ולאחר קבלת אישור של נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ג) דיין לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.
- (ד) דיין שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לדיין למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

28. שיעורים והוראה

מתן שיעור קבוע בישיבות וכוללים והוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונים היתר כהוראת סעיף 18 לחוק.

29. שיעורי תורה והרצאות

(א) דיין רשאי לתת שיעורי תורה בבית כנסת ובית מדרש במסגרת "דף יומי" וכדומה, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק, ובלבד ששיעורים אלו יינתנו מחוץ לשעות הקבועות לפעילות בתי הדין על פי סדרי המינהל של בתי הדין הרבניים.

(ב) שיין רשאי להרצות מדי פעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; בעשותו כן ינהג דיין במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בעניין שאינו משפטי בעיקר והשנוי במחלוקת ציבורית.

30. פרסום ספרים ומאמרים

דיין רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים ותורניים הולמים.

31. משפט מודרך

דיין רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

סימן ד': שונות

32. עדות

דיין לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהדיין או בני משפחתו צד להם.

33. הופעה לפני רשות ציבורית

דיין רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

34. תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

- (א) דיין רשאי להשיב לשואליו בדבר הלכה, ואולם לא יעשה כן אם קיימת סבירות שתשובתו נועדה לשימוש על ידי צד למשפט בבית דין.
- (ב) באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול רשאי דיין להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ג) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (ב), יובא בשיקול, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד הלכתי או אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים**סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק****35. ניהול עסקים**

דיין לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

36. ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה

- (א) דיין רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. הדיין יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כדיין או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כדיין.
- (ב) דיין לא ינצל את מעמדו כדיין לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

(בוטל) **37.****38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים**

- (א) דיין רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.
- (ב) דיין שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על דיין גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

38א. כללי

הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת דיין לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הדיין בכל משלח יד.

38ב. ניתוק יחסים כספיים

- (א) לאחר מינויו לא יהיו לדיין יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהונת דיין יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.
- (ג) לאחר מינויו יגבה דיין כספים שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר.

38ג. ועדת השניים

אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: דיין בית הדין הרבני הגדול שימנה מזמן לזמן נשיא בית הדין הרבני הגדול, ומנהל בתי הדין הרבניים (להלן – ועדת השניים).

38ד. הסדר לניתוק יחסים כספיים

- (א) הנבחר לכהונת דיין יציג לפני ועדת השניים לא יאוחר משלושים ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:
- (1) שמות שותפיו של הדיין עובר למינויו;
 - (2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
 - (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לדיין מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.
- (ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת דיין מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת

אמונים של הדיין; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

38. חתימה על ההסדר

הסדר ניתוק היחסים שהורחה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת דיין וישמר בתיקו האישי של הדיין במעטפה סגורה וחתומה בידי מנהל בתי הדין הרבניים.

138. חיסיון ההסדר

תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת דיין ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת דינים כנגד הנבחר לכהונת דיין תלונה שעניינה ההסדר, גם לחברי הוועדה לבחירת דינים.

138. הסדר – תנאי להצהרת אמונים

מי שנבחר לכהונת דיין לא יזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד אשר ייערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של דיין להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

38. דיווח

הדיין ידווח למנהל בתי הדין הרבניים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הדיין על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הדיין חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

38. יידוע

הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת דינים החליטה לבחור בו לכהונת דיין.

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

39. מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת

- (א) דיין אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין דיין מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) דיין לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.
- (ג) דיין יימנע מהופעה או מראיון באמצעי התקשורת; הופעה או ראיון של דיין באמצעי תקשורת - לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת - תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

(ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים תורניים או משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות תורניים או אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהדין קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול.

40. תגובות לאמצעי תקשורת

- (א) תגובתו של דיין על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוכרות בתי הדין הרבניים.
- (ב) דיין שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוכרות דתי הדין הרבניים.
- (ג) נתבקשה תגובתו של דיין על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי הדיין תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הדיין למסור את תגובתו.
- (ד) דיין שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוכרות בתי הדין הרבניים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוכרות.
- (ה) אין בהוראות אלו כדי למנוע את נציגות הדיינים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בעניינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

41. ועדת אתיקה

- (א) נשיא בית הדין הרבני הגדול, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: דיין של בית הדין הרבני הגדול, והוא יהיה היושב ראש, ושני דיינים של בתי הדין הרבניים האזוריים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של דיינים, לפי פנייה של דיין שכללים אלה חלים עליו – בעניין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופת אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

42. כללים קודמים

כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה לדיינים – התשנ"ו.

ח' בניסן התשס"ח (13 באפריל 2008)

שלמה משה עמאר

נשיא בית הדין הרבני הגדול
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

נספח ה | כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק הקאדים, התשכ"א-1961 (להלן – החוק), בהסכמת חבר הקאדים של בית הדין השרעי לערעורים ולאחר התייעצות עם שרת המשפטים, אני מתקין כללים אלה:

פרק ראשון: הוראות יסוד

הגדרות

1. בכללים אלה –
"בן משפחה" – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה או אח של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הקאדי, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
"ועדת השניים" – ועדה לפי סעיף 42;
"נושא משרה" – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
"עד מרכזי" – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;
"קאדי" – קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, קאדי של בית דין שרעי אזורי;
"קאדי בדימוס" – קאדי שכהונתו הסתיימה.

מקור הכללים ותכליתם

2. (א) כללי האתיקה לקאדים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הקאדי; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן הדין השרעי; קאדי ינהג דרכו לפי הדין ולפי כללים אלה וישווה לנגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט השרעית.
(ב) הפרת כלל מכללי אתיקה אלה מאפשרת הגשת קובלנה, כאמור בסעיף 18 לחוק.

כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

3. (א) כוח השיפוט ניתן בידי קאדי מתוך אמון ביושרו, ביראת אלוהים שבו ובדבקותו בדין השרעי, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
- (ב) בהכריעו בדין עושה קאדי להגשמה של הדין השרעי ושל שלטון החוק, תוך שמירה על זכויות האדם; מחובתו של קאדי לפעול ביושר והגינות, לשוויון הכול בפני החוק, ומתוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל, ובמעשה השפיטה בפרט.

אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית

4. קאדי ישמור אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, ויקיים אורח חיים ואופי ההולמים את מעמדו של קאדי מוסלמי, כהצהרתו במעמד מינויו.

אי-תלות

5. (א) בענייני שפיטה אין מרות על קאדי זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
- (ב) במילוי תפקידו אין קאדי תלוי באיש; שומה על הקאדי לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
- (ג) קאדי לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו מפני דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.
- (ד) אי-תלותו של הקאדי אין משמעה פטור מלהידרש לפסיקות קודמות של בית הדין השרעי לערעורים, בנושאים העולים מהמקרה הנדון לפניו, ובפרט לפסיקות שנתן נשיא בית הדין השרעי לערעורים; זאת, בלי לפגוע בזכותו של קאדי להגיש התנגדות על פסק דין של בית הדין השרעי לערעורים לפי סעיף 13 לתקנות הקמת בית הדין השרעי לערעורים מיום 10.10.1918.

אי-משוא פנים

6. קאדי ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים, ולא ייצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש מפני אלה.

הליכותיו של קאדי

7. (א) אלה יאפיינו קאדי בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד; קאדי ימנע ממעשים שאינם הולמים את מעמדו של קאדי או העוליים לפגוע בתדמיתה של מערכת המשפט השרעית.

(ב) קאדי יהיה מופת לכיבוד הדין השרעי והחוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

מעמד הכללים

8. (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של קאדים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
- (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין; בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג קאדי לפי רוחם ומגמתם של הכללים ולפי נורמות אתיות כלליות.

תחולה

9. (א) כללים אלה חלים על –
- (1) קאדי מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
- (2) קאדי בדימוס המכהן בוועדה ציבורית לפי דין, בכל הנוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
- (ב) הכללים חלים על קאדי אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
- (ג) מי שהוועדה למינוי קאדים בחרה בו לכהונת קאדי וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית, אלא בהסכמה בכתב מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

קאדים בדימוס

10. כללים אלה אינם מחייבים קאדים בדימוס, בכפוף לאמור בכלל 9(א)(2); יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של קאדי הורגלה לראות אותו בתפקיד קאדי, וכי נקודת מבט זאת נמשכת והולכת גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לקאדי בדימוס כי ישווה לנגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון את התנהגותו ואורחותיו לפיהם.

פרק שלישי: שפיטה

קאדי הצוות וסדרי המנהל

11. (א) הקאדי ינהג בעמיתיו הקאדים בכבוד ובחברות, בהתחשב בהיררכיה לפי דין, ויקיים את הנחיותיו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

(ב) הקאדי ינהג בכבוד בצוות העובדים של בית הדין; קאדי מוסמך להנחות את צוות העובדים של בית הדין, בעניינים הקשורים בניהול השוטף של המשפטים הנערכים לפניו, אך בעניינים מינהליים יהיו העובדים כפופים להנחיית מנהל בתי הדין.

שמירה על כבוד הזולת

12. (א) בשבתו לדון ינהג קאדי בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) קאדי יפעל לכך שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע קאדי מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הקאדי את דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כדן וכחוק לפני בית הדין.

ניהול משפט

13. (א) קאדי ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, לפי הדין השרעי וסדרי הדין, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בעורכי הדין ובטוענים השרעיים המופיעים לפניו, ויימנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזות השוויונית והמקצועית.
- (ב) על קאדי לשמור על חזות שאינה מוטה לשום צד לסכסוך במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה קאדי כמיטב יכולתו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול לפי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה קאדי כמיטב יכולתו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה קאדי כמיטב יכולתו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

פשרה, גישור ובוררות

14. (א) הקאדי ימליץ לצדדים פעם או פעמיים להגיע לפשרה, לגישור או לבוררות, ולא ימהר לתת הכרעה שיפוטית מקום שבו יש סיכוי להגיע ליישוב הסכסוך בהסכמה; קאדי המציע פשרה או העברה של הליך לגישור או לבוררות לא

יכפה את דעתו על בעלי הדין ולא יפעיל את לחצו עליהם, ויודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תפגע בזכות כלשהי של צד מהצדדים ולא תשפיע על הליכי הדיון או על תוצאות המשפט שלפניו.

(ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע קאדי בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירה על כבודו של בית הדין.

הימנעות מוקדמת משבת בדין

15. (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון קאדי בכל עניין שהועבר לטיפולו.
- (ב) ראה הקאדי כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, ידע בכך את נשיא בית הדין השרעי לערעורים, או את הקאדי שנשיא בית הדין השרעי לערעורים הסמך לעניין זה.
- (ג) החליט נשיא בית הדין השרעי לערעורים או קאדי שהוסמך כאמור, כי אותו קאדי ידון בתיק, לא ימנע הקאדי את עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן לפי דין.

מניעה משבת בדין

16. (א) קאדי לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), קאדי לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי הוא בן משפחה של הקאדי או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
 - (2) יש לקאדי עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הקאדי יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוח;
 - (3) בטרם התמנה לקאדי היה הקאדי מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך אחרת;
 - (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הקאדי קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;
 - (5) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין היה שותפו של הקאדי ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;

- (6) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין מטפל בעניין של הקאדי או של בן משפחתו;
- (7) בן משפחה של הקאדי הוא עורך דין או טוען שרעי, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או במשרד טוענים שרעיים המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), קאדי רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני קאדי אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), קאדי רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכל קאדי אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי סעיף קטן (ב)(1) או (2), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, או בסעיף 8 לתקנות הטוענים השרעיים, התשכ"ג-1963, רשאי בית הדין השרעי לערעורים להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת קאדי; התיר בית הדין השרעי לערעורים את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הקאדי שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
- (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הקאדי כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.
- (ז) אין באמור בכלל זה כדי להמעיט משיקול דעתו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים הדין בערעור לפי סעיף 26 לחוק.

פרק רביעי: קאדי וסביבתו

קשרים חברתיים

17. (א) משמונה לכהונתו, אין מוטל על קאדי לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין וטוענים שרעיים; עם זאת, ראוי לו לקאדי כי יזהר בקשריו החברתיים וייתן את דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.
- (ב) קאדי רשאי להשתתף בניחום אבלים של כל אדם, כל עוד אין בהשתתפות זו כדי לפגוע במעמדו השיפוטי, בתדמית בית הדין או ברגשות הציבור, ואין צורך שקאדי יפסול את עצמו מדיון בעניינם של קרובי משפחה של אותו נפטר בשל השתתפותו בניחום האבלים.

פעילות פוליטית או מפלגתית

18. (א) קאדי לא יהיה מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול קאדי חלק באירוע דתי מובהק בלא סממנים פוליטיים שעורכת מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית, אלא באישור מראש של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

הבעת דעה בפומבי

19. קאדי יימנע מלהביע בפומבי עמדה פוליטית או הודעת תמיכה בגוף פוליטי כלשהו. כמו כן, קאדי יימנע מלהביע דעה בציבור בנושא התלוי ועומד לפניו.

איסוף כספים

20. קאדי לא יהיה מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

נסיעה לחו"ל

21. (א) נסיעה מחוץ לישראל שלא בימי הפגרה והשבתון טעונה אישור מראש בכתב של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה על הנסיעה תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.
- (ב) נסיעה מחוץ לישראל שלא מממן הקאדי עצמו, טעונה אישור מיוחד מראש בכתב מאת מנהל בתי הדין השרעיים; מנהל בתי הדין השרעיים יתייעץ בטרם מתן אישור כאמור, עם הגורמים המוסמכים במשרד המשפטים.

ניצול מעמד

22. (א) לא יפיק קאדי טובת הנאה ממעמדו כקאדי - בין טובת הנאה חומרית בין אחרת - אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) לא יעשה קאדי שימוש במעמדו כקאדי לקידום עניין שלו או של אחר;
- (2) קאדי לא יציין את דבר היותו קאדי ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כקאדי בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף;

- (3) קאדי רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו קאדי ואת בית הדין שהוא מכהן בו;
- (4) קאדי רשאי לציין את היותו קאדי בספר או במאמר שהוא מפרסם או במסגרת עבודה אקדמית;
- (5) קאדי רשאי לתת את המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

מתנות, הנחות והזמנות

23. (א) קאדי לא יקבל מתנה מבעלי הדין; על קבלת מתנות על ידי קאדי יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979, ויחול גם הדין השרעי (סעיף 1796 למג'לה).
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) -
- (1) קאדי לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת לפי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין השרעיים, או שההנחה ניתנת לקאדי עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו קאדי;
- (2) קאדי לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהקאדי מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כקאדי.
- (ג) אין מניעה כי קאדי יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או דתי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

ייחוד הכהונה

24. קאדי לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי - גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה - אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים (ראה: סעיף 15 לחוק הקאדים).

מגבלות על פעילויות נוספות

25. (א) חובתו העיקרית של קאדי היא לכהונתו כקאדי, ולתפקידו כקאדי חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; קאדי יעניק לתפקידו כקאדי מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) קאדי יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כקאדי או העלולה להביא לניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי.

(ג) קאדי לא יקבל על עצמו ולא יעסיק את עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם היא מותרת לפי אופייה או לפי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כקאדי, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

פעילות בגופים ציבוריים

26. (א) קאדי רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה או ועד הורים של בית ספר או של מוסדות צדקה או בגופים של מוסדות אחרים בעלי מטרות ציבוריות, בכפוף להיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), קאדי לא רשאי להיות חבר בגוף בוחר.

(ג) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע קאדי מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כקאדי או העלול לפגוע במעמדו כקאדי; כך, למשל, לא ישתתף קאדי בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.

(ד) קאדי לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.

(ה) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

27. קאדי רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של קאדי.

הסברה מחוץ לישראל

28. קאדי רשאי להשתתף בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים.

שיפוט שלא בבית דין

29. (א) קאדי לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.

(ב) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.

(ג) קאדי שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין שיפוטי שאסור לקאדי למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

(ד) לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים או ממוסדים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

30. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.

הרצאות

31. קאדי רשאי להרצות מדי פעם בפעם, ושלא כדרך עיסוק, במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים; בעשותו כן ינהג קאדי במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית, ותוך שמירה על כבודו של בית הדין השרעי ופסיקותיו, על כבודם של הקאדים המכהנים בו ועל אמון הציבור במערכת.

פרסום ספרים ומאמרים

32. קאדי רשאי להוציא לאור ספרים שכתב, בעצמו או באמצעות הוצאה לאור, כמו גם מאמרים בביטאונים מקצועיים.

משפט מודרך

33. קאדי רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד חינוכי ולמטרות לימודיות; הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

סימן ד': שונות

עדות

34. קאדי לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהקאדי או בני משפחתו צד להם.

הופעה לפני רשויות ציבוריות

35. קאדי רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מנשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה בעניין תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.

השבה לשאלות ולשאלונים בנושאי מחקר

36. (א) באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים רשאי קאדי להשיב, בין בכתב בין בעל-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ב) בבקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יביא נשיא בית הדין השרעי לערעורים בחשבון אם עורך המחקר הוא מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעד עיסוק

ניהול עסקים

37. קאדי לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

ניהול נכסים של קאדי וכן משפחתו

38. (א) קאדי רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים; הקאדי יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כקאדי או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי.
- (ב) קאדי לא ינצל את מעמדו כקאדי לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

קבלת גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים

39. (א) קאדי רשאי לקבל גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים המותרים לפי דין או לפי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהיה לפי המקובל אצל הנותן; כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעד פעולות הסברה מחוץ לישראל.
- (ב) קאדי שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
- (ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על קאדי גם בהיותו בשבתו.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינוי של קאדי

כללי

40. הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת קאדי לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים

העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הקאדי בכל משלח יד.

ניתוק יחסים כספיים

41. (א) לאחר מינויו לא יהיו לקאדי יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעד לקוחותיו לשעבר.
- (ב) מי שנבחר לכהונת קאדי יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיות ועדת השניים ולפי סעיפים 43 עד 44.
- (ג) לאחר מינויו יגבה קאדי כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר.

ועדת השניים

42. אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: קאדי בית הדין השרעי לערעורים שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית הדין השרעי לערעורים, ומנהל בתי הדין השרעיים; במקרה של חוסר הסכמה, דעתו של הקאדי היא שתכריע.

הסדר לניתוק יחסים כספיים

43. (א) הנבחר לכהונת קאדי יציג לפני ועדת השניים, לא יאחר משלושים ימים לאחר בחירתו, תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של הקאדי עובר למינויו;
 - (2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
 - (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לקאדי מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו ושמועד פירעונן טרם הגיע.
- (ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת קאדי מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת אמונים של הקאדי; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

חתימה על הסדר

44. הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת קאדי ויישמר בתיקו האישי של הקאדי במעטפה סגורה וחתומה ביד מנהל בתי הדין השרעיים.

חיסיון והסדר

45. תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת קאדי ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת קאדים כנגד הנבחר לכהונת קאדי תלונה שעניינה ההסדר – הוועדה לבחירת קאדים.

הסדר תנאי להצגת אמונים

46. מי שנבחר לכהונת קאדי לא יזמן להצגת אמונים אצל נשיא המדינה עד שיערוך הסדר ניתוק יחסים כספיים, ויחתום עליו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של קאדי להצגת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

דיווח

47. הקאדי ידווח למנהל בתי הדין השרעיים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הקאדי לפי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הקאדי חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

יידוע

48. הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת קאדים החליטה לבחור בו לכהונת קאדי.

פרק שמיני: קאדי ואמצעי התקשורת

מגעים בין קאדי לבין אמצעי התקשורת

49. (א) קאדי אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין קאדי מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת בדבר התיקים שבהם הוא דן.
- (ב) קאדי לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין השרעיים.
- (ג) קאדי יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת; הופעה או ריאיון של קאדי באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט וברשתות חברתיות, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על פרסומים הלכתיים או משפטיים שמפרסמים מוסדות דתיים או אקדמיים או לשכת עורכי הדין, ובלבד שהקאדי קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

תגובות לאמצעי תקשורת

50. (א) תגובתו של קאדי על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוכרות בתי הדין השרעיים.
- (ב) קאדי שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוכרות בתי הדין השרעיים.
- (ג) התבקשה תגובתו של קאדי על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפי הקאדי תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הקאדי למסור את תגובתו.
- (ד) קאדי שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוכרות בתי הדין השרעיים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוכרות.

מדיה חברתית

51. קאדי רשאי לנהל עמוד פרטי ברשת חברתית; בעשותו כן ינהג הקאדי באופן הראוי המתחייב ממעמדו, וימנע מהבעת דעה בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

ועדות אתיקה

52. (א) נשיא בית הדין השרעי לערעורים, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, והוא יהיה יושב הראש, ושני קאדים נוספים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של קאדים, לפי פנייה של קאדי שכללים אלה חלים עליו – בעניין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

ז' באדר התשע"ח (22 בפברואר 2018)

(חמ 5603-3)

עבד אלחכים סמארה, קאדי

נשיא בית הדין השרעי לערעורים